

CENTRALE BANK VAN SURINAME

JAAERVERSLAG **2018**

WWW.CBVS.SR

CENTRALE BANK VAN SURINAME

JAARVERSLAG 2018

De door de Raad van Commissarissen vastgestelde jaarrekening **2018** op **26 januari 2022** is per **6 februari 2022** voorzien van de controleverklaring van de onafhankelijke accountant. De afsluitdatum van de in dit jaarverslag verwerkte macro-economische informatie is per **31 oktober 2021**. Dit jaarverslag is op **6 februari 2022** op de website van de Bank geplaatst.

© 2022 CENTRALE BANK VAN SURINAME

Het openbaar maken en multipliceren voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan, mits met bronvermelding.

Waterkant 20

Paramaribo

Tel. +597 - 473741

Fax +597 - 476444

www.cbvs.sr

E-mail: info@cbvs.sr

VOORWOORD

De wereldeconomie ondervond een groeivertraging van 0,2 procentpunt in 2018, waardoor een groei van 3,6% is genoteerd tegenover 3,8% in 2017. Deze reële groeivertraging weerspiegelde zich vervolgens in de afname van de groei van het wereldhandelsvolume, dat met 1,7 procentpunt daalde naar 3,9% in 2018. Deze afname is vooral het gevolg van een handelsconflict tussen de twee grootste economieën van de wereld en de protectionistische maatregelen van de Amerikaanse regering tegenover haar handelspartners.

Ondanks de minder gunstige ontwikkeling van de internationale economie en de handel, vertoonden de goud- en de aardolieprijs een stijging in dit verslagjaar. Hierdoor sorteerde de minder gunstige ontwikkeling van de internationale economie geen negatief effect op de Surinaamse economie, die in 2018 een reële groei van 4,9% noteerde tegenover een groei van 1,6% in 2017. Deze groei is onder

andere het resultaat van een reële volume toename in de sectoren bosbouw, visserij, goud en aardolie. Dit is een duidelijk teken dat de Surinaamse economie de recessie in 2015 en 2016 volledig achter zich heeft gelaten.

De jaareinde inflatie, gemeten aan de hand van de consumentenprijsindex, bedroeg 5,4% in 2018 tegenover 9,2% in 2017. Deze gunstige ontwikkeling was het resultaat van de ingetreden rust op de valutamarkt en het uitblijven van andere inflatie verhogende factoren. Dit signaleerde een pad naar relatieve macro-economische stabiliteit.

De Surinaamse overheidsfinanciën bleef evenals de voorgaande vier jaren een punt van zorg. Het tekort van ongeveer 8,0% van het bbp in 2018 bleef zorgwekkend hoog. Voor de periode 2014-2018 wordt een gemiddeld tekort van ongeveer 9,2% van het bbp genoteerd en is voor de Surinaamse economie onhoudbaar. Het tekort is voornamelijk gefinancierd via het bankwezen, wat heeft geleid tot een grote exposure van de bancaire sector naar de Overheid toe. Daarnaast is het tekort ook gefinancierd met buitenlandse leningen. Dit legde een grote druk op de terugbetalingscapaciteit van de Surinaamse economie. Het niet snel adresseren van de zorgwekkende toestand van de overheidsfinanciën vormde een bron van macro-economische ontwrichting. De relatieve stabiliteit in 2018 bleef hierdoor fragiel.

Het monetaire beleid van de Bank, vervat in een nieuw beleidsraamwerk, waarbij monetaire aggregaten als anker voor prijsstabiliteit dienen, is onverkort voortgezet. In 2018 was er sprake van liquiditeitsvernietiging ten behoeve van de Overheid. In 2017 bedroeg de liquiditeitscreatie ten behoeve van de Overheid ongeveer SRD 1,5 miljard. De liquiditeitstoename in 2018 was meer het gevolg van liquiditeitstoevoer uit het buitenland.

In de periode 2014-2018 is een bedrag van ongeveer SRD 3,0 miljard aan liquiditeiten ten behoeve van de Overheid gecreëerd. Deze verruiming van de liquiditeiten bleef in de economie hangen en heeft mede gezorgd voor grote druk op de wisselkoers.

In 2018 kreeg ons land te maken met een zeer ongunstige ontwikkeling, die de economie in haar greep hield. In april 2018 is namelijk een euro-geldzending van Euro 19,5 miljoen door de Bank ten behoeve van de algemene banken in Nederland door de FIOD in beslaggenomen.

Aangezien de US-dollar en de euro co-circuleren in de Surinaamse economie, trad er een verkrapping op in het aanbod van contante US-dollars op de valutamarkt, die druk uitoefende op de wisselkoers. Ten einde de verstoorde rust op de valutamarkt te herstellen, heeft de Bank enkele acties ondernomen, waarbij onder andere US-dollars beschikbaar waren gesteld aan de algemene banken. In Nederland is, op aangeven van de Centrale Bank en de algemene banken, een juridisch proces opgang gebracht om de rechtmatigheid van de inbeslagname van de euro's aan te vechten. Deze ontwikkeling heeft niet alleen de internationale reputatie van Suriname ernstig geschaad, maar ook de terughoudendheid van correspondent banken in het buitenland vergroot, waardoor ons nationaal en internationaal betalingsverkeer is bemoeilijkt. Het Surinaamse publiek heeft veel last van deze onverkwikkelijke ontwikkeling ondervonden. De inbeslagname van de Euro's ad. 19,5 miljoen heeft ondermeer ook de deviezenopbouw verstoord en de ongewenste valutahandel versterkt.

In afwijking van artikel 34 lid 2 van de Bankwet, is in het onderhavig verslag een zeer uitgebreide jaarrekening opgenomen in plaats van de verkorte vorm van de jaarrekening. Hiermede wordt voorzien in de kritische aanbevelingen van het Internationale Monetaire Fonds, alsook van overige relevante stakeholders. De jaarrekening 2018 is gecontroleerd door BDO-accountants en voorzien van een controleverklaring.

Het resultaat over 2018 is positief, t.w. SRD 77.413.426. Dit positief resultaat is bereikt dankzij de aanpassing van de rente van de *geconsolideerde Staatsschuld III*, op basis van de aanpassing in de *geconsolideerde Staatsschuld IV* in 2020 met terugwerkende kracht naar 2015.

Op basis van de resultaten 2016, 2017 en 2018 zal het vermogen van de Bank bijgesteld moeten worden. De verwachting is dat het resultaat over 2019 positief zal zijn. Het resultaat van de Bank zal in 2020 en 2021 helaas wederom omslaan naar negatief.

De depreciatie van de SRD in 2020 en 2021 heeft een enorme negatieve impact op het resultaat van de Bank, voornamelijk vanwege de negatieve positie van de Bank in USD en EURO, veroorzaakt door het kasreserve debacle t.w.: de besteding van de vreemde valuta kasreserves van de algemene banken in 2019 voor diverse doeleinden en de totstandkoming van een terugbetalingsovereenkomst ad. USD 140,7 miljoen en EURO 40,2 miljoen met rente aan de banken in mei 2020, naast het ringfencen van het resterend deel van de vreemde valuta kasreserveverplichting. De aanwezige internationale reserves van de Bank zijn namelijk onvoldoende ten opzichte van de totale verplichtingen aan de banken, alsook ten behoeve van overige vreemde valuta verplichtingen. De koersaanpassingen hebben ook tot gevolg dat de vermogenspositie van de Bank zal moeten worden bijgesteld.

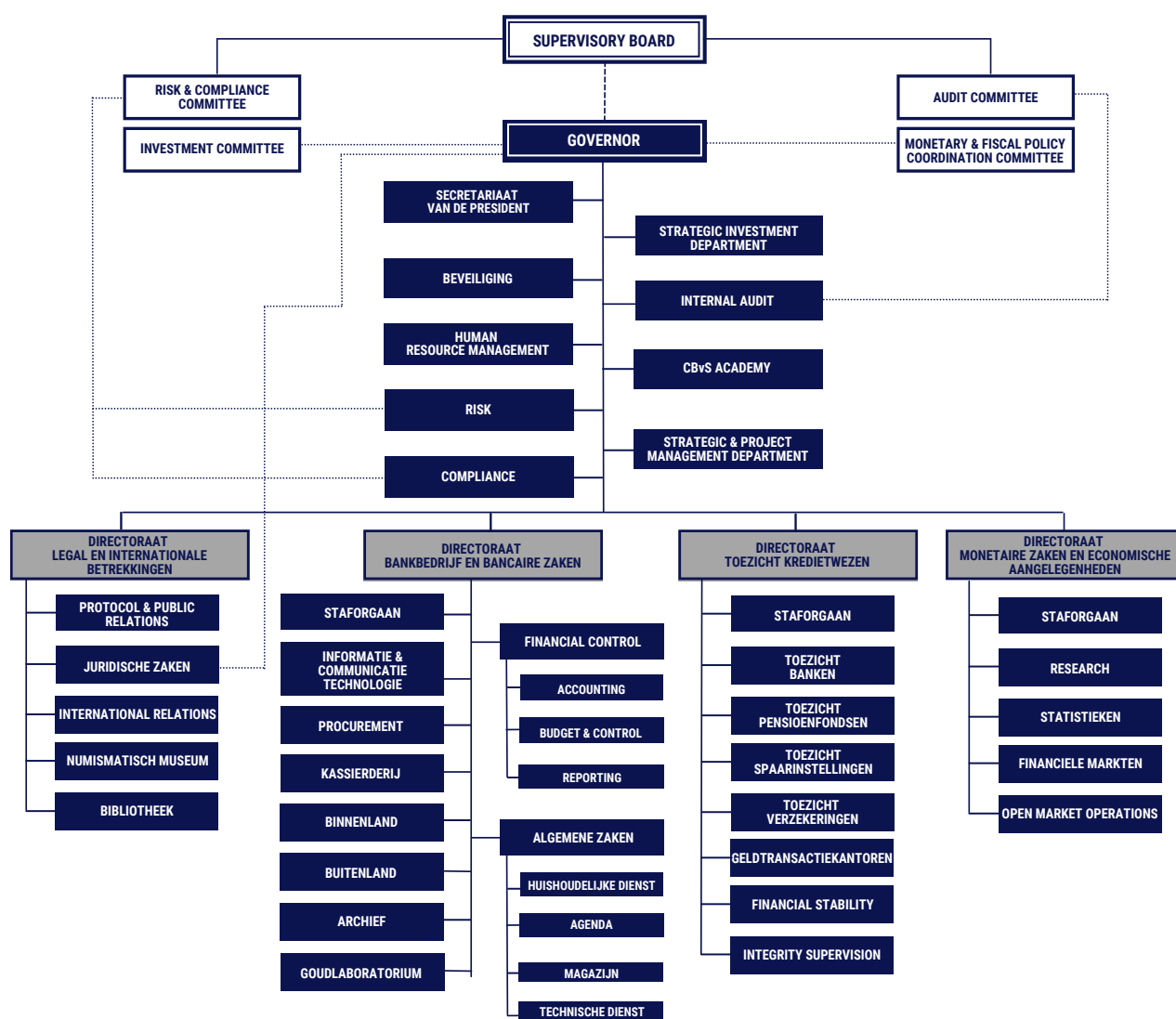
Zonder de depreciaties zou het resultaat van de Bank op basis van de voorlopige cijfers over 2020 en 2021 wel een positief verloop hebben.

Paramaribo, 4 februari 2022

Maurice L. Roemer

Governor

RAAD VAN COMMISSARISSEN, BESTUUR EN AFDELINGSHOOFDEN per 30 januari 2022

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK I

INTERNATIONALE EN REGIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

EN BETREKKINGEN	1-6
I.1 Algemeen	1
I.2 Productie	1
I.3 Prijspeil en handel	2
I.3.1 Prijspeil	2
I.3.2 Handel	3
I.3.3 Prijsontwikkeling van enkele exportproducten	3
I.4 Internationale financiële instellingen	4
I.4.1 Islamic Development Bank	4
I.5 Overige regionale en internationale betrekkingen	5
I.5.1 Child and Youth Finance International	5
I.5.2 Alliance for Financial Inclusion	5
I.6 Economische ontwikkelingen binnen de CARICOM	5
I.6.1 Werkloosheid	6

HOOFDSTUK II

DE NATIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING

II.1 Algemeen	7
II.2 Productie	8
II.3 Confrontatie van middelen en bestedingen	11
II.4 Prijsontwikkelingen	12
II.5 Arbeidsmarkt	13

HOOFDSTUK III

DE MONETAIRE ONTWIKKELING

III.1 Algemeen	14
III.2 De ontwikkeling van de Centrale Bank-aggregaten	15
III.3 De ontwikkeling van de liquiditeitenmassa	15
III.4 Dekkingspercentage geldhoeveelheid en liquiditeitsconditie van de Bank	17
III.5 Kredietverlening en deposito's der overige deposito-nemende instellingen	19
III.6 Dollariseringsgraad	21
III.7 Financiële soliditeit	22

HOOFDSTUK IV

DE ONTWIKKELING VAN DE STAATSFINANCIËN

IV.1 Algemeen	23
IV.2 Ontvangsten en uitgaven	23
IV.3 Financiering	23
IV.4 De Staatsschuld	25

HOOFDSTUK V

DE ONTWIKKELING VAN DE BETALINGSBALANS 28-33

V.1	Algemeen	28
V.2	Lopende rekening	28
V.2.1	Handelsverkeer	28
V.2.2	Dienstenverkeer	30
V.2.3	Primaire inkomens	30
V.2.4	Inkomensoverdrachten	30
V.3	Financiële rekening	30
V.4	Goud- en deviezenvoorraad	31
V.5	Wisselkoersontwikkeling	31
V.6	Externe vermogenspositie	33
V.7	Externe schuldpositie	33

HOOFDSTUK VI

HET BEDRIJFSECONOMISCH TOEZICHT 34-55

VI.1	Algemeen	34
VI.2	Primaire banken	35
VI.2.1	Algemeen	35
VI.2.2	Financiële gegevens	36
VI.3	Verzekeringsmaatschappijen	40
VI.3.1	Algemeen	41
VI.3.2	Financiële gegevens	42
VI.3.2.1	Levensverzekeringsmaatschappijen	42
VI.3.2.2	Schadeverzekeringsmaatschappijen	43
VI.4.	Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen	47
VI.4.1	Algemeen	47
VI.4.2	Financiële gegevens	48
VI.5	Kredietcoöperaties	51
VI.5.1	Algemeen	51
VI.5.2	Rapportage	51
VI.5.3	De risico's van de sector	51
VI.5.4	On-site inspecties	52
VI.5.5	Financiële gegevens	53

HOOFDSTUK VII

HET BEDRIJF VAN DE BANK 56-62

VII.1	Ontwikkeling posten op de bankbalans	56
VII.2	Baten	56
VII.3	Lasten	57
VII.4	Resultaatontwikkeling	57
VII.5	Chartaal betalingsverkeer	57
VII.6	Suriname National Electronic Payment System	58
VII.7	Kasbeweging	58
VII.7.1	Kasontvangsten en kasuitgaven	58
VII.7.2	Vervalsingen	60

VII.8	Goudcertificaten	60
VII.9	Naverwisseling	60
VII.10	Verrekende cheques en giro's	60
VII.11	Verkochte herdenkingsmunten	61
VII.12	Ontwikkeling van de goudproductie en goudexport	61
VII.13	Numismatisch Museum	62

JAARREKENING	64-
Balans per 31 december 2018	64
Resultatenrekening over 2018	66
Grondslagen	70
Toelichting op de balans per 31 december 2018	76
Toelichting op de resultatenrekening over 2018	99
Overige gegevens	106

Appendix 1 Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in contante prijzen	125

TABELLEN, GRAFIEKEN EN FIGUREN

HOOFDSTUK I

Tabel I.1	Groei van de wereldproductie	1
Tabel I.2	Inflatie	2
Tabel I.3	Ontwikkeling van de wereldhandel	3
Grafiek I.1	Olieprijs	4
Grafiek I.2	Goudprijs	4
Grafiek I.3	Rijstprijz	4
Grafiek I.4	Houtprijs	4
Tabel I.4	Reële bbp-groei van de Caricom-lidstaten	6
Tabel I.5	Werkloosheidscijfers	6

HOOFDSTUK II

Tabel II.1	Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in constante prijzen	7
Tabel II.2	Goudproductie grootschalige en kleinschalige goudmijnbouw	9
Tabel II.3	Ruwe aardolie- en raffinaderijproductie	10
Tabel II.4	Rondhoutproductie en houtexport	10
Tabel II.5	Padieproductie, rijstexportvolume en -exportwaarde	10
Tabel II.6	Bananenproductie, -exportvolume en -exportwaarde	11
Tabel II.7	Exportvolume en exportwaarde vis en visproducten	11
Tabel II.8	Confrontatie van bestedingen en middelen	12
Tabel II.9	Consumentenprijsindex- en inflatiecijfers	12
Tabel II.10	Arbeidsplaatsen, werkgelegenheid en werkloosheid en mid-jaarlijkse bevolking	13

HOOFDSTUK III

Grafiek III.1	Ontwikkeling van de Centrale Bank-aggregaten	15
Grafiek III.2	Ontwikkeling van de verplichtingen met karakter van binnenlandse liquiditeit	16
Tabel III.1	Ontwikkeling van de geldaggregaten	16
Grafiek III.3	Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa in ruime zin	17
Grafiek III.4	Ontwikkeling van de nationale liquiditeitsquote	18
Grafiek III.5	Dekkingspercentage van de geldhoeveelheid en liquiditeitspositie van de Bank	18
Tabel III.2	Kredieten, reservebasis en rentetarieven van algemene banken.	19
Figuur III.1	Sectorale kredietverlening in SRD.	19
Figuur III.2	Sectorale kredietverlening in US-dollar.	20
Figuur III.3	Sectorale kredietverlening in SRD, de US-dollar en de euro	21
Tabel III.4	Financiële dollariseringsgraad.	22
Tabel III.5	Financiële soliditeit van de algemene banken	22

HOOFDSTUK IV

Tabel IV.1	Overheidsfinancien op aangepaste kasbasis	24
Tabel IV.2	Staatsuitgaven naar categorie	25
Tabel IV.3	Staatsschuld naar crediteur	25

Grafiek IV.1	Verklarende factoren voor de veranderingen van de totale Staatsschuld . .	.26
Grafiek IV.2	Overheidstrekkings en -overheidsdebtsservice	.27

HOOFDSTUK V

Tabel V.1	Betalingsbalans 2014-2018	.29
Figuur V.1	Exportproducten Suriname	.30
Grafiek V.1	Internationale reserves & importdekking	.31
Tabel V.2	Wisselkoersen	.32
Tabel V.3	Externe vermogenspositie	.32
Tabel V.4	Externe schuldspositie	.33

HOOFDSTUK VI

Tabel VI.1	Instellingen onder toezicht van het directoraat Toezicht Kredietwezen . .	.34
Tabel VI.2	Gecombineerde balans primaire banken	.37
Tabel VI.3	Gecombineerde winst- en verliesrekening primaire banken	.37
Grafiek VI.1	Ontwikkeling van rentemarge, totale baten, overige lasten en brutoresultaat primaire banken	.38
Tabel VI.4	Kredietverlening door primaire banken naar sectoren	.38
Tabel VI.5	Kredietdebiteuren	.39
Tabel VI.6	Kredietverlening ten opzichte van toevertrouwde middelen primaire banken	.39
Grafiek VI.2	Toevertrouwde middelen versus kredietverlening primaire banken . . .	.39
Tabel VI.7	Liquiditeit en solvabiliteit primaire banken	.40
Grafiek VI.3	Solvabiliteitstoetsing primaire banken	.40
Grafiek VI.4	Liquiditeitsverhouding primaire banken	.41
Tabel VI.8	Immobilien primaire banken	.41
Tabel VI.9	Grote posten primaire banken	.41
Tabel VI.10	Gecombineerde balansen der levensverzekeringsmaatschappijen	.42
Tabel VI.11	Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der levensverzekeringsmaatschappijen	.43
Tabel VI.12	Solvabiliteitstoetsing levensverzekeringsmaatschappijen	.43
Tabel VI.13	Rentabiliteit levensverzekeringsmaatschappijen	.44
Grafiek VI.5	Totale baten ten opzichte van totale lasten der levensverzekeringsmaatschappijen	.44
Grafiek VI.6	Winst na belasting der levensverzekeringsmaatschappijen	.44
Tabel VI.14	Gecombineerde balansen der schadeverzekeringsmaatschappijen	.45
Tabel VI.15	Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der schadeverzekeringsmaatschappijen	.45
Grafiek VI.7	Totale baten t.o.v. lasten der schadeverzekeringsmaatschappijen	.46
Grafiek VI.8	Winst na belasting der schadeverzekeringsmaatschappijen	.46
Tabel VI.16	Solvabiliteitstoetsing schadeverzekeringsmaatschappijen	.47
Tabel VI.17	Rentabiliteit schadeverzekeringsmaatschappijen	.47
Tabel VI.18	Gecombineerde WAM-staten	.47
Tabel VI.19	Enige financiële gegevens van pensioenfondsen	.49
Tabel VI.20	Specificatie van de beleggingen van pensioenfondsen	.49
Tabel VI.21	Balanstotaal van de pensioenfondsen	.50

Grafiek VI.9	Balanstotaal van de pensioenfondsen	.50
Grafiek VI.10	Totale inkomsten pensioenfondsen	.50
Tabel VI.22	Solvabiliteit	.51
Tabel VI.23	Overzicht van kredietcoöperaties die aan de rapportageverplichting voldoen	.51
Grafiek VI.11	Balanstotaal van de kredietcoöperaties	.52
Tabel VI.24	Gecombineerde balans van de kredietcoöperaties	.52
Grafiek VI.12	Nettoresultaat van de kredietcoöperaties	.53
Tabel VI.25	Gecombineerde resultatenrekening van de kredietcoöperaties	.53
Grafiek VI.13	Liquiditeitsratio van de kredietcoöperaties	.54
Grafiek VI.14	Solvabiliteitsratio van de kredietcoöperaties	.55

HOOFDSTUK VII

Tabel VII.1	Omvang van de bankbiljettencirculatie per jaar ultimo 2018.	.57
Tabel VII.2	Samenstelling van de bankbiljettencirculatie per kwartaal ultimo 2018.	.57
Tabel VII.3	Samenstelling van de bankbiljettencirculatie naar coupures per kwartaal ultimo 2018	.57
Tabel VII.4	Verwerkte cheques in SNEPS in 2018	.58
Grafiek VII.1	SNEPS-transacties in aantallen en volumes in 2018	.58
Tabel VII.5	SNEPS-transacties in aantallen en volumes in 2018	.59
Tabel VII.6	De kasbeweging in 2018	.59
Tabel VII.7	De kasontvangsten in 2018	.59
Tabel VII.8	De kasuitgaven in 2018	.60
Tabel VII.9	Valse bankbiljetten onderschept bij de banken en de Centrale Bank van Suriname in 2018	.60
Tabel VII.10	Wederinkoop goudcertificaten 2018	.60
Tabel VII.11	Naverwisseling van de Sf-biljetten	.61
Tabel VII.12	Aantal verrekende cheques en giro's in 2018	.61
Tabel VII.13	Verkochte herdenkingsmunten en gedenkpenningen in 2018	.61
Grafiek VII.2	Museumbezoekersaantal in 2014-2018	.62

Appendix 1	Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in contante prijzen	125

LIJST VAN AFKORTINGEN

ACH	Automated Clearing House
ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
AFI	Alliance for Financial Inclusion
AML/CFT	Anti-Money Laundering/Combating Financing of Terrorism
Bbp	Bruto binnenlands product
Bbp _{mp}	Bruto binnenlands product tegen marktprijzen
CBvS	Centrale Bank van Suriname
CFATF	Caribbean Financial Action Task Force
CPI	Consumenten Prijs index
CYFI	Child and Youth Finance International
FAI	Food and Agriculture Industries
FI	Financial Inclusion
FSIs	Financiële soliditeitsindicatoren
GMW	Global Money Week
IFRS	International Financial Reporting Standards
IRM	Inclusive Resource Management Inc.
IsDB	Islamic Development Bank
M0	monetaire basis
MoU	Memorandum of Understanding
NBiA	Netto Binnenlands Actief
NBuA	Netto Buitenlands Actief
NPLs	Non-performing loans
NRA	National Risk Assessment
ODI's	Overige Deposito-nemende Instellingen
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OM	Openbaar Ministerie
R/C	Rekening-courant
RGM	Rosebel Gold Mines
ROA	Return on Assets
ROE	Return on Equity
RTGS	Real Time Gross Settlement
SME	Small and Medium Enterprises
SML	Stichting Machinale Landbouw
SNEPS	Suriname National Electronic Payment System
VSA	Verenigde Staten van Amerika
WAM	Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen
WAP	Wet Algemeen Pensioen 2014
WoJ	Wet op de Jaarrekening

INTERNATIONALE EN REGIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN BETREKKINGEN

I.1 Algemeen¹

In 2018 is, vergeleken met 2017, de economische groei van zowel de ontwikkelde- alsook de opkomende economieën en ontwikkelingslanden afgenomen. De groei van de wereldeconomie in 2018 bedroeg 3,6% (2017: 3,8%) (Tabel I.1). Het wereldhandelsvolume toonde navenant een daling in 2018. Hogere brandstofprijzen in het tweede en derde kwartaal van 2018, in zowel de ontwikkelde- alsook in de opkomende economieën en ontwikkelingslanden, lagen veelal aan de basis van de stijging van het prijspeil².

I.2 Productie

De afname van de groei van de wereldproductie in 2018 ten opzichte van 2017 bedroeg 0,2 procentpunt (pp) (Tabel I.1). Deze afname is voornamelijk een gevolg geweest van de toenemende handelsspanningen tussen de Verenigde Staten van Amerika (VSA) en China, de tariefverhogingen van de bilaterale handel, een daling van het ondernemersvertrouwen, de strengere financieringsvoorwaarden en grotere beleidsonzekerheden in veel landen. De economische activiteit van zowel de ontwikkelde- alsook van de opkomende economieën en ontwikkelingslanden vertraagde in 2018 ten opzichte van 2017, met respectievelijk 0,2pp en 0,3pp.

Tabel I.1
Groei van de wereldproductie¹
(in procenten)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Wereld	3,6	3,4	3,4	3,8	3,6
Ontwikkelde economieën	2,1	2,3	1,7	2,4	2,2
waaronder:					
Verenigde Staten van Amerika	2,5	2,9	1,6	2,2	2,9
Eurogebied	1,4	2,1	2,0	2,4	1,8
Japan	0,4	1,2	0,6	1,9	0,8
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	4,7	4,3	4,6	4,8	4,5
waaronder:					
Brazilië	0,5	-3,5	-3,3	1,1	1,1
Rusland	0,7	-2,5	0,3	1,6	2,3
India	7,4	8,0	8,2	7,2	7,1
China	7,3	6,9	6,7	6,8	6,6
Zuid-Afrika	1,8	1,2	0,4	1,4	0,8

Bron: Internationaal Monetair Fonds, World Economic Outlook database van april 2019 (geselecteerd 2014-2018)

¹ Reële bbp-groei.

1 In de paragrafen I.1 tot en met I.3 zijn de data met betrekking tot de internationale economische ontwikkelingen ontleend aan de 'World Economic Outlook database van 2019' en de 'Primary Commodity Price System van 2021' van het Internationaal Monetair Fonds. Hierbij is de notatie voor decimaalteken aangeduid met een komma in plaats van een punt (0,1 in plaats van 0.1) en is de notatie voor 1.000-voud met een punt in plaats van een komma (1.000 in plaats van 1,000). De analyse van de internationale ontwikkelingen is gehaald uit de april-editie van het 'World Economic Outlook van 2019'. Indien anders, zal de bron worden vermeld in een voetnoot.

2 Bron: Internationaal Monetair Fonds, 'World Economic Outlook van 2018', de oktober-editie.

De economische activiteit in de VSA bleef vanwege fiscale steun robuust³, te midden van een krappe arbeidsmarkt en sterke consumptiegroei. Mede als gevolg van deze ontwikkelingen noteerde de VSA in 2018 een groei van 2,9%, die 0,7pp hoger lag dan in 2017.

Het groeitempo in het Eurogebied in 2018 lag met een groei van 1,8%, 0,6pp lager dan 2017. De vertraging in de groei is voornamelijk het gevolg van een afnemend vertrouwen van zowel de consument als ook van de ondernemer, vertragingen gerelateerd aan de introductie van nieuwe brandstofemissienormen voor dieselmotorvoertuigen in Duitsland, onzekerheid over het begrotingsbeleid, afnemende investeringen in Italië en straatprotesten die de kleinhandel verstoorden en de consumptieve bestedingen in Frankrijk onderdrukten.

Japan noteerde in 2018 een groei van 0,8%, die circa 60% lager was dan de groei in 2017 van 1,9%. De groeiafneming in 2018 is mede bepaald door de natuurrampen in het derde kwartaal van 2018.

In de groep van de opkomende economieën en ontwikkelingslanden toonde de economie van China een groeiafneming met 0,2pp ten opzichte van 2017. De noodzakelijke aanscherping van de binnenlandse regelgeving en een toename van handelsspanningen met de VSA hebben onder meer hieraan ten grondslag gelegen.

De handelsspanningen tussen de genoemde twee wereldmogendheden zorgden voor een daling van het ondernemersvertrouwen, waardoor het investerings sentiment op financiële markten verslechterde. Hierdoor nam de groei van de economische activiteit van de resterende opkomende economieën en ontwikkelingslanden, zoals India en Zuid-Afrika, af in 2018 ten opzichte van 2017. De economische groei van Brazilië in 2018 bleef met een groei van 1,1% constant ten opzichte van 2017, mede als gevolg van een landelijke staking van vrachtwagenchauffeurs halverwege het jaar en verhoogde beleidsonzekerheid⁴. Rusland noteerde een groei van 2,3% in 2018, die 0,7pp hoger lag dan in 2017. Deze positieve groei in 2018 is voornamelijk ondersteund door private consumptie en export⁵.

I.3 Prijspeil en handel

I.3.1 Prijspeil

In 2018 is de inflatie in de ontwikkelde economieën, mede als gevolg van hogere brandstofprijzen, gestegen tot een niveau van 2,0% (Tabel I.2). Hiermede lag de inflatie 0,3pp hoger dan in 2017. In zowel de VSA als ook het Eurogebied steeg de inflatie met 0,3pp in 2018 ten opzichte van 2017 naar respectievelijk 2,4% en 1,8%. Japan noteerde een stijging van 0,5pp.

Tabel I.2
Inflatie
(in procenten)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Consumptieprijzen:					
Ontwikkelde economieën	1,4	0,3	0,8	1,7	2,0
waaronder:					
Verenigde Staten van Amerika	1,6	0,1	1,3	2,1	2,4
Eurogebied	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8
Japan	2,8	0,8	-0,1	0,5	1,0
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	4,7	4,7	4,2	4,3	4,8
waaronder:					
Brazilië	6,3	9,0	8,7	3,4	3,7
Rusland	7,8	15,5	7,1	3,7	2,9
India	5,8	4,9	4,5	3,6	3,5
China	2,0	1,4	2,0	1,6	2,1
Zuid-Afrika	6,1	4,6	6,3	5,3	4,6

Bron: Internationaal Monetair Fonds, World Economic Outlook database van april 2019 (geselecteerd 2014-2018).

3 Bron: Wereldbank, 'Global Economic Prospects van 2019', de januari-editie.

4 Bron: Wereldbank, 'Global Economic Prospects van 2019', de januari-editie; Internationaal Monetair Fonds 'World Economic Outlook van 2018', de oktober-editie.

5 Bron: Wereldbank, 'Global Economic Prospects van 2019', de januari-editie.

Van de opkomende economieën en ontwikkelingslanden noteerden Brazilië en China evenzo een prijsstijging. Ook bij deze landen waren de drijvende krachten voor de inflatie onder andere de hogere brandstofprijzen. De inflatie in Rusland, India en Zuid-Afrika, nam ten opzichte van 2017 af met respectievelijk 0,8pp, 0,1pp en 0,7pp.

I.3.2 Handel

De groei van het wereldhandelsvolume daalde in 2018 ten opzichte van 2017 met 1,7pp van 5,6% naar 3,9% (Tabel I.3). De vertraging in de groei in 2018 is onder andere bepaald door een afname van de productie van kapitaalgoederen (die zeer handelsintensief zijn) en een vermindering van de wereldwijde economische bedrijvigheid. Daartegenover nam ten opzichte van 2017 in 2018 de groei van de wereldhandelsprijzen van de industriële producten en olieproducten toe. Zowel de ontwikkelde economieën alsook de opkomende economieën en ontwikkelingslanden toonden in

2018 een daling van de groei van het export- en importvolume ten opzichte van 2017. Tariefverhogingen en invoerbepalingen lagen ten grondslag aan deze groeivermindering⁶. De ruilvoetverhouding van de ontwikkelde economieën toonde met referte aan 2017 een voortgaande verslechtering in 2018. Bij de opkomende economieën en ontwikkelingslanden toonde deze ratio in 2018 een verbetering ten opzichte van 2017. De ontwikkeling in de ruilvoetverhouding van zowel de ontwikkelde economieën alsook de opkomende economieën en ontwikkelingslanden kan worden verklaard door de effecten van de tariefverhogingen⁷.

I.3.3 Prijsontwikkeling van enkele exportproducten

In 2018 steeg de gemiddelde olieprijs op de internationale markt met 29,4% ten opzichte van 2017, als gevolg van een sterke vraag naar olie wereldwijd (zie voetnoot 7), (Grafiek I.1).

Tabel I.3
Ontwikkeling van de wereldhandel
(Jaarlijkse procentuele mutatie)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Handel in goederen					
Wereldhandel					
Volume	3,0	2,2	2,1	5,6	3,9
Prijsdeflator in US-dollars	-2,4	-14,4	-4,8	4,8	5,7
Wereldhandelsprijzen in US-dollars					
Industriële producten	-0,5	-2,3	-5,2	-0,3	2,7
Olieproducten	-7,5	-47,2	-15,7	23,3	29,4
Niet-olie primaire producten	-5,4	-17,1	-1,0	6,4	1,6
Wereldhandelsvolume					
Ontwikkelde economieën:					
Export	3,9	3,8	1,8	4,4	3,1
Import	3,9	4,9	2,5	4,3	3,3
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden:					
Export	3,2	1,4	2,9	7,2	4,3
Import	4,3	-1,0	1,8	7,5	5,6
Ruilvoetverhouding					
Ontwikkelde economieën	0,3	1,9	1,2	-0,2	-0,6
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	-0,6	-4,3	-1,6	0,8	1,3

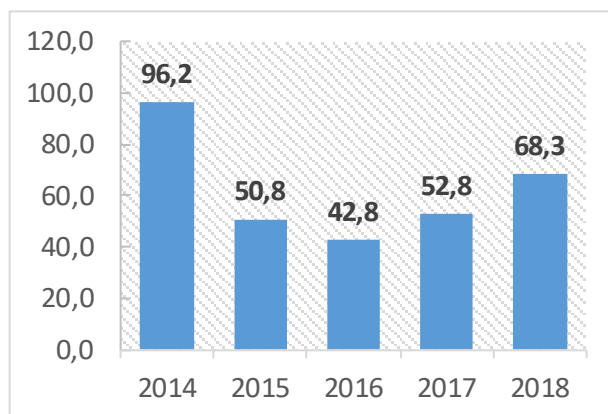
Bron: Internationaal Monetair Fonds, World Economic Outlook rapport van april 2019 (geselecteerd 2014-2018).

6 Bron: Wereldbank, 'Commodity Markets Outlook van 2018', de oktober-editie.

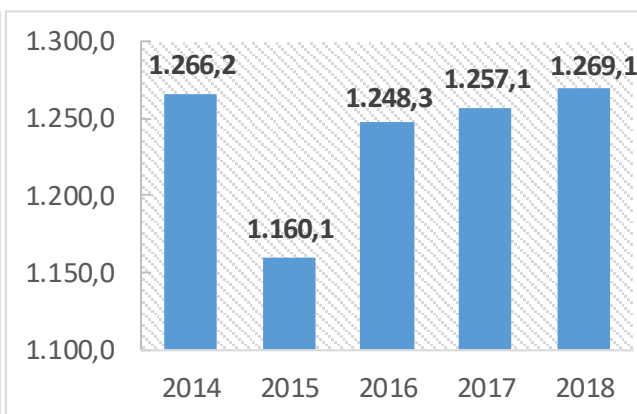
7 Bron: Wereldbank, 'Global Economic Prospects van 2019', de januari-editie.

Grafiek I.1 tot en met I.4
Internationale prijsontwikkeling van exportproducten

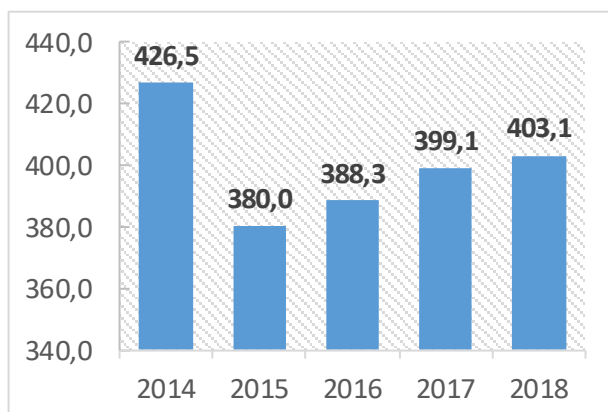
Grafiek I.1 Olieprijs¹
(USD/barrel)

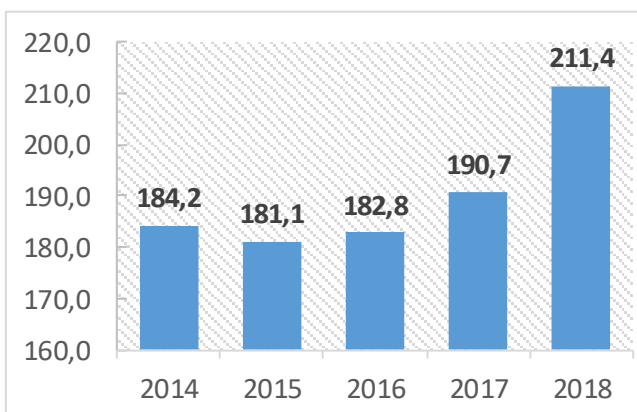
Grafiek I.2 Goudprijs
(USD/Troy OZ)

Grafiek I.3 Rijstprij²
(USD/metrieke ton)

Grafiek I.4 Houtprijs³
(USD/kubieke meter)

Bron: Internationaal Monetair Fonds, Primary Commodity Price System van september 2021

1) Gemiddelde van U.K. Brent, Dubai en West Texas Intermediate, gelijk gewogen.

2) Exportprijzen (FOB) van Thailand 5% Grade Parboiled Rice. (USDA, Rice Market News, Little Rock, Arkansas).

3) Malaysian, meranti, Sarawak beste kwaliteit, verkoopprijs in rekening gebracht door importeurs, Japan (Wereldbank, Washington, D.C.)

Daarentegen stegen de prijzen van goud, rijst en hout in mindere mate. Goud nam marginaal toe (1,0%) ten opzichte van 2017 (Grafiek I.2). De appreciatie van de Amerikaanse dollar en het restrictief monetair beleid in bepaalde ontwikkelde economieën hebben de aantrekkelijkheid van goud als beleggingsinstrument verminderd⁸. De prijs van rijst steeg met 1,0% ten opzichte van 2017 (Grafiek I.3). De stijging van de internationale prijs van hout betrof 10,9% ten opzichte van 2017 (Grafiek I.4).

I.4 Internationale financiële instellingen

I.4.1 Islamic Development Bank (IsDB)

In het kader van de verdere ontwikkeling van Islamitisch bankieren in Suriname heeft de Centrale Bank van Suriname in 2016 de IsDB om assistentie gevraagd voor de verbetering van het wettelijk raamwerk ten behoeve van het Islamitisch bankieren en financieren. De behoefte aan assistentie is voortgesprongen uit toezicht-doeleinden die op de Islamitische Bank moeten worden uitgeoefend. In 2018 is verder uitvoering gegeven aan de in 2017 getekende 'Technical Assistance Grant Agreement' (TAGA), tussen de IsDB en de Bank voor een bedrag van US\$ 265.000.

⁸ Bron: Wereldbank, 'Commodity Markets Outlook van 2018', de oktober-editie.

De grant, welke niet terugbetaald dient te worden, is bestemd voor respectievelijk consultancydiensten (US\$190.000), capaciteitsversterking (US\$50.000) en werkbezoeken (US\$25.000). Overeengekomen is dat de Bank met een eigen bijdrage van US\$ 35.000 inkomt voor dit project, ten behoeve van consultancydiensten (US\$ 20.000) en werkbezoeken (US\$ 5.000) rekening houdend met onvoorziene uitgaven (US\$ 10.000). In het kader van TAGA is het project "Improvement in the Regulatory Environment for Islamic Banking and Finance" geïnitieerd. Conform de IsDB-procurementrichtlijnen zijn voor de werving en selectie van consultants in oktober 2018 advertenties geplaatst in de lokale dagbladen, alsook op de website van de Bank. Dit project is nog gaande.

1.5 Overige regionale en internationale betrekkingen

1.5.1 Child and Youth Finance International (CYFI)

CYFI stond bekend als een internationale organisatie die als doel had het stimuleren van financiële inclusie en financiële educatie voor kinderen en jongeren. Het streven is dat alle jongeren via een eigen spaarrekening over hun spaargelden kunnen beschikken tegen de tijd dat ze afstuderen. Voorts dat zij over enige financiële kennis en vaardigheden beschikken die hen in staat kunnen stellen om betere financiële beslissingen te nemen.

De Bank heeft in dit kader een nauwe samenwerking onderhouden met CYFI, die jaarlijks de Global Money Week (GMW) wereldwijd organiseert voor jongeren in de leeftijdscategorie van 6 tot en met 18 jaar. De Bank heeft in 2018 voor de vijfde maal deelgenomen aan de GMW. Gedurende deze week zijn er op twee scholen in Paramaribo financiële educatie-activiteiten (FE-activiteiten) ontplooid. Bij deze GMW zijn de thema's 'Geld', 'Sparen' en 'Dagelijks Geldbeheer' aan de orde gesteld. Deze thema's zijn verwerkt in de vijf FE-activiteiten die op de twee scholen zijn uitgevoerd in de vorm van onder andere games, quizen en workshops. Op 31 december 2019 heeft CYFI haar deuren gesloten en de GMW overgedragen aan de 'Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)', een internationaal samenwerkingsverband dat zich onder andere richt op het promoten van financiële inclusie door financiële educatie.

1.5.2 Alliance for Financial Inclusion (AFI)

AFI is een internationale organisatie bestaande uit centrale banken en financiële regelgevende instellingen, die het beleid bepalen op het gebied van onder andere

financiële inclusie. Het gemeenschappelijk doel van AFI is het bevorderen van financiële inclusie op nationaal, regionaal en internationaal niveau.

De Bank is sinds mei 2015 lid van deze organisatie. Door middel van de 'Maya Declaration' stelt AFI haar leden in de gelegenheid concrete doelen op het gebied van Financial Inclusion (FI) te formuleren die realistisch, haalbaar en meetbaar zijn. In dit kader heeft de Bank van 2015-2017 het project 'Train-the-trainer Course for Small and Medium Enterprises (SME's) on Responsible Entrepreneurship & Financial Management 2015-2017' uitgevoerd en afgerond in 2017. Hierbij is de aangegane commitment behaald voor het opleiden van minimaal honderd trainers uit de Agrarische sector en de sectoren Toerisme, Bouw en Constructie en Handel en Industrie. Dit project is uitgevoerd in samenwerking met de Centrale Bank van Trinidad & Tobago, waarmee een 'Knowledge Sharing Agreement' is ondertekend in 2015.

In 2018 is een werkgroep samengesteld met als doel het Surinaams landschap van de financiële inclusie vast te stellen. In dit kader heeft de Bank in 2018, via deskresearch, de eerste fase van activiteiten voor het uitvoeren van een financiële inclusie nulmeting afgerond. In 2019 is er een aanvang gemaakt met de tweede fase, waarbij er landelijk een veldonderzoek zal plaatsvinden om data te verzamelen. In 2021 is gestart met het uitvoeren van een veldonderzoek voor de uitvoering van deze financiële inclusie en educatie nulmeting, welke gefinancierd wordt met een 'Grant' van AFI. De voorbereidingsfase van de Grant-aanvraag is reeds in volle gang. Met het uitvoeren van dit onderzoek, zal de Bank een Nationale Financiële Inclusie en Educatie-Strategie uitstippelen. De Bank krijgt in 2015 tevens technische assistentie voor Financiële Inclusie en Educatie-projecten.

1.6 Economische ontwikkelingen binnen de CARICOM

In het Caribbean Development Bank Annual Report zijn in 2018 de economische prestaties in het Caribisch gebied afgezet tegen een achtergrond van afgenomen mondiale activiteit. De verminderde mondiale activiteit in 2018 is ingegeven door onder andere de handelsspanningen, volatiele grondstoffenmarkten en beleidsonzekerheid. Met uitzondering van Barbados en Jamaica toonden de overige zes Caricom-lidstaten een groei van hun bbp aan (Tabel I.4).

De economieën van Suriname en Trinidad & Tobago verbeterden in 2018 met respectievelijk 3,2pp en 2,9pp in 2018 ten opzichte van 2017.

In deze grondstoffen exporterende landen hebben de stijgende olieprijsen de groei gestimuleerd. In Suriname stegen de investeringen in de oliesector voornamelijk in de pre-exploratieactiviteiten. In Trinidad & Tobago nam de productie van aardolie producten en chemische producten toe. Suriname profiteerde voorts van de stijgende goudprijzen, hoewel de productie nauwelijks is veranderd.

In Guyana verbeterde de economie in 2018 met 0,5pp. De economische vooruitgang hield vooral verband met de constructiewerkzaamheden in de oliesector, vooruitlopend op de start van de commerciële olieproductie in 2020. Blijkens de aangiften van goudproductie door de kleine en middelgrote mijnbouwbedrijven liep de goudwinning terug. De oorzaken van de afgelopen goudwinning betroffen onder meer de gestegen brandstof- en bedrijfskosten in 2018. Ook de landbouwproductie nam af door met name een aanzienlijke daling van de suikerproductie vanwege de voortgezette herstructurering van de suikerindustrie in 2018.

Tabel I.4
Reële bbp-groei van de Caricom-lidstaten
(in procenten)

	2017	2018
Bahamas	1,0	2,0
Barbados	1,0	0,0
Belize	0,5	2,3
Eastern Caribbean Currency Union	1,2	2,8
Guyana	2,9	3,4
Jamaica	1,7	1,7
Suriname	-1,2	2,0
Trinidad & Tobago	-1,0	1,9

Bron: Caribbean Development Bank Annual Report 2018.

1.6.1. Werkloosheid

De werkloosheid in de regio daalde in 2018 bij zeven lidstaten en bij twee is die constant gebleven ten opzichte van 2017 (Tabel I.5). Jamaica toonde een afname van de werkloosheid met 2,0pp ten opzichte van 2017, hetgeen regionaal gezien de hoogste daling van de werkloosheid in 2018 betrof. Deze daling is mede het gevolg van de toegenomen macro-economische stabiliteit en verbeteringen van het ondernemingsklimaat.

In de gehele regio lagen over het algemeen de werkloosheidscijfers hoger voor vrouwen dan voor mannen. Het werkloosheidspercentage onder de jongeren bleef zorgwekkend hoog, met ongeveer één op de vijf jongeren die werk zochten maar geen werk konden vinden.

Tabel I.5
Werkloosheidscijfers
(in procenten)

	2017	2018
Bahamas	10,0	9,2
Barbados	10,2	9,2
Belize	9,4	9,4
Guyana	13,9	12,0
Jamaica	10,4	8,4
Suriname	9,1	8,4
Trinidad & Tobago	5,0	5,0

Bron: Caribbean Development Bank Annual Report 2018.

DE NATIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING

II.1 Algemeen

De Surinaamse economie toonde in 2018 een groei aan van 4,9% oftewel SRD 837,0 miljoen, waaraan met uitzondering van twee sectoren alle overige sectoren hebben bijgedragen (Tabel II.1).

Het binnenlands spaarsaldo alsook het nationaal spaarsaldo namen in 2018 af (Tabel II.8). Het negatief nationaal spaarsaldo, gelijk aan -3,0% van het bruto binnenlands product tegen marktprijzen (bbpmp), is voornamelijk het gevolg geweest van een importstijging.

De jaareinde-inflatie van consumentengoederen nam in 2018 verder af tot 5,4% en bereikte daardoor het laagste niveau na 2014 (Tabel II.9).

De stabilisatie van de wisselkoers en het achterwege blijven van internationale kostenstuwende ontwikkelingen in 2018 hebben voornamelijk geleid tot de afname van de druk op het lokale prijspeil.

Tabel II.1
Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in constante prijzen (2015=100)
(in duizenden SRD)

Sector	2015	2016	2017	2018*
Landbouw, jacht, bosbouw & visserij	1.822.952	1.823.821	1.706.858	1.561.865
Mijnbouw	739.236	578.478	659.187	694.889
Industrie & Fabricage	2.013.250	2.104.166	2.563.872	2.713.866
Electriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	318.288	235.553	292.278	289.681
Watervoorziening: riolering, afvalbeheer en sanering	18.554	18.471	18.595	18.571
Constructie	1.685.150	1.229.798	1.457.940	1.454.390
Groot- & Kleinhandel en markten (Handel)	2.968.677	2.965.107	2.497.015	2.752.394
Transport & opslag	695.719	534.023	647.500	717.115
Accomodatatie & voedingsdiensten en gerelateerde zaken	699.261	799.009	900.321	998.843
Informatie en communicatie	1.152.490	1.222.285	999.252	1.086.396
Verzekeringsinstellingen en andere financiële instellingen	761.992	865.807	654.232	845.861
Woondiensten en commerciële diensten en hieraan gerelateerde diensten	752.385	812.215	848.850	896.963
Professionele, wetenschappelijke en technische activiteiten	218.695	194.133	228.022	248.292
Administratieve en ondersteunende diensten	-	-	-	-
Overheid (exclusief onderwijs en gezondheidszorg)	1.071.236	914.702	1.107.359	1.153.592
Onderwijs	546.661	439.575	409.267	348.719
Gezondheidszorg en sociale activiteiten	456.181	421.538	417.522	401.176
Kunst, entertainment en recreatie	-	-	-	-
Overige diensten	221.617	190.539	181.798	178.683
Privé huishoudens met vaste krachten	-	-	-	-
Activities of extraterritorial organizations and bodies	-	-	-	-
Onbekend	-	-	-	-
Bruto binnenlands product tegen marktprijzen (2015 prijzen)	17.514.647	16.654.387	16.915.201	17.752.211
Groei in %	-	-4,9	1,6	4,9
Bbp tegen marktprijzen (lopend)	17.514.647	20.662.992	26.893.278	29.821.678

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, bbp (2015-2020); <https://statistics-suriname.org/nl/bruto-binnenlands-product/>

* Voorlopige cijfers

Noot: met de overgang van International Standard Industrial Classification (ISIC) 3 naar ISIC 4 van het systeem van de nationale rekeningen zijn er wijzigingen opgetreden in de classificatie. In ISIC 4 is onder andere de sector Visserij samengevoegd met de sectoren 'Landbouw, jacht en bosbouw', in tegenstelling tot ISIC 3 waarin deze sector apart geassocieerd is. Vanwege de wijzigingen in de classificatie van de sectoren is het niet mogelijk de rekeningen voor de afgelopen 5 jaar consistent in een tabel te presenteren. De rekeningen vanaf 2015 zijn conform ISIC 4 opgesteld en die vóór 2015 conform ISIC 3 in Appendix 1.

II.2 Productie

De Surinaamse economie noteerde een reële groei van 4,9% in 2018, die 3,2pp hoger lag dan in 2017. De sectoren met de grootste bijdrage aan deze groei zijn 'Handel' (1,6pp), 'Verzekeringsinstellingen en andere financiële instellingen' (1,4pp), Industrie en Fabricage (0,9pp) (Tabel II.1).

Sectorale bijdrage aan het bbp

A. Mijnbouwsector

De ontwikkelingen in de mijnbouwsector in 2018 zijn vrijwel op hetzelfde niveau gebleven als in 2017. Het nationale goudproductievolume toonde een lichte stijging, deels vanwege de toename van het productievolume van het goudbedrijf Newmont Suriname. Voorts noteerde Staatsolie Maatschappij Suriname NV een geringe stijging in de ruwe olieproductie. Hiertegenover stond er een lichte daling in de raffinaderijproductie.

Goud

De totale goudproductie steeg in 2018 marginaal ten opzichte van 2017 (Tabel II.2). Binnen de grootschalige goudmijnbouw is een lagere productie bij Rosebel Gold Mines (RGM) gecompenseerd door een toename van de productie bij het goudbedrijf Newmont Suriname. De uit de goudexporten door de goudopkopers afgeleide productie van de lokale goudzoekers toonde een geringe toename van de kleinschalige goudmijnbouw.

Het totale exportvolume van goud steeg met 0,9% in 2018 maar separaat gezien toonden de grootschalige en de kleinschalige goudmijnbouwsector tegengestelde groeirichting aan van respectievelijk 3,3% en -2,8%. Deze toename van het goudexportvolume en van de goudprijs, hebben geresulteerd in de stijging van de exportwaarden van goud met 1,0% tot een bedrag van US\$ 1,6 miljard in 2018.

Overige ontwikkelingen

In 2018 heeft RGM successen op diverse fronten geboekt. Het bedrijf heeft haar reserves bijgesteld waardoor de levensduur van de mijn met vijf jaar is verlengd tot 2033. Voorts heeft het bedrijf een aanvang gemaakt met de aanleg van wegen die het Saramaccagebied verbinden met de Rosebelplant en heeft RGM exploratierechten verkregen in de Brokolonko-concessie. Deze concessie ligt ten noordwesten van de Saramacca- en Sarafina-concessie en is op ongeveer 30 kilometer afstand van de Rosebelplant. In 2018 heeft RGM de milieueffectenanalyse en sociale effectenanalyse afgerond.

Aardolie

Productie van ruwe olie

In 2018 nam het productievolume van ruwe olie marginaal toe. Dit is voornamelijk een uitvloeisel van het streven van Staatsolie Maatschappij Suriname NV om de productie in 2017 stabiel te houden en om reserves in nieuwe productiegebieden in kaart te brengen. Het oliebedrijf produceerde 5,97 miljoen vaten aan ruwe olie, een stijging van 0,5% ten opzichte van 2017 (Tabel II.2). De gemiddelde dagproductie in 2018 bedroeg 16.382 vaten ruwe olie (2017: 16.310 vaten). Mede als gevolg van deze productiestijging, alsook een hoger dalingspercentage in sommige gebieden en beperkte nieuwe reserves stegen de bewezen oliereserves met 2,0% naar een niveau van 86,7 miljoen vaten per eind 2018.

Raffinaderijproductie en afzet

Alhoewel het productievolume van de raffinaderij in 2018 afnam ten opzichte van 2017, steeg de afzet van derivaten op de lokale markt. Er zijn ruim 4,7 miljoen vaten (Tabel II.3) aan derivaten geproduceerd, 1,7% minder dan in 2017. Hiervan zijn in 2018 ruim 2,1 miljoen vaten lokaal verkocht, waardoor het exportvolume ten opzichte van 2017 met 5,0% daalde. Terwijl het productievolume van asfalt en fuel oil ten opzichte van 2017 terugliep, nam de productie van ultra low sulfur diesel en gasoline in 2018 toe. Een verklaring hiervoor is de stijging van 29,7% van de internationale olieprijs naar gemiddeld US\$ 61,0 per vat ten opzichte van 2017. Deze olieprijsstijging leidde ertoe dat exportwaarde met 15,8% steeg naar het niveau van US\$ 205,7 miljoen, waardoor het effect van het afgenomen exportvolume is opgevangen.

Overige ontwikkelingen

De voorbereidingen voor het Nearshore Drilling Project zijn in 2018 succesvol afgerond. Staatolie tekende met Seadrill Limited een contract voor het leveren van boorplatformdiensten teneinde de lange-termijnproductie veilig te stellen.

Staatsolie heeft in 2018 met twee internationale oliemaatschappijen productiedelingscontracten ondertekend. Met Cairn Energy uit Schotland sloot het bedrijf een productiedelingscontract voor dertig jaar af voor het offshore block 61, welke is opgedeeld in een exploratie-, ontwikkelings- en productieperiode. Bij een eventuele olievondst heeft Staatolie de mogelijkheid om tot 20% te kunnen deelnemen in de ontwikkelings- en productiefase. Met Tullow Oil sloot Staatsolie onder dezelfde voorwaarden een productiedelingscontract van dertig jaar voor het offshore block 62.

Tabel II.2
Goudproductie grootschalige en kleinschalige goudmijnbouw
 (Volume in kg, waarden in US\$ x 1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Productievolume GG	10.639	9.387	12.939	25.841	26.012
Productievolume KG	20.222	17.101	14.411	15.469	15.613
Totaal	30.861	26.488	27.351	41.310	41.625
Aandeel GG in productie (in %)	34	35	47	63	62
Aandeel KG in productie (in %)	66	65	53	37	38
Importwaarde GG	207.104	355.525	196.365	182.015	225.048
Exportvolume GG	10.850	9.239	12.350	25.342	26.180
Exportvolume KG	19.241	16.287	14.768	15.456	15.019
Totaal	30.091	25.526	27.118	40.798	41.199
Exportwaarde GG	438.317	345.450	486.577	1.028.756	1.062.623
Exportwaarde KG	731.579	570.770	550.112	579.690	562.528
Totaal	1.169.895	916.220	1.036.689	1.608.446	1.625.151
Jaarlijkse mutaties (in %)					
Productievolume GG	-3,3	-11,8	37,8	99,7	0,7
Productievolume KG	-13,1	-15,4	-15,7	7,3	0,9
Totaal	-10,0	-14,2	3,3	51,0	0,8
Exportvolume GG	2,0	-14,8	33,7	105,2	3,3
Exportvolume KG	-13,0	-15,4	-9,3	4,7	-2,8
Totaal	-8,2	-15,2	6,2	50,4	1,0
Exportwaarde GG	-8,5	-21,2	40,9	111,4	3,3
Exportwaarde KG	-26,5	-22,0	-3,6	5,4	-3,0
Totaal	-20,6	-21,7	13,1	55,2	1,0
Gemiddelde internationale goudprijs in US\$ per troy ounce	1266	1160	1248	1257	1269

Bron: Centrale Bank van Suriname, Rosebel Gold Mines, Newmont Suriname en www.kitco.com

GG = Grootschalige goudwinning (Rosebel Gold Mines en Newmont Suriname).

KG = Kleinschalige goudwinning (Surinaamse goudexporteurs).

Noot: De productie van de kleinschalige goudmijn is herleid uit het exportvolume van de kleinschalige goudsector.

*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

B. Landbouw-, Veeteelt- en Bosbouwsector

De agrarische sector maakte in 2018 in het algemeen een positieve ontwikkeling door. De derde grootste sector in de economie groeide met 1,9% ten opzichte van 2017. Dit is vooral zichtbaar in de bosbouw- en visserijsector. Daarentegen daalden de bananenproductie en de rijstproductie in 2018.

Hout

De totale rondhoutproductie¹ nam in 2018 toe met 25,5% tot een niveau van 1.083.758m³ ten opzichte van 2017 (Tabel II.4). De stijging van het productievolume van industrieel hout ligt hieraan voornamelijk ten grondslag.

Uit de Bosbouwstatistieken van 2019, is te herleiden dat de internationale vraag naar Surinaams hout groot is.

1 In de rondhoutproductie wordt door Stichting Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) een onderscheid gemaakt tussen industrieel rondhout en niet-industrieel rondhout. Onder industriële rondhoutproductie wordt onder andere verstaan rondhout, vierkante bekapte palen, korte draadpalen en gezaagd hout, terwijl de niet-industriële rondhoutproductie de productie van houtskool en brandhout betreft.

Tabel II.3
Ruwe aardolie- en raffinaderijproductie

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Ruwe aardolie (in mln vaten)	6,13	6,19	5,98	5,95	5,98
Raffinaderijproductie (in mln vaten)	1,4	5,8	5,7	4,8	4,7
Exportvolume* (in mln vaten)	3,5	3,0	3,4	3,0	2,8
Exportwaarde* (in mln US\$)	328,4	153,1	147,6	177,8	205,7

Bron: Annual Report Staatolie Maatschappij Suriname N.V. (2014-2018).

*Uit eigen productie.

De toegenomen vraag naar hout afkomstig uit voornamelijk Azië, Europa, het Caraïbisch gebied en Noord-Amerika, heeft gezorgd voor een toename van het exportvolume met 10,2% in 2018 ten opzichte van 2017, uitkomend op een niveau van 550.681m³.

Het rondhout is hoofdzakelijk geëxporteerd naar China en India, terwijl de afzetgebieden voor het verwerkte hout voornamelijk Europa, het Caribische gebied en Noord-Amerika betroffen.

Rijst

In 2018 maakte de rijstsector minder gunstige ontwikkelingen door voor wat betreft de padieproductie. De padieproductie daalde ten opzichte van 2017 met 5,4% naar het niveau van 273.916 ton (Tabel II.5). Deze productiedaling is onder andere het gevolg geweest van een afname van het beplante padie-areaal met 0,1%, een terugval van de padie-opbrengst per hectare met 5,3% en

de verslechtering van de infrastructuur in casu het niet tijdig ophalen van de kanalen en lozingen in 2018. Voorts zorgde een dambreuk voor verlies in de voederrijstproductie.

Echter heeft de daling van de padieproductie in 2018 geen invloed gehad op het rijstexportvolume. Dit exportvolume steeg onder andere vanwege de toegenomen internationale vraag met 17,2% naar het niveau van 91.925 ton rijst ten opzichte van 2017. Deze volumestijging alsook de stijging van de wereldmarktprijs met 1,0% naar US\$ 403,1 per metrieke ton, hebben geresulteerd in een rijstexportwaardestijging van 16,5% naar SRD 267.071 in 2018.

Teneinde de rijstsector te ondersteunen, zorgde de Overheid voor het onderhoud van de rijstinfrastructuur en het aanbod van trainingen. In dat kader zijn er acties ondernomen om de rijstproductie in Coronie en Wageningen weer op gang te brengen en of te vergroten.

Tabel II.4
Rondhoutproductie en houtexport

Jaar	Productie			Export	
	Industrieel	Niet-industrieel	Totaal	Volume	Waarde
	(m ³)	(m ³)	(m ³)	(m ³)	(US\$)
2014	492.773	1274	494.047	169.099	27.976.700
2015	568.176	481	568.657	226.333	32.117.300
2016	583.376	142	583.518	293.148	40.528.700
2017	862.907	575	863.482	499.888	63.620.600
2018	1.083.350	408	1.083.758	550.681	69.848.000

Bron: Stichting Bosbeheer en Bostoezicht, Bosbouwstatistieken 2019.

Tabel II.5
Padieproductie, rijstexportvolume en -exportwaarde

Omschrijving	Eenheid	2014	2015	2016	2017	2018
Beplante padie-arealen	ha	62.211	62.348	62.713	59.304	59.248
Padieproductie	ton	275.851	276.458	278.077	289.431	273.916
Exportvolume rijst	ton	103.755	99.663	121.609	78.430	91.925
Exportwaarde rijst	x SRD 1.000	179.814	147.097	237.198	229.219	267.071

Bron: Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij, Landbouwstatistieken (2014-2019).

Tabel II.6
Bananenproductie, -exportvolume en -exportwaarde

Omschrijving	Eenheid	2014	2015	2016	2017	2018
Beplante arealen	ha	2.164	1.993	1.993	1.953	1.730
Bananen productie	ton	77.014	68.991	61.073	62.887	48.835
Exportvolume bananen	1000 dozen	3.772	3.402	2.959	2.977	2.395
Exportwaarde bananen	x US\$ 1.000	34.192	25.554	20.229	20.968	14.199

Bron: Food and Agriculture Industries N.V. (2020) en Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (2015-2020).

Hierbij maakte het bedrijf Westland Sama Group een doorstart met de rijstfabriek van de Stichting Machinale Landbouw (SML) voor de verwerking van padie en bracht 1.500 hectare van de SML in cultuur. Ter bescherming van het milieu alsook met het oog op waardetoevoeging binnen de rijstproductiekolom, is het idee geopperd om padie-kaf te produceren ter verwerking.

Bananen

De bananenproductie daalde in 2018 ten opzichte van 2017 met 19,5% tot het niveau van 44.316 ton. Het beplante areaal toonde evenzo een afname van 6,7% ten opzichte van 2017 (Tabel II.6). De afname van het plantareaal is onder andere een gevolg van het beteugelen van de Moko-ziekte waarbij uit voorzorg de arealen waar de verdachte planten stonden zijn bespoten met glyfosaat.

De Moko-ziekte tastte sinds 2015 de bananenaanplant van het bananenbedrijf Food and Agriculture Industries (FAI) te Nickerie en Saramacca enorm aan. Ter bestrijding van deze ziekte bracht FAI haar aanplant sterk terug, wat zich vertaalde in een sterke productieafname die gepaard ging met een afname van de winstgevendheid in de afgelopen jaren, met uitzondering van 2017. Rond het einde van 2018 was de Moko-ziekte onder controle. Mede als gevolg van deze ontwikkelingen, namen eveneens het exportvolume en de exportwaarde van bananen in 2018 ten opzichte van 2017 af met respectievelijk 19,5% en 32,3%. FAI exporteerde dit semi-meerjarig gewas voornamelijk naar Europa, Trinidad & Tobago en Guyana.

In 2020 heeft de Staat 90% van de aandelen FAI overgenomen en is daarmee enige aandeelhouder geworden.

Visserij

De visserijsector toonde in 2018 een positieve ontwikkeling wat betreft de exporthoeveelheden en de exportwaarde. Het exportvolume van de visserijsector, die respectievelijk voor 87,5% en 14,2% uit vis en schaal- en weekdieren bestaat, steeg met 5,6% naar het niveau van 35.447 ton ten opzichte van 2017 (Tabel II.7). Als gevolg hiervan steeg de visexportwaarde met 6,0% in 2018 ten opzichte van 2017. Hoewel de gemiddelde visexportprijs in 2018 onveranderd bleef, heeft de opkomst van nieuwe markten en wijziging van marktsituaties een belangrijke rol gespeeld in de toename van de visserijactiviteiten.

II.3 Confrontatie van middelen en bestedingen

De economie van Suriname beschikte in 2018 over een totaal aan middelen ter waarde van SRD 45.444,0 miljoen, samengesteld uit het bruto binnenlands product tegen marktprijzen en de totale importen van goederen en diensten (Tabel II.8). De groei van de beschikbare middelen met 12,5% kwam voornamelijk door de toename van het bbpmp (nominale stijging van 10,9%). Deze middelen zijn aangewend voor financiering van de bestedingen bestaande uit de binnenlandse absorptie (zijnde consumptie en investeringen) en

Tabel II.7
Exportvolume en exportwaarde vis en visproducten

Omschrijving	Eenheid	2014	2015	2016	2017	2018
Exportvolume	in ton	31.769	32.406	28.044	33.556	35.447
Vis	in ton	28.991	29.270	24.433	29.381	31.033
Schaal- en weekdieren	in ton	2.778	3.136	3.611	4.175	4.414
Exportwaarde	x SRD 1.000	119.011	124.226	168.711	295.663	313.386
Vis	x SRD 1.000	80.157	78.722	111.501	190.079	197.052
Schaal- en weekdieren	x SRD 1.000	38.854	45.504	57.210	105.584	116.334

Bron: Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij, Landbouwstatistieken (2014-2019).

Tabel II.8
Confrontatie van bestedingen en middelen
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
MIDDELEN					
Totale middelen	26.584,5	26.754,7	31.479,1	40.400,2	45.444,0
BBP tegen lopende marktprijzen	17.294,4	17.514,6	20.663,0	26.893,3	29.821,7
Import van goederen en diensten (fob)	9.290,1	9.240,1	10.816,1	13.506,9	15.622,3
BESTEDINGEN					
Totale bestedingen	26.584,5	26.754,7	31.479,1	40.400,2	45.444,0
Binnenlandse consumptie en investeringen	18.692,1	20.389,6	21.265,9	24.148,8	28.572,3
Export van goederen en diensten (fob)	7.892,4	6.365,1	10.213,2	16.251,3	16.871,7
Binnenlands spaaroverschot (+) of binnenlands spaartekort (-)	-1.397,6	-2.875,0	-602,9	2.744,5	1.249,4
Primaire en secundaire inkomens uit het buitenland	2,9	178,5	-405,6	-2.222,3	-2.142,6
Nationaal spaaroverschot(+) of -tekort(-) =					
Overschot(+) of tekort(-) op lopende rekening betalingsbalans	-1.394,8	-2.696,4	-1.008,6	522,1	-893,3

Bron: Centrale Bank van Suriname en Algemeen Bureau voor de Statistiek, bruto binnenlands product (2015-2020); <https://statistics-suriname.org/nl/bruto-binnenlands-product/>.

exporten. De binnenlandse absorptie en de export van goederen en diensten stegen ten opzichte van 2017 met respectievelijk 18,3% en 3,8%. Daar de binnenlandse productie (SRD 29,8 miljard) hoger lag dan de binnenlandse absorptie (SRD 28,6 miljard), ontstond er een binnenlands spaaroverschot van SRD 1,2 miljard. Vanwege het negatief saldo van de primaire en secundaire inkomens uit het buitenland van SRD 2,1 miljard, ontstond een nationaal spaartekort van SRD 0,9 miljard in 2018. Het nationaal spaartekort bedroeg 3,0% van het bbp in 2018.

II.4 Prijsontwikkelingen

De economie noteerde in 2018 een jaareinde inflatie van 5,4% en toonde daarmee een verbetering van 3,8pp ten opzichte van de inflatie van 9,2% in 2017 (Tabel II.9). De lagere inflatie in 2018 is voornamelijk toe te schrijven aan de minder sterke prijsstijging van belangrijke commodity's zoals tarwe, en subsidie van de brandstofprijzen door de Overheid. De effecten van de beleidsmaatregelen genomen in 2016, (onder andere de aanpassing van de prijzen van nutsvoorzieningen en de depreciatie van de wisselkoers), die nog merkbaar waren in 2017 zijn in 2018 volledig uitgebleven.

Tabel II.9
Consumentenprijsindex- en inflatiecijfers
(Basisperiode: april 2016 – juni 2016)

Jaar	Totaalindex gemiddelde		Totaalindex december	
	CPI	Inflatie (12-mnds gem.)	CPI	Inflatie (Jaareinde)
2014	62.1	3.4	62.6	3.9
2015	66.4	6.9	78.4	25.2
2016	103.3	55.5	119.4	52.4
2017	126.0	22.0	130.5	9.2
2018*	134.9	6.8	137.6	5.4

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek. (2014-2021), <https://statistics-suriname.org/nl/consumenten-prijs-indexcijfers-en-inflatie/>

Het 2018-jaareinde inflatiecijfer van 5,4% is voornamelijk bepaald door de toename van de consumentenprijzen binnen de hoofdgroepen 'Voeding & Niet-Alcoholische Dranken' (1,9pp), 'Transport' (0,9pp), en 'Overige Goederen en Diensten' (0,7pp) in Suriname's CPI-pakket.

II.5 Arbeidsmarkt

De beroepsbevolking (aantal economisch actieven) nam in 2018 toe met 1,4% tot 151,336 personen (in 2017: 149,260 personen) (Tabel II.10). Daartegenover

nam het aantal werkzame personen lichtelijk af met 0,7% tot 137,059 (2017: 138,071 personen). Ondanks de economie een groei noteerde van 4,9% nam de werkloosheid onder de Surinaamse bevolking (data voor de districten Paramaribo en Wanica) toe tot 9,4%, het hoogste cijfer sinds 2008 (9,4%) en 2016 (9,7%). De Surinaamse bevolking groeide lichtelijk met 1,1% tot 590,100 personen, een mutatie van 6,700 personen vergeleken met het vorige jaar.

Tabel II.10
Arbeidsplaatsen, werkgelegenheid en werkloosheid en mid-jaarlijkse bevolking

	Beroepsbevolking	Werkzame personen	Werkloze personen	Werkloosheid (in %)
2014	153,410	145,036	8,374	5.5
2015	147,068	136,447	10,621	7.2
2016	148,032	133,663	14,369	9.7
2017	149,057	137,798	11,259	7.6
2018	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, <https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/Database/Tabel23.pdf>

DE MONETAIRE ONTWIKKELING

III.1 Algemeen

De Bank zette haar prudent monetair beleid in 2018 voort met als doel stabiliteit in de interne en externe waarde van de Surinaamse munt te bewerkstelligen. De Bank heeft zodoende verdere invulling gegeven aan het nieuw monetair beleid en de Memorandum of Understanding (MOU) tussen de Centrale Bank van Suriname en het Ministerie van Financiën bleef gehandhaafd. Het doel van deze MOU, die getekend was op 25 april 2016, was effectief monetair beleid voeren.

Ook in 2018 is de kasreserveregeling het voornaamste instrument van het monetaire beleid geweest. De kasreservepercentages voor de toevertrouwde middelen in zowel SRD alsook in vreemde valuta bedroegen respectievelijk 35% en 50% (2017: idem).

De ontwikkeling van de monetaire aggregaten is in 2018 voornamelijk bepaald door de terugstorting van de door Staatsolie geleende overheidsmiddelen ter waarde van US\$ 261,5 miljoen. Deze middelen, afkomstig uit de Oppenheimer obligatielening van US\$ 550 miljoen, waren rond eind 2016 door de Overheid aan Staatsolie geleend. Deze door staatsolie teruggestorte middelen leidden tot een toename van de internationale reserves, welke vervolgens de omvang van het netto buitenlands actief van de Bank en het bankensysteem positief beïnvloedde. Dit had vervolgens zijn neerwaartse weerslag op de omvang van de monetaire basis (M0) en de maatschappelijke geldhoeveelheid (M2). Daarnaast nam de kredietverstrekking vanuit het bankwezen naar de Overheid significant af.

De rust op de US-dollar valutamarkt in 2017 zette zich in 2018 voort, waardoor de inflatie verder afnam. Bij de eurowisselkoers daarentegen is er in 2018 sprake geweest van fluctuaties als gevolg van zowel buitenlandse alsook binnenlandse factoren. Een voorname externe

fluctuatiefactor lag aan de verzwakking van de euro ten opzichte van de US-dollar, waarbij -op 23 mei 2018- de aankoopkoersen van de euro en de US-dollar op een hoogte van SRD 7,53 stonden. De val van de euro op de internationale markt is onder andere bepaald door de politieke onzekerheden in Italië en de sterke groei van de Amerikaanse economie ten opzichte van China en Europa.

Anderzijds heeft de inbeslagname van een geldzending van Suriname van Euro 19,5 miljoen door de justitiële autoriteiten in Nederland op 13 april 2018, te typeren als binnenlandse factor, geleid tot koersfluctuaties. Deze euromiddelen, die tegoeden betreffen van enkele commerciële banken, zijn ter voldoening van hun internationale betalingsverplichtingen door tussenkomst van de Bank, naar het buitenland verzonden. Na de inbeslagname van de verzonden euros vonden er geen eurogeldverzendingen naar noch inzendingen van US-dollars vanuit het buitenland plaats. Als gevolg hiervan zijn er stringente maatregelen getroffen door de commerciële banken, zoals beperkte US-dollar opname en bankkosten bij het lichten van vreemde valuta. Voorts is het publiek en de wisselkantoren in het bijzonder, bij contante eurotransacties met de commerciële banken, geconfronteerd met aangepaste procedures en afhandelingskosten die voortvloeien uit hun verscherpte Anti Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism (AML/CFT) compliance maatregelen.

In dit kader eisten de commerciële banken een herkomstverklaring voor stortingen vanaf SRD 25.000, US\$ 3.000 en € 500. Bepaalde commerciële banken accepteerden zelfs geen stortingen meer boven € 3.000. Daarnaast introduceerden de commerciële banken een zogenaamde 'handling fee'. Het pakket van maatregelen zorgde ervoor dat zowel de vraag naar als het aanbod (vanuit de wisselkantoren) van euro's afnam.

De kredietbeoordelingsbureaus S&P en Fitch en Moody's hebben in 2018 onderling variërende credit ratings gegeven. Fitch en S&P hebben enerzijds de outlook van de valuta's verbeterd naar stabiel maar anderzijds het kredietwaardigheidsniveau van respectievelijk B negatief en B op hetzelfde gehouden. Moody's daarentegen verlaagde de kredietwaardigheid van B1 naar B2 en paste de outlook aan van stabiel naar negatief. De status van de financiële overheidshuishouding, waaronder de hoge schuldratio's, is de directe aanleiding voor deze downgrade geweest.

III.2 De Ontwikkeling van de Centrale Bank aggregaten

De ontwikkeling van de Bankbalansaggregaten benaderd vanuit de activazijde is weergegeven in Grafiek III.1. Het Netto Buitenlands Actief (NBuA) groeide in 2018 tot een bedrag van SRD 2,0 miljard. Vergeleken met 2017 is er sprake van een substantiële groei van 288,8%, die grotendeels aangedreven is door een toename van de internationale reserves met US\$ 156,2 miljoen (36,8 %) tot een bedrag van US\$ 580,7 miljoen. Deze groei van de internationale reserves is voornamelijk bepaald door een instroom van vreemde valuta ten behoeve van de Overheid en Staatsolie op basis van afgesloten buitenlandse leningen.

Het Netto Binnenlandse Actief (NBiA) groeide tot een bedrag van SRD 3,0 miljard. Ten opzichte van 2017 nam het NBiA af met 5,6%. Deze afname is hoofdzakelijk veroorzaakt door de daling van de netto vordering van de Bank op de

Overheid. Per saldo droeg het NBuA meer bij aan de groei van de monetaire basis (M0) welke gelijk is aan 35,4%.

Grafiek III.2 toont de ontwikkeling van de Bankbalans vanuit de passiva zijde. De monetaire basis (M0) nam in 2018 toe tot een bedrag van SRD 5,0 miljard, gelijkstaand aan een procentuele groei van 35,4% ten opzichte van 2017. Deze groei vloeide voort uit een toename van de verplichtingen van de Bank aan de overige depositonemende instellingen van 55,0% alsook een stijging van de bankbiljetten in omloop van 13,3%. De toename in de verplichtingen van de Bank aan de algemene banken is teweeggebracht door toename van de SRD-deposito's, met name van de rekeningcourant en korte-termijndeposito's.

III.3 De Ontwikkeling van de liquiditeiten-massa

Ontwikkeling geldaggregaten

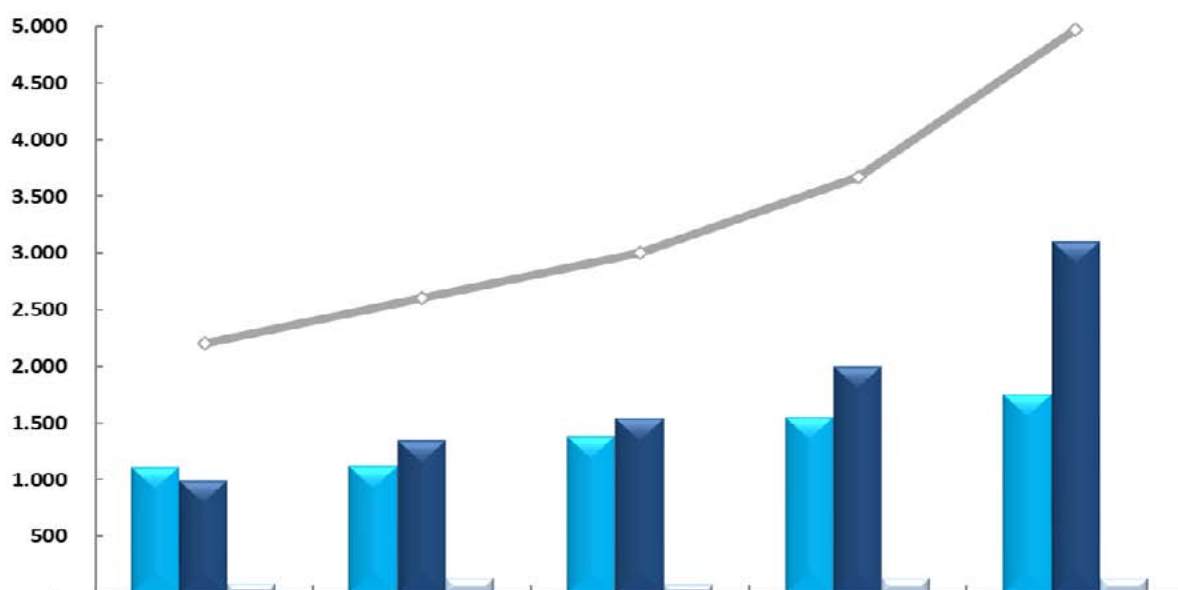
De basisgeldhoeveelheid in enge zin groeide in 2018 ten opzichte van 2017 met 36,8%, zoals weergegeven in Tabel III.1. Deze groei is teweeggebracht door een toename van de post 'verplichte kasreserves van de algemene banken' bij de Bank. M1 groeide ten opzichte van 2017 tot een bedrag van SRD 8,8 miljard wat gelijk stond aan een groei van 13,5%. De toename van de groei van M1 is primair het gevolg van de stijging van het chartaal geld met 16,3% tot een bedrag van SRD 1,5 miljard. M2 groeide in 2018 met 9,1% van SRD 17,6 miljard in 2017 naar SRD 19,2 miljard in 2018.

Grafiek III.1
Ontwikkeling van de Centrale Bank-aggregaten
(in miljoenen SRD)

Bron: Centrale Bank van Suriname. <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken, 2021> (Tabel 1, 2014-2018).

Grafiek III.2
Ontwikkeling van de verplichtingen met karakter van binnenlandse liquiditeit

Bron: Centrale Bank van Suriname. <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken, 2021> (Tabel 4, 2014-2018).

¹⁾ Overige depositonemende instellingen

Tabel III.1
Ontwikkeling van de geldaggregaten
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Basisgeldhoeveelheid (in enge zin) ¹⁾	2.110,8	2.468,7	2.928,7	3.544,9	4.849,0
Chartaal geld	921,3	972,6	1.204,5	1.304,6	1.516,6
Giraal geld	3.729,1	3.953,8	5.635,6	6.449,9	7.284,4
Primaire liquiditeiten (M1) ²⁾	4.650,4	4.926,4	6.840,1	7.754,5	8.801,1
Overige deposito's ³⁾	4.852,1	5.694,0	9.314,6	9.804,3	10.353,6
Effecten, andere dan aandelen ⁴⁾	17,7	18,9	38,4	42,7	41,6
Liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) ⁵⁾	9.520,2	10.639,3	16.193,0	17.601,5	19.196,3
Procentuele Mutatie					
Basisgeldhoeveelheid	-10,0	17,0	18,6	21,0	36,8
Chartaal geld	4,2	5,6	23,8	8,3	16,3
Giraal geld	4,1	6,0	42,5	14,4	12,9
M1	4,1	5,9	38,8	13,4	13,5
Overige deposito's	7,4	17,4	63,6	5,3	5,6
Effecten, andere dan aandelen	-58,1	6,9	102,7	11,3	-2,7
M2	5,5	11,8	52,2	8,7	9,1
Quote:					
Geldmultiplator M2 ⁶⁾	4,5	4,3	5,5	5,0	4,0
Mutatie (%)	17,2	-4,4	28,3	-10,2	-20,3

Bron: Centrale Bank van Suriname 2016, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken> (Tabel 4, Tabel 5, 2012-2016).

1) Omvat bankbiljetten in omloop en direct-oepsbare verplichtingen aan ODI's.

2) Omvat chartaal geld en giraal geld in lokale en vreemde valuta.

3) Omvat spaar- en termijndeposito's in lokale en vreemde valuta.

4) Betreft de goudcertificaten.

5) Omvat primaire liquiditeiten, overige deposito's in lokale en vreemde valuta alsook effecten, andere dan aandelen.

6) De verhouding tussen liquiditeitenmassa in ruime zin en basisgeldhoeveelheid in enge zin.

De geldmultiplator, die aangeeft in welke mate de overige depositonemende instellingen (ODIs) liquiditeiten creëren vanuit hun bankreserves, bedroeg 4,0% in 2018. Uit de mutatie van de geldmultiplator is af te leiden dat de liquiditeitscreatie door de ODIs vanaf 2017 is afgenomen. Deze afname is een gevolg van de verminderde kredietvraag van de private sector alsook van de Overheid.

Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa in ruime zin

De maatschappelijke geldhoeveelheid in ruime zin (M2) steeg in 2018 met SRD 1,6 miljard (Grafiek III.3). De bron van deze liquiditeitstoename lag bij de liquiditeitstoevoer uit het buitenland met een tegenwaarde van SRD 2,0 miljard. Deze is voornamelijk voortgekomen uit de toename van de internationale reservepositie. De Overheid heeft in 2018 in tegenstelling tot de voorgaande jaren minder liquiditeiten vanuit het bankwezen aangetrokken. De liquiditeitsvernietiging ten behoeve van de Overheid beliep SRD 345,5 miljoen, terwijl er in 2017 nog sprake was van liquiditeitscreatie van SRD 1,4 miljard. De terugstorting door Staatsolie deed de toevoeden van de Overheid bij het bankwezen meer toenemen dan de middelen die de Staat aan het bankwezen onttrok. De private sector zorgde voor een liquiditeitsvernietiging groot SRD 50,7 miljoen.

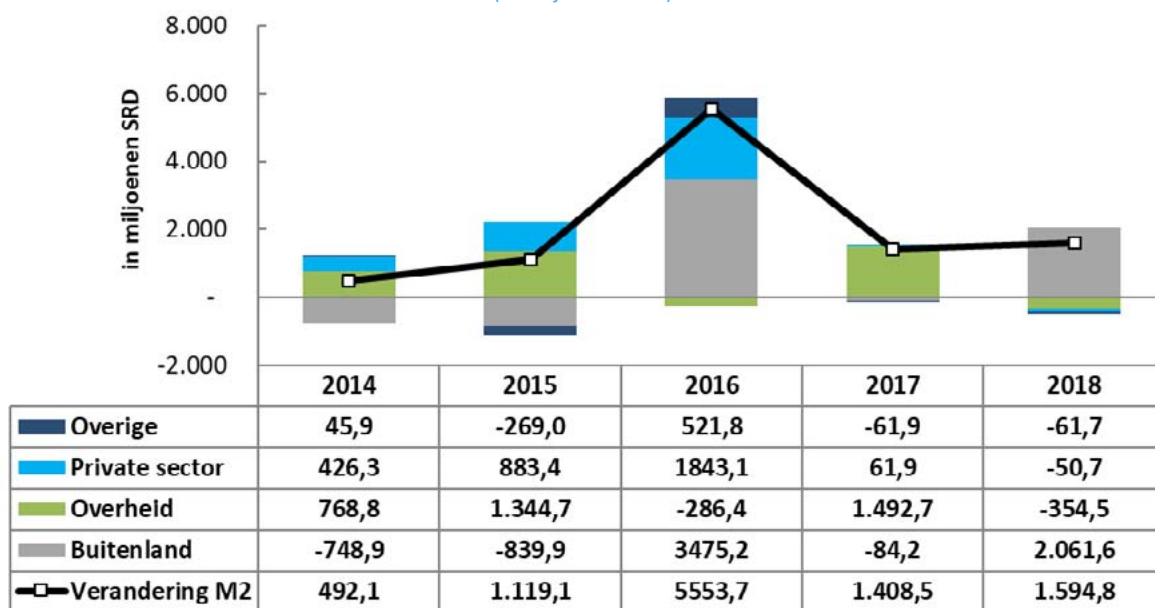
III.4 Dekkingspercentage geldhoeveelheid en liquiditeitsconditie van de Bank

De liquiditeitsquote, welke gelijk is aan de binnenlandse liquiditeitenmassa (M2) uitgedrukt in procenten van het nominaal bbpmp, beliep tot 74,2% (Grafiek III.4). Dit is ten opzichte van 2017 een toename van de groei met 1,1pp.

In het verslagjaar is het dekkingspercentage van de geldhoeveelheid en het dekkingspercentage van de Bank ten opzichte van 2017 verbeterd (Grafiek III.5). In 2018 bedroeg het dekkingspercentage van de geldhoeveelheid (M1) 93,7%, hetgeen ten opzichte van 2017 een stijging van het gelddekkingspercentage van 10,8pp inhield. Het dekkingspercentage nam ten opzichte van 2017 toe doordat de internationale reserves in 2018 toenamen.

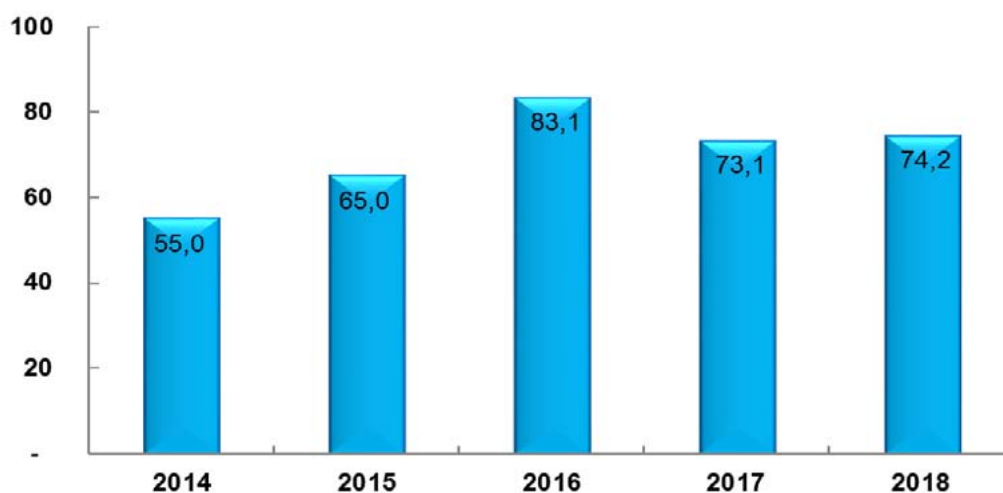
De dekking van de direct-opeisbare verplichtingen van de Bank door haar goud- en deviezenbezit, welke conform artikel 19 lid 1 van de Bankwet tenminste 50% moet bedragen, beliep 70,0%. Ten opzichte van het jaar 2017 is dit een aanmerkelijke verbetering van 6,6pp.

Grafiek III.3
Oorzaken en veranderingen in de liquiditeitenmassa in ruime zin
(in miljoenen SRD)

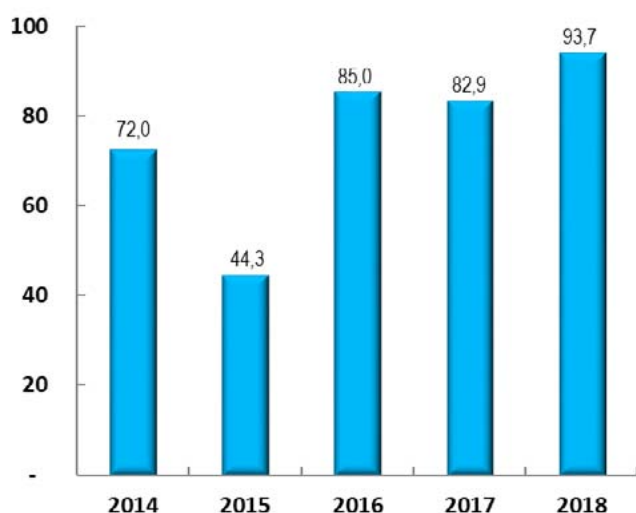
Bron: Centrale Bank van Suriname. <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken> 2021, (Tabel 3, 2014-2018).

Grafiek III.4
Ontwikkeling van de nationale liquiditeitsquote

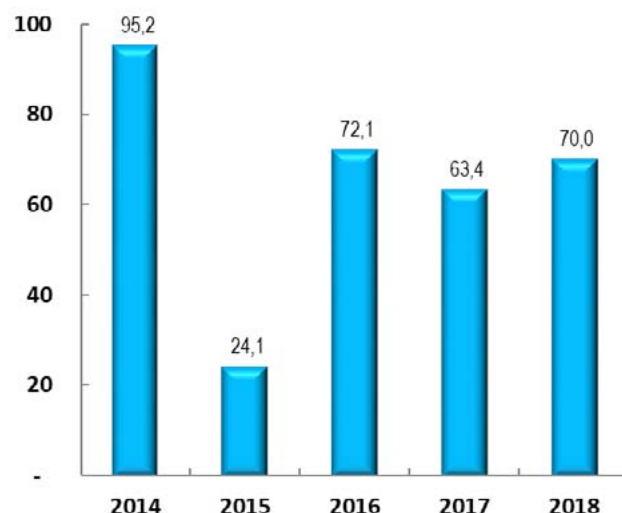

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, 2021 (Tabel 5 en Tabel 22).

Grafiek III.5
Dekkingspercentage van de geldhoeveelheid
(in procenten)

Dekkingspercentage van de Bank
(in procenten)

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, 2021 (Tabel 7 en Tabel 4, 2014-2018).

III.5 Kredietverlening en deposito's der overige deposito-nemende instellingen

De ontwikkeling van de kredieten en beleggingen, de reserve base en de rentetarieven, in zowel de nationale munteenheid alsook in vreemde valuta, van de ODIs zijn in Tabel III.2 gepresenteerd. De ontwikkelingen in 2018 toonden een afname van de USD-kredietgroei van 3,9% en de voortgaande daling in Euro-kredietgroei van 20,9%. De afname van zowel de USD als de eurokredieten is een gevolg van de regelgeving van de Bank inzake de

restrictie voor vreemde valuta kredietverlening door de banken (VW 48), het dollartekort en de instabiliteit op de valutamarkt.

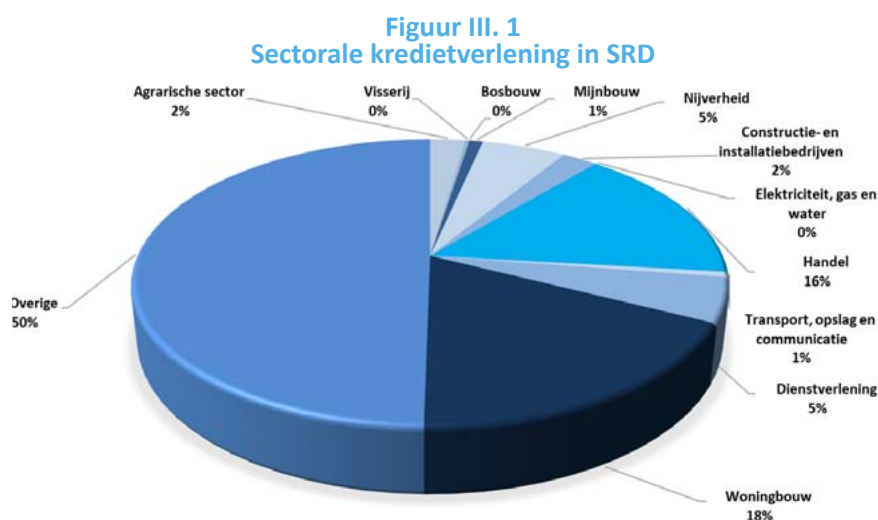
Kredietverlening in Surinaamse dollar

Hoewel de kredietverlening en de beleggingen van de ODIs in Surinaams courant in 2018 nominaal stegen tot een bedrag van SRD 5,7 miljard, is er ten opzichte van 2017 een afname in de groei van 10,4%. De afgenomen groei is teweeggebracht door de sectoren 'Handel', 'Dienstverlening' en 'Constructie- en installatiebedrijven'.

Tabel III.2
Kredieten, reservebasis en rentetarieven van algemene banken
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
<i>In de SRD-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mln SRD)	4.258,7	4.384,4	4.437,2	5.214,7	5.755,8
% Verandering in krediet	26,3	3,0	1,2	17,5	10,4
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	12,5	13,4	14,1	14,3	14,4
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	7,4	7,7	8,5	9,1	9,2
Rentemarge	5,1	5,7	5,6	5,2	5,2
Reservebasis (mln SRD)	3.907,5	3.988,2	4.350,4	4.919,5	5.997,1
Krediet en deposito verhouding	109,0	109,9	102,0	106,0	96,0
<i>In de USD-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mln USD)	465,6	457,2	473,4	509,9	490,057
% Verandering in krediet	5,5	-1,8	3,6	7,7	-3,9
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	9,5	9,8	9,5	9,1	9,2
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	3,3	3,8	3,7	3,4	2,9
Rentemarge	6,2	6,0	5,8	5,7	5,4
Reservebasis (mln USD)	924,4	962,6	1044,0	1081,2	1.153,5
Krediet en deposito verhouding	50,4	47,5	45,3	47,2	42,5
<i>In de EUR-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mln EUR)	151,6	159,3	168,3	155,4	122,9
% Verandering in krediet	22,1	5,1	5,6	-7,6	-20,9
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	9,5	9,2	9,0	8,8	8,5
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5
Rentemarge	8,8	8,6	8,4	8,2	8,0
Reservebasis (mln EUR)	368,2	361,3	329,3	314,0	300,1
Krediet en deposito verhouding	41,2	44,1	51,1	49,5	41,0

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken> (Tabel 8, Tabel 10, Tabel 11, Tabel 12, Tabel 12a, Tabel 13, 2014-2018).

Bron: Centrale Bank van Suriname 2016, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 8, Tabel 10, Tabel 11, 2014-2018).

In de categorie Overige, waarin de Overheid een aandeel heeft van 29,0%, bedroeg de groei 8,8% in 2018 (Figuur III.1). (2017: 117,2%)

De gemiddelde krediet- en depositorente zijn nauwelijks veranderd ten opzichte van 2017, waardoor de rentemarge ongewijzigd bleef. De reserve base nam toe met 21,9% tot SRD 5,9 miljard ten opzichte van 2017 onder een marginale toename van de depositorente met 0,1pp.

Kredietverlening in US-dollar

Eind 2018 toonde de kredietportefeuille in US-dollar een afname van 3,9% tegenover een toename van 7,7% per eind 2017. De afname in de kredietgroei is enerzijds veroorzaakt door onzekerheid op de valutamarkt en anderzijds matiging in de aanwas van deposito's. De laatstgenoemde ontwikkeling is een reflectie van de verminderde exportopbrengsten uit vooral de kleinschalige mijnbouw. De afname van krediet is veroorzaakt doordat de kredietverlening aan alle niet-direct productieve sectoren met 11,6% afnam, waaronder de sectoren 'Handel' (35,2%), 'Woningbouw' (15,9%) en 'Dienstverlening' (8,6%). Voorts is er minder krediet verstrekt aan de categorie 'Overige', in het bijzonder aan de 'Overheid' (15,9%) (Figuur III.2). (2017: 62,2%)

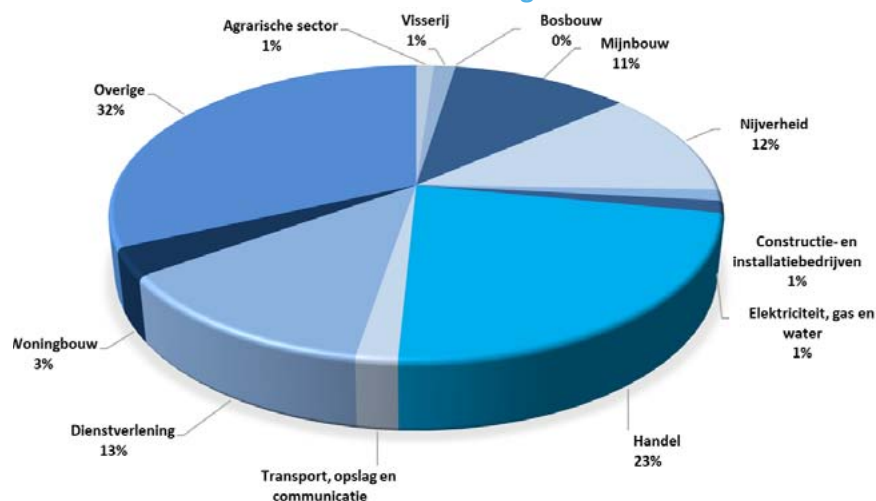
De gemiddelde krediet- en depositorente daalde in 2018 met respectievelijk 0,8pp en 0,5. De daling van de depositorente leidde tot afname van de vreemde valuta deposito's. De verminderde groei van de kredietverlening en toename van de reserve base leidde tot een afname van de krediet-deposito ratio met 4,7pp in 2017.

Kredietverlening in euro

De kredietverstrekking in euro's nam in 2018 verder af. De kredietverstrekking nam af met 20,9% tot een bedrag van Eur 122,9 miljoen in 2018. De afgenomen kredietverstrekking is praktisch in alle sectoren geconstateerd, waarbij de sector 'Dienstverlening' - met een grootste krediettaandeel (19,9%) - een daling van 15,7% toonde.

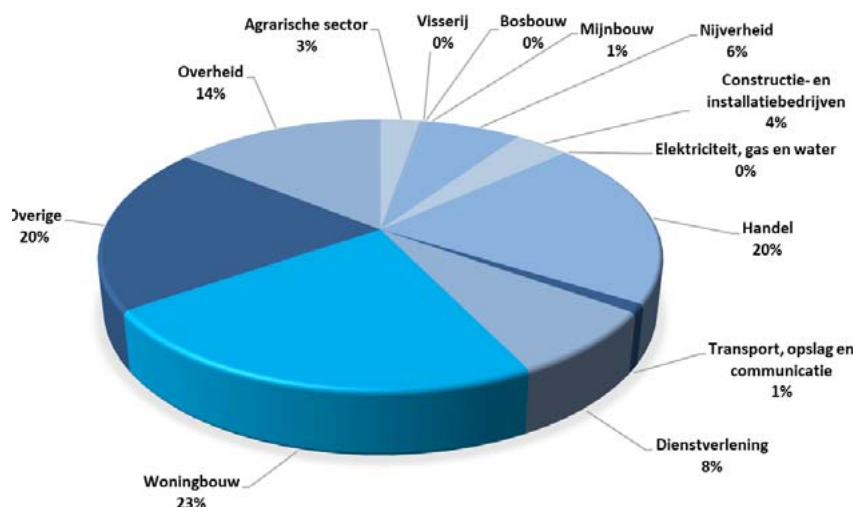
De reservebasis nam in 2018 af met 13,9% tot EUR 300,1 miljoen ten opzichte van 2017. De kredietafname tezamen met de daling in de reservebasis resulteerden in een afname van de krediet-deposito verhouding van 41,0%. De gemiddelde krediet- en depositorenten namen eveneens af met respectievelijk 0,9pp en 0,1pp met als resultante versmalling van de rentemarge met 0,8pp.

Figuur III. 2
Sectorale kredietverlening in US-dollar

Bron: Centrale Bank van Suriname 2016, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 8, Tabel 10, Tabel 11, 2014-2018).

Figuur III.3
Sectorale kredietverlening in SRD, US-dollar en euro
(in procenten)

Bron: Centrale Bank van Suriname 2016, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 8, Tabel 10, Tabel 11, 2014-2018).

III.6 Dollariseringsgraad

Tabel III.3 verschaft een overzicht van de dollariseringsgraad bij de ODIs. De dalende trend in financiële dollarisering zette zich voort in 2018. Ook toonden de overige dollariseringsratio's een afname. De depositodollarisering liep terug met 3,9pp, de kredietdollarisering met 5,4pp en de financiële dollariseringsratio met 4,1pp. Ondanks deze afname van de dollarisatie ratio's zijn deze verhoudingen volgens internationale normen als hoog aan te merken.

De afname van de depositodollarisering is een gevolg van de relatief sterkere toename van de SRD-tegoeden

ten opzichte van de vreemdevalutategoeden van ingezetenen. De toename van de SRD-tegoeden is waarneembaar bij de rekeningcourant deposito's en korte termijn SRD-termijndeposito's.

De daling in de dollariseringsgraad van de financiële sector hangt samen met de sterk toegenomen vorderingen van ingezetenen op het buitenland (Hoofdstuk V). Een financiële dollariseringsgraad van meer dan 40% is volgens internationale normen nog steeds hoog, wat betekent dat dit fenomeen blijvende aandacht van de Bank nodig heeft.

Tabel III.3
Financiële dollariseringsgraad
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
I. Vreemdevalutategoeden van ingezetenen	4.536,7	5.490,6	10.470,5	11.182,2	11.465,1
II. Totale tegoeden van particulieren ¹⁾	8.510,9	9.533,7	14.913,0	16.167,6	17.553,3
III. Vreemdevalutakredieten aan particulieren	2.055,4	2.447,1	4.298,8	4.339,1	3.864,2
IV. Totale kredieten aan particulieren ²⁾	5.394,9	6.275,5	8.096,2	8.164,2	8.107,6
V. Depositodollarisering (I in procenten van II)	53,3	57,6	70,2	69,2	65,3
VI. Kredietdollarisering (III in procenten van IV)	38,1	39,0	53,1	53,1	47,7
VII. Financiële dollarisering (I+III in procenten van II+IV)	47,4	50,2	64,2	63,8	59,7

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, 2021 (Tabel 5, Tabel 5.1, Tabel 8, Tabel 9, 2014-2018).

1) De som van de tegoeden van particulieren in vreemde- en eigen valuta bij ODIs.

2) De som van kredieten aan particulieren in vreemde- en eigen valuta bij ODIs.

* Gecorrigeerd voor het devaluatie-effect.

Tabel III.4
Financiële soliditeit van de algemene banken
(in procenten)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Solvabiliteit					
Risicogewogen kapitaalratio	11,5	11,2	6,8	9,3	9,6
Risicogewogen kernkapitaalratio ("Core Tier I ratio")	11,4	11,3	6,8	8,7	9,0
Verhouding kapitaal en balanstotaal	8,8	7,9	5,2	5,3	6,0
Kwaliteit kredietportefuille					
Verhouding NPLs ²⁾ en bruto kredietverlening	6,2	8,4	10,7	13,0	12,0
Verhouding NPLs af voorzieningen en kapitaal ³⁾	32,2	39,8	70,2	57,3	40,3
Winstgevendheid					
ROA ⁴⁾	1,7	1,3	0,1	0,9	0,1
ROE ⁵⁾	20,3	15,4	1,7	16,2	1,9
Liquiditeit					
Verhouding liquide middelen en totale activa	30,9	32,1	32,5	37,9	40,2
Verhouding liquide middelen en korte schulden	70,4	69,1	69,2	82,3	82,2

Bron: Centrale Bank van Suriname, Afdeling Toezicht Banken (2014-2018).

¹⁾ Toetsingsvermogen/Balanstotaal.

²⁾ NPL: Uitstaand krediet waarbij de debiteur voor ten minste 90 dagen niet heeft voldaan aan de terugbetalingscondities.

³⁾ Bruto NPL minus voorzieningen/Toetsingsvermogen.

⁴⁾ ROA: De rentabiliteit van het totaal vermogen.

⁵⁾ ROE: De rentabiliteit van het eigen vermogen.

III.7 Financiële soliditeit

Om de stabiliteit van het financieel systeem van een land te meten zijn financiële soliditeitsindicatoren (FSIs) ontwikkeld door het IMF. In Tabel III.4 is de ontwikkeling van bepaalde belangrijke indicatoren van de bankensector voor Suriname weergegeven. Deze indicatoren beslaan alleen de bankensector, omdat het financieel systeem in Suriname gedomineerd wordt door de banken.

Kwaliteit kredietportefuille

De non-performing loans (NPLs) in 2018 daalde van 13,0% tot 12,0% van de totale kredietportefuille. De NPL-ratio overschreed de maximale wettelijk vastgestelde norm van 5%.

Winstgevendheid

De indicatoren voor het meten van de inkomsten en winstgevendheid, 'Return on Equity' (ROE) en 'Return on Assets' (ROA), tonen een dalende trend. De ROE is in 2018 afgenomen met 14,3pp tot 1,9%. In 2018 bedroeg de ROA 0,1%, en eindigde daarmee lager dan de geldende norm voor banken van 1,5%.

Liquiditeit

De indicatoren voor het meten van de liquiditeit toonden een stijgende trend in 2018. De constatering is dat commerciële banken zeer liquide waren in 2018. Alhoewel de verhouding tussen de 'liquide middelen' en 'korte schulden' de norm (>100%) nog niet heeft bereikt in 2018 is die gedaald met 0,2pp ten opzichte van 2017. Ook de verhouding tussen 'liquide middelen' en 'totale activa' nam toe met 0,1pp.

IV

DE ONTWIKKELING VAN
DE STAATSFINANCIËN

IV.1 Algemeen

In 2018 lag de nadruk van de Regering sterk op de uitvoering van haar sociaal beleid. Deze voorkeur kwam tot uiting in de toename en de hoogte van 'subsidies en bijdragen' (Tabel IV.1.) ten behoeve van de gezondheidssector. De Overheid besteedde voorts veel aandacht aan de verbetering van de water- en elektriciteitsvoorziening.

In tegenstelling tot 2017 nam de groei van de Staatsschuld in 2018 af (Tabel IV.3.) Dit vanwege een vertraagde groei van buitenlandse schulden en een daling in de stand van schulden in Surinaamse dollars. De totale schuldgroei ten opzichte van het nominale bruto binnenlands product nam voornamelijk af door stabilisering van het primaire overheidstekort en de inflatie¹.

IV.2 Ontvangsten en uitgaven²

De overheidsfinanciën toonden een toename van de ontvangsten van 16,7% tot SRD 6,0 miljard (Tabel IV.1). Zowel de mijnbouwsector alsook de niet-mijnbouwsector droegen bij aan deze toename. De mijnbouwopbrengsten stegen met 18,2% tot SRD 2,1 miljard, door voornamelijk inkomstenbelasting van de grootschalige en middelgrote mijnbouwbedrijven. De ontvangsten uit niet-direct-mijnbouw-gerelateerde sectoren namen met 15,9% toe tot SRD 3,8 miljard. Bij deze ontvangsten is er sprake van een toename van zowel de indirecte belastingen alsook de niet-belasting ontvangsten. De indirecte belastingen toonden een toename in vrijwel alle sub-inkomstencategorieën, waarbij de categorieën omzetbelasting, invoerrechten

en verbruiksbelasting op brandstof de grootste stijgingen aangaven. Bij laatstgenoemde is voor het eerst, sinds 2016, weer sprake van een toename. De niet-belastingontvangsten stegen voornamelijk door dividendbetalingen.

De uitgaven op committeringsbasis bedroegen SRD 8 miljard in 2018 en stegen met 12,0% ten opzichte van 2017 (Tabel IV.1). Binnen de uitgaven op committeringsbasis betrof de uitgavencategorie 'subsidies en bijdragen' de grootste uitgavenpost (Tabellen IV.1 en IV.2) en wel aan het nutsbedrijf EBS. Deze subsidies zijn voornamelijk uit hoofde van verrekeningen met ontvangsten voor onder andere de levering van stroom en andere inputs. Daarnaast zijn er, bij wijze van koopkrachtversterking, subsidies verstrekt aan Ziekenhuizen alsook een suppletie ten behoeve van het Pensioenfonds Suriname en het Staatsziekenfonds. Evenals in 2017 betroffen de kapitaaluitgaven in 2018 voornamelijk investeringen in infrastructuur ten behoeve van de verbetering van de verkeers-, elektriciteits- en watervoorziening voor stimulering van de economische groei.

IV.3 Financiering

Het financieringstekort op committeringsbasis, groot SRD 2,0 miljard en equivalent aan 7,9% van het bbp (2017: 8,8%), is voor het grootste deel gefinancierd met binnenlandse financieringsmiddelen, namelijk via niet-financiële instellingen. Onder de post niet-financiële instellingen viel voornamelijk een vervroegde aflossing door de Staatsoliemaatschappij van haar aandeel in de 2016 Staatsobligatielening (Tabel IV.1).

1 bbp-deflator-inflatie.

2 De analyses die in deze paragraaf worden besproken, zijn gebaseerd op de tabellen in het document 'Tables Government Finance Statistics 2018 d.d. 03 april 2019'.

Tabel IV.1
Overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis
(in miljoenen SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018*
Ontvangsten	3.750,9	3.649,8	3.519,0	5.114,4	5.970,0
Belasting ontvangsten	2.859,1	2.720,0	2.586,2	3.544,4	4.142,4
Directe belastingen	1.450,0	1.124,8	1.226,3	2.002,3	2.190,0
Indirecte belastingen	1.409,1	1.595,2	1.360,0	1.542,1	1.952,4
Niet-belasting ontvangsten	891,8	929,7	932,8	1.570,0	1.827,6
Schenken	-	-	-	-	-
Uitgaven, committering	5.036,9	5.104,6	5.612,0	7.134,7	7.991,0
Totale uitgaven	4.564,3	5.257,1	5.717,1	7.354,2	8.983,8
w.v. Netto achterstallige betaling	-472,6	149,3	105,1	219,5	992,9
Personele uitgaven	1.373,3	1.532,8	1.602,2	1.922,5	2.414,4
Goederen en diensten	769,6	1.272,6	1.092,7	1.119,0	870,8
Subsidies en bijdragen	1.375,6	1.768,7	1.769,9	2.403,7	3.500,7
Interest	152,8	248,7	515,8	671,5	1.010,0
Kapitaalsuitgaven	893,0	434,2	736,4	1.237,5	1.187,9
Committeringstekort (-)	-1.286,2	-1.454,8	-1.939,0	-2.122,0	-2.021,0
Statistische discrepantie	-200,3	143,2	11,2	-87,2	-7,2
Financiering, committering	1.486,4	1.601,2	2.081,8	2.107,5	2.028,2
Netto verkrijging (-) financiële activa**	-	-	-474,3	-70,9	562,9
Buitenlandse financiering	258,3	267,9	4.713,1	983,4	327,1
Trekkingen ¹	371,6	387,9	5.887,3	1.381,8	1.380,7
minus: Aflossingen ¹	113,3	120,0	1.174,2	398,3	1.053,6
Binnenlandse financiering	755,5	1.482,5	-2.051,8	1.414,4	2.131,1
CBvS ²	175,2	1.713,5	-401,6	524,3	-151,6
Vorderingen op de overheid	-413,2	1.865,8	-69,7	-78,1	-7,2
Verplichtingen aan de overheid	-588,4	152,3	331,9	-602,4	144,4
Overige depositonemende instellingen ²	595,3	-327,7	405,3	860,3	49,6
Overige financiële instellingen ¹	2,7	10,9	28,8	-21,1	-1,7
Niet-financiële instellingen ¹	-17,7	85,8	-2.084,4	50,9	2.234,7
Netto achterstallige betaling	472,6	-149,3	-105,1	-219,5	-992,9
Uitgestelde betalingen lopend dienstjaar	n.a	659,2	454,6	480,9	48,8
Betaalde achterstanden uit voorgaande jaren	n.a	808,5	559,7	700,4	1.041,6
Financieringstekort (committering) (-) in % van BBP	8,6	-9,8	-10,7	-8,8	-7,9

Bron: Ministerie van Financiën/Bureau voor de Staatsschuld/Centrale Bank van Suriname

* Herziene cijfers (juni 2019, voor historische reeks)

** Mutatie financiële activa: verkrijging (-), verkoop (+)

¹ Data afkomstig van Bureau voor de Staatsschuld.

² Data van de analytische balansen van de CBvS en andere depositonemende instellingen.

Noot: Ministerie van Financiën: overheidsfinanciën op kasbasis geeft weer de gerealiseerde kasontvangsten en kasuitgaven gedurende het dienstjaar. Ontvangsten worden echter aangepast naar brutobasis aan de hand van verrekeningen met EBS-subsidies. In navolging daarvan worden de uitgaven, voor wat betreft de overheidssubsidies aan EBS, eveneens weergegeven op brutobasis. Het committeringstekort houdt rekening met betalingen gedurende het dienstjaar van achterstallige betalingen van vorige dienstjaren en met uitgestelde betalingen voor het huidige dienstjaar. Evenzo is het financieringstekort inclusief de nettobetaling van achterstallige betalingen. Classificering en waardering volgen de internationale methodologie van de Government Finance Statistics Manual (GFSM) van het Internationaal Monetair Fonds.

Tabel IV.2
Staatsuitgaven naar categorie
(in % van de totale Staatsuitgaven)

	2014	2015	2016	2017	2018*
Lopende uitgaven	80,4	91,8	87,1	83,2	86,8
Personele uitgaven	30,1	29,2	28,0	26,1	26,9
Goederen en diensten	13,2	24,2	19,1	15,2	9,7
Subsidies en bijdragen	33,8	33,7	31,0	32,7	39,0
Interest	3,3	4,7	9,0	9,1	11,2
Kapitaaluitgaven	19,6	8,2	12,9	16,8	13,2
Totale uitgaven	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Ministerie van Financiën.

*Herziene cijfers (juni 2019, voor historische reeks).

Tabel IV.3
Staatsschuld naar crediteur (volgens de Wet* op de Staatsschuld)
(in miljoenen SRD)

	2014	2015	2016	2017 (a)	2018 (a)
Buitenlandse Staatsschuld**					
Multilaterale crediteuren	1.535,7	1.991,8	2.545,9	4.762,7	4.655,6
Bilaterale crediteuren	1.073,2	1.225,9	1.088,9	2.479,0	3.093,7
Commerciële crediteuren	106,6	323,8	2.123,9	5.251,9	5.153,7
Overheidsgaranties (niet afgeroepen)	34,7	26,6	-	-	-
Niet opgenomen gecommiteerde leningen	897,3	1.340,3	-	-	-
Totaal	3.647,5	4.908,4	5.758,7	12.493,6	12.903,0
Binnenlandse Staatsschuld**					
Schuld aan de CBVS	632,9	2.498,3	2.434,8	2.350,1	2.343,1
Schuld aan het algemeen bankwezen	938,4	586,2	908,6	2.036,6	2.621,0
Overheidsgaranties (afgeroepen)	1,6	0,7	1,0	0,5	-
Schuld aan de rest van de particuliere sector	311,5	496,9	453,6	893,5	837,5
Overheidsgaranties (niet afgeroepen)	1,3	1,6	-	-	-
Niet opgenomen gecommiteerde leningen	218,3	230,8	-	-	-
Niet opgenomen gecommiteerde garanties	2,7	3,3	-	-	-
Totaal	2.105,2	3.817,2	3.797,1	5.280,2	5.801,6
Totale Staatsschuld	5.750,5	8.723,4	9.555,8	17.987,3	18.704,9
<i>waarvan uitgedrukt in Vreemde Valuta</i>			6.236,5	13.851,5	14.626,5
<i>waarvan uitgedrukt in Surinaamse Dollar</i>			3.316,4	4.135,8	4.078,4

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de rapportages van Bureau voor de Staatsschuld.

* Tot en met 2015: inclusief alle overheidsgaranties, niet-getrokken leningen, exclusief achterstallige betalingen. 2016 - 2018: exclusief alle overheidsgaranties, niet-getrokken leningen en achterstallige betalingen.

** Omrekening van USD: 2014: SRD 3,35 | 2015-2016: SRD 4,04 | 2017: SRD 7,485 | 2018: SRD 7,52.

IV.4 De Staatsschuld³

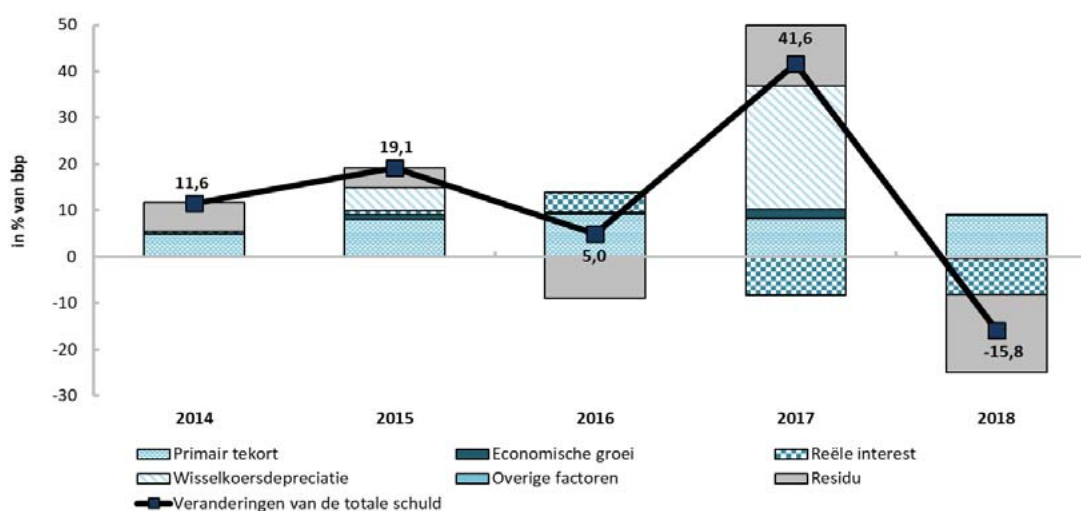
De totale Staatsschuld steeg in 2018 met 4,0% oftewel SRD 717,6 miljoen tot een bedrag van SRD 18,7 miljard, dit is in Tabel IV.3 uiteengezet.

Als bestanddelen van de nominale groei van de totale Staatsschuld toonden de componenten 'binnenlandse Staatsschuld' en 'buitenlandse Staatsschuld' een toename

van respectievelijk 9,9% en 3,3%. Vanuit valutasoort bezien, groeiden de in vreemde-valuta-gedeneerde schulden met 5,6%, terwijl de in Surinaamse dollar gedeneerde schulden afnamen met 1,4%. Bij de binnenlandse schulden bleek dat de schulden in vreemde valuta sterker groeiden dan de schulden in Surinaamse dollars.

3 In navolging van de gepubliceerde statistieken van het Bureau voor de Staatsschuld, worden de binnenlandse, buitenlandse en totale schuld-ratio's voor 2017 ook niet gepubliceerd. Deze ratio's worden alleen in de kwartaalverslagen van dit bureau gepubliceerd na 2016

Grafiek IV.1
Verklarende factoren voor de veranderingen van de totale Staatsschuld

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, Ministerie van Financiën en Centrale Bank van Suriname.
*Herziene cijfers (juni 2019, voor historische reeks).

De stabilisering van het primaire overheidstekort op het niveau van 2015 en 2016 (Figuur IV.1) viel samen met verminderde trekkingen op de leningen en de schoksgewijze ontwikkeling van de debt service⁴ (Figuur IV.2). De trekkingen op de leningen over de periode 2016-2018 liepen terug van SRD 4,3 miljard naar SRD 2,3 miljard⁵, hetgeen voornamelijk bepaald is door de afname van trekkingen op de buitenlandse Staatsschulden in US-dollars. De vermindering van de trekkingen op de buitenlandse Staatslening, duidde op een van de nieuwe buitenlandse financieringsmiddelen. De debt service toonde in 2018 een groei van 10,1% die hoger lag dan de totale trekkingen voor 2018.

De vermindering van de trekkingen en de opleving van debt service in 2018 remde de procentuele groei van de totale Staatsschuld af (Figuur IV.2 en Tabel IV.3). De buitenlandse Staatsschuld groeide door leningen bij bilaterale crediteuren waaronder China. De leningen van China zijn voornamelijk aangewend voor de uitvoering van infrastructurele werken. De binnenlandse Staatsschuld groeide met 9,9% voornamelijk vanwege de financiering van de lopende uitgaven van de Overheid door het bankwezen.

Naast de verminderde trekkingen op buitenlandse leningen, zijn de niet-gecommiteerde buitenlandse leningen afgenomen met 16,0% en wel van US\$ 817,9 miljoen in 2017 naar US\$ 686,0 miljoen in 2018.

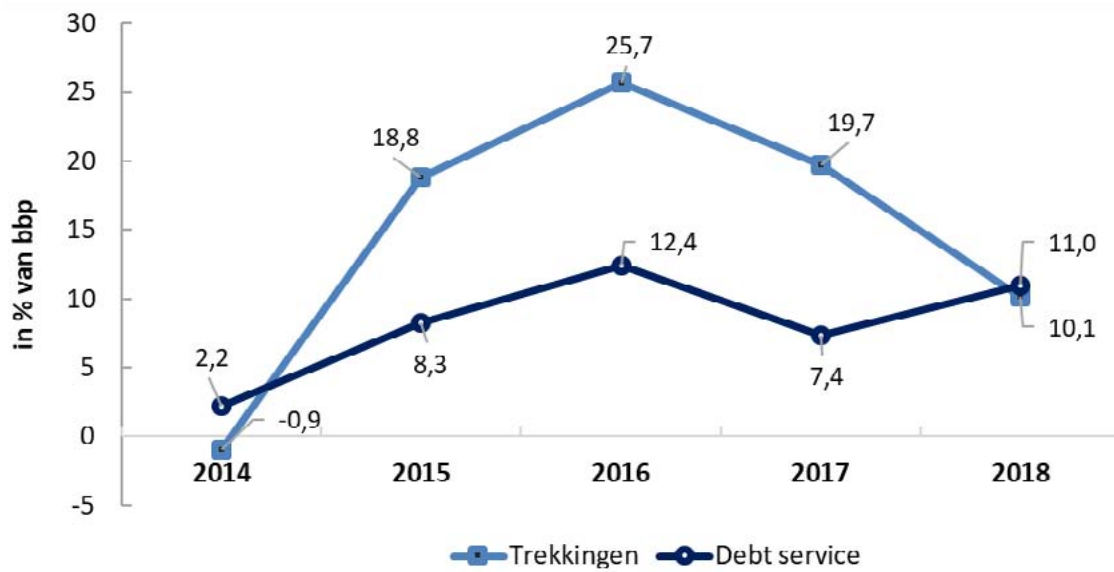
In januari 2018 verkreeg de Staat US\$ 46,5 miljoen uit de derde Oppenheimer-emissie⁶. Dit bedrag is reeds in juni 2018 volledig afgelost. Over de resterende drie kwartalen van 2018 heeft de Staat vijf nieuwe US-dollarleningen ter waarde van US\$ 110,8 miljoen en twee euroleningen ter waarde van EUR 21,1 miljoen afgesloten voor infrastructurele werken. De niet-gecommiteerde binnenlandse leningen liepen in 2018 op tot SRD 762,0 miljoen. Deze stijging hield verband met het aangaan van US-dollarleningen die, net als de buitenlandse leningen, ook bestemd waren voor infrastructurele werken ter waarde van US\$ 98,1 miljoen in 2018.

4 De som van totale schuldaflissingen en betaalde rente aan binnen- en buitenland.

5 2016: US\$ 758,8 miljoen en SRD 867,9 miljoen, 2018: US\$ 186,3 miljoen en SRD 925,4 miljoen.

6 Van de overeenkomst van US\$ 75,0 mln. die de Staat in december 2017 getekend heeft voor de uitgifte van obligaties, is er daadwerkelijk voor US\$ 46,5 mln. uitgegeven in januari. De looptijd was vastgesteld op 1,5 jaar en de rentevoet bedroeg 9%.

Grafiek IV.2
Overheidstrekkingsen en overheidsdebt service

Bron: Buro voor de Staatsschuld, Ministerie van Financiën en Centrale Bank van Suriname.

2018

V DE ONTWIKKELING VAN DE BETALINGSBALANS

V.1 Algemeen

In 2018 sloeg het overschot op de lopende rekeningen per eind 2017 om in een tekort. Alhoewel het saldo op de handelsbalans positief was, was dit echter niet voldoende om de tekorten op de overige deelrekeningen te compenseren. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot een tekort op de lopende rekening per eind 2018 (Tabel V.1.)

Het tekort op de lopende rekening is volledig via de financiële rekening gefinancierd door directe investeringen en trekkingen op de leningen van de overige private sector en de Overheid. De internationale reserves namen mede hierdoor toe tot US\$ 580,7 miljoen aan het eind van 2018 (2017: US\$ 424,4 miljoen); equivalent aan een importdekking van 3,4 maanden (Tabel V.1).

V.2 Lopende rekening

Per eind 2018 is het overschot van de lopende rekeningen per eind 2017 met US\$ 187,9 miljoen afgenomen tot een tekort van US\$ 118,7 miljoen (Tabel V.1). Hoewel de goederenrekening per eind 2018 een overschot toonde van US\$ 583,8 miljoen, lag dit saldo US\$ 128,9 miljoen lager dan in 2017. Daarentegen namen de tekorten op de diensten- en de primaire inkomensrekening af met respectievelijk US\$ 69,1 miljoen en US\$ 6,5 miljoen en steeg het overschot op de inkomensoverdrachtenrekening met US\$ 3,0 miljoen. Uitgedrukt in termen van het bbp bedroeg in 2018 het tekort op de lopende rekening 3,0% en in 2017 bedroeg het overschot 1,9%.

V.2.1 Handelsverkeer

Het overschot op de goederenrekening in 2018 en 2017 bedroeg respectievelijk US\$ 583,8 miljoen en US\$ 712,2 miljoen. Het saldo van de goederenrekeningen uitgedrukt in procenten van het bbp bedroeg 14,7% voor 2018 en 20,0% voor 2017. De afname van het overschot op de handelsbalans ten opzichte van 2017 heeft grotendeels gelegen aan de toegenomen waarde van de importen in 2018, die 16,1% hoger lag dan in 2017. Deze importtoename is het resultaat geweest van zowel prijs- als volumestijgingen. De toenemende vraag naar o.a. kapitaalgoederen gedreven vanuit de mijnbouwbedrijven hebben een wezenlijke bijdrage geleverd aan de hogere importen in 2018. De olie-importen namen daarnaast ook toe met 16,0% in 2018 als gevolg van een stijging van de internationale prijzen van olie.

De exporten daarentegen namen in 2018 ten opzichte het voorgaande jaar toe met 3,9% oftewel US\$ 78,2 miljoen tot US\$ 2070,1 miljoen. De goudexportwaarde nam in 2018 toe met US\$ 23,1 miljoen (gelijk aan 1,4%) ten opzichte van 2017 (US\$ 1.608,4 miljoen). Het exportvolume en de (export)prijs van goud namen toe met respectievelijk 2,4% en 1,0%. Hoewel het exportvolume van olie afnam in 2018 met 5,0%, zijn de opbrengsten uit de olie-exporten toegenomen met 15,7% naar US\$ 206,6 miljoen. Het waarde-effect van de afname van het exportvolume van olie is door het grotere effect van de gestegen internationale olieprijsen gecompenseerd (Grafiek V.1). De internationale olieprijsen zijn met 23,8% gestegen in 2018. De overige exporten stegen in 2018 met 12,9%, waarbij de export van hout en houtproducten relatief gezien het meest is gestegen en wel met 93,4% tot US\$ 15,3 miljoen.

Tabel V.1
Betalingsbalans 2014-2018
(in miljoenen US\$)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
A. LOPENDE REKENING (SALDO)	-416,4	-786,4	-160,5	69,2	-118,7
Saldo Goederenverkeer	133,0	-375,9	186,7	712,2	583,8
Export van goederen	2.145,3	1.652,3	1.438,7	1.991,9	2.070,1
Aluinaarde	351,1	232,7	7,1	-	-
Aardolie	328,4	156,4	150,3	178,1	206,6
Goud	1.169,9	916,2	1.036,7	1.608,4	1.631,6
Overige	295,9	346,9	244,6	205,4	231,9
Import van goederen	-2.012,3	-2.028,2	-1.252,0	-1.279,7	-1.486,2
Saldo Dienstenverkeer	-550,2	-462,6	-282,6	-348,7	-417,8
Export van diensten	210,7	204,2	186,5	160,6	172,1
Import van diensten	-760,9	-666,8	-469,1	-509,3	-589,9
Saldo Inkomensrekening	-70,3	-13,3	-166,4	-394,0	-387,5
Saldo inkomensoverdrachten	71,2	65,3	101,8	99,7	102,7
B. VERMOGENSOVERDRACHTENREKENING (SALDO)	-0,4	1,3	19,4	-	-0,4
C. FINANCIËLE REKENING (SALDO)	696,9	769,7	482,5	112,6	298,8
Directe investeringen:	164,1	266,7	300,0	98,2	119,2
Directe investeringen in het buitenland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Directe investeringen in Suriname	164,1	266,7	300,0	98,2	119,2
Beleggingen: activa	0,6	-9,5	-42,1	-26,6	-58,5
Effecten	0,5	-9,5	-42,1	-20,5	-58,5
Beleggingen: passiva	-	-	550,0	-	-
Effecten	-	-	550,0	-	-
Overig financieel verkeer : activa	55,9	78,0	-221,3	-14,3	-103,5
Monetaire autoriteiten	24,1	-5,7	-65,2	89,0	-31,3
Banken	31,7	20,1	-11,6	-55,7	-15,9
Overige sectoren	0,2	63,6	-144,5	-47,5	-56,3
Overig financieel verkeer: passiva	476,3	434,4	-104,1	55,3	341,6
Monetaire autoriteiten	0,0	161,0	81,5	0,2	-7,7
Centrale overheid	79,7	74,0	110,7	133,6	47,0
Banken	19,8	-2,7	-0,1	6,9	-4,7
Overige sectoren	376,8	202,1	-296,2	-85,5	307,0
D. SALDO A t/m C	280,1	-15,5	341,4	181,7	179,6
E. STATISTISCHE VERSCHILLEN	-430,3	-250,3	-262,0	-160,0	-31,8
F. FINANCIERINGSITEM:	150,2	265,8	-79,4	-21,7	-147,9
Internationale reserves ^{(1) (2)}	150,2	265,8	-79,4	-21,7	-147,9
<i>Memorandum items:</i>					
Herwaarderingsverschillen ^{(1) (3)}	3,5	29,1	28,7	-21,7	-8,4
Importdekking ⁽⁴⁾ (in maanden)	2,7	1,5	2,7	2,9	3,4
Importdekking (excl. Staatsolie, RGM, Suralco)	4,0	2,2	3,6	4,0	4,9

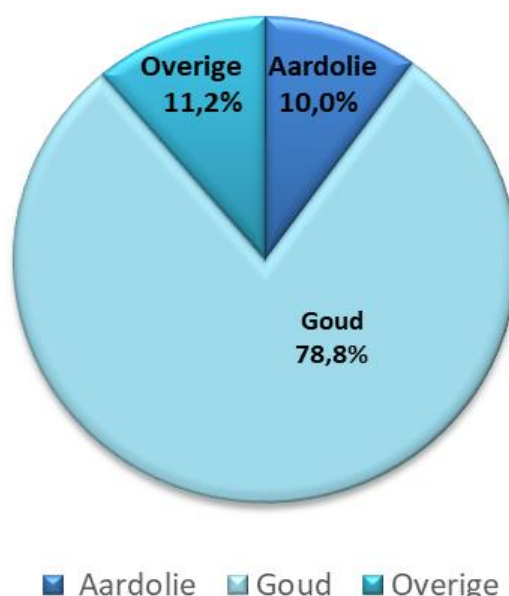
Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/Database/Tabel15.pdf> 2018

(1) Een minteken duidt op een toename in reserves.

(2) Exclusief herwaarderingsverschillen.

(3) Herwaarderingsverschillen inclusief de monetisatie van monetair goud.

Figuur V.1
Exportproducten Suriname*

Bron: Centrale Bank van Suriname. <https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/Database/Tabel15.pdf>
De verschillende exportcategorieën is als volgt berekend: Waarde per categorie gedeeld door totale exportwaarden.

De mijnbouwexporten bedroegen 88,8% van de totale exportwaarde (Figuur V.1). Goud, met een aandeel van 78,8%, bleef gedurende 2018 het belangrijkste exportproduct.

V.2.2 Dienstenverkeer

Het tekort op de dienstenrekening zette zich voort in 2018 en nam toe met 19,8% oftewel US\$ 69,1 miljoen ten opzichte van 2017 (US\$ 348,7 miljoen). De afname is te herleiden uit toenames van de import van technische diensten, handels- en transportdiensten. Voornamelijk de bedrijvigheid van Staatsolie was de verklarende factor voor de afname van het saldo van de dienstenrekening.

V.2.3 Primaire inkomens

De primaire inkomensrekening toonde per saldo een uitstroom van US\$ 387,5 miljoen, hetgeen een toename inhield van US\$ 6,5 miljoen vergeleken met 2017. Het tekort in 2018 was een resultaat van een uitstroom van US\$ 422,9 miljoen en een instroom van US\$ 35,5 miljoen. De uitstroom is gerealiseerd door de mijnbouwsector, terwijl de instroom voornamelijk rente-inkomsten uit beleggingen van de commerciële banken en de Bank betrof.

V.2.4 Inkomensoverdrachten

Het saldo van de inkomensoverdrachtenrekening per eind 2018 toonde een overschot van US\$ 102,7 miljoen, hetgeen een toename van 3,0%

impliceerde ten opzichte van 2017. De stijging van het saldo van de inkomensoverdrachtenrekening is voornamelijk gerealiseerd door remittances en pensioenovermakingen vanuit Nederland.

V.3 Financiële rekening

Via de financiële rekening stroomde in 2018 per saldo US\$ 298,8 miljoen naar Suriname. Een groot deel van deze netto-instroom, te weten US\$ 473,2 miljoen, is toe te schrijven aan directe investeringen en de overige financiële-verkeerspassiva. De deelrekening directe investeringen registreerde een instroom van US\$ 119,2 miljoen. Deze investeringen namen toe met US\$ 20,9 miljoen ten opzichte van 2017. Gepleegde herinvesteringen in de goudsector zijn de grootste oorzaak voor de instroom onder directe investeringen. De directe investeringen bedroegen in 2018 en 2017 in procenten van het bbp 3,0% en 2,8%.

Onder de overige financiële-verkeerspassiva zorgde de particuliere sector (overige sectoren), voor een significante netto-instroom van US\$ 307,0 miljoen. Deze sector trok uit langetermijnleningen, een bedrag groot US\$ 717,1 miljoen en loste een bedrag af van US\$ 431,6 miljoen.

De Staat zorgde, ook onder de overige financiële-verkeerspassiva, eveneens voor een netto-instroom van US\$ 47,0 miljoen vanwege trekkingen op leningen, groot

Grafiek V.1
Internationale reserves en importdekking

Bron: Centrale Bank van Suriname, https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/IR/ir_template.pdf (2014-2018)

US\$ 140,3 miljoen, en aflossingen groot US\$ 94,0 miljoen. De Staat trok hoofdzakelijk op leningen van de Chinese overheid (66,7%), de Inter-American Development Bank (17,0%), India (5,0%), Italië (5,0%), Organization of the Petroleum Exporting Countries Fund for International Development (OFID) (4,3%) en overige (2,1%).

Onder de deelrekeningen portfoliobeleggingen en de overige financiële-verkeersactiva stroomden US\$ 178,9 aan middelen naar het buitenland, waarvan het grootste deel, zijnde US\$ 74,4 miljoen, voor rekening van de algemene banken was. Vanuit de algemene banken stroomde via portfoliobeleggingen US\$ 58,5 miljoen naar het buitenland voornamelijk als gevolg van beleggingen in buitenlandse obligaties die deel uitmaken van de kasreservedekkingen en ook in US Treasury Bills. Daarnaast zorgden de algemene banken ook voor een uitstroom ter grootte van US\$ 20,6 miljoen door hun buitenlandse tegoeden aan te vullen met US\$ 15,9 miljoen en door afname van hun buitenlandse verplichtingen met US\$ 4,7 miljoen. Via de Bank stroomden eveneens middelen naar het buitenland en wel ter grootte van US\$ 39,0 miljoen. Een groot deel van deze uitstroom (US\$ 31,3 miljoen) zijn gereserveerde overheidsmiddelen die door de Bank in het buitenland worden aangehouden. Het resterend deel (US\$ 7,7 miljoen) betrof een uitstroom vanwege gedeeltelijke afwikkeling van de swapovereenkomst met de People's Bank of China.

V.4 Goud- en deviezenvoorraad

De goud- en deviezenvoorraad van de Bank steeg met US\$ 156,2 miljoen tot US\$ 580,7 miljoen per eind 2018. De toename is het resultaat van kapitaalinstromen uit hoofde van transacties alsook de opkoop en tegeldemaking van goud door de Bank. De instroom uit hoofde van transacties, groot US\$ 147,9 miljoen, is voornamelijk toe te schrijven aan een stijging van de niet-mijnbouw overheidsinkomsten. De genoemde stijging is overwegend bepaald door de vroegtijdige aflossing van de internationale obligatielening door Staatsolie NV en de trekking op de Oppenheimerlening. De goud- en deviezenvoorraad nam verder toe met US\$ 8,4 miljoen na verwerking van de herwaarderingsverschillen (Tabel V.1). De internationale reserves, inclusief herwaarderingsverschillen, hielden per eind 2018 een equivalent aan 3,4 maanden import van goederen en diensten in; indien alleen de importen van de niet-mijnbouw sectoren worden meegenomen, bedroeg de dekking 4,9 maanden (Grafiek V.2).

V.5 Wisselkoersontwikkeling

De valutamarkt werd in 2018 gekenmerkt door enerzijds structurele overschotten aan euro's en anderzijds structurele tekorten in de US-dollarsfeer. Tegen deze achtergrond bood de Bank de algemene

Tabel V.2
Wisselkoersen

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
SRD per USD (gemiddelde verkoopkoers)					
Centrale Bank	3,350	3,429	6,285	7,550	7,525
Banken/Cambio's	3,350	3,443	6,328	7,550	7,525
Marge (%)	-0,001	0,414	0,690	0,002	0,000
SRD per EUR (gemiddelde verkoopkoers)					
Centrale Bank	4,463	3,814	6,963	8,481	8,852
Banken/Cambio's	4,502	4,017	7,239	8,526	8,784
Marge (%)	0,870	5,328	3,955	0,528	-0,773

Bron: Centrale Bank van Suriname. "Wisselkoersen-valutamarktdagbasis", geproduceerd door FCM (Recentste productie: 11 november 2021).

*) Ongewogen jaargemiddelde verkoopkoers op basis van "Wisselkoersen-valutamarktdagbasis" geproduceerd door FCM op 12 augustus 2021.

banken de mogelijkheid om hun euro bankbiljetten naar het buitenland te verzenden voor conversie naar US-dollars. De geconverteerde US-dollars zijn in het verslagjaar deels overgemaakt naar de nostro-rekeningen van algemene banken en deels gerepatriëerd in contanten naar Suriname. In april 2018 is een euro-geldzending door de Bank ten behoeve van de algemene banken in Nederland in beslaggenomen. Het onmiddellijke effect van deze actie was een verkrapping van het aanbod van contante Amerikaanse dollars op de valutamarkt. Deze ontwikkeling verstoorde de rust op de valutamarkt waarvan sinds 2017 sprake was. De Bank heeft sindsdien acties ondernomen om de rust op de valutamarkt te herstellen. Het juridische proces over de rechtmatigheid van de inbeslagname van de euro's was in 2018 nog gaande.

De wisselkoersmarges voor zowel de US-dollar als de euro-transacties zijn in 2018 lager dan in 2017. De convergentie tussen de marktkoers en de officiële wisselkoersnotering is gecontinueerd in 2018. De wisselkoersmarges tussen de Bank, de wisselkantoren en de commerciële banken nam voor de US-dollar nauwelijks af. Deze koersmarge voor de euro nam af met 0,77% in deze periode (Tabel V.2).

De aankoop- en verkoopvolumes van de US-dollars en euro's zijn toegenomen in 2018. Bij de US-dollars bedroeg de toename van de aankoop- en verkoopomvang respectievelijk US\$ 140,8 miljoen en US\$ 223,1 miljoen. De toename van de aan- en verkoopvolumes van de euro's bedroeg respectievelijk EUR 24,1 miljoen en EUR 37,2 miljoen.

Tabel V.3
Externe vermogenspositie
(in miljoenen US\$)

	2014	2015	2016	2017	2018
Nettopositie	-1359,8	-2401,3	-2793,4	-2991,6	-3060,4
Activa	1613,0	1249,6	1563,7	1648,0	1964,0
Buitenlandse directe investeringen	-	-	-	-	-
Portfolio investeringen	41,8	51,2	90,5	117,1	173,4
Financiële derivaten	-	-	-	-	-
Overige investeringen	946,1	868,1	1092,1	1106,4	1209,9
Reserve Activa	625,1	330,2	381,1	424,4	580,7
Passiva	2972,8	3650,9	4357,1	4639,6	5024,4
Directe investeringen in de economie	1207,4	1477,0	1773,0	1915,2	2042,2
Portfolio investeringen	-	-	548,6	588,2	529,9
w.v. Financiële derivaten	-	-	-	-	-
Overige investeringen	1765,3	2173,9	2035,5	2136,2	2452,2

Bron: Centrale Bank van Suriname. https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/IIP_External-Debt/IIP.pdf (2014-2018).

V.6 Externe vermogenspositie

Het netto externe vermogen van Suriname bedroeg eind 2018 negatief US\$ 3,1 miljard en was daarmee US\$ 68,3 miljoen lager dan eind 2017 (zie Tabel V.3). De toename van de schulden met US\$ 384,3 miljoen heeft de groei van de activa met USD 316,0 volledig geabsorbeerd. De toename van de passiva is overwegend teweeggebracht door stijgingen van respectievelijk de overige investeringen door de multinationals en de externe schuldpositie vanwege de Staat. Bij de activa is de toename vanwege de overmakingen van de Bank en de algemene banken zoals besproken in paragraaf V.3.

V.7 Externe schuldpositie

De externe schuldpositie van Suriname nam met US\$ 354,7 miljoen toe tot een niveau van US\$ 3,5 miljard per eind 2018 (Tabel V.4). Deze toename is een gesaldeerd effect van enerzijds stijgingen van de buitenlandse verplichtingen van de overige private sector en de directe buitenlandse investeringen (met US\$ 403,9 miljoen) en anderzijds van afgenomen verplichtingen van de centrale Overheid, de monetaire autoriteiten en de algemene banken (met US\$ 49,2 miljoen). Bij de categorie 'overige private sector' stegen de buitenlandse verplichtingen met 56,9% (tot US\$ 847,5 miljoen) door trekking van en aflossingen op leningen, voornamelijk door Staatsolie NV, alsook door afgesloten handelskredieten. De verplichtingen uit hoofde van directe investeringen stegen met 22,0% tot US\$ 536,6 miljoen, onder meer

vanwege verrichte transacties (zoals besproken in paragraaf V.3) en achterstallige interestbetalingen en eurokoersverschillen.

De schuldpositie van de Overheid nam af met US\$ 25,1 miljoen (tot US\$ 1.7 miljard) die te herleiden is tot een wijziging in registratie van de Oppenheimerlening.

In de externe schuldpositie zijn de waarderingsgrondslagen gecorrigeerd: voor beleggingen wordt de marktwaarde gebruikt in plaats van de nominale waarde. Dit verschil in registratie deed de waarde van de Oppenheimerlening afnemen met US\$ 58,3 miljoen. Verder verhoogde de Overheid de buitenlandse langetermijnverplichtingen met 2,0% of US\$ 24,3 miljoen. Deze toename kan worden toegerekend aan trekkingen en aflossingen van leningen. De sterke depreciatie van de yuan en euro ten opzichte van de US-dollar dempte de toename van de overheidsschulden enigszins af. De kortetermijnschulden namen af met US\$ 0.8 miljoen.

Zowel bij de categorie 'monetaire autoriteiten' alsook 'algemene banken' is er sprake van een afname van de buitenlandse verplichtingen met respectievelijk 5,3% tot US\$ 344,3 miljoen en 4,7% tot US\$ 94,5 miljoen. De Bank verleende een voorziening aan algemene banken in verband met de aangehouden euro geldzending, terwijl de afname van de buitenlandse verplichtingen kwam door opname van de vreemde-valutategoeden door bedrijven en huishoudens.

Tabel V.4
Externe schuldpositie
(in miljoenen US\$)

	2014	2015	2016	2017	2018
Bruto externe schuldpositie	2.098,1	2.548,7	2.959,4	3.164,0	3.518,7
Directe investeringen: Intercomp:	332,8	374,8	375,3	439,7	536,6
Centrale overheid	810,0	876,1	1.526,7	1.720,8	1.695,8
Korte termijn	17,3	67,7	-	0,8	-
Lange termijn	792,8	808,4	1.526,7	1.720,0	1.695,8
Monetaire autoriteiten	131,8	279,8	342,3	363,7	344,3
Korte termijn	3,8	157,5	146,4	156,0	141,1
Lange termijn	128,0	122,3	195,9	207,7	203,2
Banken	105,4	99,5	92,4	99,2	94,5
Korte termijn	95,0	84,2	77,0	79,3	75,4
Lange termijn	10,4	15,3	15,4	19,9	19,2
Overige sectoren	718,0	918,5	622,7	540,6	847,5
Korte termijn	65,0	108,7	99,7	83,3	104,9
Lange termijn	653,0	809,8	523,0	457,3	742,6

Bron: Centrale Bank van Suriname. https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/IIP_External-Debt/IIP.pdf (2014-2018).

VI HET BEDRIJFSECONOMISCH TOEZICHT

VI.1 Algemeen¹

De grondslag van de toezichthoudende taak van de Bank is vastgelegd in artikel 9 van de Bankwet 1956 (G.B. 1956 no.97, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2005 no. 56, geldende tekst S.B. 2010 no. 173). Hierin is onder meer vermeld dat de Bank de taak heeft om toezicht uit te oefenen op het bank- en kredietwezen, het pensioen- en assurantiewezen, het geldwisselverkeer en op het overmakingenverkeer van financiële middelen van en naar het buitenland, zulks tegen de achtergrond van de daarvoor geldende wettelijke regelingen. Het toezicht richt zich daarbij mede op de integriteit van de instellingen werkzaam in deze sectoren en sub-sectoren.

Onder toezicht staande Instellingen

Tabel VI.1 geeft een overzicht van de instellingen die onder het toezicht staan van het Directoraat Toezicht Kredietwezen.

Integriteits- en geschiktheidstoetsingen

De Bank ziet het vertrouwen in financiële instellingen en hun bestuurders als een essentiële voorwaarde voor het optimaal functioneren van de financiële sector. Het toezicht op integriteit is daarom vanaf 2005 expliciet als taak van de Bank in de wetgeving opgenomen.

Bij de toetsing op integriteit wordt rekening gehouden met diverse aspecten, zoals smetteloze antecedenten ten aanzien van het strafrechtelijke en financiële aspect, alsook ethische normen. Naast de integriteitstoetsing vindt ook de geschiktheidstoetsing plaats van leden van de directie en raad van commissarissen en daaraan gelijkgestelde organen. Bij het oordeel van de Bank over de geschiktheid van een kandidaat speelt naast de individuele geschiktheid ook de samenstelling en de kwaliteit van het collectief een belangrijke rol.

Tabel VI.1
Instellingen onder toezicht van het Directoraat Toezicht Kredietwezen

Soort instellingen	2014	2015	2016	2017	2018
Primare banken	9	9	9	10	10
Levensverzekeringsinstellingen	4	4	4	4	4
Schadeverzekeringsinstellingen	6	6	6	6	6
Uitvaartverzekeringsinstellingen	2	2	2	2	2
Houdstermaatschappij	1	1	1	1	1
Pensioenfondsen	38	38	39	40	40
Voorzieningsfondsen	5	5	5	5	5
Spaarfondsen	1	1	1	1	1
Kredietcoöperaties	23	23	23	23	23
Wisselkantoren	0	0	0	0	25
Geldovermakingskantoren	0	0	0	0	6
Overige instellingen ¹	7	7	6	6	6
Totaal	96	96	97	98	129

Bron: Centrale Bank van Suriname onder toezicht staande instellingen.

¹)Beleggings- en financieringsmaatschappijen.

1 Vanaf het boekjaar 2014 zijn twee voorzieningsfondsen operationeel. Deze fondsen hebben nog niet voldaan aan hun rapportageplicht als gevolg waarvan deze niet in dit Jaarverslag zijn opgenomen.

Bij de beoordeling wordt ernaar gestreefd dat er op zijn minst sprake is van een evenwichtige samenstelling van kennis en ervaring binnen het bestuur of de raad van commissarissen.

In 2018 zijn, in het kader van de Wet Toezicht Bank- en Kredietwezen 2011 (S.B. 2011 No. 155) twee beschikkingen verstrekt voor het vestigen van een filiaal van een kredietinstelling. Er zijn negen toetsingen uitgevoerd van bestuurders, commissarissen en (mede)beleidsbepalers van de onder toezicht staande kredietinstellingen. Deze toetsing leidde tot het verstrekken van acht beschikkingen voor de benoeming van nieuwe bestuursleden en één voor herbenoeming. In het kader van de Wet Toezicht Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen (S.B. 2005 No. 75) zijn 17 toetsingen verricht in 2018, die hebben geleid tot het verstrekken van 17 beschikkingen voor bestuurswijzigingen.

Anti-Money Laundering and Combating Financing of Terrorism (AML/CFT) Mutual Evaluation/NRA

In voorgaande jaarverslagen is reeds besproken dat Suriname, ter voorbereiding op de vierde ronde van Mutual Evaluations in 2022, op aanbeveling van de CFATF een NRA zal moeten uitvoeren.

Als lid van de Caribbean Financial Action Task Force (CFATF) moet Suriname voldoen aan de zogenoemde 40 aanbevelingen van de Financial Action Task Force (FATF), inzake Anti Money Laundering en het bestrijden van de financiering van terrorisme. In 2022 zal de Mutual Evaluation plaatsvinden voor Suriname. In dit verband zal de CFATF via een peer review, Suriname beoordelen op de naleving van de 40 aanbevelingen en de effectiviteit alsook de doeltreffendheid van de in dit kader getroffen beheersmaatregelen. Vooruitlopend op deze beoordeling (Mutual Evaluation) dient Suriname ook een National Money Laundering and Terrorism Financing Risk Assessment, kort genoemd National Risk Assessment (NRA), uit te voeren. De risicobeoordeling dient ter identificatie en mitigering van risicogebieden en zo nodig voor het opstellen en uitvoeren van een daarop gericht actieplan. De NRA duurt gemiddeld twee jaar en dient in principe zes maanden vóór de Mutual Evaluation afgerond te zijn. Suriname heeft de NRA uitgevoerd. Alle sectoren (financiële en niet-financiële sectoren o.a. notarissen, accountants, makelaars etc.) die gevoelig zijn voor money laundering en financiering van terrorisme, hebben hun bijdrage geleverd. De IDB heeft Suriname ondersteund met de uitvoering van de NRA. De vereiste presidentiële resolutie in het kader van de NRA, zijnde de onvoorwaardelijke ondersteuning van de Overheid, is in 2019 ondertekend.

Ten aanzien van de NRA is voor elke sector een risicoanalyse gemaakt. Dat zal de basis vormen voor eventuele aanscherping van wet- en regelgeving. Er zijn ook informatiesessies gehouden voor de verschillende sectoren.

Wetgeving

In 2018 is verder vormgegeven aan de conceptwet Bankresolutie die de Bank in staat moet stellen preventieve maatregelen, vroegtijdige interventie- en resolutiemaatregelen ten uitvoer te leggen aan in Suriname gevestigde kredietinstellingen. Voorts zorgt de wet voor een ordelijke afwikkeling van falende banken en regelt de wet het voorkómen van een bankencrisis. De invoering van bovengenoemde Wet maakt het noodzakelijk enkele wijzigingen aan te brengen in de Wet Toezicht Bank- en Kredietwezen 2011 (WTK).

De Wet Toezicht Verzekeringsbedrijf is in concept af en is inmiddels aan de Minister van Financiën aangeboden. In het kader van technische assistentie heeft De Nederlandse Bank van 16 juli tot en met 19 juli 2018 trainingen verzorgd op het gebied van AML- en integriteitstoezicht. Uit deze sessies is gebleken dat de Wet Toezicht Geldtransactiekantoren 2012 aangepast moet worden.

VI.2 Primaire banken

VI.2.1 Algemeen

In het verslagjaar 2018 hebben enkele markante ontwikkelingen plaatsgevonden.

Geldzending

Een geldzending, verzorgd door de Bank ten behoeve van enkele commerciële banken, is door het Openbaar Ministerie (OM) in Nederland in beslag genomen op 17 april 2018. De onderhandelingen tussen de diverse autoriteiten in Suriname samen met de Bank en de Justitiële autoriteiten in Nederland ter opheffing van de inbeslagname van de gelden zijn in 2021 nog gaande. Als gevolg van deze beslaglegging hebben zowel de banken alsook de cambio's zich sterker gecommitteerd aan de geldende richtlijnen van de Bank en gaan banken sneller over tot het de-risken van klanten in hoge risicosectoren.

National Risk Assessment

De voorbereidingen voor de National Risk Assessment (NRA) zijn in volle gang. De banken hebben zonder meer meegewerkt aan de NRA en staan volledig achter het onderzoek. Uit het NRA-rapport blijkt dat vrijwel alle banken het Know Your Customer/Customer Due Diligence (KYC/CDD) onderzoek hebben verricht bij het updaten van hun cliëntenbestand en, waar nodig, ook een aangescherpt cliëntenbestand in hun procedures

en processen hebben opgenomen. De banken zijn de voornaamste subsector die meldingen van ongebruikelijke transacties doen bij de FIU.

Conceptwet Bankresolutie

In 2018 is verder inhoud gegeven aan de Wet Bank-Resolutie, die de Bank in staat stelt preventieve maatregelen, vroegtijdige interventie- en resolutiemaatregelen ten uitvoer te leggen aan in Suriname gevestigde kredietinstellingen. Voorts zorgt de wet voor een ordelijke afwikkeling van falende banken en regelt die het voorkómen van een bankencrisis. De invoering van bovengenoemde wet maakt het noodzakelijk enkele wijzigingen aan te brengen in de WTK.

IFRS

Met de aanneming van de Wet op de Jaarrekening in 2017 moeten grote, respectievelijk middelgrote en kleine vennootschappen hun jaarrekening vanaf 2020 opstellen op basis van IFRS dan wel IFRS SME. Het intreden van een nieuw verslaggevingsstelsel maakt aanpassingen noodzakelijk in processen, systemen, alsook in de jaarrekening en leidt mogelijk tot veranderingen in financiële posities van de financiële instellingen. De afdeling Toezicht Banken heeft een impactstudie IFRS uitgevoerd op de bankensector om tijdig te analyseren wat de impact c.q. het resultaat kan zijn op de onder toezicht staande instellingen. Bij deze gaat het onder andere ook om de impact van de voorzieningen onder IFRS 9. De impactstudie is reeds afgerond en de resultaten zijn binnen, echter zijn enkele instellingen nog niet volledig IFRS-compliant. De Bank is in nauw overleg met deze instellingen om zo spoedig IFRS-compliant te zijn.

Toezicht on-site

In 2018 heeft de afdeling Toezicht Banken van de Bank negen prudentiële en AML/CFT on-site inspecties verricht bij acht instellingen, waarbij twee afzonderlijke inspecties bij één bank.

In het eerste halfjaar van 2018 heeft de Bank voor de AML/CFT on-site inspecties een leidraad voor vaststelling van de Compliance Rating samengesteld. Hierbij dient voor elk onderdeel uit de 'Richtlijn inzake Anti Money Laundering en de bestrijding van de Financiering van Terrorisme' een beoordeling gegeven te worden over de mate waarin een bank wel of niet voldoet aan de minimale vereisten. De Bank hanteert een rating gericht op zowel de technische compliance alsook op de effectiviteit. In volgorde van goed naar slecht zijn de toegekende ratings: (i) Compliant, (ii) Largely Compliant, (iii) Partially Compliant, (iv) Non-Compliant en (v) Not applicable.

Toezicht off-site

De additionele rapportages aan de Bank inzake de monitoring van banken hebben gedurende het jaar 2018 voortgang gehad. Het betreft de dagrapportages van de liquiditeitspositie en liquiditeitsprognose, de deposito's en de liquide middelen, de deviezen-positie opgave, de weekrapportage aangaande de grote posten en de maandelijkse rapportage aangaande de balans en bijbehorende rapportages, waaronder kredietclassificatie en voorzieningen.

Het aangepast beleid van 2016 inzake additionele rapportage is voortgezet. Dit beleid is in 2016 geformuleerd voor banken die in toenemende mate worden geconfronteerd met de negatieve aspecten van de koersontwikkelingen en/of de economische crisis en hierdoor niet altijd kunnen voldoen aan de minimale ratio's zoals voorgeschreven in de richtlijnen van de Bank.

VI.2.2 Financiële gegevens

De sector banken bestaat in 2018 uit 10 primaire banken en 2 secundaire banken. De secundaire banken zijn vervat onder de subgroep 'overige instellingen'. In 2018 is het aanscherpen van de monitoring op banken alsook het versterken van de bankensector voortgezet. Banken hebben nieuwe kapitaalinstrumenten ontwikkeld dan wel emissies uitgegeven. In de tabellen VI.2 tot en met VI.9 zijn de gecombineerde financiële gegevens van de primaire banken opgenomen, waaronder de solvabiliteit, de liquiditeit, het resultaat, de kredietverlening en de toevertrouwde middelen.

Het balanstotaal van de primaire banken in 2018 is ten opzichte van 2017 toegenomen met 8,9% (Tabel VI.2). De toename van de balans had voornamelijk te maken met de toename van de posten 'liquide middelen' en 'bankiers in binnenland en buitenland', die respectievelijk 40,2% en 14,1% bedroegen van het balanstotaal. Aan de passivazijde is de balansgroei voornamelijk bepaald door de posten 'korte schulden' en 'op termijn toevertrouwde gelden' die voor respectievelijk 48,9% en 37,0% deel uitmaakten van het balanstotaal.

De rentemarge vertoonde in 2018 ten opzichte van 2017 een stijging van 6,1% (Tabel VI.3). De absolute toename van de rentebaten is met SRD 60,9 miljoen gestegen en lag hoger dan die van de rentelasten die met SRD 18,8 miljoen zijn toegenomen. In 2018 zijn ten opzichte van 2017 de overige lasten gestegen met 8,3% en de totale baten met 9,2% afgenomen. Het gevolg was dat het positief resultaat in 2017 van SRD 111,5 miljoen is omgeslagen in een negatief resultaat in 2018 van SRD 33,9 miljoen. De ratio's 'Return on Assets' (ROA) en

‘Return on Equity’ (ROE) zijn in 2018 met respectievelijk 0,8pp om 14,3pp afgenomen.

De bruto kredietverlening is in 2018 met 3,4% gedaald ten opzichte van 2017 (Tabel VI.4). De kredietverlening in de sectoren, visserij, bosbouw, constructie & installatie, elektra, gas en water, handel, transport, opslag en communicatie, dienstverlening, en woningbouw hebben grotendeels gezorgd voor de afname van uitstaande kredieten in 2018.

Het totaal uitstaande krediet (bruto) is gedaald met SRD 295,5 miljoen tot een bedrag van SRD 8,3 miljard. De kwaliteit van de kredietportefeuille in 2018 is niet op het door de Bank gewenste niveau. De NPL-ratio lag boven de interne benchmark van 5% (Tabel VI.5), en is

met 1,0pp afgenomen ten opzichte van 2017. Conform de Richtlijn 2 ‘Kredietclassificatie en voorzieningen’, zou er bij enkele banken nog additioneel voorzien moeten worden. Cumulatief betreft het een tekort aan voorzieningen van circa SRD 64,8 miljoen. De Bank is in nauw overleg met de banken die conform voornoemde Richtlijn nog additioneel voorzieningen moeten vormen.

De toevertrouwde middelen zijn het totaal van spaargelden en overige toevertrouwde middelen, zoals direct opvraagbare creditsaldo's, deposito's en niet-direct opvraagbare tegoeden van het publiek. De totale toevertrouwde middelen zijn ten opzichte van 2017 met 9,6% toegenomen tot SRD 18,6 miljard, door onder

Tabel VI.2
Gecombineerde balans primaire banken
(in duizenden SRD)

	2014		2015		2016		2017		2018	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
ACTIVA										
Liquide middelen	3.259.442	30,9	3.800.347	32,2	5.816.517	32,7	7.599.066	37,9	8.835.790	40,2
Bankiers in binnen- en buitenland	1.359.711	12,9	1.243.221	10,5	2.411.554	13,5	2.423.905	12,1	3.112.508	14,1
Kredietverlening ¹⁾	5.080.020	48,2	5.804.586	49,1	7.506.798	42,2	7.941.855	39,6	7.669.307	34,9
Overige activa	842.321	8,0	974.141	8,2	2.073.094	11,6	2.083.726	10,4	2.384.374	10,8
Balans totaal	10.541.494	100,0	11.822.295	100,0	17.807.963	100,0	20.048.552	100,0	22.001.978	100,0
PASSIVA										
Op termijn toevertrouwde gelden ²⁾	3.861.517	36,6	4.522.215	38,3	7.314.432	41,1	7.984.050	39,8	8.135.458	37,0
Korte schulden ²⁾	5.176.269	49,1	5.497.388	46,5	8.403.232	47,2	9.238.770	46,1	10.761.837	48,9
Bankiers in binnen- en buitenland	142.988	1,4	261.596	2,2	179.991	1,0	441.479	2,2	382.342	1,7
Overige passiva	431.271	4,1	611.804	5,2	1.098.202	6,2	1.207.596	6,0	1.428.807	6,5
Nettoresultaat	108.664	1,0	90.938	0,8	-142.051	-0,8	111.547	0,6	-33.862	-0,2
Eigen vermogen	820.785	7,8	838.354	7,1	954.157	5,4	1.065.111	5,3	1.327.395	6,0
Balans totaal	10.541.494	100,0	11.822.295	100,0	17.807.963	100,0	20.048.552	100,0	22.001.978	100,0

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

¹⁾Kredietverlening in vreemde valuta aan ingezetenen inbegrepen.

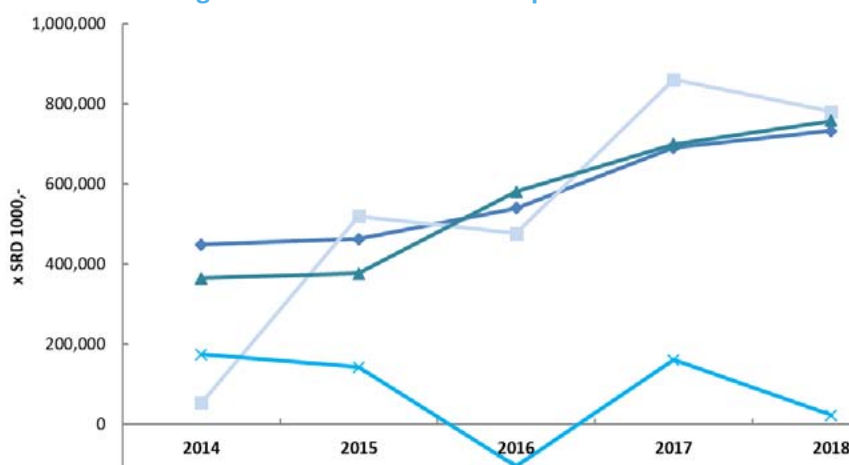
²⁾Op termijn toevertrouwde gelden en korte schulden in vreemde valuta inbegrepen.

Tabel VI.3
Gecombineerde winst- en verliesrekening primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Rentebaten	688.363	748.409	956.452	1.190.660	1.251.521
Rentelasten	239.720	285.885	416.163	499.666	518.429
Rentemarge	448.643	462.524	540.288	690.994	733.092
Totale baten	540.210	519.813	476.591	860.447	780.901
Overige lasten	365.383	376.918	580.364	699.258	757.351
Brutoresultaat	174.826	142.894	-103.774	161.189	23.550
Belastingen	66.201	52.260	38.431	50.272	57.412
Buitengewone posten	37	304	154	630	-
Nettoresultaat	108.662	90.938	-142.051	111.547	-33.862
ROA: Resultaat voor belastingen/ gemiddelde totale activa (in %)	1,7	1,3	0,7	0,9	0,1
Efficiency ratio: Overige lasten/ totale baten (in %)	67,6	72,5	121,8	81,3	97,0
Rentemarge/ totale baten (in %)	83,0	89,0	113,4	80,3	93,3
Expense ratio: Totale overige lasten/ rentemarge (in %)	81,4	81,5	107,9	101,2	103,3
Return on equity: Resultaat voor belasting/ gemiddelde EV (in %)	20,3	15,4	-11,9	16,2	1,9

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.1
Ontwikkeling van rentemarge, totale baten,
overige lasten en brutoresultaat primaire banken

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriëerd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.4
Kredietverlening door primaire banken naar sectoren
(in duizenden SRD)

SECTOREN	2014		2015		2016		2017		2018	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
Landbouw	109.304	1,8	112.315	1,7	117.544	1,3	126.484	1,2	148.763	1,4
Veeteelt			40.756	0,6	32.109	0,4	27.872	0,3	28.986	0,3
Visserij	52.332	0,8	54.284	0,8	70.817	0,8	79.851	0,8	77.616	0,8
Bosbouw	2.532	0,0	2.900	0,0	16.193	0,2	73.680	0,7	11.234	0,1
Mijnbouw	175.336	2,8	260.621	3,9	320.746	3,6	416.740	4,1	509.637	4,9
Industrie	405.439	6,6	484.472	7,3	637.529	7,1	589.150	5,7	745.853	7,2
Konstruktie en installatie	243.624	3,9	357.546	5,4	367.179	4,1	325.988	3,2	287.099	2,8
Electriciteit, gas en water	42.874	0,7	58.578	0,9	79.821	0,9	71.212	0,7	52.804	0,5
Direct productieve sector	1.031.441	16,7	1.371.472	20,6	1.641.938	18,4	1.710.977	16,6	1.861.992	18,0
Handel	1.500.420	24,3	1.791.875	26,9	2.394.097	26,8	2.339.475	22,8	1.824.198	17,6
Transport, opslag en communicatie	153.193	2,5	144.033	2,2	132.972	1,5	122.369	1,2	114.886	1,1
Dienstverlening	633.196	10,3	769.029	11,5	1.099.997	12,3	1.145.153	11,1	1.006.020	9,7
Woningbouw	849.545	13,8	892.550	13,4	1.191.122	13,4	1.241.730	12,1	1.188.708	11,5
Overheid (incl. Schatkistpapier)			606.423	9,1	1.102.103	12,4	2.188.079	21,3	2.320.760	22,4
Overige	2.004.064	32,5	1.087.224	16,3	1.356.497	15,2	1.534.671	14,9	2.031.836	19,7
Niet Direct productieve sector	5.140.417	83,3	5.291.134	79,4	7.276.788	81,6	8.571.477	83,4	8.486.410	82,0
GENERAAL TOTAAL	6.171.858	100,0	6.662.561	100,0	8.918.726	100,0	10.282.454	100,0	10.348.402	100,0
Schatkistpapier/ Effecten/ Deelnemingen	970.564		643.235		913.925		1.702.695		2.064.106	
BRUTO KREDIETVERLENING	5.201.295		6.019.326		8.004.801		8.579.760		8.284.296	
Voorzieningen	121.274		214.743		498.005		637.905		614.987	
NETTO KREDIETVERLENING	5.080.020		5.804.583		7.506.796		7.941.855		7.669.309	

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriëerd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

andere een toename van 17,4% van de R/C-gelden en een toename van 16,1% van de termijndeposito's korter dan 1 jaar (Tabel VI.6). Het aandeel van de kredietverlening in de toevertrouwde middelen bedroeg 41,3%.

De liquiditeitsverhouding is in 2018 nagenoeg constant ten opzichte van 2017, met een afname van 0,2pp (2017: 82,3%). De liquide middelen zijn toegenomen met 14,0% en maakten voor 40,2% deel uit van het balansvermogen. De korte schulden namen toe met 14,2% en vormden 48,9% van het balanstotaal per eind 2018. De solvabiliteitsratio

van de primaire banken is in 2018 in vergelijking met 2017 gestegen tot het niveau van 9,6% (Tabel VI.7). Echter lag deze ratio sinds 2016 beneden het vereiste minimale percentage van 10%.

Volgens de Immobiliarichtlijn mogen de totale investeringen van een bank in vaste activa de norm van 100% van haar Tier 1 kapitaal niet overschrijden. Tabel VI.8 geeft weer dat deze verhouding zich onder de 100%-limiet bevond. Ten opzichte van 2017 is een relatief lichte stijging merkbaar van 0,2pp tot 54,5% per eind december 2018.

Tabel VI.5
Kredietdebiteuren
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Bruto kredietverlening	5.201.295	6.019.326	8.004.801	8.579.760	8.284.296
Voorzieningen	121.274	214.743	498.005	637.905	614.987
Netto kredietverlening	5.080.020	5.804.583	7.506.796	7.941.855	7.669.309
Non-performing kredieten (bruto)	321.131	502.843	863.540	1.113.467	994.897
Non-performing kredieten/bruto kredietverlening (in %)	6,2	8,4	10,8	13,0	12,0

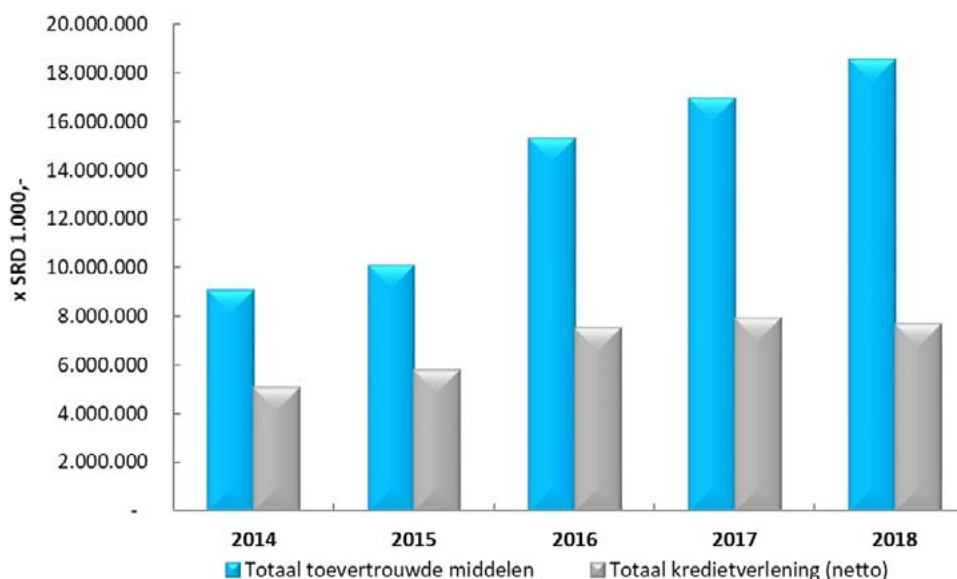
Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.6
Kredietverlening ten opzichte van toevertrouwde middelen primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Middelen > 1 jaar	1.063.023	1.476.988	2.759.684	3.049.705	2.952.667
Middelen < 1 jaar	925.183	1.010.598	1.700.437	1.797.867	2.088.153
Spaargelden	3.131.031	3.415.199	5.060.831	5.482.605	5.758.658
R/C gelden waarvan :	3.991.711	4.208.343	5.808.603	6.618.764	7.771.826
(in Surinaamse dollars)	-2.005.387	-2.117.637	-2.164.754	-2.544.788	3.404.241
(in vreemde valuta)	-1.986.324	-2.090.897	-3.643.849	-4.073.977	4.367.584
Totaal toevertrouwde middelen	9.110.949	10.115.924	15.329.555	16.948.942	18.571.303
Totaal kredietverlening (netto)	5.080.020	5.804.586	7.506.798	7.941.855	7.669.307
Kredietverlening in % toevertrouwde middelen	55,8	57,4	49,0	46,9	41,3
Toevertrouwde middelen in % balansvermogen	86,4	85,6	86,1	84,5	84,4
Kredietverlening in % balansvermogen	48,2	49,1	42,2	39,6	34,9
Gemiddelde debetrente in Surinaamse dollars (in %)	13,3	12,1	13,3	14,3	14,4
Gemiddelde creditrente in Surinaamse dollars (in %)	5,7	4,1	4,9	5,2	5,1
Gemiddelde debetrente in vreemde valuta (in %)	9,4	9,4	9,4	9,0	8,4
Gemiddelde creditrente in vreemde valuta (in %)	1,6	2,5	2,4	2,1	1,8

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.2
Toevertrouwde middelen versus kredietverlening primaire banken

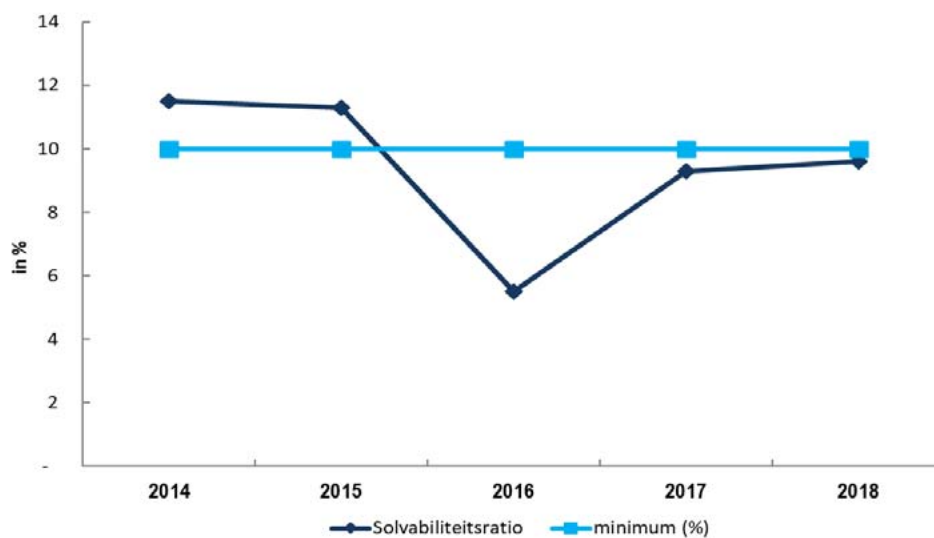
Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.7
Liquiditeit en solvabiliteit primaire banken
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
Liquiditeit					
Liquiditeitsverhouding (in %)	62,1	67,1	69,2	82,3	82,1
Liquide middelen in % balansvermogen	30,9	32,2	32,7	37,9	40,2
Korte schulden in % balansvermogen	49,8	47,9	47,2	46,1	48,9
Solvabiliteit					
Toetsingsvermogen	733.921	825.181	595.081	1.002.091	1.051.162
Totaal gewogen risicodragende activa	6.406.886	7.323.965	10.819.884	10.731.217	10.954.165
Solvabiliteitsratio (in %)	11,5	11,3	5,5	9,3	9,6
Tier 1/ Toetsingsvermogen (in %)	99,6	100,0	100,0	93,7	93,6
Tier 1/ Totaal gewogen risicodragende activa (in %)	11,4	11,3	5,5	8,7	9,0
Toetsingsvermogen/ Balanstotaal (in %)	7,0	7,0	3,3	5,0	4,8
Equity ratio (in %)	8,8	7,9	4,6	5,9	5,9
Debt ratio (in %)	91,0	91,7	95,4	94,1	94,1

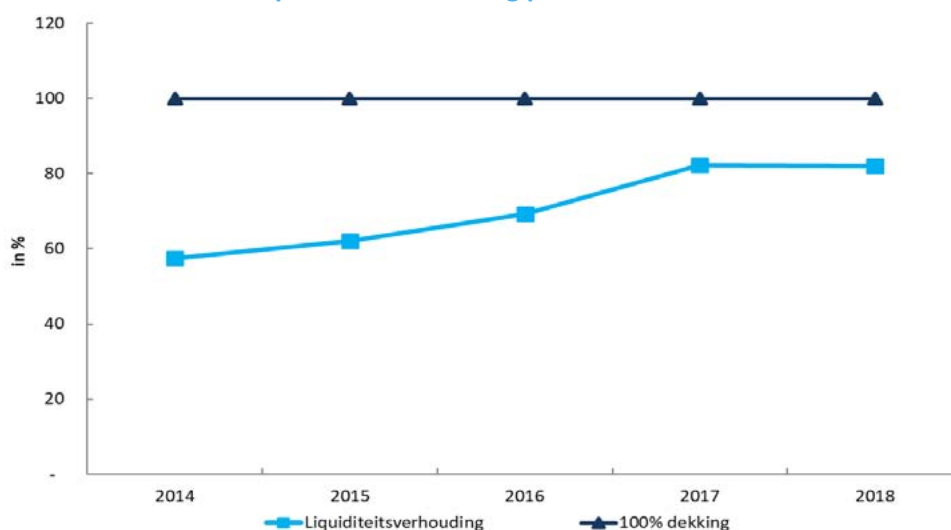
Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.3
Solvabiliteitstoetsing primaire banken

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.4
Liquiditeitsverhouding primaire banken

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.8
Immobilie primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal Tier 1 Kapitaal	731.080	825.181	595.081	938.842	984.337
Totale Investering in vaste activa	263.236	266.301	388.408	509.523	536.759
Totale Investering in % Totaal Tier 1 Kapitaal	36,0	32,3	65,3	54,3	54,5

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.9
Grote posten primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal Tier 1 kapitaal	731.080	825.181	595.081	938.842	984.337
Totale grote posten (leningen)	992.123	1.027.039	3.625.661	3.360.642	2.864.137
Totale grote posten in % Tier 1 Kapitaal	135,7	124,5	609,3	358,0	291,0

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.
Noot: Vanaf 2017 is de verhouding in procenten van Tier 1 Kapitaal, voorheen was het toetsingsvermogen.

De som van alle grote posten (leningen en deposito's u/g) bedroegen per eind december 2018 1063,5% van het totaal Tier 1 Kapitaal. Deze verhouding lag ruimschoots boven de toegestane limiet van 300%. De grote posten leningen bedroegen in termen van het Tier 1 Kapitaal 291,0% (Tabel VI.9), terwijl de grote posten deposito's u/g 772,5% van het Tier 1 kapitaal uitmaakten.

VI.3 Verzekeringsmaatschappijen

VI.3.1 Algemeen

Per 1 maart 2018 is door de Overheid, met name het Ministerie van Justitie en Politie, de blikshaderegeling ingevoerd. Deze regeling houdt in dat de politie vanaf 1

maart 2018 niet meer uitrijdt bij aanrijdingen, waarbij sprake is van slechts blikshaderegeling en de voertuigen zonder grote inspanning op eigen kracht kunnen voortbewegen. Met de invoering van deze bepaling wordt beoogd, dat partijen betrokken bij een aanrijding waar de blikshaderegeling van toepassing is, zonder tussenkomst van de politie terecht kunnen bij de verzekeringsmaatschappijen. De bedoeling van deze regeling is een vlotte afwikkeling van de betreffende verkeersincidenten en het verminderen van verkeersopstoppen bij kleine aanrijdingen. Na een evaluatie van de regeling in het tweede kwartaal van 2018 is echter gebleken, dat er enkele aandachtspunten zijn ter verbetering.

Tabel VI.10
Gecombineerde balansen der levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	27,328	22,139	53,212	86,599	52,659
Vaste eigendommen	2,438	2,506	4,643	5,100	4,858
Beleggingen:					
a) overheid	-	-	-	-	-
b) particulieren:					
- hypotheke	141,440	127,035	209,031	199,919	144,346
- termijndeposito's	148,756	233,361	497,521	446,004	483,894
- overige	178,568	239,125	390,937	523,924	594,989
Overige	57,333	102,657	165,952	175,942	206,485
Totaal	555,863	726,821	1,321,297	1,437,487	1,487,230
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	1,406	1,406	1,406	1,406	1,406
Reserves	74,637	53,209	144,577	157,927	179,988
Achtergestelde leningen					
Technische voorziening	434,944	608,019	1,028,193	1,109,295	1,181,077
Overige schulden	44,875	64,187	147,121	168,859	124,759
Totaal	555,863	726,821	1,321,297	1,437,487	1,487,230

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

VI.3.2 Financiële gegevens

De tabellen VI.10 tot en met VI.18 hebben betrekking op de financiële cijfers van drie levens- en vijf schadeverzekeringsmaatschappijen over 2018.

De financiële cijfers van de twee onder toezicht staande uitvaartverzekeringsmaatschappijen zijn vanwege onvolledigheid van hun rapportage niet meegenomen in dit verslag.

VI.3.2.1 Levensverzekeringsmaatschappijen

De gecombineerde financiële gegevens van de drie levensverzekeringsmaatschappijen zijn opgenomen in de tabellen VI.10 tot en met VI.13. Het gecombineerd balanstotaal van de levensverzekeraars vertoonde in 2018 een stijging van SRD 49,7 miljoen ofwel 3,5% ten opzichte van 2017 (Tabel VI.10). De beleggingsportefeuille nam in 2018 ten opzichte van 2017 toe met 4,6%, hetgeen gelijk is aan een toename van SRD 53,4 miljoen. De termijndeposito's vormden, evenals de voorgaande jaren, de grootste beleggingspost en maakten 39,6% uit van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de leningen op schuldbekentenis en de hypothecaire leningen met een aandeel van respectievelijk 30,2% en 11,8%.

Het nettoresultaat van de levensverzekeraars is de afgelopen twee decennia voornamelijk positief

beïnvloed door de beleggingsinkomsten (Tabel VI.11). Het technisch resultaat² vertoonde een negatief saldo doordat de verdiende premies vergeleken met de uitkeringen en bedrijfskosten niet-evenredig zijn gestegen. Deze ontwikkeling, die trendmatig blijkt te zijn, impliceert dat de levensverzekeraars enkel op basis van de verzekeringsinkomsten hun verplichtingen (uitkeringen) aan de polishouders niet kunnen nakomen.

Door het vergroten van de beleggingsportefeuille, en impliciet het vergroten van de beleggingsinkomsten, is het de levensverzekeraars ondanks het negatief technisch resultaat gelukt, hun verslagjaar af te sluiten met een winst. Het gewicht van de beleggingsportefeuille in het totaal van de activa nam toe en vormde méér dan 80% van het balanstotaal.

De verdiende premie nam in 2018 met SRD 21,6 miljoen af doordelagere premie-inkomsten. De afgenomen verdiende premie samen met de gestegen verzekeringstechnische kosten en bedrijfskosten resulteerden in een afname van het technisch resultaat van negatief SRD 48,4 miljoen in 2017 naar negatief SRD 60,9 miljoen in 2018.

Hoewel de beleggingsinkomsten eveneens afnamen in 2018 zijn die hoog genoeg geweest om het effect van alle overige resultaatbepalende componenten en van technisch resultaat te absorberen.

² Het technisch resultaat is het resultaat van de verzekeringsactiviteiten, exclusief de beleggingsinkomsten en de overige baten of lasten.

Tabel VI.11
Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
Premie	54,079	60,377	73,440	87,019	86,791
Koopsommen	25,541	52,508	86,714	67,173	47,216
Totaal premie + koopsommen	79,620	112,885	160,154	154,191	134,006
Premie herverzekeraar	3,049	2,964	4,126	4,340	4,350
Premie eigen rekening	76,571	109,921	156,027	149,852	129,657
Mutatie technische voorzieningen	40,744	130,182	65,156	60,377	61,822
Verdiende premie (1)	35,827	-20,261	90,871	89,475	67,835
Bruto uitkeringen	21,435	29,217	70,084	62,239	64,491
Aandeel herverzekeraar	-	-	434	190	162
Uitkeringen eigen rekening (2)	21,435	29,217	69,649	62,049	64,330
Provisie en acquisitiekosten (3)	5,384	6,756	8,366	7,621	7,850
Bedrijfskosten (4)	17,478	18,636	29,087	43,887	46,977
Winstdeling en korting (5)	9,749	13,520	24,446	24,364	9,603
Technisch resultaat (6) = (1-2-3-4-5)	-18,219	-88,390	-40,677	-48,446	-60,925
Beleggingsinkomsten (7)	33,894	33,392	78,676	84,215	72,179
Saldo andere baten en lasten (8)	-727	66,913	12,748	3,216	2,980
Beleggingslasten (9)	138	190	232	478	483
Koersverschillen (10)		17,744	113,461	4,099	-263
Winst voor belasting = (6+7+8-9+10)	14,810	29,469	163,976	42,606	13,489
Belasting	2,252	1,865	53,954	15,741	3,909
Winst na belasting	12,559	27,605	110,022	26,864	9,580

Bron: Centrale Bank van Suriname gecombineerd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.12
Solvabiliteitsvoetsing levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Premiereserve na aftrek herverzekering (A)	430,408	601,730	1,024,949	1,106,015	1,177,634
Vereist vermogen 5% van A (1)	21,520	30,086	51,247	55,301	58,882
Aanwezig vrij vermogen (2)	67,108	46,090	128,320	142,038	164,099
Solvabiliteitsoverschot (2-1)	45,588	16,004	77,073	86,737	105,217

Bron: Centrale Bank van Suriname gecombineerd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

Hierdoor is in 2018 een brutowinst van SRD 13,5 miljoen gerealiseerd, die SRD 29,1 miljoen lager is dan in 2017.

De solvabiliteitspositie van de levensverzekeraars verbeterde verder in 2018 ten opzichte van 2017 van SRD 86,7 miljoen naar SRD 105,2 miljoen (Tabel VI.12).

De gefaseerde afbouw van de egaliseringsreserve in 2016 en 2017, conform de wijziging van de Wet Inkomstenbelasting 1922, heeft geen opmerkelijke impact gehad op de solvabiliteitspositie van de levensverzekeraars.

In 2018 bedroeg de rentabiliteit van de levensverzekeraars 5,3% (Tabel VI.13). De rentabiliteit, die een directe relatie heeft met de nettowinst, is afgenomen in 2018.

In de grafieken VI.5 en VI.6 zijn ontwikkelingen in de periode 2014-2018 weergegeven van respectievelijk de

totale baten en totale lasten en de winst na belasting van de levensverzekeringsmaatschappijen.

VI.3.2.2 Schadeverzekeringsmaatschappijen

De gecombineerde financiële gegevens van de vijf schadeverzekeringsmaatschappijen zijn opgenomen in de tabellen VI.14 tot en met VI.18. Het balanstotaal is in 2018 ten opzichte van 2017 toegenomen met 14,6% oftewel SRD 196,5 miljoen (Tabel VI.14). De termijndeposito's vormden in 2018 met een aandeel van 26,5% in de beleggingsportefeuille de grootste beleggingspost, gevolgd door de beleggingen in onroerende goederen en effecten met respectievelijk 22,5% en 20,7%.

De totale brutopremie steeg in 2018 met 24,1% naar SRD 801,9 miljoen. De verdiende premie nam eveneens navenant toe (Tabel VI.15). Deze positieve ontwikkeling kwam voort uit de verhoging van de WAM-premietarieven en een toename van het premie-inkomen bij de categorieën Ziekte- en ongevalverzekering en Varia- en overige verzekeringen. Hierdoor kwamen schadeverzekeraars in 2018 uit op een technisch

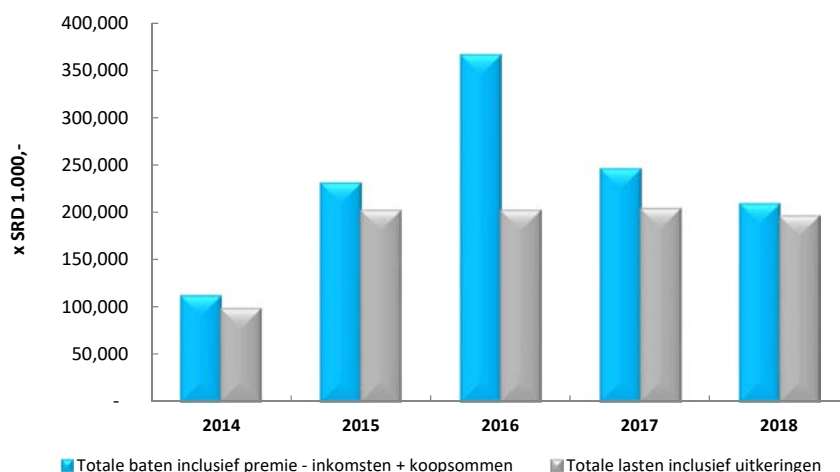
resultaat van SRD 39,3 miljoen ten opzichte van het negatief resultaat in 2017 van SRD 5,9 miljoen. Echter hebben de negatieve beleggingsinkomsten van SRD 27,2 miljoen het positief technisch resultaat in materieel opzicht neerwaarts beïnvloed. De daling van de beleggingsinkomsten is toe te schrijven aan de verminderde kwaliteit van de beleggingen. Deze heeft zich geuit in onder andere oninbare leningen

Tabel VI.13
Rentabiliteit levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Netto winst	12.559	27.605	110.022	26.864	9.580
Eigen vermogen	76.043	54.615	145.983	159.333	181.394
Rentabiliteit (in %)	16,5	50,5	75,4	16,9	5,3

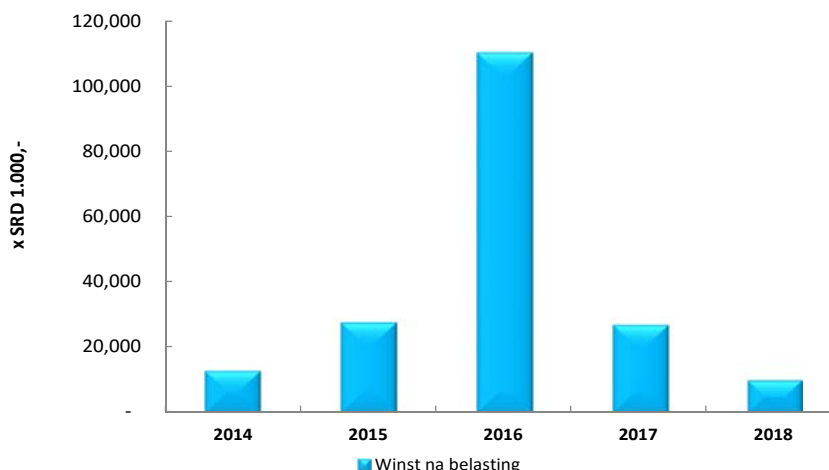
Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

Grafiek VI.5
Totale baten ten opzichte van totale lasten der levensverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van levensverzekeringsmaatschappijen.

Grafiek VI.6
Winst na belasting der levensverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van levensverzekeringsmaatschappijen

en waardedaling van aandelen. Hierdoor en rekening houdende met het saldo van de overige baten heeft deze sector een brutowinst van SRD 13,3 gerealiseerd in 2018 ten opzichte van SRD 59,3 miljoen in 2017.

In de grafieken VI.7 en VI.8 zijn de ontwikkelingen van respectievelijk de totale baten t.o.v. de totale lasten en van de winst na belasting van de schade-

verzekeringsmaatschappijen over de periode 2014-2018 grafisch weergegeven.

De solvabiliteitspositie van de schadeverzekeraars, opgenomen in Tabel VI.16, vertoont in 2018 ten opzichte van voorgaande jaren een voortschrijdende verbetering. In 2018 is het solvabiliteitsoverschot gestegen van SRD 315,8 miljoen in 2017 naar SRD 324,4 miljoen.

Tabel VI.14
Gecombineerde balansen der schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
ACTIVA					
Vaste eigendommen	64.171	73.181	72.523	46.544	47.828
Beleggingen:					
- Overheidssector	-	-	-	-	-
- Particuliere sector:	-	-	-	-	-
a) hypotheke	94.102	105.530	212.616	173.636	108.210
b) termijndeposito's	114.879	135.337	172.993	145.834	233.167
c) overige	172.535	230.223	423.899	473.969	539.754
Overige activa	257.689	279.053	333.570	358.750	481.437
Liquide middelen	52.429	77.310	109.581	146.338	131.180
Totaal	755.806	900.634	1.325.181	1.345.070	1.541.576
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	360	360	360	361	361
Reserves	324.684	287.747	509.229	527.702	518.455
Technische voorzieningen	267.848	379.727	397.740	418.384	556.260
Lange termijn schulden (incl. voorzieningen)	32.381	49.620	148.665	173.554	202.344
Korte termijn schulden	130.532	183.180	269.187	225.069	264.157
Totaal	755.806	900.634	1.325.181	1.345.070	1.541.576

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.15
Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
Brutopremie (a)	420.245	511.635	532.910	646.418	801.892
Premie herverzekeraar (b)	32.414	40.732	67.615	64.883	185.351
Af te dragen zorgvoorzieningsfondsen*	-	2.026	2.903	3.048	-
Premie eigen rekening (c)=(a)-(b)	387.832	468.877	462.392	578.487	616.541
Mutatie technische voorzieningen (d)	1.947	12.461	-25.016	38.812	16.070
Verdiende premie (1)=(c)-(d)	385.884	456.417	487.408	539.676	600.471
Bruto-uitkeringen	266.851	368.267	473.852	380.523	475.246
Aandeel herverzekeraar	3.104	3.093	15.708	11.186	106.375
Uitkeringen eigen rekening (2)	263.748	365.174	458.145	369.338	368.871
Provisie en acquisitiekosten (3)	14.061	15.169	17.276	25.855	32.808
Bedrijfskosten (4)	76.082	92.596	111.283	150.428	159.455
Technisch resultaat (5) = (1-2-3-4)	31.993	-16.522	-99.296	-5.945	39.337
Beleggingsinkomsten (6)	22.685	20.219	93.930	31.240	-27.185
Saldo andere baten en lasten (7)	10.005	41.177	248.365	33.996	1.080
Beleggingslasten (8)	-	-	-	-	-
Winst voor belasting (5+6+7-8)	64.683	44.874	243.000	59.292	13.233
Belasting	4.842	16.804	76.982	23.987	-1.092
Winst na belasting	59.841	28.070	166.018	35.304	14.325

*Vanaf 2018 wordt deze post meteen van de brutopremie afgetrokken.

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

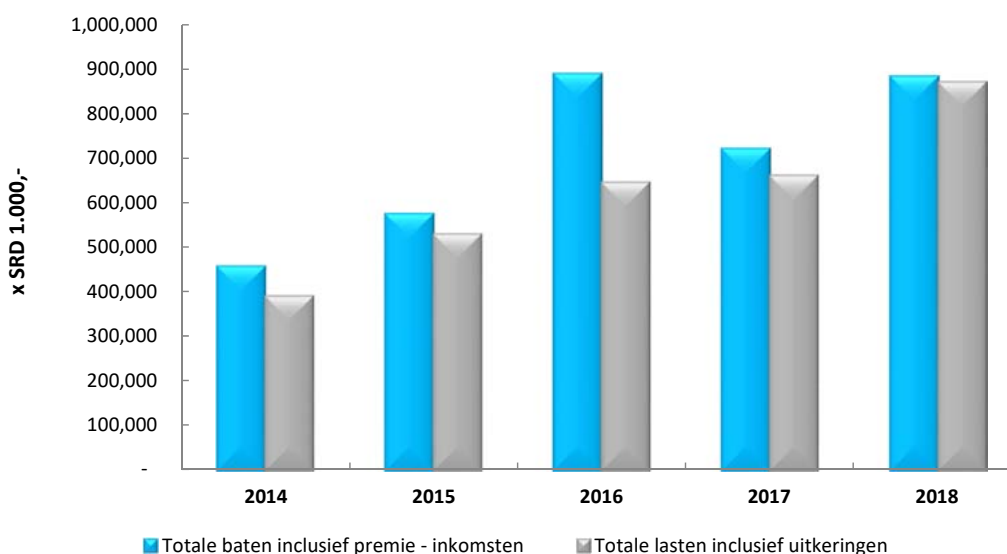
De rentabiliteit echter vertoonde in 2018 met 2,8% een neergang ten opzichte van 2017 (Tabel VI.17). De achteruitgang in de ratio in 2018 correleerde met de afgenomen winst in het jaar.

Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM)

Hoewel de WAM-premietarieven in 2018 zijn verhoogd, is het resultaat uit de categorie motorrijtuigen in 2018, net als in de voorgaande jaren, negatief (Tabel VI.18). De premies bleken toch niet toereikend te zijn om de uitkeringen,

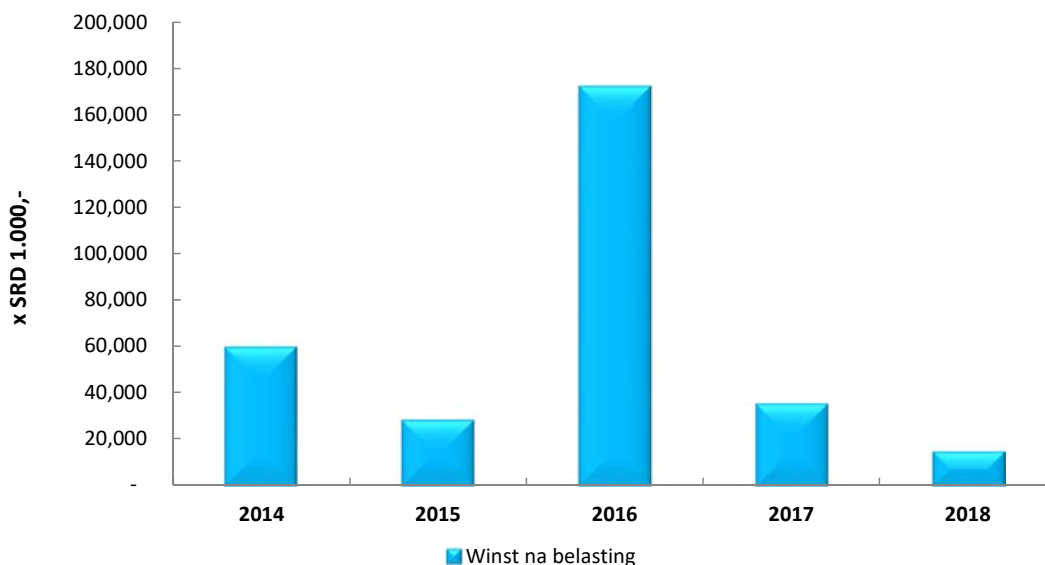
voornamelijk ten behoeve van materiële schade, te dekken. Het verlies in 2018 bedroeg SRD 27,4 miljoen. In 2018 waren er 240.808 WAM-verzekeringen afgesloten. Het aantal WAM-verzekeringen vertegenwoordigde een bruto premie-inkomen van SRD 119,6 miljoen. In 2018 zijn er in totaal 17.495 schadegevallen geregistreerd, hetgeen ten opzichte van 2017 een afname is van 1.887 gevallen, ofwel 10,8%. Van de in 2018 geregistreerde schadegevallen zijn 12.141 (69,4%) afgehandeld in dat verslagjaar. De afname van de geregistreerde schadegevallen heeft niet geresulteerd

Grafiek VI.7
Totale baten t.o.v. lasten der schadeverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Grafiek VI.8
Winst na belasting der schadeverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.16
Solvabiliteitstoetsing schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
18% van de geboekte brutopremies (A)	75.644	91.730	95.401	115.807	144.341
Schade eigen rekening (1)	263.748	365.174	458.145	369.338	368.871
Brutoschade (2)	266.851	368.267	473.852	380.523	475.246
Vereist vermogen (1/2) x A	74.764	90.959	92.239	112.402	112.033
Aanwezig vrij vermogen	278.285	238.973	385.222	428.246	436.422
Solvabiliteitsoverschot	203.521	148.013	292.983	315.844	324.390

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.17
Rentabiliteit schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2014	2015	2016	2017	2018
Netto winst	59.841	28.070	166.018	35.304	14.325
Eigen vermogen	325.044	288.108	509.589	528.063	518.816
Rentabiliteit (in %)	18,4	9,7	32,6	6,7	2,8

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.18
Gecombineerde WAM-staten
(regel 1 t/m 9 in duizenden SRD)

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
Premies (1)	53.191	58.800	67.635	104.986	119.621
Poliskosten en overige kosten (2)	1.694	2.620	2.077	3.606	4.098
Uitkeringen (3)	38.550	47.945	48.939	55.420	70.262
Mutatie Premiereserve (4)	16.809	17.066	26.504	18.908	13.354
Mutatie Schadereserve (5)	9.350	11.562	16.152	1.429	-4.137
Mutatie Provisiereserve (6)	391	1.870	1.056	875	4.333
Provisie (7)	5.645	5.629	5.601	10.309	13.013
Bedrijfskosten (8)	28.384	41.450	37.824	55.370	62.989
Resultaat u/d WAM (9) = (1+2-3-4-5+6-7-8)	-43.462	-60.362	-64.252	-31.967	-27.430
Aantal Rij- en Voertuigen	233.724	228.390	230.633	233.513	240.808
Aantal afgehandelde schaden	14.112	15.448	13.476	13.093	12.141
Aantal nog af te handelen schaden	3.968	4.266	4.715	6.289	5.354

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

in verminderde uitkeringen. De toename van het totaalbedrag aan uitkeringen is onder andere te wijten aan de inflatie.

VI.4. Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen

VI.4.1 Algemeen

De data van het Overheidspensioenfonds zijn niet meegenomen, omdat dit fonds als financieringsmethode

het omslagstelsel³ hanteert en de overige pensioenfondsen het kapitaaldekkingstelsel⁴.

Conform de Wet Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen is het de Bank niet toegestaan om informatie van individuele instellingen te publiceren.

In 2018 maakte de pensioensector de volgende ontwikkelingen door.

3 Financieringsvorm waarbij de werkenden premies betalen, waarmee op hetzelfde moment uitkeringen aan uitkeringsgerechtigden worden betaald. Bij omslagdekking worden de uitkeringen die in een bepaald jaar collectief zijn verschuldigd, omgeslagen over degenen die in dat jaar bijdrageplichtig zijn. Er vindt géén reservering plaats voor toekomstige uitkeringen.

4 Financieringsvorm waarmee de pensioenaanspraken en het kapitaal ter dekking van die aanspraken min of meer gelijktijdig worden opgebouwd. In beginsel moeten bij kapitaaldekking voor iedere individuele deelnemer voldoende besparingen aanwezig zijn om, samen met de contante waarde van de nog te verwachten premies of koopsommen, de contante waarde van de toekomstige pensioenuitkeringen te dekken.

Wet Algemeen Pensioen 2014 (WAP)

Enkele fondsen kozen ervoor om hun deelnemers over te brengen naar het Algemeen Pensioenfonds dat op basis van de WAP is opgericht. De procedures hieromtrent moesten nog worden afgerond.

Op 20 april 2018 is een interdepartementale adviescommissie benoemd door de Minister van Binnenlandse Zaken. De Bank was ook vertegenwoordigd in deze commissie. De commissie had tot taak, de Minister te adviseren en waar nodig te ondersteunen in aangelegenheden gerelateerd aan de uitvoering van de WAP, alsook aanvullingen of aanpassingen te laten plegen ter optimalisering van deze wet. De commissie had zich gebogen over de werking van de WAP en de effecten daarvan in kaart gebracht. Het eindrapport was in concept gereed.

Vereniging van Pensioenfondsen in Suriname (Surinaamse Pensioenfederatie)

In 2018 is de Surinaamse Pensioenfederatie opgericht. Deze organisatie heeft onder meer ten doel om de belangen van pensioenfondsen onder toezicht van de Bank te behartigen en de onderlinge samenwerking tussen deze instellingen te bevorderen. De erkenning van deze vereniging als gesprekspartner van de toezichthouder van de pensioenfondsen is aan voorwaarden verbonden van de Bank, waaronder de aanpassing van de statuten van deze vereniging. Dit traject is in 2018 nog niet gefinaliseerd.

Risico's pensioensector

De voornaamste risico's die de Bank in 2018 net als in 2017 voor de pensioensector in beschouwing nam en waaromtrent zij aanbevelingen deed, betroffen het operationeel risico, het kredietrisico en het inflatierisico. Deze risico's zijn geïdentificeerd op basis van o.a. analyses van rapportages en inspecties ter plekke. In het verslagjaar 2018 zijn 9 inspecties uitgevoerd.

De voornaamste maatregelen die getroffen waren om deze risico's te mitigeren zijn:

- De rapportagemodellen en rapportagefrequentie voor pensioenfondsen zijn aangescherpt;
- De pensioenfondsen met een hoge rekening-courant verhouding met de werkgever (R/C) moesten een tijdspad met de werkgever overeenkomen om de R/C terug te brengen tot de bij Wet vastgelegde norm;
- De regelgeving met betrekking tot het verstrekken van hypothecaire leningen en controle daarop is aangescherpt;
- Regelgeving op het gebied van compliance, waaronder de voorwaarden voor de benoeming van

bestuursleden, is aangescherpt;

- Met pensioenfondsen zijn er afspraken gemaakt voor het indienen van een tijdspad met redelijke termijn voor het inlopen van achterstanden in rapportages.

In aanloop naar de NRA en in het kader van de gestelde prioriteiten om te voldoen aan de aanbevelingen van de CFATF en de Wet op de Jaarrekening (WoJ) zijn er richtlijnen geconcipieerd.

Deze regelgeving omvat de richtlijn voor:

- Anti Money Laundering en de bestrijding van de financiering van terrorisme door pensioenfondsen;
- kredietclassificatie en voorzieningen voor pensioen- of voorzieningsfondsen;
- gedragscode voor pensioenfondsen en voorzieningsfondsen;
- dataverwerking.

Deze documenten verkeren nog in de conceptfase ultimo 2018.

Rapportagestaten

Op grond van de vereisten van de WoJ moeten de jaarrekeningen van de pensioen- en voorzieningsfondsen voldoen aan International Financial Reporting Standards (IFRS). Er zijn daarvoor aanpassingen gepleegd in de rapportagemodellen. De conceptmodellen zijn in 2018 nog niet goedgekeurd.

VI.4.2 Financiële gegevens

De jaarrapportage van pensioenfondsen moet conform de Wet Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen uiterlijk 6 maanden na afsluiting van een boekjaar bij de Bank zijn ingediend. In deze verslaggeving zijn enkel de financiële data van de onder toezicht staande pensioenfondsen opgenomen. De twee onder toezicht staande voorzieningsfondsen voldeden niet aan hun rapportageplicht⁵. De financiële gegevens van de pensioenfondsen zijn in de tabellen VI.19 tot en met VI.20 opgenomen.

Het balanstotaal van pensioenfondsen is eind 2018 met ca. SRD 0,02 miljard toegenomen van SRD 3,8 miljard (2017) tot SRD 3,9 miljard. Het betrof een stijging van 2,6% ten opzichte van 2017. Deze balansgroei is voornamelijk toe te schrijven aan de herwaardering van activa. De verhouding van het balanstotaal van de pensioenfondsen ten opzichte van het bbp steeg in 2018 met 0,1% ten opzichte van 2017. De beleggingsinkomsten van de pensioenfondsen (Grafiek VI.10) bedroegen in 2017 en 2018 respectievelijk 60,2% om 49,2% van de totale inkomsten.

5 Een van de fondsen heeft het proces tot opheffing ingezet.

Tabel VI.19
Enige financiële gegevens van pensioenfondsen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
ACTIVA :					
LIQUIDE MIDDELEN	82.928	94.164	152.275	217.463	347.559
BELEGGINGEN :					
waarvan Binnenland :					
Overheid	82.500	94.425	108.660	105.339	105.011
Particulier	1.255.289	1.430.677	2.289.996	2.388.991	2.370.647
waarvan Buitenland	285.287	346.758	612.996	597.119	533.422
OVERIGE	265.896	312.913	469.709	532.401	537.876
Totaal	1.971.900	2.278.937	3.633.635	3.841.313	3.894.515
INKOMSTEN :					
Premies/Stortingen in het fonds	93.372	100.852	154.359	155.397	160.237
Inkomsten uit beleggingen	161.278	194.693	643.840	240.493	166.680
Overige inkomsten	2.961	1.066	7.099	3.897	11.870
Totaal	257.612	296.611	805.297	399.787	338.787
UITGAVEN :					
Uitkeringen	48.215	53.215	77.908	93.128	106.596
Toename voorziening pensioenverplichting	90.873	167.624	230.643	222.367	104.455
Overige kosten, belasting en andere	-	13.555	12.915	37.232	9.493
Resultaat	97.746	57.259	476.134	39.379	109.316
Totaal	236.833	291.653	797.600	392.107	329.860
Totaal aantal pensioenfondsen onder toezicht	38	38	39	40	40

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van de pensioenfondsen.

Tabel VI.20
Specificatie van de beleggingen van pensioenfondsen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
Beleggingen					
Onroerende goederen	272,886	452,302	762,402	798,850	796,525
Hypotheke u/g	284,152	292,877	429,840	421,872	431,973
Persoonlijke leningen	4,295	4,693	6,629	6,489	6,380
Lening op schuldbekentenis	38,951	48,269	58,961	59,082	83,030
Aandelen	229,085	217,182	235,608	237,157	220,576
Obligaties	334,842	411,014	684,578	663,070	621,838
Termijndeposito's	211,435	252,579	457,719	532,730	498,864
Spaarrekeningen	122,916	130,286	160,823	181,978	149,775
Goudcertificaten	15,005	15,999	31,933	36,145	35,817
Schatkistpapier	67,495	78,426	76,727	69,194	69,194
Rekening- courant met de werkgever	24,873	24,796	89,894	70,027	70,857
Beleggingsfondsen	13,000	27,563	48,257	51,038	57,971
Overige beleggingen	4,142	12,851	23,980	22,499	22,499
Totaal	1,623,076	1,968,838	3,067,352	3,150,130	3,065,301
In % van de totale beleggingen					
Onroerende goederen	17%	23%	25%	25%	26%
Hypotheke u/g	18%	15%	14%	13%	14%
Persoonlijke leningen	0%	0%	0%	0%	0%
Lening op schuldbekentenis	2%	2%	2%	2%	3%
Aandelen	14%	11%	8%	8%	7%
Obligaties	21%	21%	22%	21%	20%
Termijndeposito's	13%	13%	15%	17%	16%
Spaarrekeningen	8%	7%	5%	6%	5%
Goudcertificaten	1%	1%	1%	1%	1%
Schatkistpapier	4%	4%	3%	2%	2%
Rekening- courant met de werkgever	2%	1%	3%	2%	2%
Beleggingsfondsen	1%	1%	2%	2%	2%
Overige	0%	1%	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

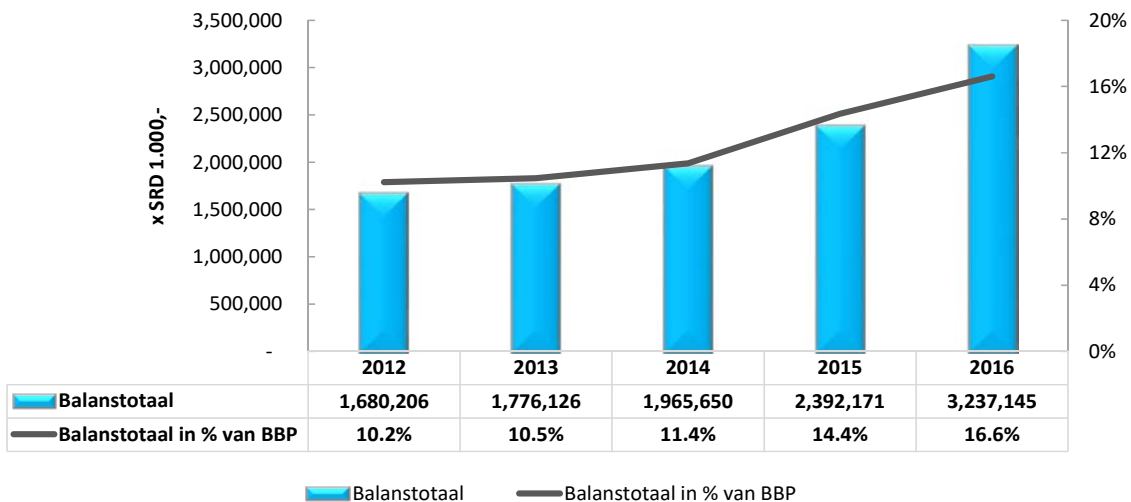
Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen.

Tabel VI.21
Balanstotaal pensioenfondsen
(in duizenden SRD)

	2014	2015	2016	2017	2018
Balanstotaal	1,971,900	2,278,937	3,633,635	3,841,313	3,861,788
BBP	17,294,421	16,357,181	19,720,387	22,977,873	22,977,873
Balanstotaal in % van BBP	11.4%	13.8%	17.8%	18.8%	18.9%

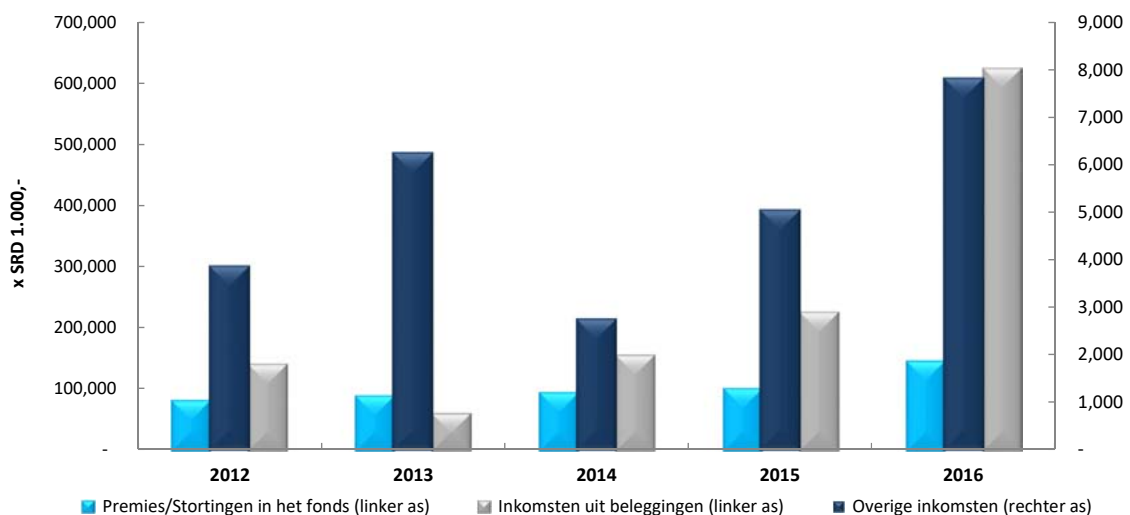
Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen.

Grafiek VI.9
Balanstotaal pensioenfondsen

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen.

Grafiek VI.10
Totale inkomsten pensioenfondsen

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen.

De daling ten opzichte van 2017 is het gevolg van een afname van de indirecte beleggingsopbrengsten bij de aandelen, de obligaties en het onroerend goed door de stabiele wisselkoers. In 2018 zijn de beleggingsinkomsten met 11,0% gedaald ten opzichte van de totale inkomsten.

De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt bepaald door de beleggingen te verminderen met het weerstandsvermogen ten opzichte van de pensioenverplichting. De gemiddelde solvabiliteit van de actieve pensioenfondsen bedroeg in 2017 en 2018

respectievelijk 105,2% om 98,3% (Tabel VI.22). De daling van de solvabiliteit in 2018 ten opzichte van 2017 heeft te maken met een relatief sterkere stijging van de pensioenverplichting dan de toename van de beleggingen.

Tabel VI.22
Solvabiliteit
(in %)

2014	2015	2016	2017	2018
102.6	102.5	115.4	105.2	98.3

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen.

VI.5 Kredietcoöperaties

VI.5.1 Algemeen

Per eind 2018 stonden -net als in de afgelopen 4 jaren- 24 kredietcoöperaties (inclusief één spaarfonds) onder toezicht van de Bank.

De kredietcoöperaties zijn opgesplitst in drie categorieën, te weten A, B en C. De criteria voor voornoemde indeling zijn het balanstotaal, de uitoefening van het vreemde valutabedrijf en het karakter van de kredietcoöperatie. Op basis van deze indeling zijn ook de rapportagefrequentie en -verplichting vastgesteld.

VI.5.2 Rapportage

Uit Tabel VI.23 blijkt dat de rapportagediscipline bij de kredietcoöperaties gering is. In 2018 hebben van de 24 kredietcoöperaties zes (25,0%) hun maandelijkse rapportage c.q. kwartaalrapportage ingediend. Verder hebben vier kredietcoöperaties voldaan aan de jaarrapportageplicht (16,7%), waarvan één geen kwartaalrapportage heeft ingediend. Uit Tabel VI.23 blijkt voorts dat in 2018, net als in de jaren ervoor,

sprake is van een achterstand in de oplevering van de maandelijkse rapportages en kwartaalrapportages door de kredietcoöperaties. Naar aanleiding van de geringe rapportagediscipline bij de instellingen is enige jaren terug (2013) een aanvang gemaakt met het project Aanpak "non-responsive"-instellingen, waarbij een toezichtstrategie-rapport is opgesteld. Een toezichtstrategie-rapport wordt o.a. opgesteld om een niet-rapporterende instelling te transformeren tot een rapporterende instelling. De aanpak van de niet-rapporterende instellingen is in het jaar 2018 voortgezet door de monitoring van de instellingen, waarvoor vooraf een toezichtstrategie is opgesteld. Diverse kredietcoöperaties kampen -onder andere vanwege hun kleinschaligheid- met een gebrek aan know how. Dit heeft effecten op de financiële administratie en het niet adequaat en tijdig kunnen voldoen aan de rapportageverplichtingen.

Als deel van de monitoring is in het boekjaar 2018 correspondentie gevoerd en is een open on-site inspectie uitgevoerd.

Het beoogde resultaat van de inspanning van de Bank ter stimulering en monitoring van de rapportagecyclus alsook ter vergroting van het rapportagebewustzijn is tot en met 2018 uitgebleven. De Bank zal voor de toekomstige jaren stringenter acties ter zake ondernemen.

VI.5.3 De risico's van de sector

De volgende risico's van de coöperatieve sector zijn geïdentificeerd:

- Compliance risico

In 2018 is nog geen verbetering geconstateerd en is het compliance risico toegenomen.

De organen binnen de kredietcoöperaties beschikken nog steeds over weinig tot geen knowhow met betrekking tot de bedrijfsvoering en de (internationale) standaarden inzake compliance en governance.

Tabel VI.23
Overzicht van kredietcoöperaties die aan de rapportageverplichting voldoen

Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
a. Aantal kredietcoöperaties (inclusief spaarfonds) ¹	24	24	24	24	24
b. Aantal kredietcoöperaties die hebben voldaan aan de maand-/kwartaalrapportage	7	8	7	7	6
c. Ontvangen maand-/kwartaalrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties ²	29,2	33,3	29,2	29,2	25,0
d. Aantal kredietcoöperaties die hebben voldaan aan de jaarlijkse rapportage ³	6	7	6	5	4
e. Ontvangen jaarrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties	25,0	29,2	25,0	20,8	16,7

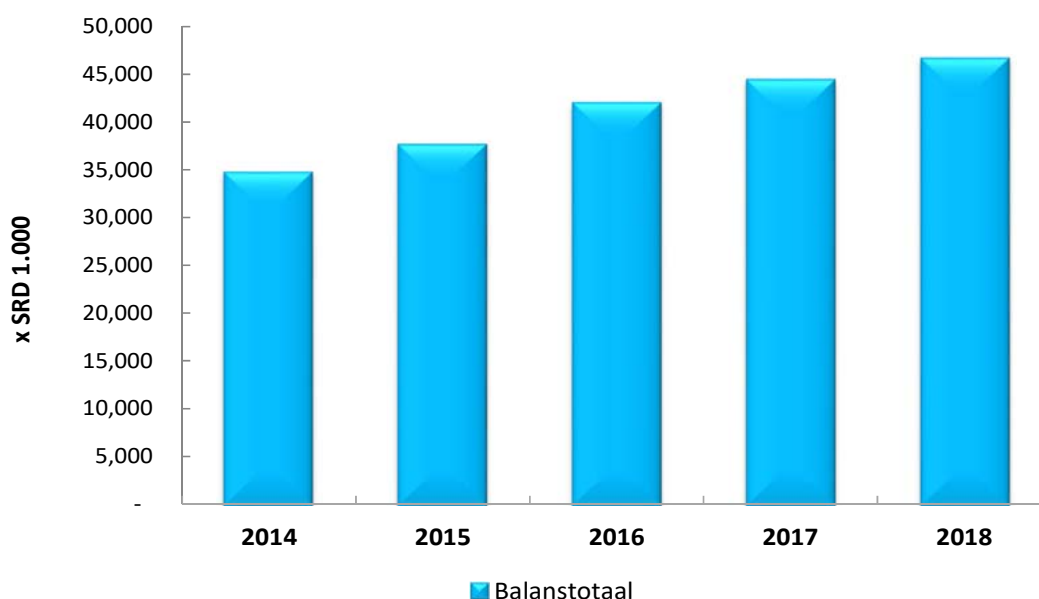
Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van de kredietcoöperaties

¹ In bovenstaande tabel is de Coöperatieve Centrale voor Kredietcoöperaties (A.V.K.C.) niet opgenomen, aangezien zij vanwege haar overkoepelend karakter een jaarlijkse rapportageplicht heeft.

² De formule van de berekening van ontvangen maand-/kwartaalrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties ($=b/a \times 100$). De jaarrapportages dienen uiterlijk zes maanden na de afsluiting van het boekjaar te worden uitgediend.

³ De formule van de ontvangen jaarrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties ($=d/a \times 100$ %).

Grafiek VI.11
Balanstotaal van de kredietcoöperaties

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

- **Governance risico**
Er is sprake van vergrijzing in de besturen van de kredietcoöperaties met opvolgingsrisico en niet of nauwelijks adequate functionering van belangrijke organen en ledenvergadering. Evenals het compliance risico wordt middels een toezichtstrategie en/of verhoogd toezicht getracht deze risico's te mitigeren.
- **Kredietrisico**
Het kredietrisico betreft het risico dat een debiteur (kredietnemer) niet aan zijn financiële verplichting (de terugbetaling van een verplichting) zal kunnen voldoen.

Er zijn diverse risico's onderkend, variërend van de wijze van inning tot de vorming van voorziening op non-performing kredieten.

VI.5.4 On-site inspecties

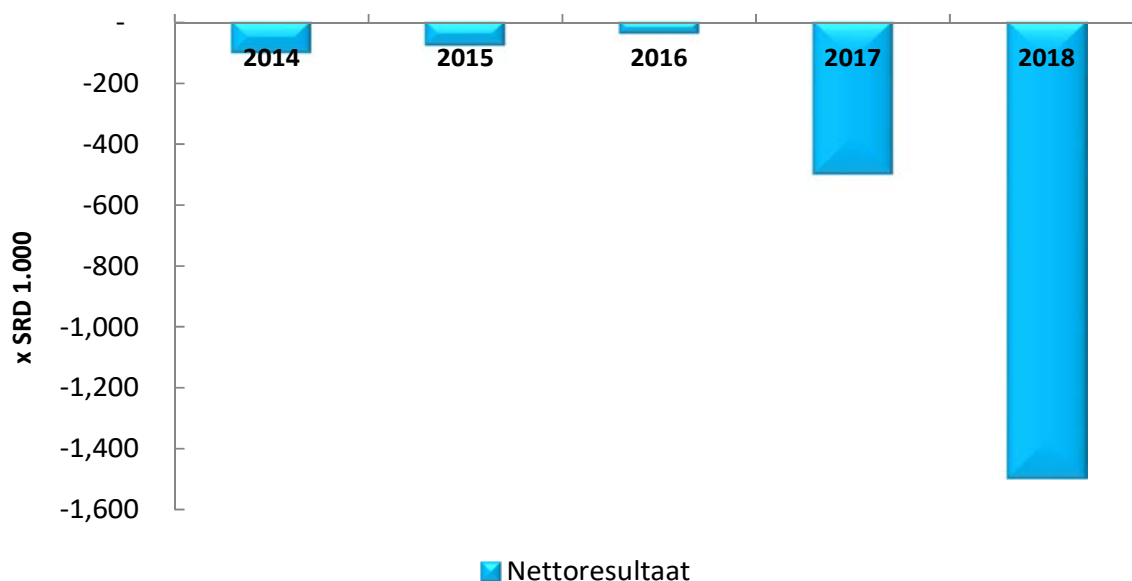
In 2018 heeft de Bank vijf van de zes geplande on-site inspecties uitgevoerd, te weten drie reguliere, één follow-up en één open inspectie. Daar de bevindingen van de inspecties in voorgaande perioden niet altijd bevredigend zijn geweest, is er in 2018 een follow up inspectie uitgevoerd.

Tabel VI.24
Gecombineerde balans van de kredietcoöperaties
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2014		2015		2016		2017		2018	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
ACTIVA										
Liquide middelen	9.059	26,0	10.405	27,6	12.716	30,3	10.674	24,0	13.302	28,5
Vorderingen op leden	22.292	64,0	23.663	62,8	25.018	59,5	28.704	64,6	27.778	59,6
Overige vorderingen en transitoria	775	2,2	862	2,3	1.219	2,9	1.846	4,2	815	1,7
Beleggingen	1.041	3,0	362	1,0	434	1,0	526	1,2	1.473	3,2
Vaste activa	1.639	4,7	2.397	6,4	2.626	6,2	2.670	6,0	3.245	7,0
Balanstotaal	34.805	100,0	37.688	100,0	42.014	100,0	44.421	100,0	46.613	100,0
PASSIVA										
Eigen vermogen	2.055	5,9	2.586	6,9	2.636	6,3	3.047	6,9	2.157	4,6
Schulden aan leden	30.934	88,9	33.651	89,3	37.701	89,7	40.252	90,6	43.288	92,9
Voorzieningen	659	1,9	658	1,7	871	2,1	567	1,3	578	1,2
Overige schulden en transitoria	1.157	3,3	793	2,1	806	1,9	555	1,2	589	1,3
Balanstotaal	34.805	100,0	37.688	100,0	42.014	100,0	44.421	100,0	46.613	100,0
Aantal kredietcoöperaties die gerapporteerd hebben	7		9		8		8		7	

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

Grafiek VI.12
Nettoresultaat van de kredietcoöperaties

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van de kredietcoöperaties.

Tabel VI.25
Gecombineerde resultatenrekening van de kredietcoöperaties
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2014		2015		2016		2017		2018	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
BATEN										
Intrestbaten:										
Leningen	1.774	79,3	1.728	67,0	1.877	59,2	2.090	87,7	2.226	87,4
Beleggingen	62	2,8	55	2,1	36	1,1	90	3,8	31	1,2
Entreepenningen	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Diversen	5	0,2	9	0,4	371	11,7	191	8,0	3	0,1
Overige baten	396	17,7	788	30,5	886	28,0	12	0,5	287	11,3
Totaal	2.236	100,0	2.579	100,0	3.170	100,0	2.383	100,0	2.547	100,0
LASTEN										
Personeelskosten	576	25,8	498	19,3	770	24,3	806	33,8	739	29,0
Afschrijvingskosten	68	3,0	60	2,3	74	2,3	138	5,8	140	5,5
Intrestlasten	1.091	48,8	1.273	49,4	1.563	49,3	1.028	43,1	1.264	49,6
Algemene kosten	206	9,2	144	5,6	160	5,1	191	8,0	177	7,0
Diversen	394	17,6	678	26,3	639	20,1	714	29,9	1.722	67,6
Netto-resultaat	-98,6	-4,4	-73,8	-2,9	-34,7	-1,1	-494,6	-20,8	-1493,5	-58,6
Totaal	2.236	100,0	2.579	100,0	3.170	100,0	2.383	100,0	2.547	100,0
Aantal kredietcoöperaties die gerapporteerd hebben	7		9		8		8		7	

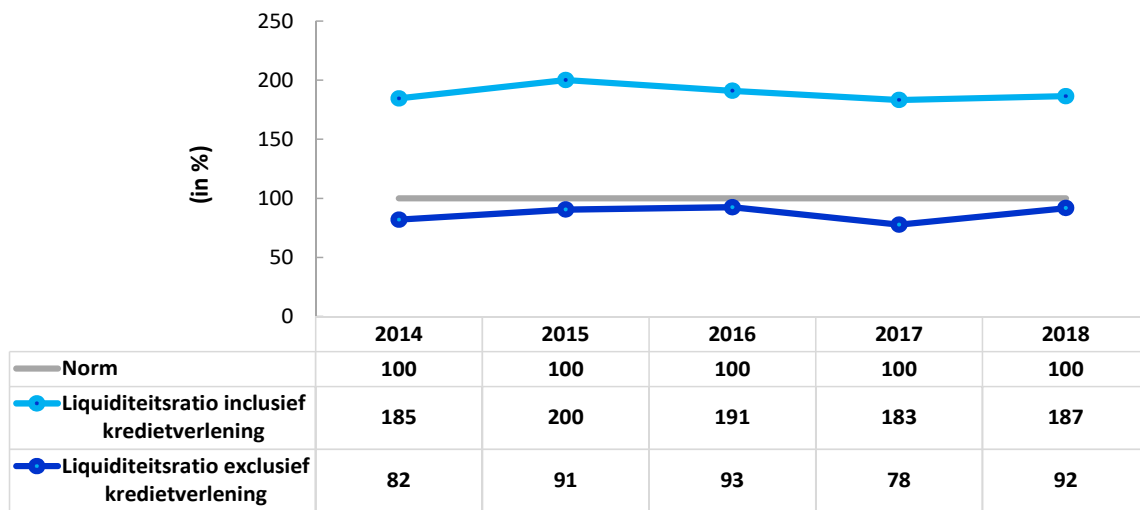
Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van de kredietcoöperaties.

VI.5.5 Financiële gegevens

Per december 2017 hebben acht en per 2018 hebben zeven kredietcoöperaties voldaan aan hun rapportageverplichting en heeft de Bank rapportages over de voorgaande boekjaren ontvangen. Gezien de zeven kredietcoöperaties van 2018 dezelfde kredietcoöperaties van 2017 betreffen, heeft het ontbreken van de data van

de achtste kredietcoöperatie geen invloed op de analyse. Van de zeven kredietcoöperaties, die gerapporteerd hebben in het boekjaar 2018, hebben drie kredietcoöperaties niet voldaan aan de jaarrapportage. Voor deze kredietcoöperaties is uitgegaan van hun maand/kwartaalrapportages. Voor de vaststelling van de liquiditeits- en solvabiliteitspositie is uitgegaan van een combinatie van maand/kwartaalrapportages.

Grafiek VI.13
Liquiditeitsratio van de kredietcoöperaties

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van de kredietcoöperaties.

Uit de in Tabel VI.24 opgenomen gecombineerde balans blijkt dat het balanstotaal per ultimo 2018 in vergelijking met 2017 met 4,9% is toegenomen. De posten Vorderingen op leden (59,6%) en Schulden aan leden (92,9%) vormden de grootste posten van het balanstotaal van respectievelijk de actief- en passiefzijde. Deze ontwikkeling is in lijn met de kernactiviteiten van de kredietcoöperaties, het aantrekken en uitzetten van aangetrokken middelen.

Aan de actiefzijde is in 2018 de post Beleggingen met 179,7% toegenomen, waaraan voornamelijk twee kredietcoöperaties hebben bijgedragen.

Aan de passiefzijde is de post Schulden aan leden met 7,5% toegenomen. Dit werd voornamelijk bepaald door toename van deze post bij één kredietcoöperatie.

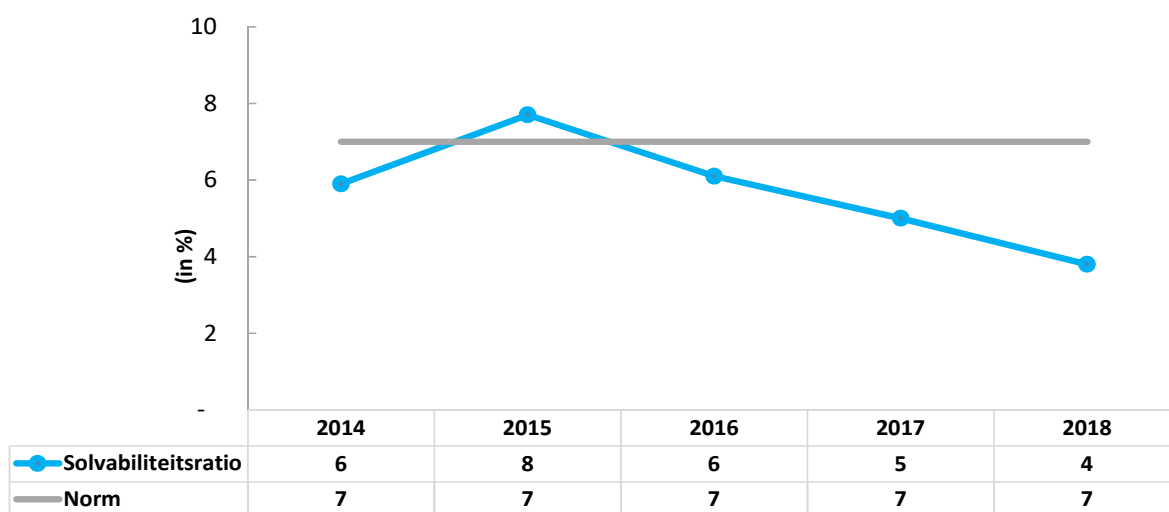
Uit de gecombineerde resultatenrekening van de zeven kredietcoöperaties, die hebben voldaan aan hun rapportageplicht (Tabel VI.25), blijkt dat er een cumulatief verlies is geleden in 2018 (Grafiek VI.12). Dit cumulatief verlies is voornamelijk toe te schrijven aan de toename van de kostenpost 'diversen' en de interestlasten. In voorgaande verslagjaren is er eveneens een cumulatief

verlies geleden.

Uit Grafiek VI.13 blijkt dat de liquiditeitsratio inclusief de kredietverlening aan de norm van 100% voldoet. Echter voldoet de liquiditeitsratio exclusief de kredietverlening (gemiddeld 86,9%) niet aan de norm. De Bank is in een evaluatieproces over de rapportagestaten en de bedrijfseconomische normen.

Met uitzondering van het jaar 2015 is er niet voldaan aan de solvabiliteitsratio voor de sector van minimaal 7% (Grafiek VI.14). In 2018 is de solvabiliteitsratio het laagst van de afgelopen vijf jaren. Dit is het gevolg van het geringe eigen vermogen van de kredietcoöperaties. Kredietcoöperaties hebben beperkte mogelijkheden om het eigen vermogen op te bouwen, gezien een kredietcoöperatie geen winst als oogmerk heeft. Niet het maken van winst is het voornaamste doel van kredietcoöperaties, maar het behartigen van de belangen van de leden.

Grafiek VI.14
Solvabiliteitsratio van de kredietcoöperaties

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van de kredietcoöperaties.

VII.1 Ontwikkeling posten op de bankbalans

Per einde boekjaar 2018 is het totaal van de balans ten opzichte van het voorgaand boekjaar gestegen met SRD 664,2 miljoen, hetgeen neerkomt op een stijging van 6,8%.

Het totaalbedrag van de Financiële activa in vreemde valuta, bestaande uit “Goud in het buitenland”, “Vorderingen op het IMF” en “Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen”, is gestegen ten opzichte van 2017 met 289,4 miljoen (8,9%). De toename komt voornamelijk vanwege de toename in de post “Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta”, met name de subpost “Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen”, deze post neemt namelijk toe met SRD 183,2 miljoen.

Bovenvermelde vorderingen behoren tot de factoren die mede bijdragen aan de vervulling van de onderstaande functies, behorende tot de kerntaken van de Bank:

- dekking van de bankbiljetten in omloop en girale verplichtingen;
- voldoening van buitenlandse betalingsverplichtingen van de Staat;
- dekking van importen;
- “lender of last resort” ten behoeve van de deviezenbanken (onder andere in verband met de buitenlandse betalingen);
- interventies op de valutamarkt en/of verkrapping van liquiditeit in het financieel systeem;
- het scheppen van vertrouwen bij zowel lokale als ook buitenlandse investeerders, alsmede het bewerkstelligen van positieve signalen over de weerbaarheid en kredietwaardigheid van de economie en het financiële systeem vanuit de internationale financiële instellingen en rating agencies.

De Financiële activa in Surinaamse dollars, bestaande uit “Vorderingen op de Staat” en vorderingen op financiële instellingen in Surinaamse dollars stegen ten opzichte van 2017 met SRD 416,4 miljoen, hetgeen neerkomt op een stijging van 7,0%.

Per einde boekjaar 2018 bedraagt de totale verplichting aan de algemene banken SRD 3,8 miljard. Ten opzichte van 2017 is dit een toename in deze verplichting van 93,0%.

De R/C-verplichtingen van de Bank aan de Staat en overige ingezetenen zijn toegenomen met SRD 617,5 miljoen tot SRD 2,3 miljard, een toename van 37,2%.

De post “Bankbiljetten in omloop” vertoont een stijging van SRD 206,8 miljoen, hetgeen overeenkomt met een stijging van 13,3%.

Het saldo van de post “Goudcertificaten” is eind 2018 ten opzichte van het voorgaand boekjaar toegenomen met SRD 0,4 miljoen.

VII.2 Baten

Voor boekjaar 2018 bedroeg het saldo van de netto Baten SRD 256,9 miljoen positief, ten opzichte van een saldo van de netto Baten in het voorgaand boekjaar van SRD 49,1 miljoen. De mutatie in boekjaar 2018 bedraagt SRD 207,7 miljoen, hetgeen neerkomt op een verbetering van 422,9%. Deze verbetering wordt voornamelijk veroorzaakt door de afname van het negatief resultaat van de post ‘Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde’ met ongeveer SRD 176,9 miljoen.

De netto interestbaten over 2018 zijn toegenomen met SRD 24,7 miljoen, overeenkomend met 10,9%. De overige opbrengsten waaronder koersmarge en provisiebaten zijn afgenomen met SRD 4,5 miljoen en SRD 1,7 miljoen, hetgeen neerkomt op een afname van respectievelijk 20,2% en 27,4%.

VII.3 Lasten

De lasten over boekjaar 2018 zijn conform de resultatenrekening van de Bank ten opzichte van boekjaar 2017 toegenomen en wel met 13,9 miljoen. De lasten bedroegen aan het eind van 2018 SRD 189,4 miljoen en aan het eind van 2017 is dit SRD 175,5 miljoen. Het grootste deel van de lasten, en wel 72,6%, heeft betrekking op personeelskosten.

VII.4 Resultaatontwikkeling

Het nettoresultaat over 2018 bedraagt SRD 67,5 miljoen, ten opzichte van het negatief resultaat van SRD 126,4 miljoen het voorgaand boekjaar, hetgeen neerkomt op een verbetering van het resultaat met SRD 193,9 miljoen.

VII.5 Chartaal betalingsverkeer

De geldcirculatie

Uit Tabel VII.1 blijkt dat de bankbiljettencirculatie in 2018 ten opzichte van 2017 is toegenomen met 9,1% (2017-2016; een toename van 1,1%) en wat betreft de waarde met SRD 206,8 miljoen (2017; SRD 165,7 miljoen). In 2018 hebben de coupures van SRD 50 en SRD 100 evenals in 2017 een groter aandeel in de totale waarde van de bankbiljettencirculatie dan de coupures van SRD 5, SRD 10 en SRD 20. Gelet op de groei van de circulatie en de verdeling naar coupures in de loop van 2018 (Tabel VII.2 en VII.3) blijkt de grootste toename te zijn opgetreden in het 4e kwartaal, waarbij de SRD

Tabel VII.1
Omvang van de bankbiljettencirculatie per jaarultimo 2018
(Waarden in SRD)

Coupure	Aantal		Bedrag (in SRD)	
	2017	2018	2017	2018
100	9.193.858	10.978.338	919.385.800	1.097.833.800
50	10.202.746	10.988.352	510.137.300	549.417.600
20	3.838.157	2.970.541	76.763.140	59.410.820
10	2.635.791	2.950.424	26.357.910	29.504.240
5	3.423.951	4.075.170	17.119.755	20.375.850
Totaal	29.294.503	31.962.825	1.549.763.905	1.756.542.310

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.2
Samenstelling van de bankbiljettencirculatie per kwartaalultimo 2018
(Waarden in SRD)

Coupures	I	II	III	IV
100	870.799.400	883.402.600	942.663.000	1.097.833.800
50	485.620.750	480.681.900	499.061.700	549.417.600
20	65.979.620	58.231.240	56.386.520	59.410.820
10	26.779.380	27.820.520	29.138.550	29.504.240
5	17.617.240	18.058.635	19.108.480	20.375.850
Totaal	1.466.796.390	1.468.194.895	1.546.358.250	1.756.542.310

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.3
Samenstelling van de bankbiljettencirculatie naar coupures per kwartaalultimo 2018
(In procenten van de totale waarde)

Coupures	I	II	III	IV
100	59,4	60,2	61,0	62,5
50	33,1	32,7	32,3	31,3
20	4,5	4,0	3,6	3,4
10	1,8	1,9	1,9	1,7
5	1,2	1,2	1,2	1,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Centrale Bank van Suriname.

50 en SRD 100 coupures gezamenlijk ca. 93,8% van de totale circulatie uitmaken. De SRD 50 en SRD 100 coupures worden het meest gebruikt bij de bevoorrading van de ATM's.

VII.6 Suriname National Electronic Payment System

Het aantal verwerkte cheques in SNEPS is lichtelijk gedaald; in dit verslagjaar zijn er 99.327 cheques verwerkt (Tabel VII.4) tegenover 101.844 in 2017.

In SNEPS zijn verder de RTGS (Real Time Gross Settlement System) transacties en de bulktransacties (ACH) verwerkt. De aantallen en volumes zijn verwerkt in Tabel VII.5 en grafisch in Grafiek VII.1 weergegeven

VII.7 Kasbeweging

De kasbeweging op kwartaal basis laat zien dat slechts in het eerste kwartaal de kasontvangsten hoger lagen dan de uitgaven. Er is derhalve over het jaar 2018 meer uitgegeven dan ontvangen. In vergelijking met 2017 (-173,7 mln.) is er per saldo zelfs 24,3% meer uitgegeven dan in het verslagjaar. Het verloop van de kasbeweging op kwartaalbasis in 2018 is te zien in Tabel VII.6.

VII.7.1 Kasontvangsten en kasuitgaven

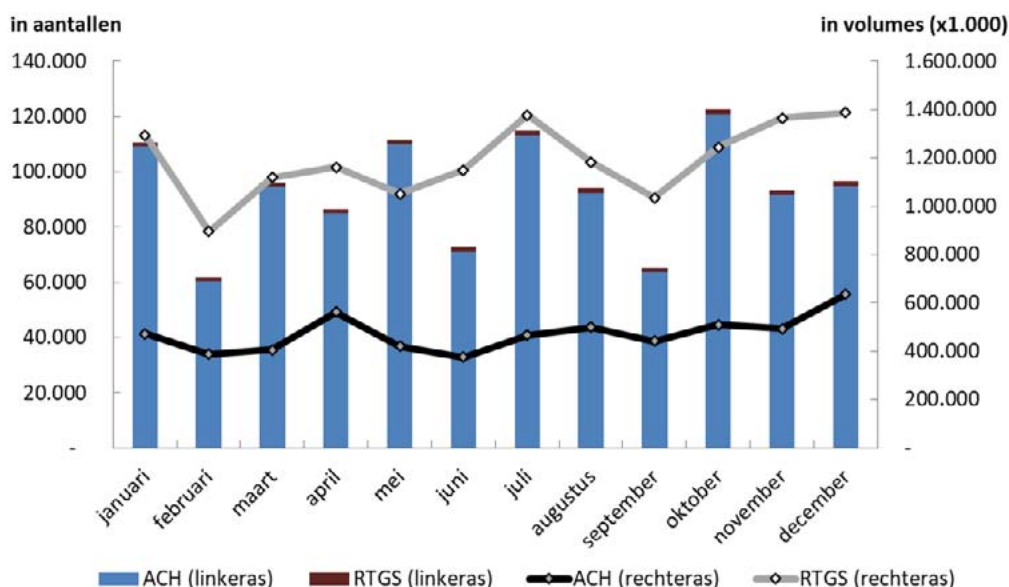
De circulatie van de twee grootste coupures overstijgt de rest van de coupures, zowel aan de ontvangst- als aan de uitgavenzijde (Tabellen VII.7 en VII.8). In 2018 heeft de trend zich voortgezet waarbij er significant veel meer pasmunten zijn uitgegeven dan terugontvangen. De vraag naar pasmunten blijft toenemen terwijl de pasmunten niet of nauwelijks terugvloeien naar de Bank.

Tabel VII.4
Verwerkte cheques in SNEPS in 2018
(In SRD)

Maand	Aantal	Totaal bedrag
Januari	8.924	269.222,7
Februari	7.681	209.956,2
Maart	8.265	205.648,9
April	8.256	379.746,3
Mei	8.809	202.277,6
Juni	7.361	177.316,9
Juli	8.513	244.899,0
Augustus	8.192	281.774,5
September	7.645	246.292,2
Oktober	8.807	276.955,4
November	8.383	253.311,7
December	8.491	364.878,6
Totaal	99.327	3.112.280,0

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Grafiek VII.1
SNEPS-transacties in aantallen en volumes in 2018

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.5
SNEPS-transacties in aantallen en volumes in 2018
(Waarden in SRD)

Maand	in aantallen			in volumes (x SRD 1000)		
	ACH	RTGS	Totaal	ACH	RTGS	Totaal
Januari	109.185	1.611	110.796	473001,7	1293811,1	1766812,8
Februari	60.458	1.463	61.921	387465,7	896131,9	1283597,6
Maart	94.403	1.494	95.897	405672,2	1119660,4	1525332,6
April	84.931	1.401	86.332	561745,5	1163393,9	1725139,4
Mei	109.815	1.542	111.357	420787,5	1049941,6	1470729,1
Juni	70.900	1.929	72.829	374831,1	1150541	1525372,1
Juli	113.380	1.538	114.918	465927	1376763,7	1842690,7
Augustus	92.397	1.712	94.109	499536,1	1183151,7	1682687,8
September	63.500	1.497	64.997	441205,6	1035084,5	1476290,1
Oktober	120.702	1.951	122.653	509941,4	1245609	1755550,4
November	91.644	1.643	93.287	492936,7	1364679,8	1857616,5
December	94.842	1.661	96.503	636152,1	1387946	2024098,1
Totaal	1.106.157	19.442	1.125.599	5669202,6	14266714,6	19935917,2

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.6
De kasbeweging in 2018
(Bedragen in SRD)

Omschrijving	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	Totaal
Ontvangsten					
- Bankbiljetten	383.513.680	350.263.910	357.898.685	265.573.435	1.357.249.710
- Muntbiljetten	5.070	388	245	8.275	13.978
- Munten	391.936	32.555	27.144	30.928	482.563
Totaal ontvangsten (1)	383.910.686	350.296.853	357.926.074	265.612.638	1.357.746.251
Uitgaven					
- Bankbiljetten	306.046.165	351.662.415	436.062.040	475.757.495	1.569.528.115
- Muntbiljetten	882	882	34	33	1.831
- Munten	2.078.304	889.795	690.673	477.756	4.136.528
Totaal uitgaven (2)	308.125.351	352.553.092	436.752.747	476.235.284	1.573.666.474
Per saldo ontvangen/uitgegeven	75.785.335	-2.256.239	-78.826.673	-210.622.646	-215.920.223

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.7
De kasontvangsten in 2018
(Bedragen in SRD)

	Coupure	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	Totaal aantal	Totaal bedrag
Bankbiljetten	100	2.425.497	2.325.373	2.375.636	1.701.023	8.827.529	882.752.900
	50	2.433.637	2.097.574	2.150.829	1.699.731	8.381.771	419.088.550
	20	726.387	470.792	457.858	369.639	2.024.676	40.493.520
	10	364.286	262.326	271.890	222.629	1.121.131	11.211.310
	5	222.306	161.762	183.515	173.103	740.686	3.703.430
Totaal						21.095.793	1.357.249.710
Muntbiljetten	2,50	1.742	114	70	2.407	4.333	10.833
	1,00	715	103	70	2.257	3.145	3.145
Totaal						7.478	13.978
Pasmunten	2,50	23.415	9.299	6.784	9.855	49.353	123.383
	1,00	326.523	5.979	8.928	5.302	346.732	346.732
	0,25	18.713	11.721	3.808	3.088	37.330	9.333
	0,10	12.103	3.048	2.230	1.811	19.192	1.919
	0,05	6.185	1.619	1.296	407	9.507	475
	0,01	67.819	1.266	1.580	1.510	72.175	722
Totaal						534.289	482.563

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.8
Kasuitgaven in 2018
(Bedragen in SRD)

	Coupure	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	Totaal aantal	Totaal bedrag
Bankbiljetten	100	1.989.633	2.451.405	2.968.240	3.252.731	10.662.009	1.066.200.900
	50	1.943.306	1.998.797	2.518.425	2.706.849	9.167.377	458.368.850
	20	187.211	83.373	365.622	520.854	1.157.060	23.141.200
	10	456.433	366.440	403.693	259.198	1.485.764	14.857.640
	5	321.803	250.041	393.484	426.577	1.391.905	6.959.525
Totaal						23.864.115	1.569.528.115
Muntbiljetten	2,50	152	-	8	10	170	425
	1,00	502	4	14	8	528	528
Totaal						698	953
Pasmunten	2,50	285.298	229.634	203.420	128.796	847.148	2.117.870
	1,00	975.938	202.546	78.932	46.667	1.304.083	1.304.083
	0,25	1.211.658	83.346	70.226	74.295	1.439.525	359.881
	0,10	775.188	865.985	815.093	872.663	3.328.929	332.893
	0,05	122.689	68.533	33.584	22.181	246.987	12.349
	0,01	255.286	230.279	244.588	214.965	945.118	9.451
Totaal						8.111.790	4.136.528

Bron: Centrale Bank van Suriname.

VII.7.2 Vervalsingen

Het aantal vervalsingen blijft toenemen (2017: 42 stuks). De grootste coupure blijkt steeds het meest te worden vervalst. In 2017 waren het nog 26 stuks van SRD 100 die waren vervalst en onderschept binnen de bancaire sector, in het verslagjaar zijn het er 66 stuks. (Tabel VII.9).

VII.8 Goudcertificaten

Vanaf 1 maart 2015 genereren de goudcertificaten geen rente meer. De maximale looptijd van 20 jaar, waarbij er een rente van 5% per jaar werd uitgekeerd, is per die datum verlopen. Het goudcertificaat heeft echter een onbepaalde looptijd maar kan op elk moment gedurende de kasopeningstijden van de Bank ter wederinkoop worden aangeboden. Het aantal aangeboden certificaten bedraagt in 2018 totaal 6 stuks (Tabel VII.10).

Tabel VII.9
Valse bankbiljetten onderschept
bij de banken en bij
de Centrale Bank van Suriname in 2018

Coupure	Aantal	
	2018	2017
100	66	26
50	47	9
20	26	6
10	2	1
5	0	0
Totaal	141	42

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.10
Wederinkoop goudcertificaten
(in grammen)

Jaar	5	10	50	100	500	1000	Totaal
2017	5	12	0	0	0	0	17
2018	5	1	0	0	0	0	6

Bron: Centrale Bank van Suriname.

VII.9 Naverwisseling

In dit verslagjaar is van de ter-na-verwisseling-aangeboden Sf-biljetten de coupure van Sf 25 het meest ontvangen, namelijk 1.590 stuks (Tabel VII.11). Het merendeel van de aangeboden biljetten bestond dit jaar wederom uit de kleinere coupures.

De coupures van Sf 5 tot en met Sf 100 maakten in aantal 89,4% van de aangeboden biljetten uit. Nog steeds is het grootste gedeelte van de nog uitstaande biljetten in de coupures Sf 5 tot en met Sf 100 en wel 93,6% van het totaal.

VII.10 Verrekende cheques en giro's

In het bestaande geautomatiseerde banken-systeem zijn er ook nog verwerkingen van cheques en giro's op de gebruikelijke oude manier geweest (Tabel VII.12). Het aantal verrekende cheques dat op deze wijze werd verwerkt is fors afgenomen (94,0%). Van 19.465 in 2017, is het aantal verwerkingen gegaan naar 1.164 in 2018. Ook in bedrag zijn de waarden van de cheques afgenomen van SRD 2,1 mld. naar SRD 1,2 mld. De giro's vertonen ten opzichte van het vorig jaar wederom een terugval, namelijk van 8.780 giro's in 2017 naar 6.699 in 2018. Aan verwerkte giro's ging in dit verslagjaar een

Tabel VII.11
Naverwisseling van de Sf-biljetten
(Bedragen in Surinaamse gulden)

Coupure	Uitstaande per 31-12-2017		Naverwisseling jan t/m dec 2018		Uitstaande per 31-12-2018	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
5	7.863.876	39.319	227	1.135	7.863.649	39.318
10	7.956.035	79.560	225	2.250	7.955.810	79.558
25	9.891.176	247.279	490	12.250	9.890.686	247.267
100	4.647.011	464.701	307	30.700	4.646.704	464.670
250	1.452	363	-	-	1.452	363
500	698.416	349.208	25	12.500	698.391	349.196
1.000	757.197	757.197	20	20	757.177	757.177
2.000	200.359	400.718	2	4	200.357	400.714
5.000	213.524	1.067.620	34	170	213.490	1.067.450
10.000	193.527	1.935.270	87	870	193.440	1.934.400
25.000	14.900	372.500	-	-	14.900	372.500
Totaal	32.437.473	5.713.735	1.417	59.899	32.436.056	5.712.613

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.12
Aantal verrekende cheques en giro's in 2018
(Bedragen in SRD)

Maand	Cheques		Giro's	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Januari	80	61.358.235	631	379.392.983
Februari	108	145.794.111	593	320.619.465
Maart	88	112.906.602	628	339.293.459
April	113	123.298.227	463	346.091.634
Mei	90	105.499.546	696	352.266.538
Juni	101	117.698.148	574	451.659.739
Juli	101	108.200.682	601	849.285.799
Augustus	95	103.020.419	594	541.225.565
September	104	129.574.425	577	429.615.077
Oktober	109	124.642.246	508	824.716.455
November	86	36.175.802	406	394.961.265
December	89	19.071.502	428	591.647.130
Totaal	1.164	1.187.239.945	6.699	5.820.775.109

Bron: Centrale Bank van Suriname.

bedrag van SRD 5,8 miljard gemoeid, wat een lichte stijging betekent van 1,7% in vergelijking met het vorig jaar (SRD 5,7 miljard).

VII.11 Verkochte herdenkingsmunten

In tegenstelling tot het vorig jaar zijn er in 2018 meer goudenmunten verkocht, namelijk 17 stuks (2017: 9 stuks). Het gaat in deze om drie soorten munten, "Brug over de Surinamerivier", "30 jaar staatkundige onafhankelijkheid" en "Millennium 14 karaat" (Tabel VII.13).

Tabel VII.13
Verkochte herdenkingsmunten en gedenkpenningen in 2018

Omschrijving	Aantal
Brug over de Surinamerivier	11
30 jaar Staatkundige Onafhankelijkheid (goud)	11
Millenniummunt (goud - 22 karaat)	0
Millenniummunt (goud - 14 karaat)	4
50 jaar Centrale Bank van Suriname (goud)	0
Totaal	26

Bron: Centrale Bank van Suriname.

VII.12 Ontwikkeling van de goudproductie en goudexport

In 2018 fluctueerde de internationale goudprijs tussen US\$ 1.185,20 (laagste notitie 21 augustus 2018) en US\$ 1.353,70 (hoogste notitie 25 januari 2018).

Ook in dit verslagjaar heeft de Bank ter vergroting van haar monetaire reserves, welke onder andere uit goud en deviezen bestaat, van de 5%-opkoopregeling gebruik gemaakt. In de vergunningen van de goudexporteurs behoudt de Bank het recht om 5% van het voor-export-bestemde goud op te kopen en dat goud zelf te exporteren. De opgekochte hoeveelheid goud tot en met juli 2018 bedroeg 447.727,30 gram met een opkoopwaarde van USD 17,4 mln. Na verschillende beraadslagingen werd besloten om vanaf augustus 2018 de monetaire reserves op een andere wijze te vergroten namelijk door de waarde van de 5% goudopkoop in US-dollars op een buitenlandse rekening van de Bank te ontvangen. Na dat besluit verscheepte de Bank geen goud meer naar het buitenland.

In het vorig verslagjaar is al melding gemaakt dat er nog slechts één goudexporteur via de Bank verscheept; de overige goudexporteurs verscheppen via Kaloti Mint House. Het exportvolume van deze goudexporteur via de Bank bedroeg in het verslagjaar 2.253.996,0 gram goud met een exportwaarde van US\$ 86.6 mln. De bijdrage aan de staatskas van deze goudexporteur in de vorm van royalty's bedroeg in dit verslagjaar US\$ 2.4 mln.

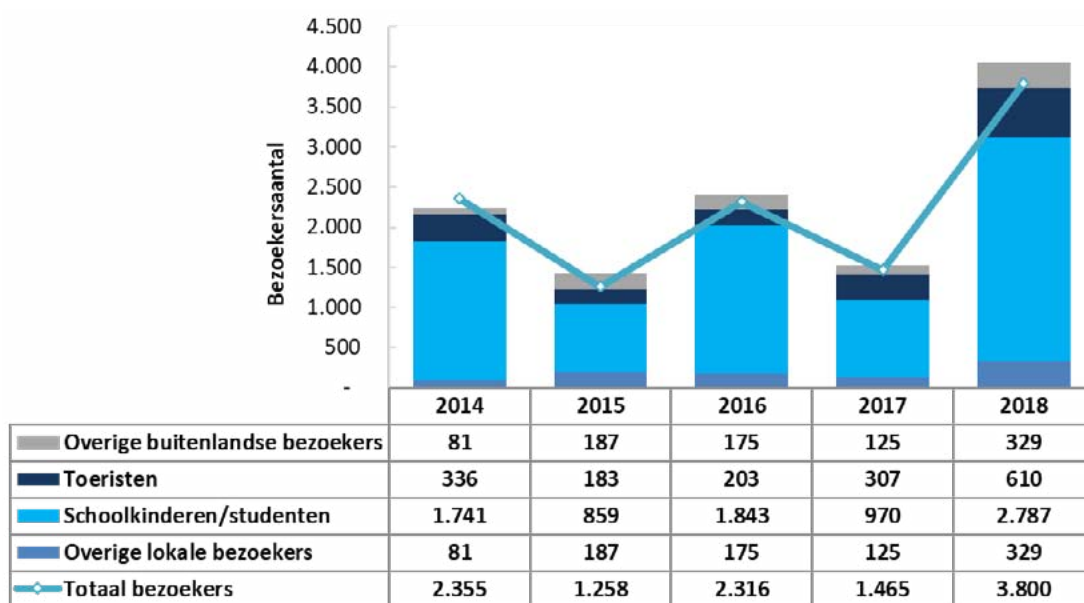
Een significante groei ten opzichte van het vorig jaar toen er totaal 1.465 personen het Museum een bezoek brachten (Grafiek VII.2). De 3.800 bezoekers van 2018 zijn nader onderverdeeld in:

- 2.787 scholieren, studenten en begeleiders.
- 610 toeristen.
- 329 overige buitenlandse bezoekers.
- 74 lokale individuele bezoekers.

VII.13 Numismatisch Museum

Het Museum deed op zaterdag 26 mei 2018 voor de derde keer mee aan de internationale "MuseumN8" waarbij er circa 300 bezoekers het Museum bezochten. In 2018 hebben totaal 3.800 personen het Museum bezocht.

Grafiek VII.2
Museum bezoekersaantal in 2014-2018

Bron: Centrale Bank van Suriname.

2018

JAAARREKENING

BALANS PER 31 DECEMBER 2018

(Na bestemming resultaat)

ACTIVA

	Noot	2018 SRD	2017 SRD
Financiële activa in vreemde valuta			
Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta	2		
Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen	2.1	2.760.293.107	2.577.088.099
Vorderingen op het Internationaal Monetair Fonds (IMF)	2.2	<u>352.684.218</u>	<u>377.096.787</u>
		3.112.977.325	2.954.184.886
Goud in het buitenland	3	418.917.602	288.270.329
		3.531.894.927	3.242.455.215
Financiële activa in Surinaamse dollars			
Vorderingen op de Staat	4		
Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat	4.1	3.167.246.409	2.623.967.128
Geconsolideerde Staatsschuld	4.2	<u>2.343.064.119</u>	<u>2.350.121.541</u>
		5.510.310.528	4.974.088.669
Overige vorderingen	5		
Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen	5.1	821.208.349	125.659.515
Vordering u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS)	6	-	815.818.517
		6.331.518.877	5.915.566.701
Overige activa in Surinaamse dollars			
Goudgrenailles	7	14.747.142	14.902.026
Industriegoud	8	19.375.742	41.441.341
Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud	9	19.956.102	20.223.311
Investerings van kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve	10	10.832.144	11.004.484
Materiële vaste activa	11	136.850.090	146.502.688
Diverse	12	<u>48.112.593</u>	<u>77.009.565</u>
Overige activa in Surinaamse dollars totaal		249.873.813	311.083.415
Totaal activa		<u>10.113.287.617</u>	<u>9.469.105.331</u>

De toelichtingen opgenomen op de pagina's 67 tot en met 104 vormen een integraal deel van de jaarrekening.

Paramaribo, 26 januari 2022

De Governor van de Centrale Bank van Suriname

M.L. Roemer
Governor

PASSIVA

	Noot	2018 SRD	2017 SRD
Financiële passiva in vreemde valuta			
Verplichtingen aan het Internationaal Monetair Fonds (IMF)	13	1.506.169.563	1.538.329.289
Verplichtingen u.h.v. valutatermijncontracten	14	-	854.950.993
Verplichtingen aan algemene banken	15	1.342.249.892	402.660.516
Verplichtingen aan ingezetenen	16	5.543.000	29.598.040
		2.853.962.455	2.825.538.838
Financiële passiva in Surinaamse dollars			
Bankbiljetten in omloop	17	1.756.542.310	1.549.763.905
Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen	18	2.279.516.520	1.662.028.028
Verplichtingen aan de algemene banken	19	2.438.832.301	1.556.359.163
Verplichtingen aan niet-ingezetenen	20	18.928.322	1.113.394.693
Goudcertificaten	21	42.447.531	42.870.989
		6.536.266.984	5.924.416.778
Overige passiva in Surinaamse dollars			
Voorzieningen	22	164.650.025	152.738.746
Overlopende passiva		3.439.142	3.516.974
Diverse passiva	23	79.651.968	88.564.078
		247.741.135	244.819.798
Herwaarderingsrekeningen			
	24		
Waarderingsverschillen goud en deviezen	24.1	320.693.504	319.534.037
Herwaardering gebouwen en terreinen	24.2	124.982.891	124.982.891
		445.676.395	444.516.928
Kapitaal en reserves			
	25		
Kapitaal	25.1	28.585.845	28.585.845
Reservefonds	25.2	1.054.803	1.227.144
Bijzondere reserve	25.3	-	-
		29.640.648	29.812.989
Totaal passiva		10.113.287.617	9.469.105.331

De toelichtingen opgenomen op de pagina's 67 tot en met 104 vormen een integraal deel van de jaarrekening.

Paramaribo, 26 januari 2022

De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

K. Raghoebarsing
Regerings-
commissaris

D. Parohi
Directeur van
Financiën en
Planning

A. Jadoenathmisier
Directeur van
Economische Zaken,
Ondernemerschap
en Technologische
Innovatie

F. Misiekaba
Commissaris

R. Ravenberg
Commissaris

E. Feller
Commissaris

T. Koema-Plein
Commissaris

RESULTATENREKENING OVER 2018

BATEN	Noot	2018 SRD	2017 SRD
Interestbaten	1	252.115.675	229.928.018
Interestlasten	2	<u>-1.180.665</u>	<u>-3.699.134</u>
Netto interestbaten		250.935.010	226.228.884
Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde	3	-29.284.646	-206.194.104
Koersmarge	4	18.034.223	22.586.118
Provisiebaten	5	4.552.574	6.273.816
Overige baten	6	<u>12.622.174</u>	<u>225.877</u>
Totaal netto baten		256.859.335	49.120.591
LASTEN			
Personeelskosten	7	137.432.239	126.501.850
Andere beheerskosten	8	33.990.958	33.157.708
Afschrijving op materiële vaste activa	9	10.450.818	11.203.542
Afschrijving geactiveerde drukkosten bankbiljetten	10	7.496.855	4.636.950
Overige lasten	11	<u>-</u>	<u>283</u>
Totaal der lasten		189.370.870	175.500.333
Resultaat winst/(verlies)		<u>67.488.465</u>	<u>-126.379.742</u>

De toelichtingen opgenomen op de pagina's 67 tot en met 104 vormen een integraal deel van de jaarrekening.

Paramaribo, 26 januari 2022

De Governor van de Centrale Bank van Suriname

M.L. Roemer

Governor

De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

K. Raghoebarsing

Regerings-
commissaris

D. Parohi

Directeur van
Financiën en
Planning

A. Jadoenathmisier

Directeur van
Economische Zaken,
Ondernemerschap
en Technologische
Innovatie

F. Misiekaba

Commissaris

R. Ravenberg

Commissaris

E. Feller

Commissaris

T. Koema-Plein

Commissaris

GRONDSLAGEN

Algemene informatie

De Centrale Bank van Suriname (hierna: de 'Bank') is een bij de wet opgerichte rechtspersoon, Sui Generis, waarvan status en functies worden bepaald volgens de Bankwet 1956 en de herzieningen daarop.

De Centrale Bank van Suriname, gevestigd aan de Waterkant 20 in Paramaribo, is opgericht op 1 april 1957 en heeft sindsdien een centrale rol vervuld bij de financiële en economische ontwikkeling van Suriname.

Als monetaire autoriteit heeft de Bank als hoofddoelstelling het behoud van de koopkracht van de Surinaamse dollar door middel van monetaire beleidsmaatregelen en de opbouw van reserves. De Bank is ook belast met het toezicht op het Bank-, Krediet- en Verzekeringswezen, het Geldwissel- en Overmakingenverkeer en de Pensioeninstellingen in Suriname.

Algemene grondbeginselen

Grondbeginselen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de grondbeginselen voor financiële verslaggeving zoals toegelicht in de grondbeginselen voor waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening en overeenkomstig de vereisten opgenomen in de Bankwet (laatstelijk gewijzigd 2005) en uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

De gehanteerde grondbeginselen van waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande verslagjaar.

Over de winsten van de Bank wordt overeenkomstig artikel 35, lid 1 van de Bankwet geen belastingen geheven, ingevolge waarvan niet met actieve latente belastingvorderingen noch met passieve latente belastingverplichtingen rekening wordt gehouden.

Continuïteit van de Bank

De Bank heeft over het boekjaar 2018 een winst van SRD 67.488.465 gerealiseerd (2017: verlies van SRD 126.379.742). Het oorspronkelijk nettoverlies in de boekjaren 2015 tot en met 2017 en het positief resultaat over 2018 en de (ongecontroleerde) negatieve resultaten over de jaren 2019 tot en met 2021 van totaal SRD 5.074.980.859, geven aanleiding tot een wezenlijke onzekerheid omtrent de continuïteit van de Bank. De maatregel van rentecorrectie in april 2020 waarbij contractueel geformaliseerd is dat de rentevoet van 3,5%, zoals overeengekomen in de '*Geconsolideerde Staatsschuld III*' (2015), met terugwerkende kracht naar de ingangsdatum van GSS III wordt bijgesteld naar een markt gebaseerde rente van 9% heeft tot directe inkomstenverhogende effecten van de Bank geleid. Het effect van de renteaanpassing voor 2018 bedraagt SRD 117.153.206 (2017: 131.391.555; 2016: SRD 135.952.414 en 2015: SRD 39.313.958). Als gevolg hiervan zijn de resultaten over 2015 tot en met 2019 met SRD 664 miljoen positief beïnvloed.

In april 2020 zijn er onderhandelingen gevoerd tussen de Governor M.L. Roemer en de gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad in het kader van herstructurering van de schulden van de Staat over de periode 18 september 2015 tot en met 24 april 2020. Op 28 april 2020 is op grond van de '*Wet Uitzonderingstoestand COVID-19*' van 9 april 2020/S.B. 83-2020 artikel 8 lid 8 de '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*' afgesloten voor een bedrag van SRD 8.524.391.330 (achtmiljard vijfhonderd vierentwintigmiljoen driehonderd eenennegentig duizend driehonderddertig Surinaamse dollar). Conform artikel 5 van deze leenovereenkomst tussen de Bank en de Staat geldt tevens een rentevoet van 9%, die op grond van de marktomstandigheden in de toekomst kan worden aangepast. Hiermee zijn de rente-inkomsten voor de toekomst structureel verhoogd, rekening houdende met afnemende renteopbrengst naar gelang van de ontvangen aflossingen.

Een nadere analyse van het positief resultaat over boekjaar 2018:

De transactieresultaten vanwege de valuta swapcontracten leggen in het verslag jaar minder druk op het resultaat. Deze bedragen negatief SRD 41,9 miljoen ten opzichte van negatief SRD 181,5 miljoen het voorgaand boekjaar. De

rentecorrectie vanwege aanpassing van het rentetarief op de *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* heeft ook een positief effect op het resultaat van boekjaar 2018. Het totale nettoresultaat over boekjaar 2018 bedroeg zonder rentecorrectie negatief SRD 49,7 miljoen, na correctie bedraagt het resultaat positief SRD 67,5 miljoen.

De gecontroleerde resultaten over de verslagjaren 2015 tot en met 2018 en de administratief verantwoorde resultaten 2019 tot en met 2021 zijn als volgt:

De Bankwet schrijft in artikel 35 lid 2 voor dat de winst van de Bank, de Staat toekomt en geeft geen uitsluitel hoe om te gaan met verliezen die hoger zijn dan de omvang van het reservefonds per balansdatum.

Boekjaar	SRD
2015: nettoresultaat (verlies)	-256.300.548
2016: nettoresultaat (verlies)	-592.549.479
2017: nettoresultaat (verlies)	-126.379.742
2018: nettoresultaat (winst)	67.488.465
	-907.741.304
2019: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	147.260.895
2020: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	-1.530.224.958
2021: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	-2.784.275.492
Gecumuleerd resultaat 2015-2018 (gecontroleerd) en 2019 tot en met 2021 (ongecontroleerd)	-5.074.980.859

De leiding van de Bank heeft ter bescherming van het eigen vermogen van de Bank voor 2015 alvast het verlies over 2015 in de *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'* als onderdeel van de totale leensom opgenomen. In artikel 1 lid 3 van de geldlening van 28 april 2020 is tevens de bepaling opgenomen om de geprojecteerde (ongecontroleerde) verliezen en tekorten in het kapitaal van de Bank betreffende de boekjaren 2016 tot en met 2019 per jaarlaag aan de leensom toe te voegen, als de Staat niet inkomt met afdrachten. Conform de door de Raad van Commissarissen goedgekeurde bestemmingen van de resultaten over de verslagjaren 2016 tot en met 2018 zijn de resultaten over deze boekjaar als volgt bestemd:

- Het nettoresultaat (verlies) boekjaar 2016 na compensatie met de saldi van de posten *'reserve fonds'* en *'bijzondere reserve'* en het nettoresultaat (verlies) over 2017 zijn als vordering op de Staat opgenomen en
- De winst over 2018 is in mindering gebracht op het saldo van de vorderingen op de Staat uit hoofde van de verliezen over 2016 en 2017.

Het resultaat van de Bank wordt vanwege de depreciatie van de SRD in 2020 en 2021 negatief beïnvloed. Dit voornamelijk vanwege de negatieve positie van de Bank in USD en Euro, veroorzaakt onder meer door het kasreservadebacle. De koersaanpassingen hebben tot gevolg dat de vermogenspositie van de Bank zal moeten worden bijgesteld. Hiertoe zijn er reeds herkapitalisatieafspraken tussen de Bank, het Ministerie van Financiën en Planning en het Internationale Monetair Fonds (IMF).

Als onderdeel van het IMF-programma is er namelijk voor de Bank naast het upgraden van het monetaire en wisselkoersbeleidsraamwerk bijzondere aandacht voor de versterking van de institutionele capaciteit, de verbetering van governance en herkapitalisatie van de Bank door de Staat.

De herkapitalisatie van de Bank genoemd in het IMF-programma (minimaal 5 (vijf) procent van het BBP) en de aanpassing van de Bankwet zijn van belang voor de structurele versterking van het eigen vermogen van de Bank. In januari 2022 is reeds een concept wijziging Bankwet aangeboden aan de Minister van Financiën en Planning. De minimale vereiste voor het kapitaal zal zijn vastgesteld op niet minder dan 3 (drie) procent van de totale financiële activa van de Bank, voor het kapitaal en de reserves samen zal het worden gesteld op niet minder dan 6 (zes) procent van de totale financiële activa van de Bank.

De Governor en directie van de Bank zijn van mening dat gezien de aard van de Bank en de hiervoor genoemde uiteenzettingen de continuïteit van de Bank niet onmogelijk is. De duurzame voortzetting van de activiteiten van de Bank is gewaarborgd. De Bank wordt derhalve in continuïteit voortgezet om welke reden de jaarrekening over 2018 gebaseerd is op continuïteitsveronderstelling.

Verbonden partijen

Tot de verbonden partijen worden gerekend de Staat Suriname en de Stichting Pensioenfonds CBvS (SPF):

- De Staat Suriname: transacties in het kader van Werkvoorschotten ex. Art. 21 van de Bankwet en van de langlopende lening aan de Staat (Geconsolideerde Staatsschuld). De geldverstrekkingen aan de Staat dienen tegen de vigerende rente te worden belast.
- De SPF: Depositorekening bij SPF ter financiering van Huisvestingsfonds personeel (ingaaende boekjaar 2016 verlengd tegen een gelijkblijvende rentevoet van 11% per jaar.).

Schattingsveronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat er schattingen en veronderstellingen worden gemaakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. Schattingen worden toegepast bij bepaling van de *Afschrijvingen van Materiële Vaste Activa en Geactiveerde Drukkosten Bankbiljetten, het vaststellen van de Voorziening Pensioenverplichting en andere korte termijnverplichtingen*. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Functionele en presentatievaluta

Posten opgenomen in de jaarrekening van de Bank worden gepresenteerd met behulp van de valuta van de primaire economische omgeving waarin de Bank actief is (de functionele valuta).

De jaarrekening van de Bank wordt opgesteld in Surinaamse dollar (SRD), zijnde de functionele en presentatievaluta van de Bank.

Hyperinflatie en depreciatie

In 2017 wordt de Surinaamse economie als gevolg van de aanhoudende hoge inflatie van de afgelopen jaren aangemerkt als hyperinflatair. Dit hield mede verband met de cumulatieve inflatie over de afgelopen drie jaar die de 100% had overschreden. Voor de gevolgen van hyperinflatie (koopkrachtontwaarding) zijn er in de bankwet en in de '*accounting practices*' van de bank mechanismen ingebouwd, waardoor het effect van de waardedaling van de geldeenheid van Suriname tot uitdrukking komt in de financiële positie van de bank. De maatregelen betreffen onder andere:

1. Het kapitaal wordt naar boven aangepast, wanneer de waarde van de geldeenheid van Suriname daalt. De aanpassing wordt uitgevoerd door het nominaal bedrag van het kapitaal zoveel te verhogen als nodig is om de waardedaling van de geldeenheid van Suriname te compenseren en de tegenwaarde van het kapitaal in internationaal convertibele valuta op peil te houden.
2. Herwaarderingen van onroerend goed worden periodiek (1 keer in de 3 jaar) doorgevoerd;
3. Andere niet-monetaire activa (monetair goud, industrie goud en goudgrenailles) en overige beleggingen in niet-monetaire activa (onder andere herdenkingsmunten) worden tegen marktwaarde (internationale prijs- en koersnotering) verantwoord per jaareinde.

Om bovenstaande redenen wordt er geen '*hyperinflation accounting*' toegepast door de Bank.

Grondslagen van omrekening van buitenlandse geldsoorten

De activa en passiva in vreemde valuta worden in beginsel ultimo december van het verslagjaar gewaardeerd tegen de door de Bank genoteerde aankoopkoers voor wissels, cheques en overmakingen. De omrekening van transacties in vreemde valuta in de loop van het jaar vindt in beginsel plaats tegen de officieel door de Bank genoteerde dagkoers, zijnde de aankoopkoers. De noteringen van de wisselkoersen van buitenlandse geldsoorten worden op de website van de Bank geplaatst.

Voor de omrekening van de belangrijkste buitenlandse geldsoorten en waarden per jaareinde, zijn de volgende door de Bank gehanteerde wisselkoersnoteringen en prijzen gehanteerd.

Aankoopkoersen voor wissels en bankpapier¹

	2018		2017	
	wissels	bankpapier	wissels	bankpapier
	SRD	SRD	SRD	SRD
US-dollar	7,396	7,396	7,396	7,396
Euro	8,461	8,436	8,816	8,790
Pound sterling	9,384	9,318	9,943	9,873
CNY	1,075	1,059	1,132	1,115

De prijzen voor goud zijn gebaseerd op de 'London Gold Fix' per troy ounce per jaareinde en zijn als volgt:

	2018	2017
USD	1.279,00	1.291,00
SRD	9.459,48	9.548,24

Resultaten op vreemde valutatransacties

Valutakoersresultaten valutatermijncontracten: bekendstaande koersverliezen bij afwikkeling van contracten in het boekjaar volgend op het verslagjaar worden toegerekend aan het verslagjaar.

¹ De wisselkoersen zijne en afgeleide van de door de Europese Centrale Bank aangegeven referentievoeten voor de Euro op de vorige bankdag

Specifieke grondslagen balanswaardering

Hiernavolgend worden de grondslagen voor de belangrijkste posten van de balans toegelicht.

Financiële activa in vreemde valuta

Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta

Deze post betreft vorderingen op internationale correspondentbanken, beleggingen en vorderingen op het Internationale Montetaire Fonds (IMF).

Vorderingen op correspondent banken

De onder deze post opgenomen vorderingen in vreemde valuta betreffen werksaldi, die worden aangehouden bij internationale correspondentbanken. De waardering van deze vorderingen vindt plaats tegen nominale waarde omgerekend in SRD tegen de vigerende slotkoers voor wissels.

Beleggingen

De onder deze post opgenomen beleggingen bij internationale correspondentbanken zijn van kortlopende en langlopende aard. Deze beleggingen worden voor de transactiewaarde opgenomen en per jaareind omgerekend in SRD tegen de slotkoers voor wissels.

Verliezen of winsten bij verkoop van de vorderingen en/of beleggingen in vreemde valuta worden verantwoord onder de post *'Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde'*.

Vorderingen op het IMF

De vorderingen op het IMF betreffen *'Special Drawing Rights'* (SDR's). Deze bijzondere trekkingsrechten betreffen, de door het IMF gecreëerde, deviezenreserves ten behoeve van de Staat Suriname, die in beginsel alleen mogen worden gebruikt bij een betalingsbalanstekort en in dat geval bij andere lidlanden inwisselbaar zijn in US-dollars.

De herwaardering van deze vorderingen op het IMF correspondeert met ofwel wordt toegevoegd of onttrokken aan de post *'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF'* in casu een verplichting aan de Staat. Voor zover de op deze post gecrediteerde herwaardering onvoldoende is om de kosten en rente te dekken, wordt het tekort in mindering gebracht op de Schuld aan de Staat uit hoofde van de overname van de IMF positie opgenomen onder de post *'Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen in lokale valuta'*, subpost *'Gewone rekening van de Staat'*.

Goud in het buitenland

Waardering goudreserve:

Monetair goud

Onder deze post is opgenomen de voorraad monetair goud. Deze voorraad monetair goud wordt gewaardeerd op basis van de notering van de *'London Gold Fix'*² per jaareinde.

Financiële activa in Surinaamse dollars

Vorderingen op de Staat

Onder deze post zijn opgenomen de *'Rekening-courant vorderingen op de Staat'*, en de *'overige vorderingen op de Staat'* en de *'Geconsolideerde Staatsschuld'*. Deze vorderingen worden tegen de nominale waarde gewaardeerd en zijn rentedragend.

Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat.

Onder deze subpost wordt tevens opgenomen de vordering Voorschotten ex artikel 21 van de Bankwet.

² De aangegeven goudprijs is de London PM-gold fix op de vorige Bankdag.

Voorschotten ex artikel 21 Bankwet

De Bank is vide artikel 21 van de Bankwet verplicht aan de Staat, telkens wanneer de Minister van Financiën dit tot tijdelijke versterking van de Staatskas nodig acht, voorschotten te verstrekken in rekening-courant op onderpand van schatkistpapier, waarvan de uitgifte of belening is toegestaan krachtens de Bankwet. Deze voorschotten zullen tegelijkertijd gezamenlijk niet meer dan 10% van de geraamde middelen van de gewone dienst der begroting over het lopende dienstjaar mogen bedragen. Overschrijding van dit maximum is verboden. Van een overschrijding zal sprake zijn wanneer het netto debetsaldo van de gezamenlijke rekeningen-courant van de Staat bij de Bank gedurende ten hoogste vijf en veertig dagen onafgebroken boven het in dit artikel bepaalde maximum is gebleven en de Minister van Financiën, na daarvan schriftelijk door de President van de Bank op de hoogte te zijn gesteld, geen uitsluitel kan geven dat in de daaropvolgende vijf en veertig dagen de overschrijding zal zijn opgeheven. Deze voorschotten worden verstrekt tegen het daarvoor vigerende rentetarief van de Bank.

Overige vorderingen

Onder deze post worden de *‘Rekening-courant en overige vorderingen op de financiële instellingen’* gepresenteerd.

Vordering uit hoofde van valutatermijncontracten (SWAPS)

Deze post betreft een vordering in SRD uit hoofde van valutatermijncontracten met diverse algemene banken in Suriname.

De Bank heeft ter wille van de macro-economische stabiliteit valutatermijncontracten gesloten met diverse algemene banken in Suriname.

Door deze banken werd het contractbedrag in USD en/of Euro beschikbaar gesteld aan de Centrale Bank van Suriname tegen verkrijging van het equivalent daarvan in Surinaamse dollars. Conform de contracten zijn aan- en verkoopkoers bij de totstandkoming van deze transacties gefixeerd en worden op de vervaldatum:

- de USD en/of Euro door de Bank terug geleverd aan de algemene banken en
- het equivalent in SRD door de algemene banken teruggestort.

De verplichtingen voortvloeiende uit deze contracten worden onder de post Verplichtingen u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS) gepresenteerd.

Overige activa in Surinaamse dollars

Goudgrenailles

De waardering van de voorraad grenailles is gebaseerd op de notering van de *‘London Gold Fix’* per jaareinde.

Industriegoud

De waardering is gebaseerd op de internationale norm ad 93% van het bruto gewicht tegen de *‘London Gold Fix’* per jaareinde uitgaande van het verwachte refiningspercentage.

Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud

Deze voorraad betreft een handelsvoorraad en wordt gewaardeerd op basis van de notering van het edelmetaal, de London Gold en Silver Fix, per jaareinde. Wijzigingen in de waarde ten gevolge van de herwaardering van de goudwaarde en koerswijzigingen worden ten gunste of ten laste van het resultaat verwerkt onder de post *‘Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde’*.

Investerings van kapitaal, reservefonds en bijzondere reserves

Belegging in herdenkingsmunten

Deze betreft een wettelijk toegestane belegging van het kapitaal. De herdenkingsmunten worden gewaardeerd op basis van de notering van het edelmetaal, de London Gold en Silver Fix, per jaareinde. De waardeverandering als gevolg van de periodieke herwaardering van de belegde herdenkingsmunten wordt ten gunste/ten laste van het reservefonds onder de post *‘Kapitaal en reserve’* verwerkt.

Materiële vaste activa

De onroerende goederen, deze zijn gebouwen en terreinen, worden tegen de actuele waarde, zijnde de marktwaarde, gewaardeerd. Taxaties uitgevoerd door externe onafhankelijke taxateurs, liggen aan deze actuele waarde berekening ten grondslag. De herwaardering op basis van de uitgevoerde taxatie geschiedt aan het einde van het jaar. De meerwaarde van de onroerende goederen, zijnde de toename van de boekwaarde als gevolg van herwaardering, wordt op de herwaarderingsrekening '*Herwaardering gebouwen en terreinen*' verwerkt. Afschrijvingen worden lineair ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht op basis van de verwachte gebruiksduur en restwaarde van de desbetreffende activa.

Over de aanschafwaarde en de herwaardering van de terreinen wordt niet afgeschreven.

De overige goederen opgenomen onder de post '*materiële vaste activa*' worden tegen de verkrijgingsprijs gewaardeerd en lineair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur.

Afschrijvingsduur materiële vaste activa

Gebouwen: nieuw 40 jaar
                                  renovatie 15-30 jaar
Inventarissen: 3-5 jaar
Transportmiddelen: 5 jaar
Software en kosten van implementatie: 5 jaar
De afschrijvingen geschieden tijdsevenredig.

Financiële passiva in vreemde valuta

Verplichting u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS)

Deze post betreft een verplichting in vreemde valuta van de Bank aan diverse algemene banken in Suriname uit hoofde van valutatermijncontracten. Bij de waardering (in SRD) per balansdatum wordt reeds rekening gehouden met toekomstige negatieve koersresultaten op afwikkelmoment. De waarderingsverschillen worden verantwoord onder de post '*Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde*'. Zie toelichting bij post '*Vordering u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS)*'.

Financiële passiva in Surinaamse dollars

Goudcertificaten

Deze betreffen rentedragende, in grammen fijn goud uitgedrukte, certificaten aan toonder die bij de Centrale Bank van Suriname in Surinaamse munt te gelde kunnen worden gemaakt. Zij hebben een onbepaalde geldigheidsduur en kunnen naar believen voor wederinkoop, bij de Bank worden aangeboden. Conform het reglement kan de rente op een goudcertificaat, in grammen fijn goud uitgedrukt lopende vanaf 1 maart 1995, maximaal oplopen tot een waarde welke gelijk is aan de nominale waarde van het goudcertificaat.

In- en verkoop geschiedt tegen de dagwaarde inclusief lopende rente, die gebaseerd is op de notering van de '*London Gold Fix*', en de koers van het Surinaams wettig betaalmiddel ten opzichte van de US Dollar zoals deze op de dag van transactie door de Bank van toepassing zal zijn verklaard voor het verhandelen van goudcertificaten. Wederinkoop vindt plaats tegen de verkoopkoers van de Bank. Over de nominale goudwaarde wordt een enkelvoudige rente, in goud uitgedrukt, van 5% per jaar vergoed voor maximaal 20 jaar, die uitsluitend betaalbaar is wanneer een goudcertificaat voor wederinkoop bij de Bank wordt aangeboden.

Overige passiva in Surinaamse dollars

Voorzieningen

Onder deze post zijn opgenomen de Voorziening pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank en de Voorziening '*post-employment benefits*'.

Voorziening pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank

De pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank betreffen voorzieningen voor zowel de zittende alsook de gewezen presidenten van de Bank. Deze voorzieningen worden door de Bank beheerd en door een externe actuaaris berekend.

Voorziening 'post-employment benefits'

De Bank hanteert een defined benefit pensioenplan, waarbij de pensioenvoorziening van de werknemers met uitzondering van presidenten van de Bank bij Stichting Pensioenfonds Centrale Bank van Suriname (PF-CBvS) is ondergebracht en de jaarlijkse premielasten worden afgedragen aan PF-CBvS. Deze voorziening wordt door een externe actuaaris gecalculeerd.

Herwaarderingsrekeningen

Waarderingsverschillen goud en deviezen

De omrekening van transacties in goud en in vreemde valuta in de loop van het jaar vindt in beginsel plaats tegen de officieel door de Bank genoteerde dagkoers.

De verdiende koersmarge op de verkooptransacties van vreemde valuta, zijnde het verschil tussen de aankoop- en verkoopkoers, wordt onder aftrek van aan de lokale deviezen banken afgedragen vergoeding inzake inkoop deviezen, onder de post '*Koersmarge*' in de resultatenrekening verantwoord.

De koersverschillen, die ontstaan als gevolg van de waarde fluctuaties van de Surinaamse munt ten opzichte van andere valuta, worden ten gunste of ten laste van de reservepost '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' geboekt. De waardeverschillen van de in omloop zijnde goudcertificaten en geaccumuleerde rente worden eveneens ten gunste of ten laste van deze post verwerkt. Verwerkingen ten laste van de post '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' geschieden voor zover het saldo voldoende is. De vaststelling vindt plaats voor goud en per valutasoort. Tekorten op de reserve en bij verkoop gerealiseerde koersverschillen worden in mindering op de reserve verantwoord onder de post '*Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde*'.

De post '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' in de balans bevat dientengevolge de nog niet-gerealiseerde waarderingsverschillen, die betrekking hebben op de per balansdatum aanwezige hoeveelheid goud minus de waarde van de goudcertificaten en de netto deviezenvoorraad.

Onder de netto deviezenvoorraad wordt verstaan de in vreemde valuta luidende bezittingen, minus de in vreemde valuta gedenomineerde verplichtingen.

Herwaardering gebouwen en terreinen

Deze herwaarderingsrekening betreft de herwaardering van de onroerende goederen van de Bank op basis van de actuele waarde. Afwaardering van onroerende goederen geschiedt tot het saldo van de herwaarderingsrekening, waarbij het deel boven het beschikbare saldo ten laste van de resultatenrekening wordt gebracht.

Grondslagen resultaatbepaling

Baten en lasten worden ten gunste of ten laste van het jaar verwerkt c.q. toegerekend waarop die betrekking hebben.

Bij het vaststellen van de baten en lasten wordt rekening gehouden met vooruitbetaalde- en nog te betalen kosten, alsmede nog te ontvangen of vooruit ontvangen opbrengsten.

Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde

De mutaties en het saldo van de post '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' per balansdatum worden berekend met in achtname van de in goud genomineerde waarde van de SRD-verplichtingen met betrekking tot de uitstaande goudcertificaten. Dit impliceert dat waarderingsverschillen in de loop van het jaar niet ten gunste of ten laste van het resultaat worden gebracht mits de in de balans opgenomen reserves voldoende zijn om nadelige verschillen daarop af te boeken. De in de balans opgenomen waarderingsverschillen op goud en deviezen worden ten gunste van het resultaat verwerkt wanneer zij door verkoop worden gerealiseerd.

Bij de bepaling van de verkoopresultaten op goud en deviezen wordt uitgegaan van het First in First-out principe. Dit impliceert dat de in de balans aangehouden niet-gerealiseerde koersverschillen het verschil betreffen tussen de balanswaarde van de activa minus de kostprijs ervan op basis van de laatste aankopen.

Waarderingsverschillen op gouden munten en gemunt goud worden, voor zover zij de handelsvoorraad betreffen, direct ten gunste of ten laste van het resultaat geboekt. De post in de resultatenrekening waarop de gerealiseerde verkoopresultaten en waarderingsverschillen geboekt worden, wordt aangeduid met '*Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde*'. Resultaten op beleggingen worden verantwoord bij verkoop van effecten.

Met verwijzing naar artikel 8 van de Bankwet is de Bank bevoegd haar kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve te beleggen. De opbrengsten van deze beleggingen worden verantwoord in het jaar van de gerealiseerde verkopen.

Afschrijving drukkosten bankbiljetten

De drukkosten van de in een jaar ontvangen biljetten worden geactiveerd en in beginsel over de levensduur van de bankbiljetten afgeschreven, bij benadering over een periode van 3 jaar. In het jaar van ontvangst geschiedt de afschrijving tijdsevenredig, benaderd op gemiddeld een half jaar of 50% van de jaarafschrijving van de drukkosten van de ontvangen biljetten.

TOELICHTING

Toelichting op de Balans per 31 december 2018

Financiële activa in vreemde valuta

2. Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta

2.1 Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen

Deze post is opgebouwd uit beleggingen en tegoeden bij correspondentbanken.

		2018	2017
		SRD	SRD
Beleggingen in USD	2.1.1	1.372.885.970	553.206.535
Tegoeden in USD		1.243.369.321	903.488.424
Tegoeden in Euro		38.999.656	6.683.872
Tegoeden in CNY		-	1.076.521.678
Tegoeden in overige valuta		785.597	875.498
	2.1.2	1.284.178.744	1.987.569.472
<i>Andere buitenlandse waarden</i>			
Kaswaarden in USD		20.711.879	26.219.412
Kaswaarden in Euro		82.312.240	9.888.406
Kaswaarden in overige valuta		204.274	204.274
		103.228.393	36.312.092
		2.760.293.107	2.577.088.099

2.1.1 Beleggingen

		2018	2017
		SRD	SRD
<i>Beleggingen vervallende binnen een jaar</i>			
USD Obligaties		1.133.682.396	479.113.908
USD Deposito's		74.225.309	37.112.627
		1.207.907.705	516.226.535
<i>Beleggingen met een looptijd langer dan een jaar</i>			
USD Obligaties		127.507.040	36.980.000
Euro Obligaties		37.471.225	-
		164.978.265	36.980.000
		1.372.885.970	553.206.535

Ten opzichte van 2017 zijn de beleggingen aan het eind van het verslagjaar 2018 significant toegenomen. De openstaande beleggingen per eind 2018 bedragen USD 184.625.469 (2017: USD 74.798.071), voornamelijk bestaande uit 'US Treasury Notes' met een looptijd korter dan een (1) jaar.

2.1.2. Tegoeden op de werkrekening

Tegoeden in USD en Euro

Wat betreft de tegoeden op de werkrekeningen is er aan het eind 2018 sprake van een toename van voornamelijk de USD- (toename: USD 45.954.691) en de EURO-werkrekening (toename: Euro 3.862.608).

Stortingen ten gunste van de overheid in USD zijn hoofdzakelijk het gevolg van de toename in de USD-sfeer. De toename op de EURO werkrekening is voornamelijk het resultaat van interne verwerkingen in verband met geldzendingen.

Tegoeden in CNY

De tegoeden in CNY zijn flink afgenomen ten opzichte 31 december 2017. Op de bankrekeningen bij de Bank of China (Hong Kong) Limited en Industrial & Commercial Bank of China Limited is beschikbaar CNY 952.718 met een tegenwaarde van SRD 1.024.171.

Per 18 maart 2018 is de Master Agreement van de tussen de Centrale Bank van Suriname (CBvS) en de People 's Bank of China (PBOC) getekende Chinese Yuan/Suriname dollar Bilateral Swap Agreement verlopen. De deelcontracten onder deze overeenkomst zijn per respectieve vervaldatum in 2018 niet verlengd. Per balansdatum was er dus uit hoofde hiervan geen CNY beschikbaar (2017: CNY 950.000.000).

Er is gedurende het jaar 2018 gezamenlijk getracht tot een nieuwe Master Agreement tussen partijen te geraken, hetgeen uiteindelijk op 11 februari 2019 een feit was. De vernieuwde Agreement heeft eveneens een maximale waarde van CNY 1 miljard en een looptijd van 3 jaar.

2.2. Vorderingen op het IMF

Het Quotum van Suriname in het IMF bedraagt SDR 128.900.000.

De vorderingen op het IMF, betreffen de Bijzondere trekkingsrechten-rekening en de Reservetranche-positie rekening, en zijn onderstaand nader gespecificeerd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Bijzondere trekkingsrechten IMF	2.2.1	258.053.018	280.432.387
Reservetranche-positie in het IMF	2.2.2	<u>94.631.200</u>	<u>96.664.400</u>
		<u>352.684.218</u>	<u>377.096.787</u>

2.2.1. Bijzondere trekkingsrechten IMF

Het verloop van deze post is als volgt:

	2018		2017	
	SDR's	SRD	SDR's	SRD
SDR Holdings begin jaar	26.690.053	280.432.387	27.758.285	273.557.899
Kosten/rentevergoeding	-1.602.262	-12.320.545	-1.068.232	-11.019.024
Herwaardering	-	-10.058.824	-	17.893.512
SDR Holdings einde jaar	<u>25.087.791</u>	<u>258.053.018</u>	<u>26.690.053</u>	<u>280.432.387</u>

Evenals het verslagjaar 2017 kan een grootdeel van de kosten worden geassocieerd met de lening (1ste tranche) van de Staat Suriname bij het Fonds. De herwaardering van deze post is toegevoegd aan de post 'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF'.

2.2.2. Reserve tranche positie in het IMF

Het verloop van deze post is als volgt:

	2018		2017	
	SDR's	SRD	SDR's	SRD
Reserve Tranche Positie begin jaar	9.200.000	96.664.400	9.200.000	90.666.000
Herwaardering	-	-2.033.200	-	5.998.400
Reserve Tranche Positie einde jaar	<u>9.200.000</u>	<u>94.631.200</u>	<u>9.200.000</u>	<u>96.664.400</u>

Evenals de sub-post 'Bijzondere trekkingsrechten IMF' wordt de herwaardering van de reserve tranche positie toegevoegd aan de post 'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF'.

De SDR koers is per jaar ultimo 1 SDR= SRD 10,286 (2017: SRD 10,507).

3. Goud in het Buitenland

Het verloop in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2018		2017	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Stand per 1 januari	30.190,93	288.270.329	25.370,21	213.793.531
Toegevoegd (aankopen)	8.000,00	79.330.113	6.200,00	57.799.368
Verkocht	-9.438,21	-92.392.699	-24.688,93	-234.160.756
Verfijning Industriegoud tot monetair goud	15.536,22	145.602.699	23.309,65	218.334.630
Herwaardering	-	-1.892.840	-	32.503.556
Stand per 31 december	44.288,94	418.917.602	30.190,93	288.270.329

De voorraad Goud in het Buitenland bevindt zich bij Royal Canadian Mint en Kaloti Jewellery International Dubai (Kalo-ti), deze was per einde jaar respectievelijk 36.227,72 TOZ en 8.061,21 TOZ. In boekjaar 2018 is er minder goud verkocht dan in boekjaar 2017.

Financiële activa in Surinaamse dollars

4. Vorderingen op de Staat en overige vorderingen

4.1. Vorderingen op de Staat.

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Rekening-courant vorderingen	4.1.1	1.900.188.959	1.407.029.550
Overige vorderingen op de Staat	4.1.2	1.267.057.450	1.216.937.578
		3.167.246.409	2.623.967.128

4.1.1. Rekening-courant vorderingen

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Te vorderen van de Staat vanwege overname IMF-positie		269.546.039	264.601.826
Rekening-courant vorderingen (Debet standen)	4.1.1.1	1.630.642.920	1.142.427.724
		1.900.188.959	1.407.029.550

4.1.1.1. Rekening-courant vorderingen (Debet standen)

Deze vorderingen in rekening-courant (debetsaldi) worden toegestaan naar gelang de creditsaldi van de Staat, welke zijn opgenomen onder de post 'Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen in SRD' aan de passiefzijde van de balans, voldoende dekking geven (Saldo Gewone- en bijzondere rekeningen van de Staat ultimo 2018 bedraagt SRD 2.142.232.119 (2017: SRD 1.515.071.264). Verwezen wordt naar de toelichtingen 18.1 en 18.2.

4.1.2. Overige vorderingen op de Staat

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Vordering inzake rente Geconsolideerde Staatsschuld III	4.1.2.1	423.811.133	306.657.927
Betalingen nader te verrekenen Ministerie van Financiën	4.1.2.2	21.241.897	20.786.766
Vordering inzake aanpassing Kapitaal	4.1.2.3	16.585.845	16.585.845
Resultaat (verlies) 2015-2018	4.1.2.4	805.418.575	872.907.040
		1.267.057.450	1.216.937.578

De bovenstaande vorderingen op de Staat zijn per 31 december 2018 en 2017 niet gedekt.

4.1.2.1. Vordering inzake rente 'Geconsolideerde Staatsschuld III'

Deze post betreft een vordering op het Ministerie van Financiën en Planning, vanwege de aanpassing van het rentetarief van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' in april 2020 terugwerkend naar 18 september 2015. De rente suppletie over 2018 bedraagt SRD 117.153.206 (2017: 131.391.555 en 2015 en 2016: SRD 175.266.372). De te vorderen rentesuppletie van de Staat over de periode 18 september tot 28 april 2020 is opgenomen in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'. Deze nieuwe lening is op 28 april 2020 overeengekomen tussen de Republiek Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de toenmalige Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, en de Centrale Bank van Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de Governor van de Bank, de heer M.L. Roemer.

4.1.2.2. Betalingen nader te verrekenen Ministerie van Financiën

Onder deze post is opgenomen de door de Bank gedurende de boekjaren 2015 tot en met 2018 voorgeschoten betalingen, voornamelijk in het kader van de Technische Ondersteuning aan het Ministerie van Financiën, totaal SRD 21.241.897 (2017: SRD 20.786.766). Dit voorschot is eveneens opgenomen in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'.

4.1.2.3. Vordering inzake aanpassing Kapitaal

Deze vordering is opgebouwd uit het saldo van kapitaalaanpassing 2016 groot SRD 13.964.307 en van de kapitaalaanpassing 2015 groot SRD 2.621.538. Deze vorderingen uit hoofde van de kapitaalaanpassingen zijn vanwege de wettelijke voorgeschreven aanpassing in het Kapitaal (artikel 4 lid 3 van de Bankwet). Van deze vordering is een bedrag van SRD 2.621.538 verdisconteerd in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'. Op 18 januari 2022 zijn de kapitaalaanpassingen over 2015 en 2016 door de Staat afgewikkeld. Aanpassing van de hoofdsom van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' met de kapitaalaanpassing 2015 zal in een addendum bij de onderhavige overeenkomst worden opgenomen.

4.1.2.4. Resultaat CBvS 2015-2018

Daar de Bankwet niet voorziet in de verwerking van verlies over een boekjaar boven het saldo van het reservefonds en mede vanwege het feit dat de boekjaren 2016 tot en met 2019 per saldo een negatief netto resultaat indiceerden was er sprake van een patstelling over de verwerking en presentatie van het verlies over 2015 en het eigen vermogen van de Bank.

In april 2020 is bij de herstructurering van schulden van de Staat overeengekomen om het verlies over 2015 in de nieuwe lening aan de Staat, de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV', op te nemen. Hiermede is de gerezen patstelling over de verwerking van het verlies 2015 doorbroken. In 2016 is een verlies geleden van SRD 592.549.479. Conform resultaatbestemming 2016 door de Raad van Commissarissen op 26 januari 2022 is na aanwending van de saldi van het reserve fonds en de bijzondere reserve, ter compensatie van het verlies over 2016, het resterende verliessaldo groot SRD 490.226.750 als vordering op de Staat opgenomen. Het verlies over 2017 groot SRD 126.379.742 is conform het Raadsbesluit van 26 januari 2022 over de resultaatbestemming 2017 evenzo als vordering opgenomen op de Staat. In 2018 is conform de door de Raad van Commissarissen op 26 januari 2022 goedgekeurde winstbestemming 2018 het winstsaldo in mindering gebracht (af te boeken) op het saldo verlies over de verslagjaren 2016 en 2017, groot SRD 616.606.492. Ter afwikkeling van de verliezen over 2016 en 2017 wordt verwezen naar de onder de paragraaf 'Continuïteit van de Bank' opgenomen toelichting over de herkapitalisatie van de Bank.

De vordering is als volgt opgebouwd:

	2018	2017
	SRD	SRD
Verlies boekjaar 2015	256.300.548	256.300.548
Saldo verlies boekjaar 2016	490.226.750	490.226.750
Verlies boekjaar 2017	126.379.742	126.379.742
Winst boekjaar 2018	-67.488.465	-
	805.418.575	872.907.040

Deze vordering op de Staat is ultimo december 2018 niet gedekt (noch in voorgaande jaren).

4.2. Geconsolideerde Staatsschuld

Het verloop van de post 'Geconsolideerde Staatsschuld' is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	2.350.121.541	2.427.753.184
Aflossingen (1 termijn/11 termijnen)	-7.057.422	-77.631.643
Stand per 31 december	2.343.064.119	2.350.121.541

Deze geconsolideerde lening aan de Staat is op 18 september 2015 aangevangen en heeft een looptijd van 30 jaar eindigend op 17 september 2045. De terugbetaling vindt, met in achtneming van een grace period voor aflossingen van 6 maanden, ingaande april 2016 plaats in 354 maandelijkse termijnen van SRD 7.057.422 per maand. Tot zekerheid heeft de Staat zijn recht op de jaarlijkse winst van de Bank, aan deze gecedeerd.

De rentevoet bedraagt contractueel 3,5% per jaar en wordt aan het eind van elke kalendermaand afzonderlijk voldaan. In boekjaar 2018 is er op basis van een niet geformaliseerde afspraak tussen de Staat en de Bank sprake van een additioneel toegekende aflossingsperiode van 12 maanden en een verhoging van de rentevoet van 3,5% naar 4% voor 2018. Deze aanpassing van de leningscondities is met de Raad van Commissarissen besproken, doch niet gecommuni- ceerd met naar de Commissie Staatsschuld en de Rekenkamer van Suriname.

In april 2020, is als onderdeel van de besprekingen inzake het aangaan van een nieuwe lening, de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV', een wijziging van het rentetarief voor de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' van 3,5% naar 9% per jaar overeengekomen.

De rentevoetwijziging is terugwerkend naar 18 september 2015 van kracht. De renteopbrengst 2018 inzake de 'Gecon- solideerde Staatsschuld III' is hierdoor toegenomen met SRD 131.391.555. Deze rentesuppletie over 2018 is als vorder- ing op de Staat verwerkt (zie ook 4.1.2).

De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is door tussenkomst van het Bureau voor de Staatsschuld aangemeld bij de Re- kenkamer van Suriname, derhalve is de aanpassing van de renteconditie inzake 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' rechtsgeldig gemaakt.

Het saldo van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' op 24 april 2020 is per 28 april 2020 in de 'Geconsolideerde Staats- schuld IV' opgenomen. De looptijd van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is 30 jaar tot 28 april 2050 en de rentevoet is 9% met de mogelijkheid tot aanpassing gedurende de leenperiode. Er is een betalingsvrije periode van 12 maanden voor aflossing en rente.

De Staat heeft de onderstaande vorderingsrechten gecedeerd aan de Bank:

- zijn recht op de (cash) dividenden van Staatsolie vanaf 28 april 2021;
- zijn recht op huidige en toekomstige jaarlijkse winsten van de Bank, zulks ten hoogste tot zodanig bedrag als over- eenkomt met de hoofdsom van de lening verhoogd met de gecumuleerde rente over de looptijd van de lening;
- de royalty opbrengsten van Grassalco, conform de overeenkomst tussen de Staat en de Bank d.d. 1 november 2019, krachtens de missive van de Raad van Ministers d.d. 11 oktober 2019 en het besluit van de regering d.d. 3 decem- ber 2019.

Deze vordering op de Staat is per 31 december 2018 niet gedekt door de verstrekte zekerheid door de Staat (noch in voorgaande jaren).

5. Overige vorderingen

5.1. Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Opeisbare bedragen bij financiële instellingen	5.1.1	694.773.914	-
Rekening-courant vorderingen op financiële instellingen	5.1.2	-	120.000.000
Overige vorderingen op financiële instellingen	5.1.3	126.434.436	5.659.515
		821.208.350	125.659.515

5.1.1. Opeisbare bedragen bij financiële instellingen

Deze post betreft een vordering op diverse algemene banken vanwege valutatermijncontracten, die per balansdatum zijn verlopen, doch niet zijn afgewikkeld. Daar er geen verlenging van de contracten zijn geweest is het saldo als direct opeisbare vordering op de algemene banken geclassificeerd en onder de post *'Overige vordering', sub-post 'Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen'*, gepresenteerd (Zie tevens toelichting 6).

5.1.2. Rekening-courant vorderingen op financiële instellingen

De onder deze post voorkomende kredietfaciliteiten verstrekt aan algemene banken per einde boekjaar 2017, zijn in het verslagjaar afgewikkeld.

5.1.3. Overige vorderingen op financiële instellingen

Deze post betreft voornamelijk een speciale faciliteit ten behoeve van twee algemene banken ad Euro 14,5 miljoen, per balansdatum omgerekend SRD 122.684.500. Deze faciliteit is beschikbaar gesteld door de Bank na de inbeslagname van een geldzending van de Bank ad Euro 19,5 miljoen door de Nederlandse Justitie op 13 april 2018.

Deze beschikbaar gestelde faciliteit aan de twee banken is gedekt middels de door hen verstrekte cash collateral voor de tegenwaarde in SRD.

6. Vorderingen uit hoofde van valutatermijncontracten (SWAPS)

De afgesloten valutatermijncontracten tussen de Centrale Bank van Suriname en de algemene banken was in het kader van de macro-economische stabiliteit in 2014 en 2015. Oorspronkelijk hadden deze een looptijd van 12 maanden, 18 maanden en 24 maanden. In de contracten kwamen de partijen overeen dat de algemene banken het contractbedrag in USD en/of Euro beschikbaar zouden stellen aan de Centrale Bank van Suriname tegen verkrijging van het equivalent daarvan in Surinaamse dollars (zie ook 14 *'Verplichting uit hoofde van valutatermijncontracten'*).

Zoals opgenomen in het contract zal de Centrale Bank op de vervaldatum de USD's en/of Euro's terug leveren aan de contractpartij tegen terugstorting door de algemene banken van het equivalent in SRD. De aan- en verkoopkoers worden bij het tot stand komen van deze transacties op hetzelfde niveau gefixeerd.

Per einde boekjaar zijn de swapcontracten met de algemene banken verlopen, afwikkeling heeft echter nog niet plaatsgevonden, waardoor de onderhavige vorderingen het karakter van direct opeisbare vorderingen hebben. Uit dien hoofde zijn deze direct opeisbare vorderingen op de algemene banken per 31 december 2018 verwerkt als *'Opeisbare bedragen bij financiële instellingen'* onder post 5 *'Overige vorderingen', 'Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen'* Zie toelichting 5.1.1.

	Euro	SRD	USD	SRD	Totaal SRD
Boekwaarde 31 december 2018	60.050.955	523.987.103	23.075.846	170.766.811	694.773.914
Herrubricering u.h.v. direct opeisbare vordering (zie 5.1.1)					
Saldo 31 december 2018					
Boekwaarde 31 december 2017	69.352.229	572.189.558	32.928.846	243.628.959	815.818.517

Onder het saldo van de direct opeisbare vorderingen is voor SRD 334,8 miljoen aan vorderingen uit hoofde van Valutatermijncontracten die binnen 2 weken na balansdatum opeisbaar zijn.

Overige activa in Surinaamse dollars

7. Goudgrenailles

Het verloop in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2018		2017	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Stand per 1 januari	1.560,70	14.902.026	1.565,53	13.192.681
Verkocht	-1,60	-14.290	-4,83	-43.318
Herwaardering	-	-140.594	-	1.752.663
Stand per 31 december	1.559,10	14.747.142	1.560,70	14.902.026

In de verkoopprijs is een toeslag van 7% opgenomen, die is verwerkt onder Overige baten en wel de post 'Opbrengst verkoop van goud'.

8. Industriegoud

In verslagjaar 2018 is ten opzichte van boekjaar 2017 minder goud verfijnd van Industriegoud tot monetair goud. (2017: idem)

Het industriegoud is verkregen uit aankopen bij goudexporteurs, conform de 5% regeling welke onderdeel is van de vergunningsvoorwaarden. Die regeling verplicht de goudexporteur minimaal 5% van het door hen te exporteren goud ten verkoop aan de Centrale Bank aan te bieden.

Het verloop in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2018		2017	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Stand per 1 januari	4.666,90	41.441.341	5.337,46	41.829.951
Toegevoegd (aankopen)	13.071,96	129.968.526	22.639,09	214.353.432
Afboeking Refining industriegoud tot Monetair Goud	-15.536,22	-145.602.699	-23.309,65	-218.334.630
Herwaardering	-	-6.431.426	-	3.592.588
Stand per 31 december	2.202,64	19.375.742	4.666,90	41.441.341

De voorraden 'goudgrenailles' en 'industriegoud' bevinden zich in de kluis van de Bank.

9. Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud

De samenstelling van deze post in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2018		2017	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Gouden herdenkingsmunten	1.900,97	11.257.243	1.915,70	11.435.495
Zilveren herdenkingsmunten	742,01	83.607	742,01	91.477
		11.340.850		11.526.972
Voorraad gemunt goud	906,09	8.570.530	906,09	8.651.617
Overige munten		44.722		44.722
		19.956.102		20.223.311

Onder de voorraad herdenkingsmunten bevinden zich munten van verschillende karatage.

De toegepaste omrekeningskoersen per troy ounce per jaareinde zijn als volgt:

	2018		2017	
	USD	SRD	USD	SRD
London Gold Fix per jaarultimo	1.279,00	9.459,48	1.291,00	9.548,24
London Silver Fix per jaarultimo	15,30	113,16	16,74	123,81

10. Investerings van kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve

Deze betreft een belegging van het kapitaal.

De belegging van kapitaal in herdenkingsmunten in hoeveelheid en waarde is als volgt samengesteld:

	2018		2017	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Gouden herdenkingsmunten	1.486,81	9.997.670	1.486,81	10.091.471
Zilveren herdenkingsmunten	7.966,82	<u>834.474</u>	7.966,82	<u>913.013</u>
		<u>10.832.144</u>		<u>11.004.484</u>

Onder de herdenkingsmunten bevinden zich munten van verschillende karatage. De omrekeningskoersen voor de voorraad herdenkingsmunten en overig goud zijn identiek als onder post 9.

11. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn als volgt samengesteld:

		2018	2017
		SRD	SRD
Terreinen	11.1	57.815.198	57.815.198
Gebouwen	11.2	<u>69.496.311</u>	<u>73.353.193</u>
<i>Onroerende Goederen</i>		<u>127.311.509</u>	<u>131.168.391</u>
Inventarissen	11.3	9.218.221	14.643.456
Transportmiddelen	11.4	<u>132.220</u>	<u>374.415</u>
<i>Roerende Goederen</i>		<u>9.350.441</u>	<u>15.017.871</u>
Onderhanden investeringen	11.5	<u>188.140</u>	<u>316.426</u>
Stand per 31 december		<u>136.850.090</u>	<u>146.502.688</u>

11.1. Terreinen

	2018	2017
	SRD	SRD
Boekwaarde 31 december	<u>57.815.198</u>	<u>57.815.198</u>

De samenstelling van de terreinen in gebruik door de Bank is als volgt:

Locatie/perceelgrootte	Titel	Jaar	2018	2017
			SRD	SRD
Terrein Waterkant 20 (118/117)/1.736,65 m ²	ED	1956	14.793.902	14.793.902
Terrein Hoek Waterkant/Mirandastraat/ 366,30 m ²	ED	1983	3.120.376	3.120.376
Terrein Waterkant 26 (612/119)/268,1 m ²	GH	1987	2.091.235	2.091.235
Terrein Lim A Postraat 93b/1.225,77m ²	ED	1987	9.561.259	9.561.259
Terrein Mirandastraat 114/730,2 m ²	ED	1988	5.695.710	5.695.710
Terrein Mirandastraat 111-112/124,53 m ²	GH	1992	971.360	971.360
Terrein Mirandastraat 113/1.212,65 m ²	GH	1992	7.716.486	7.716.486
Terrein Waterkant 26 (612/119)/505,35m ²	GH	2000	4.304.899	4.304.899
Terrein Kromme Elleboogstraat 125/503,91m ²	ED	2013	2.844.518	2.844.518
Terrein Lim A Postraat no (92a/ 93a)/463,19 m ²	ED	2014	3.612.976	3.612.976
Terrein Kromme Elleboogstraat 124/604,57m ²	GH	2015	<u>3.102.477</u>	<u>3.102.477</u>
			<u>57.815.198</u>	<u>57.815.198</u>

Legenda: ED: eigendom/GH: grondhuur

Op de aanschafwaarde en de herwaardering van de terreinen wordt niet afgeschreven. Bij de waardering van de terreinen zijn zowel de terreinen in eigendom als in grondhuur herwaardeerd.

11.2. Gebouwen

Het verloop van de post 'gebouwen' is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Boekwaarde 1 januari	73.353.193	76.909.070
Investering boekjaar	426.420	712.076
Afschrijving boekjaar	<u>-4.283.302</u>	<u>-4.267.953</u>
Boekwaarde 31 december	<u>69.496.311</u>	<u>73.353.193</u>

Alle gebouwen betreffen bedrijfsgebonden panden en zijn in eigendom van de Bank. De gebouwen zijn voor een deel opgezet op met het kadaster gelijklopende terreinafgrenzings dan wel op het terreincomplex van de Bank, lopend over meerdere terreinen.

Onderstaand een specificatie van de panden met hun respectievelijke boekwaarden ultimo boekjaar.

	2018	2017
	SRD	SRD
Hoofdgebouw (kosten renovatie/uitbreiding) Waterkant 20	22.241.263	23.809.507
Billitongebouw houtenpand (hoek Waterkant/Mirandastraat)	1.211.083	1.453.300
Billitongebouw betonnen uitbreiding (zijde Mirandastraat)	2.379.302	2.501.318
L-vormig 'erfgebouw' (binnenplaats van de Bank)	3.188.993	3.454.742
Gebouw (oud)DTK en MCP (binnenplaats van de Bank))	4.343.586	4.599.091
Gebouw Lim A Postraat 49b (incl. aanbouw/renovatie)	7.344.252	7.656.773
Gebouw Mirandastraat 114 (incl. aanbouw/renovatie)	16.321.449	17.117.617
Goudlaboratorium (binnenplaats van de Bank)	359.223	377.184
Gebouw Waterkant 26 (kosten renovatie/uitbreiding)	7.005.310	7.184.029
Gebouw Technische Dienst (binnenplaats van de Bank)	672.460	696.477
Gebouw Lim A Postraat 9 (Bamsgebouw)	<u>3.065.343</u>	<u>3.240.506</u>
	<u>68.132.264</u>	<u>72.090.544</u>
Opstallen, terreinafscheiding en -verlichting	124.626	162.444
Installaties	<u>1.239.421</u>	<u>1.100.205</u>
Boekwaarde 31 december	<u>69.496.311</u>	<u>73.353.193</u>

11.3 Inventarissen

Het verloop van de post 'inventarissen' is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Aanschafwaarde 1 januari	63.457.892	62.160.899
Investeringen boekjaar	<u>500.086</u>	<u>1.296.993</u>
Aanschafwaarde 31 december	<u>63.957.978</u>	<u>63.457.892</u>
Cumulatieve afschrijving 1 januari	-48.814.436	-42.248.230
Afschrijvingen boekjaar	<u>-5.925.321</u>	<u>-6.566.206</u>
Cumulatieve afschrijving 31 december	<u>-54.739.757</u>	<u>-48.814.436</u>
Boekwaarde 31 december	<u>9.218.221</u>	<u>14.643.456</u>

Investerings boekjaar

De investeringen voor de post inventarissen in 2018 bestonden voornamelijk uit de aanschaf van meubilair, kantoor-machines en airconditioners.

11.4. Transportmiddelen

Het verloop van de post 'transportmiddelen' is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Aanschafwaarde 1 januari	5.818.884	5.818.884
Investerings boekjaar	-	-
Aanschafwaarde 31 december	5.818.884	5.818.884
Cumulatieve afschrijving 1 januari	-5.444.469	-5.074.897
Afschrijvingen boekjaar	-242.195	-369.572
Cumulatieve afschrijving 31 december	-5.686.664	-5.444.469
Boekwaarde 31 december	132.220	374.415

11.5. Onderhanden investeringen

Per einde boekjaar zijn de volgende projecten in uitvoering:

	2018	2017
	SRD	SRD
Inventaris	170.208	229.494
Hoofdgebouw	<u>17.932</u>	<u>86.932</u>
	188.140	316.426

Inventaris

Betreft voornamelijk de kosten inzake de aanschaf van een beveiliging systeem voor het 'Bamsgebouw' en een software installatie van het Olympic systeem.

12. Diverse

Deze post is als volgt samengesteld:

		2018	2017
		SRD	SRD
Geactiveerde drukkosten SRD-biljetten	12.1	9.637.526	17.134.382
Financiering Huisvestingsfonds (leningen personeel)	12.2	14.889.500	10.889.500
Intern nader te verrekenen bedragen		6.456.059	15.289.992
Claim op het IMF		3.466.160	3.339.532
Kaswaarden		3.434.199	3.347.740
Overlopende activa en vooruitbetaalde kosten		2.318.626	773.332
De Surinaamsche Bank NV Nw Nickerie	12.3	2.276.939	20.511.709
Kunstwerken		2.191.477	2.191.477
Diverse voorraden	12.4	1.838.558	2.012.091
Kapitaalbelangen	12.5	772.360	772.360
Overige vorderingen	12.6	<u>831.189</u>	<u>747.450</u>
		48.112.593	77.009.565

12.1. Geactiveerde drukkosten SRD-biljetten

	2018	2017
	SRD	SRD
Drukkosten ontvangen biljetten per 1 januari	65.201.851	45.926.799
Drukkosten ontvangen biljetten in boekjaar	-	19.275.052
Drukkosten ontvangen biljetten per 31 december	65.201.851	65.201.851
Gecumuleerde afschrijvingen drukkosten ontvangen biljetten 1 januari	-48.067.469	-43.430.519
Afschrijving boekjaar	-7.496.856	-4.636.950
Gecumuleerde afschrijvingen drukkosten ontvangen biljetten 31 december	-55.564.325	-48.067.469
Boekwaarde 31 december boekjaar	9.637.526	17.134.382

De drukkosten van bankbiljetten worden onder deze post geactiveerd naarmate de bankbiljetten worden ontvangen en afgeschreven (=toegerekend) over een periode van 3 jaar. Er zijn in 2018 geen nieuwe bankbiljetten ontvangen. Conform betalingscondities in het contract 2018 met de drukker dient bij het afsluiten van het contract 1/3 deel van het contractbedrag vooruit betaald te worden. Per balansdatum is er sprake van een 'Niet uit de balans blijvende verplichting' van Euro 3.419.680 (omgerekend SRD 28.933.912).

12.2. Financiering Huisvestingsfonds (leningen personeel)

Het Huisvestingsfonds van de Centrale Bank van Suriname betreft een fonds onder beheer van de Bank teneinde haar werknemers in de gelegenheid te stellen in hun huisvesting te voorzien.

In dit kader kunnen er leningen worden verstrekt voor de aankoop van een bouwperceel of eigen woonhuis, voor reparatie en verbouwing, inboedel, de aankoop van een auto en andere met de huisvesting samenhangende aanwendungen. De financiering van het huisvestingsfonds heeft in de afgelopen jaren plaatsgevonden door de Stichting Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname (SPF).

In 2018 is er additioneel SRD 4 miljoen aangetrokken bij het SPF ter financiering van de activiteiten van het Huisvestingsfonds.

12.3. De Surinaamsche Bank N.V. Nickerie

Deze post betreft het tegoed bij DSB-Nickerie uit hoofde van haar kassiersfunctie voor de Bank.

12.4. Diverse voorraden

De diverse voorraden betreffen de onderstaande categorieën goederen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Voorraad gedenkboeken en kunstcatalogi 50 jaar CBvS	195.048	199.493
Voorraad kantoorbenodigdheden 12.4.1	129.397	161.057
Voorraad representatie artikelen 12.4.2	1.348.048	1.351.108
Voorraad huishoudelijke artikelen	15.074	71.335
Voorraad chemicaliën t.b.v. goudverwerking	95.922	95.922
Overige voorraden	55.069	133.176
	1.838.558	2.012.091

12.4.1. Voorraad kantoorbenodigdheden

Het verloop van de voorraad kantoorbenodigdheden is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Beginvoorraad	161.057	283.890
Inkopen	326.219	787.456
Verbruik	-357.879	-910.289
Eindvoorraad	129.397	161.057

12.4.2. Voorraad representatie artikelen

In verband met haar 55-jarig bestaan, heeft de Bank herdenkingsbiljetten laten vervaardigen. Onder deze post is de voorraad opgenomen.

12.5. Kapitaalbelangen

Deze betreffen kapitaalbelangen in ondernemingen:

		2018	2017
		SRD	SRD
Kapitaalbelang Banco Latino Americano	12.5.1	118.800	118.800
Kapitaalbelang S.W.I.F.T.	12.5.2	3.560	3.560
Kapitaalbelang CariCRIS.	12.5.3	650.000	650.000
		772.360	772.360

12.5.1. Kapitaalbelang in Banco Latino Americano

Het kapitaalbelang in Banco Latino Americano die in 1997 is verworven betreft 7.285 aandelen A verkregen voor USD 300.000 met een tegenwaarde van SRD 118.800. De aankoopkoers per aandeel bedroeg ca USD 41,18.

Vanwege het karakter van een vaste belegging op lange termijn zijn tot nog toe de op en neergaande waardeverschillen, ten gevolge van koersontwikkeling van het aandeel niet tot uitdrukking gebracht en is het kapitaalbelang voor de verkrijgingsprijs in SRD gewaardeerd.

Aan het eind van het verslagjaar was de waarde van het aandeel Banco Latino Americano (BLADDEX) USD 17,30 (2017: USD 26,90). De totale waarde van het pakket bedroeg per jaareinde USD 126.031 met als tegenwaarde SRD 932.125 (2017: SRD 1.449.368).

12.5.2. Kapitaalbelang S.W.I.F.T.

Kapitaalbelang S.W.I.F.T. betreft een deelname van de Centrale Bank van Suriname per 10 mei 2001 in de Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication. De deelname betreft 1 aandeel, waarvoor Euro 1.870 is betaald en voor welke verkrijgingsprijs omgerekend tegen de koers op dat moment de kapitaalbelang is genoteerd.

12.5.3. Kapitaalbelang CariCRIS

Kapitaalbelang CariCRIS betreft een deelname van de Centrale Bank van Suriname per 14 september 2011 in de Caribbean Information and Credit Rating Services Limited. De deelname betreft 200.000 aandelen, waarvoor USD 200.000 is betaald. Deze verkrijgingsprijs is omgerekend tegen de koers op dat moment genoteerd.

12.6. Overige vorderingen

Deze post is als volgt samengesteld:

		2018	2017
		SRD	SRD
Overige vorderingen op bedrijven en personen	12.6.1	47.702	47.702
Leningen en voorschotten personeel	12.6.2	632.299	572.836
Diverse		151.188	126.912
		831.189	747.450

12.6.1. Overige vorderingen op bedrijven en personen

De vorderingen onder deze post luiden in SRD alsook in vreemde valuta. Vorderingen luidend in vreemde valuta, waarvan de inning onzeker is, zijn niet geherwaardeerd in de loop der jaren en staan derhalve nog voor de historische tegenwaarde in SRD.

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Voorschotten aan bedrijven en personen		642.756	642.756
Af: voorziening dubieuze vorderingen		-595.054	-595.054
		47.702	47.702

Voorziening dubieuze vorderingen

De 'voorziening dubieuze vorderingen' betreft die vorderingen waarvan invordering van het uitstaande bedrag volledig dan wel ten dele discutabel is. Het criterium voor de categorisering als dubieuze vorderingen is het stagnerende karakter van de vorderingen al dan niet gepaard gaande met een juridisch proces.

Passiva

13. Verplichtingen aan Internationale Monetaire Fonds (IMF)

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF	13.1	906.115.402	925.583.758
Stand By Arrangement (SBA-leningsfaciliteit)	13.2	596.588.000	609.406.000
IMF deposit account no 1		3.460.788	3.334.363
IMF deposit account no 2		5.373	5.168
		1.506.169.563	1.538.329.289

13.1. Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF.

Deze post betreft de tegenwaarde van de aan de Staat Suriname toegewezen bijzondere trekkingsrechten op het IMF groot SDR 88.092.106 (2017: SDR 88.092.106) omgerekend tegen de koers per balansdatum.

De koers van de SDR per balansdatum is 1 SDR= SRD 10,286. (2017: 1 SDR= SRD 10,507).

Het verloop van deze post is als volgt:

		2018	2017
		SRD	SRD
Stand per 1 januari		925.583.758	868.147.705
Herwaardering boekjaar		-19.468.356	57.436.053
Stand per 31 december		906.115.402	925.583.758

De herwaardering heeft betrekking op de waardeverandering van de trekkingsrechten, zowel aan de debetzijde, als aan de creditzijde van de balans. Voor zover de herwaardering op beide posten niet gelijk is aan elkaar wordt het verschil geboekt op de rekening 'Schuld aan de Staat u.h.v. overname IMF positie'.

13.2. Stand By Arrangement (SBA-leningsfaciliteit)

In mei 2016 is door het IMF goedgekeurd een 24-maands Stand-By Arrangement (SBA) voor Suriname, tot een totaal bedrag SDR 342 miljoen. Dit ter ondersteuning van het door de regering van Suriname opgesteld programma voor herstel van de macro-economische stabiliteit en het vertrouwen in de economie.

In juni 2016 is uit deze leningsfaciliteit de eerste tranche ad. SDR 58 miljoen (± USD 81,5 miljoen) gestort ten gunste van de Centrale Bank van Suriname. Er zijn geen nadere tranches geweest. Terugbetaling van de ontvangen middelen aan het IMF zal geschieden van augustus 2019 tot en met juni 2021, middels periodieke termijnen groot SDR 7.250.000.

Per balansdatum was de tegenwaarde SRD 596.588.000 (2017: SRD 609.406.000).

14. Verplichtingen uit hoofde van valutatermijncontracten

Deze post betreft een verplichting in vreemde valuta van de Bank aan diverse algemene banken uit hoofde van valutatermijncontracten. Op de vervaldatum van de contracten zal de Bank de verkregen USD's en/of Euro's uit hoofde van de valutatermijncontracten terug leveren aan de contractpartij tegen terug storting van het equivalent in SRD tegen de

oorspronkelijke transactiekoers per contractdatum.

	Euro	SRD	USD	SRD	Totaal SRD
Boekwaarde per 31 december 2018	60.050.955	517.822.240	23.075.846	170.862.812	688.685.052
Herrubricering u.h.v. direct opeisbare vordering (zie 5.1.1)					-688.685.053
Saldo 31 december 2018					-
Boekwaarde 31 december 2017	69.352.229	611.409.247	32.928.846	243.541.746	854.950.993

De contracten die per balansdatum zijn verlopen en niet zijn verlengd zijn uit dien hoofde gekenmerkt als direct opeisbare schulden door de financiële instellingen. De schulden zijn gerubriceerd onder de post 15 'Verplichtingen aan de algemene banken'. Onder deze direct opeisbare schulden zijn inbegrepen verplichtingen die binnen 2 weken na 31 december 2018 zijn verlopen en niet verlengd in 2019, met een tegenwaarde van SRD 348,1 miljoen.

15. Verplichtingen aan de algemene banken

Onder de verplichtingen aan de algemene banken in vreemde valuta zijn in 2018 naast de rekening-courant verplichtingen en kasreserve ook de direct opeisbare bijdragen financiële instellingen (schulden) opgenomen.

De samenstelling van deze post is als volgt:

		2018	2017
		SRD	SRD
R/C-tegoeden in vreemde valuta algemene banken	15.1	62.953.184	8.446.672
Kasreserveverplichtingen in vreemde valuta algemene banken	15.2	590.611.656	394.213.844
Opeisbare bedragen financiële instellingen	15.3	<u>688.685.052</u>	<u>-</u>
		1.342.249.892	402.660.516

15.1. R/C-tegoeden in vreemde valuta algemene banken

De toename in deze post betreft voornamelijk de rubricering van een bank onder algemene banken, die voorheen onder andere instellingen en bedrijven was gerubriceerd.

15.2 Kasreserve in vreemde valuta algemene banken

Ingevolge de op 16 mei 2001 en 12 februari 2003 geïntroduceerde kasreserveregeling voor respectievelijk Surinaamse guldens (in het vervolg SRD) en vreemde valuta houden de algemene banken een verplichte kasreserve aan bij de Bank. Het doel van deze regeling is om enerzijds de stabiliteit in de waarde van de Surinaamse munt te bevorderen en anderzijds een liquiditeitsbuffer te vormen zodat aan het opdraagbaarheidsrisico van toevertrouwde middelen, in bevredigende mate kan worden voldaan. De verplichte kasreserve wordt bepaald als een percentage van de 'Reserve Base' bestaande uit girale- en spaartegoeden, evenals deposito's en overige aangetrokken middelen. Het kasreservepercentage wordt door de Bank vastgesteld met een geldigheidsduur van een jaar en wordt telkens aan het begin van het jaar vernieuwd, of herbevestigd voor een nieuwe termijn. Binnen het jaar kunnen echter, naar gelang omstandigheden zulks vereisen, aanpassingen worden doorgevoerd. De berekening van de verplicht aan te houden kasreserve per bank geschiedt wekelijks. Het aantal deelnemende algemene banken is negen. Het percentage ultimo 2018 bedraagt voor de SRD-kasreserve 35% en voor vreemde valuta middelen 50%. (2017: respectievelijk 35% en 50%). De kasreserve in SRD wordt als renteloos deposito aangehouden bij de Bank, terwijl die in vreemde valuta behalve bij de Bank (renteloos) ook als rentedragend verplicht deposito op geblokkeerde bankrekeningen bij de correspondentbank van de desbetreffende banken mag worden aangehouden.

15.3. Opeisbare bedragen financiële instellingen

Deze post betreft een verplichting aan diverse algemene banken vanwege valutatermijncontracten, die per balansdatum zijn verlopen, doch niet zijn afgewikkeld.

16. Overige verplichtingen in vreemde valuta

Deze verplichtingen aan ingezetenen betreffen:

		2018	2017
		SRD	SRD
Cambio's	16.1	5.534.806	5.357.213
Overige instellingen en bedrijven	16.2	8.194	24.240.827
		5.543.000	29.598.040

16.1. Cambio's

De verplichtingen aan cambio's betreffen bij de Bank aan te houden tegoeden in het kader van het vestigen van een wisselkantoor. Gelet op de door de Bank vastgestelde voorwaarde voor het verkrijgen van een verklaring van geen bezwaar voor het vestigen van een wisselkantoor, dienen de cambio's een waarborgsom van USD 25.000 bij de Bank te storten welke niet rentedragend is. Deze verplichtingen zijn geherwaardeerd op basis van de slotkoers op balansdatum.

16.2. Overige instellingen en bedrijven

De afname van deze post betreft voornamelijk de rubricering van een financiële instelling onder algemene banken, die voorheen onder de post 'overige instellingen en bedrijven' (16.2) was gerubriceerd.

Financiële passiva in Surinaamse dollars

17. Bankbiljetten in omloop

Deze post betreft de SRD-bankbiljetten in omloop welke voortkomen uit de emissie 2004.

Het verloop van de bankbiljetten in omloop is als volgt:

		2018	2017
		SRD	SRD
Saldo in omloop 1 januari		1.549.763.905	1.384.111.645
In omloop gebracht in verslagjaar		465.000.000	556.765.000
Intrekking in verslagjaar		-	-
Berging afgekeurd in verslagjaar		-280.875.000	-378.937.500
Mutatie Bankbiljetten in kas		22.653.405	-12.175.240
Saldo per 31 december		1.756.542.310	1.549.763.905

De bankbiljetten in omloop zijn naar coupure als volgt verdeeld:

	2018		2017	
	Aantallen	SRD	Aantallen	SRD
SRD 5,00	4.075.170	20.375.850	3.423.951	17.119.755
SRD 10,00	2.950.424	29.504.240	2.635.791	26.357.910
SRD 20,00	2.970.541	59.410.820	3.838.157	76.763.140
SRD 50,00	10.988.352	549.417.600	10.202.746	510.137.300
SRD 100,00	10.978.338	1.097.833.800	9.193.858	919.385.800
		1.756.542.310		1.549.763.905

18. Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen

Deze post is als volgt samengesteld:

		2018	2017
		SRD	SRD
Gewone rekening van de Staat	18.1	1.797.802.906	1.435.264.255
Bijzondere rekening van de Staat	18.2	344.429.211	79.807.009
Semi-overheid (vnl. parastatale instellingen)		4.521.787	3.776.793
Instellingen en derden		117.129.541	131.849.976
Depositorekening Pensioenfonds van de CBvS	18.3	14.889.500	10.889.500
Andere ingezetenen		743.575	440.495
		2.279.516.520	1.662.028.028

18.1. Gewone rekening van de Staat

Deze post betreft de werkrekeningen van de Staat (zgn. groep 31).

18.2. Bijzondere rekening van de Staat

Deze post betreft de projectrekeningen van de Staat (zgn. groep 32).

18.3. Depositorekening Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname

De depositorekening betreft een beleggingsovereenkomst met het Pensioenfonds. Het doel van het deposito is middelen aan te trekken voor de financiering van het huisvestingsfonds, teneinde dit fonds in staat te stellen te kunnen blijven voorzien in de behoefte aan hypothecaire leningen onder het personeel. Een ander doel is het Pensioenfonds de gelegenheid te bieden om overtollige middelen, met in achtneming van de richtlijnen terzake van het toezichthoudend directoraat, te kunnen beleggen tegen een gunstig rendement.

De beleggingsovereenkomst d.d. 12 december 2001 had een looptijd van 15 jaar en is op 20 juli 2017 vernieuwd. Middels het addendum d.d. 11 juni 2018 is door het Pensioenfonds additioneel SRD 10 miljoen toegezegd, welk bedrag naar behoefte in tranches zal worden opgenomen door het Huisvestingsfonds. Het deposito heeft een revolverend karakter en zal per 11 december 2026, de dag waarop de overeenkomst komt te vervallen, opeisbaar worden voor het Pensioenfonds. De Bank zal over het deel van het deposito dat via het Huisvestingsfonds wordt uitgezet, een rente vergoeden gelijk aan de rente welke het Huisvestingsfonds in rekening brengt voor hypothecaire leningen, in casu 11%. In 2018 zijn er reeds twee tranches van SRD 2 miljoen aangevraagd en verstrekt aan het Huisvestingsfonds.

19. Verplichtingen aan de algemene banken

De verplichtingen aan de algemene banken in Surinaamse dollars kunnen worden onderscheiden in rekening-courantverplichtingen en kasreserve. De specificatie is als volgt:

		2018	2017
		SRD	SRD
R/C-tegoeden in SRD algemene banken		868.488.890	435.296.970
Kasreserveverplichtingen in SRD algemene banken		1.570.343.411	1.121.062.193
		2.438.832.301	1.556.359.163

20. Verplichtingen aan niet-ingezetenen

Deze verplichtingen aan niet-ingezetenen betreffen:

		2018	2017
		SRD	SRD
People's Bank of China SRD	20.1	-	1.095.070.000
International Bank for Rec. Development (Wereldbank)		4.564.797	4.564.797
Inter-American Development Bank IDB-OC-PD-SRD		107.593	107.593
Inter-American Development Bank IDB-OC-PD-USD		9.245.202	9.245.202
Inter-American Development Bank IDB-USD		5.010.730	4.407.101
		18.928.322	1.113.394.693

20.1. People's Bank of China SRD

Deze post betreft de beschikbaarstelling aan de People's Bank of China (PBOC) van de overeengekomen SRD-tegenwaarde van CNY 1 miljard door deze bank beschikbaar gesteld aan de CBvS uit hoofde van de tussen partijen getekende Chinese Yuan/Suriname dollar Bilateral Swap Agreement. Per balansdatum waren er geen trekkingen uit hoofde van de Swap Agreement en was er aan PBOC door de CBvS ook niets in SRD verschuldigd. De overeenkomst van 2015 is in 2018 verlopen en op 11 februari 2019 hernieuwd.

21. Goudcertificaten

Deze post betreft de per jaareinde in omloop zijnde goudcertificaten.

In januari 1995 is de Bank krachtens het Reglement Goudcertificaten gestart met de uitgifte van goudcertificaten tegen de dagwaarde. Dit is de nominale waarde van een goudcertificaat op iedere willekeurige dag, vermeerderd met de rente in goud uitgedrukt. Dit impliceert dat bij verkoop de mee betaalde lopende rente tegelijk met de verwerking van de verplichting tegen nominale waarde onder de renteverplichtingen zijn opgenomen. Daar in het boekjaar 2015 de maximale rente over 20 jaar @ 5% per jaar reeds is bereikt is per balansdatum 2018 de waarde van de goudcertificaten en van de renteverplichting aan elkaar gelijk (2017: idem). De renteberekening heeft vanaf 1 maart 2015 plaatsgevonden. De waarde van de goudcertificaten en van de renteverplichting zijn per balansdatum aan elkaar gelijk omdat in het boekjaar 2015 de maximale rente over 20 jaar @ 5% per jaar reeds is bereikt in 2015. De renteberekening heeft plaatsgevonden vanaf 1 maart 2015.

		2018	2017
		SRD	SRD
Goudcertificaten nominaal	21.1	21.223.765	21.435.494
Renteverplichting uit hoofde van goudcertificaten	21.2	<u>21.223.766</u>	<u>21.435.495</u>
		42.447.531	42.870.989

Een specificatie van het aantal goudcertificaten met hun respectievelijke nominale waarden en van de renteverplichting uit hoofde van deze goudcertificaten is in de navolgende tabellen opgenomen.

21.1. Samenstelling goudcertificaten nominaal

	2018			2017		
	Aantal	Waarde per certificaat	SRD	Aantal	Waarde per certificaat	SRD
Goudcertificaten nominaal						
5 gr fijn goud	264	1.546,02	408.149	269	1.560,65	419.815
10 gr fijn goud	152	3.092,04	469.990	153	3.121,29	477.557
50 gr fijn goud	34	15.460,20	525.647	34	15.606,47	530.620
100 gr fijn goud	31	30.920,40	958.532	31	31.212,95	967.601
500 gr fijn goud	114	154.602,02	17.624.630	114	156.064,75	17.791.382
1000 gr fijn goud	<u>4</u>	<u>309.204,04</u>	<u>1.236.817</u>	<u>4</u>	<u>312.129,51</u>	<u>1.248.519</u>
	599		21.223.765	605		21.435.494

	2018	2017
Troy ounces per 31 december	2.207,9509	2.212,6127
Waarde per gram fijn goud per 31 december in SRD	312,13	275,76

21.2. Samenstelling renteverplichting uit hoofde van goudcertificaten

	2018			2017		
	Aantal	Rente verplichting per certificaat	SRD	Aantal	Rente verplichting per certificaat	SRD
Goudcertificaten nominaal						
5 gr fijn goud	264	1.546,02	408.149	269	1.560,65	419.815
10 gr fijn goud	152	3.092,04	469.990	153	3.121,30	477.559
50 gr fijn goud	34	15.460,20	525.647	34	15.606,48	530.620
100 gr fijn goud	31	30.920,40	958.532	31	31.212,95	967.601
500 gr fijn goud	114	154.602,02	17.624.630	114	156.064,75	17.791.382
1000 gr fijn goud	4	309.204,04	1.236.818	4	312.129,50	1.248.518
	599		21.223.766	605		21.435.495

22. Voorzieningen pensioenverplichtingen

Onder deze post zijn opgenomen de Voorziening 'pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank' en de Voorziening 'post-employment benefits'.

		2018	2017
		SRD	SRD
Voorziening pensioenverplichtingen presidenten van de Bank	22.1	9.950.891	7.481.873
Voorziening 'post-employment benefits'	22.2	154.699.134	145.256.873
		164.650.025	152.738.746

22.1. Voorziening pensioenverplichtingen presidenten van de Bank

	2018	2017
	SRD	SRD
Stand per 1 januari boekjaar	7.481.873	6.814.878
Onttrekkingen u.h.v. uitkeringen	-666.176	-629.731
Dotatie pensioenvoorziening	3.135.194	1.296.726
Stand per 31 december boekjaar	9.950.891	7.481.873

Voor de berekening van de voorziening gaat de actuaris uit van de onderstaande veronderstelling.

Veronderstellingen	Methode
Verhoging toegekende gepensioneerden aan gewezen presidenten c.q. hun nabestaanden.	o.b.v beleid CBvS; geen verhogingen behoudens verhogingen voor een gepensioneerde u.h.v. bijzondere regeling.

22.2. Voorziening 'post-employment benefits'

De pensioenen van het personeel zijn ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname (PF-CBvS). De Bank hanteert een defined benefit pensioenplan, waarbij de pensioenvoorziening van de werknemers met uitzondering van presidenten van de Bank bij PF-CBvS is ondergebracht en de jaarlijkse premielasten worden afgedragen aan PF-CBvS.

Het verloop van deze post is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Stand per 1 januari boekjaar	145.256.873	137.875.781
Dotatie pensioenvoorziening	9.442.261	7.381.092
Stand per 31 december boekjaar	<u>154.699.134</u>	<u>145.256.873</u>

Bij de bepaling van de onderhavige voorziening gaat de actuaire van de volgende veronderstellingen uit:

Veronderstellingen	Vaststelling/Methode
Demografisch	
Overlevingskansen	KriAs 2010-2013 met een leeftijdsterugstelling van 2 jaar voor mannen en vrouwen. Levensverwachting 60-jarige man: 18,4 jaar. Levensverwachting 60-jarige vrouw: 21,0 jaar.
Invalideringskansen	Invalideringskansen 0% o.b.v. ervaringscijfers.
Ontslagkansen	Invalideringskansen 0% o.b.v. ervaringscijfers.
Geboortedatum	Alle personen zijn geboren op 1 juli van hun geboortejaar.
Potentiële mederechthebbende geneeskundige verzorging gepensioneerd	Volgens CbVS hebben: - 85% mannelijke werknemers en 0% vrouwelijke werknemers een partner die in aanmerking komt voor 100% recht op geneeskundige verzorging. - 0% mannelijke werknemers en 15% vrouwelijke werknemers een partner die in aanmerking komen voor aanvullend recht op geneeskundige verzorging. Voor gewezen werknemers wordt uitgegaan van de feitelijke situatie.
Potentiële mederechthebbende geneeskundige i.v.m. overige regelingen.	Volgens CbVS hebben: - 90% mannelijke werknemers resp. 50% vrouwelijke werknemers een partner die in aanmerking komt voor de regeling resp. - 70% van de mannelijke werknemers een echtgenote heeft die in aanmerking komt voor de regeling -overeenkomstig de gehuwdheidsfrequentie-. Voor gewezen werknemers wordt uitgegaan van de feitelijke situatie
Leeftijdsverschil tussen partners:	
Werknemers	Mannelijke partner is 5 jaar ouder.
Gewezen werknemers	Feitelijk leeftijdsverschil.
Ingangsdatum van het recht	Voor deelgenoten wordt ervan uitgegaan dat het recht ingaat bij het bereiken van de 60 ^e verjaardag.
Financiële veronderstellingen	
Werknemers/gepensioneerd	
Prijsinflatie	Prognose o.b.v. voorgenomen monetair beleid CBvS.
Disconteringsvoet	Prognose bij monetair beleid middels de rentevoet.
Salarisverhogingen	o.b.v. vastgestelde verhoging e/o specifieke verwachtingen CBvS.
Aanpassingen van ingegane en uitgestelde pensioenen	o.b.v. met usance pensioenfondsen/geen verhogingen
Verhogingen van onderstanden	o.b.v. beleid CBvS overeenstemmend met usance pensioenfondsen/geen verhogingen
Gratificatie per vol dienstjaar Minimum gratificatie	o.b.v. beleid CBvS blijkend uit historische ontwikkelingen, rekening houdende met toegekende algemene salarisverhoging.
Verhoging gratificatie gepensioneerd	
Verhoging aanvullende uitkeringen aan gepensioneerd, onderstand genietenden en overige belanghebbenden	o.b.v. beleid CBvS blijkend uit historische ontwikkelingen, rekening houdende met toegekende algemene salarisverhoging
Vergoeding voor begrafeniskosten	Uitgaande van gemiddelde standaard begrafeniskosten en meerjarige cijfers CBvS.
Verhoging van vergoeding begrafeniskosten	Middellange termijn: specifieke verwachtingen CBvS. Lange termijn: o.b.v. prijsinflatie.
Medische kosten per (mede) rechthebbende	Meerjaren ervaringscijfers CBvS.
Medische kosteninflatie	Middenlange termijn: specifieke verwachtingen CBvS Lange termijn: prijsinflatie vorig jaar +1,5%.

In 2018 is de voorziening niet actuair bepaald, maar is door de Bank berekend.

23. Diverse passiva

De post 'Diverse passiva' is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Accountantskosten (controle der jaarrekening, overige diensten en bijzondere onderzoeken)	23.1	8.559.362	6.296.951
Af te dragen omzetbelasting		61.657	30.848
Crediteuren	23.2	1.798.487	1.085.055
Fondsen voor bijzondere noden	23.3	33.811	30.290
Kasrisicopremie		14.693	14.355
Loonbelasting en A.O.V.		-	5.441.707
Te verrekenen bedragen met derden	23.4	23.706.584	29.250.468
Vervallen Surinaamse guldensbiljetten	23.5	5.712.613	5.713.735
Overlopende banktransacties		-	-
Te betalen aan Pensioenfondsen CBvS	23.6	38.508.581	39.491.499
Rentesubsidie lage inkomensgroepen	23.7	480.468	480.468
Overige		<u>775.712</u>	<u>728.702</u>
		79.651.968	88.564.078

23.1. Accountantskosten

Onder deze post zijn reserveringen voor de kosten van jaarrekeningen 2015-2018 van de diverse accountantskantoren opgenomen die aanvankelijk voor de controle van de jaarrekening 2016-2018 waren benoemd alsook de kosten voor de controle van deze jaarrekeningen door het huidige accountantskantoor.

23.2. Crediteuren

Crediteurenverplichting betreft naast reguliere verplichtingen ook een obligo u.h.v. beëindiging van een rechtsbijstand (2017: automatisering en inventaris).

23.3. Fondsen voor bijzondere noden

De post 'fondsen voor bijzondere noden' betreft een fonds voor werknemers in vaste dienst van de Bank.

Het fonds voor bijzondere noden voor medewerkers in vaste dienst van de Bank is gebaseerd op een in 1958 door de toenmalige President van de Bank geautoriseerde instructie voor het vormen van dit fonds. Het doel van het fonds is omschreven als het verschaffen van tijdelijke renteloze financiering aan belanghebbenden in nood na goedkeuring daartoe door de President van de Bank. Er is een plafond gesteld aan het fonds van ca. SRD 40.000. Het fonds moet vanwege het revolverend karakter van de financiering zichzelf in stand houden.

Het fonds had het volgende verloop:

		2018	2017
		SRD	SRD
Stand per 1 januari boekjaar		30.290	27.290
Betalbaarstellingen		-23.745	-34.400
Terugstortingen		<u>27.266</u>	<u>37.400</u>
Stand per 31 december boekjaar		33.811	30.290

23.4. Te verrekenen bedragen met derden

Deze post betreft verplichtingen aan banken inzake uit te keren transactieresultaten Swapdeals.

23.5. Vervallen Surinaamse guldensbiljetten

Deze post betreft de Surinaamse guldensbiljetten bij het publiek, die per 31 december van het boekjaar nog niet ter verwisseling aan de Bank zijn aangeboden. Het publiek heeft hiertoe de gelegenheid tot 30 jaar na 31 mei 2004, de datum waarop de geldigheid van de Sf-bankbiljetten als wettig betaalmiddel verliep.

De samenstelling van de post naar coupures en emissies is als volgt:

*naar coupures omgerekend naar een veelvoud van 1000 = SRD-waarde:	2018		2017	
	aantallen	SRD	aantallen	SRD
Sf 5	7.863.649	39.318	7.863.876	39.319
Sf 10	7.955.810	79.558	7.956.035	79.560
Sf 25	9.890.686	247.267	9.891.176	247.279
Sf 100	4.646.704	464.670	4.647.011	464.701
Sf 250	1.452	363	1.452	363
Sf 500	698.391	349.196	698.416	349.208
Sf 1.000	757.177	757.177	757.197	757.197
Sf 2.000	200.357	400.714	200.359	400.718
Sf 5.000	213.490	1.067.450	213.524	1.067.620
Sf 10.000	193.440	1.934.400	193.527	1.935.270
Sf 25.000	14.900	<u>372.500</u>	14.900	<u>372.500</u>
		5.712.613		5.713.735

* naar emissies:		
	2018	2017
	SRD	SRD
1986	22.374	22.374
1991	1.157.998	1.158.056
1993	757.177	757.197
1995	400.714	400.718
1997	3.001.950	3.002.890
2000	<u>372.500</u>	<u>372.500</u>
	5.712.613	5.713.735

23.6 Te betalen aan Pensioenfond CBvS

De verplichting aan het PF-CBvS is uit hoofde van suppletie reserveringen pensioenpremies over de jaren 2016 tot en met 2018.

23.7. Rentesubsidie lage inkomensgroepen

In het kader van de bevordering van het eigenwoningbezit onder lage inkomensgroepen, was door de regering een speciale financieringsmodaliteit bij het bankwezen in het leven geroepen. Middels deze speciale financieringsmodaliteit werd rentesubsidie aan de banken verstrekt voor hypothecaire leningen.

De hiertoe benodigde middelen werden verkregen uit de winstafdrachten van de Bank over 2006 (SRD 34.536.732) en 2007 (SRD 36.713.877), totaal SRD 71.250.000 (afgerond).

De looptijd van deze financieringsmodaliteit is inmiddels verlopen. Uit het saldo ad SRD 480.468 zullen nog te verwachten kosten worden voldaan.

24. Herwaarderingsrekeningen

24.1. Waarderingsverschillen goud en deviezen

Deze post betreft met in achtneming van de nominale waarde van de uitgegeven goudcertificaten de nog niet-gerealiseerde waardeverschillen, die betrekking hebben op de per balansdatum aanwezige hoeveelheid goud en de netto deviezenvoorraad, inclusief goud- en valutabeleggingen.

De vaststelling hiervan vindt voor goud en per valutasoort afzonderlijk plaats.

Negatieve koersverschillen worden ten laste van deze post gebracht voor zover het saldo van de 'Waarderingsverschillen goud en deviezen' per categorie voldoende is. Resterende koersverschillen worden ten laste van het resultaat gebracht.

De mutaties in deze post zijn als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Waarderingsverschillen goud		
Stand per 1 januari	142.820.298	113.857.090
Mutatie waarderingsverschillen goud in boekjaar	-4.364.187	28.963.208
Stand 31 december	138.456.111	142.820.298
Waarderingsverschillen deviezen		
Stand per 1 januari	176.713.739	192.194.829
Mutatie waarderingsverschillen deviezen in boekjaar	5.523.654	-15.481.090
Stand 31 december	182.237.393	176.713.739
Stand per 31 december waarderingsverschillen goud en deviezen	320.693.504	319.534.037

24.2. Herwaardering gebouwen en terreinen

Deze herwaarderingsrekening betreft de herwaardering van de onroerende goederen van de Bank op basis van de actuele waarde.

De samenstelling van deze herwaarderingsrekening is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Herwaardering terreinen	55.156.728	55.156.728
Herwaardering gebouwen	69.826.163	69.826.163
	124.982.891	124.982.891

Daar de Bank niet inkomstenbelastingplichtig is, is geen rekening gehouden met een voorziening voor latente belastingverplichtingen over de meerwaarde van de onroerende goederen als gevolg van herwaardering.

25 Kapitaal en reserves

25.1. Kapitaal

Conform de Bankwet (wijziging per 19 mei 2005) bedraagt het kapitaal van de Bank SRD 10.000.000. Het wordt wettelijk naar boven aangepast wanneer de waarde van de geldeenheid van Suriname daalt. De aanpassing wordt uitgevoerd door het nominaal bedrag van het kapitaal zoveel te verhogen als nodig is om de waardedaling van de geldeenheid van Suriname te compenseren en de tegenwaarde van het kapitaal in internationaal convertibele valuta op peil te houden.

De aanpassing in 2016 bedraagt SRD 13.964.307 (koers USD 1= SRD 7,742) (2015: SRD 2.621.538 Koers USD 1= SRD 3,960). De verhoging van het kapitaal 2015 is geschied door het opnemen van een vordering op de Staat per 31 december 2015, welke in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is opgenomen. De kapitaalaanpassing 2016 is als een vordering op de staat opgenomen. Zowel op 31 december 2015 alsook op 31 december 2016 heeft de Staat niet voldaan aan zijn verplichting tot bijstorting van de kapitaalaanpassingen conform art 4 lid 2. Hiermee heeft de bijstorting op het kapitaal per 31 december 2018 de facto nog niet plaatsgevonden. (2015-2017 idem). Op 18 januari 2022 heeft de bijstorting op het kapitaal 2015 en 2016 plaatsgevonden. Voor boekjaren 2017 en 2018 is er geen sprake van aanpassing conform artikel 4 van de Bankwet.

De opbouw van deze post is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Kapitaal (conform de Bankwetswijziging 2005)	10.000.000	10.000.000
Aanpassing in 2016	13.964.307	13.964.307
Aanpassing in 2015	2.621.538	2.621.538
Aanpassing in 2012 (uit de winst van 2011)	<u>2.000.000</u>	<u>2.000.000</u>
Aangepast kapitaal per 31 december	<u>28.585.845</u>	<u>28.585.845</u>

25.2. Reservefondsen

Conform art.5 van de Bankwet heeft de Bank een Reservefondsen. Dit fonds is bestemd tot dekking van mogelijke verliezen. Afboekingen van verliezen op het reservefondsen behoeven de goedkeuring van de Raad van Commissarissen. Op de Vergadering van de Raad van Commissarissen op 26 januari 2022 heeft de Raad in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2016 goedgekeurd om het saldo van het reservefondsen per 31 december 2016 groot SRD 21.533.608 aan te wenden ter gedeeltelijke compensatie van het verlies over het verslag jaar 2016. Er is vanwege het verlies over 2017 geen toevoeging aan het reserve fonds geweest. In 2018 is de volledige winst expliciet bestemd ter vermindering van de verliessaldi 2016 en 2017, die als vordering op de Staat zijn opgenomen (Zie tevens toelichting 4.1.2.4).

Het verloop van deze post is als volgt:

	2018	2017
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	1.227.144	21.533.607
Herwaardering herdenkingsmunten	<u>-172.341</u>	<u>1.227.144</u>
Stand per 31 december	<u>1.054.803</u>	<u>22.760.751</u>

De mutaties in 2018 en 2017 zijn krachtens art 8.3 toevoegingen van de waarderingsmutaties van de beleggingen in kapitaal, reserve fondsen en bijzondere reserves.

25.3. Bijzondere Reserve

Krachtens art 6 van de Bankwet is de Bank bevoegd met goedkeuring van de Minister van Financiën Bijzondere Reserve te vormen. Door de Raad van Commissarissen is op de Vergadering van 26 januari 2022 in het kader van de vaststelling de jaarrekening 2016 het saldo van deze reserve per 31 december 2016 groot SRD 80.798.121 in zijn geheel aangewend ter gedeeltelijke compensatie van het verlies over het verslagjaar 2016. Dit besluit is genomen na goedkeuring van de Minister van Financiën en Planning. Het saldo van de Bijzondere reserve is na de aanwending van het saldo ultimo december 2016 nihil. In 2018 waren er geen mutaties in deze post. (2017: idem)

TOELICHTING

Toelichting op de resultatenrekening over 2018

1. Interestbaten

		2018	2017
		SRD	SRD
Interestbaten van de Staat	1.1	210.875.771	215.004.363
Interestbaten lokale banken (netto)	1.2	2.918.541	4.265.426
Interestbaten personeelskredieten		1.389.518	1.188.907
Interestbaten beleggingen in vreemde valuta	1.3	36.931.845	9.469.322
		252.115.675	229.928.018

1.1. Interestbaten van de Staat

De interestbaten onder deze post betreft interest uit hoofde van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' op basis van 9% per jaar (2017: idem).

1.2. Interestbaten lokale banken

		2018	2017
		SRD	SRD
Wegens kredietfaciliteiten		5.291.938	6.527.192
Wegens depositofaciliteiten		-2.373.397	-2.261.766
Netto interestbaten lokale banken		2.918.541	4.265.426

De interestbaten lokale banken zijn in 2018 afgenomen. Er is door de banken in 2018 t.o.v. het voorgaand verslagjaar minder gebruik gemaakt van de kredietfaciliteiten van de Centrale Bank van Suriname. Daarnaast zijn vanwege het aanbieden van depositofaciliteiten aan de lokale banken de 'netto interestbaten lokale banken' verder afgenomen.

1.3. Interestbaten beleggingen in vreemde valuta

		2018	2017
		SRD	SRD
Interestbaten obligaties		4.071.723	1.262.708
Interestbaten deposito's		32.860.122	8.206.614
		36.931.845	9.469.322

In het verslagjaar is de beleggingsportefeuille ten opzichte van het voorgaand boekjaar verruimd.

2. Interestlasten

		2018	2017
		SRD	SRD
Interestbaten/lasten van goudcertificaten	2.1	200.512	-2.501.289
Overige interestlasten	2.2	-1.381.177	-1.197.845
Totaal lasten/ baten		-1.180.665	-3.699.134

2.1. Interestlasten van goudcertificaten

De onder de interestlasten opgenomen mutatie betreft vanaf maart 2015 enkel de herwaardering van de geaccumuleerde interest op de uitstaande goudcertificaten (2017: idem.) Conform het Reglement is de rente bijgeschreven totdat de nominale waarde van de uitstaande goudcertificaten is bereikt. Dit was reglementair tot eind februari 2015 (Zie toelichting onder de post 'Goudcertificaten').

2.2. Overige Interestlasten

De 'Overige interestlasten' betreffen de interestlast van de door het Pensioenfonds aan de Bank ter belegging via het Huisvestingsfonds toevertrouwde middelen.

3. Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering naar lagere marktwaarde

Deze post bevat zowel de verkoopresultaten alsook de afwaardering naar lagere marktwaarde van goud, vreemde valuta en beleggingen, de koersverschillen bij valuta-omzettingen en bij koerstransacties tegen afwijkende koersen. Bij het bepalen van de verkoopresultaten wordt ten aanzien van de kostprijs van de verkochte voorraden goud en deviezen uit gegaan van het first in first out principe.

		2018	2017
		SRD	SRD
Opbrengst bij verkoop obligaties		4.891.480	1.551.116
Herwaardering herdenkingsmunten		-173.127	1.321.204
Transactie resultaten	3.1	-32.652.311	-220.377.581
Gerealiseerde herwaardering	3.2	3.486.781	11.311.157
Afboeking debetstand koersverschillen (CNY)	3.2	-4.837.469	-
		-29.284.646	-206.194.104

3.1. Transactieresultaten

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Koersverschillen 'achterstallige' overmakingen		1.132.465	-3.179.491
Koersverschillen Swapdeals algemene banken		-41.945.577	-181.458.485
Koersverschillen u.h.v. IMF-lening		12.818.000	-37.816.000
Diverse		-4.657.199	2.076.394
		-32.652.311	-220.377.582

3.2. Gerealiseerde herwaardering goud en deviezen

In het verslagjaar is de realisatie op goud SRD 2.274.320 (2017: SRD 5.929.736). De realisatie bij de overige vreemde valutatransacties bedroeg in 2018 SRD 1.212.461 (2017: SRD 5.381.421).

3.3. Afboeking debetstand koersverschillen

Betreft afboeking negatieve koersverschillen bij de CNY-Swaps in 2018 ad SRD 4.837.469.

4. Koersmarge

		2018	2017
		SRD	SRD
Koersmarge transacties in US-dollar		14.285.985	19.031.017
Koersmarge transacties in Euro		3.692.067	2.753.976
Koersmarge transacties in Pond Sterling		15.234	3.823
Koersmarge transacties in overige valuta		40.937	797.302
		18.034.223	22.586.118

Waarvan uit hoofde van:

		2018	2017
		SRD	SRD
Deviezen transacties Centrale Bank van Suriname		18.098.007	22.648.426
Afdracht aan lokale deviezen banken inzake inkoop deviezen		-63.784	-62.308
		18.034.223	22.586.118

5. Provisiebaten

Deze post betreft voornamelijk de betalingsprovisie geheven voor het verrichten van buitenlandse overmakingen ten behoeve van de Staat en derden (voornamelijk parastatale instellingen en oliemaatschappijen).

6. Overige baten

Deze bestaan uit:

	2018	2017
	SRD	SRD
Opbrengst SNEPS	12.394.167	-
Opbrengst verkoop herdenkingsmunten	138.391	60.164
Opbrengst verkoop van goud (7% toeslag goudgrenailles)	1.000	3.032
Opbrengst Goudlab	-	43.108
Overige opbrengsten	88.616	119.575
	12.622.174	225.879

Opbrengst SNEPS

Deze opbrengsten vloeien voort uit de bijdrage van de deelnemende banken in het Suriname National Electronic Payment System (SNEPS) voor het operationeel houden van dit systeem. Dit systeem is vanaf 1 januari 2018 operationeel en de bijdrage per bank is opgebouwd uit twee componenten, zijnde een vaste fee en een transactie gerelateerde fee.

7. Personeelskosten

Deze post is als volgt opgebouwd:

	2018	2017
	SRD	SRD
Salarissen, gratificatie, vakantiegeld 7.1	82.716.947	79.502.069
Overwerk	6.198.541	5.403.000
Toelagen	1.519.578	1.542.295
Pensioenkosten 7.2	28.152.276	23.496.509
Medische kosten	5.532.512	5.649.147
Overige sociale lasten	958.386	1.125.617
Overige personeelskosten 7.3	12.353.999	9.783.213
	137.432.239	126.501.850

Personeelsleden in dienst ultimo boekjaar

	2018	2017
Man/Vrouw=totaal	220/217=437	222/223=445
CAO/Staf=totaal	192/245=437	201/244=445
Gemiddelde personeelskosten per persoon	SRD 314.490	SRD 284.274

7.1. Salarissen, gratificatie, vakantiegeld

De toename van deze post is het gevolg van loonaanpassingen ingevolge CAO-afspraken.

7.2. Pensioenkosten

Deze zijn als volgt opgebouwd:

	2018	2017
	SRD	SRD
Pensioenpremie directie, staf en personeel	25.017.082	22.199.782
Dotatie pensioenvoorziening Presidenten van de Bank	3.135.194	1.296.727
	28.152.276	23.496.509
Aantal actieve personen voor pensioendeelname	425	404
Aantal gepensioneerde personen	116	93

Pensioenpremie directie, staf en personeel

De aan van het personeel zijn ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname. De pensioenen zijn gebaseerd op het 'final pay' systeem. De aan het pensioenfonds verschuldigde koopsommen zijn door een actuaris vastgesteld op basis van de verkregen-rechten-methode en ten laste van het jaar gebracht waarop die betrekking hebben.

De aan het Pensioenfonds van de Bank verschuldigde premies en koopsommen voor de actieve deelnemers zijn volledig door de Bank gefinancierd. Jaarlijks vindt er een toename plaats der pensioenaanspraken als gevolg van salarisverhogingen, toename van de diensttijd, en als gevolg van incidentele backservice aanspraken.

7.3. Overige personeelskosten

Onder deze kosten zijn opgenomen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Dotatie aan voorziening post-employment benefits	9.442.262	7.381.092
Diverse personeelskosten	<u>2.911.737</u>	<u>2.402.121</u>
	<u>12.353.999</u>	<u>9.783.213</u>

8. Andere beheerskosten

De post andere beheerskosten is als volgt opgebouwd:

		2018	2017
		SRD	SRD
Beheerskosten goud, deviezen en bankbiljetten	8.1	1.598.193	177.188
Kosten diensten van consultants/accountants en overige diensten van derden	8.2	7.574.106	5.839.979
Kosten Seminars		162.272	571.042
Trainingen en opleidingen		340.567	224.765
Honorarium Raad van Commissarissen		100.500	175.392
Huisvestingskosten	8.3	2.683.449	2.849.482
Huurlasten	8.4	1.915.100	3.869.896
Bewaking en beveiliging		148.357	160.543
Kantoorkosten	8.5	1.479.040	1.598.069
Kosten automatisering	8.6	6.843.043	7.539.853
Communicatie		847.212	889.214
Advertentiekosten		31.315	26.733
Representatiekosten		587.629	521.875
Publicatiekosten		13.468	12.771
Bibliotheek en documentatie		206.852	167.797
Reis en verblijfskosten		3.599.682	3.368.365
Transportkosten	8.7	811.044	652.283
Contributies		933.699	871.274
Bijdragen en giften	8.8	429.819	433.646
Algemene kosten	8.9	2.185.428	1.960.058
Overige kosten	8.10	<u>1.500.183</u>	<u>1.247.483</u>
		<u>33.990.958</u>	<u>33.157.708</u>

Nadere specificering van kostenposten:

8.1. Beheerskosten goud, deviezen en bankbiljetten

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Kosten geldzendingen	679.079	-433.504
Kosten Goudlab	7.210	45.918
Kosten geldvernietiging	211.609	196.681
Servicekosten S.W.I.F.T.	629.516	236.173
Kosten sorteermachines	70.779	131.920
Overige beheerskosten goud, deviezen en bankbiljetten	<u>1.598.193</u>	<u>177.188</u>

8.2. Kosten diensten van consultants/accountants en overige diensten van derden

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Kosten controle van de jaarrekening, meerwerk en bijstand	3.789.989	4.084.433
Overige kosten diensten van consultants en overige	<u>3.784.117</u>	<u>1.755.546</u>
	<u>7.574.106</u>	<u>5.839.979</u>

8.3. Huisvestingskosten

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Elektra en water	800.593	938.383
Onderhoud en schoonmaak gebouwen, terreinen en installaties	1.042.816	1.105.505
Assurantie gebouwen	489.699	461.347
Overige schoonmaakkosten	<u>350.341</u>	<u>344.247</u>
	<u>2.683.449</u>	<u>2.849.482</u>

8.4 Huurlasten

De kosten voor huurlasten hebben betrekking op de volgende:

- Het pand aan de Prins Hendrikstraat/Ons Erf: Directoraat Toezicht Kredietwezen
- Het pand aan de Commissaris Weythingweg: Kantooruimte en Archief van de Bank

Per 31 december 2018 betreffen op basis van de aangegane huurovereenkomsten de toekomstige huurverplichtingen SRD 1.579.830.

8.5. Kantoorkosten

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Druk- en bindwerk	44.712	31.403
Kantoorbehoefte	400.389	519.884
Onderhoud inventarissen	<u>1.033.939</u>	<u>1.046.782</u>
	<u>1.479.040</u>	<u>1.598.069</u>

8.6. Kosten automatisering

De kosten voor automatisering betreffen hoofdzakelijk de kosten voor onderhoud en licentie.

8.7. Transportkosten

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Onderhoud transportmiddelen	334.459	225.811
Benzinekosten dienstvoertuigen	287.355	247.593
Verzekeringskosten	153.047	134.632
Overige transportkosten	<u>36.183</u>	<u>44.247</u>
	<u>811.044</u>	<u>652.283</u>

8.8. Bijdragen en giften

De kosten voor bijdragen en giften die de Bank heeft verstrekt in 2018 waren in het kader van gemeenschapsprojecten.

8.9. Algemene kosten

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Kosten correspondenten	1.008.184	966.985
Portokosten	25.379	23.380
Kosten kantine	240.392	158.812
Bedrijfskleding	371.146	334.231
Kasrisicopremie	16.020	16.200
Kerst en oudejaarsviering	496.933	378.263
Kosten viering jaardag Centrale Bank	24.939	79.931
Overige algemene kosten	<u>2.435</u>	<u>2.256</u>
	<u>2.185.428</u>	<u>1.960.058</u>

8.10. Overige kosten

Deze betreffen:

	2018	2017
	SRD	SRD
Huisvesting	227.048	841.918
Ondersteuning project GMW beurs	21.728	27.142
Diverse kleine inventaris	33.607	33.990
Overige	<u>1.217.800</u>	<u>344.433</u>
	<u>1.500.183</u>	<u>1.247.483</u>

Overige

Deze betreft voornamelijk de kosten vanwege trekkingen op de Chinese Yuan/Suriname dollar Bilateral Swap Agreement.

9. Afschrijving op materiële vaste activa

Deze post is als volgt opgebouwd:

	2018	2017
	SRD	SRD
Afschrijving op gebouwen	4.283.302	4.267.953
Afschrijving op inventarissen	5.925.321	6.566.017
Afschrijving op transportmiddelen	<u>242.195</u>	<u>369.572</u>
	<u>10.450.818</u>	<u>11.203.542</u>

De afschrijving op inventarissen en transportmiddelen is gebaseerd op historische kostprijs.

De afschrijving op gebouwen is gebaseerd op actuele waarde.

OVERIGE GEGEVENS

Vaststelling jaarrekening

Volgens artikel 30 van de Bankwet maakt de President van de Bank jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekening van de Bank op, terwijl de Raad van Commissarissen de jaarrekening vaststelt. De vastgestelde jaarrekening strekt de President van de Bank tot volledige kwijting, behoudens de bevoegdheid van de Raad van Commissarissen een voorbehoud te maken.

Statutaire winstverdeling

van de Bank is opgenomen in artikel 35 van de Bankwet. Van de winsten van de Bank, zoals die blijken uit de door de Raad van Commissarissen vastgestelde jaarlijkse winst- en verliesrekening, wordt vijftientig procent toegevoegd aan het reservefonds, totdat dit fonds het bedrag van het kapitaal heeft bereikt. Hetgeen overblijft, na het treffen van voorzieningen uit prudentie tegen niet-gerealiseerde winsten en voorzieningen zoals neergelegd in de Bankwet, komt aan de Staat.

Het kapitaal bedraagt volgens artikel 4 van de Bankwet SRD 10.000.000. Het wordt wettelijk naar boven aangepast wanneer de waarde van de geldeenheid van Suriname daalt. Bijstortingen op het kapitaal worden door de Staat opgebracht, al dan niet door winstinhoudingen van de Bank, totdat de maximale omvang van het kapitaal is bereikt, de genoemde aanpassing van dit artikel daaronder mede begrepen. De aanpassing wordt uitgevoerd door het nominaal bedrag van het kapitaal zoveel te verhogen als nodig is om de waardedaling van de geldeenheid van Suriname te compenseren en de tegenwaarde van het kapitaal in internationaal convertibele valuta op peil te houden.

Krachtens artikel 6 is de Bank bevoegd met goedkeuring van de Minister bijzondere reserves te vormen door toevoegingen uit de winst. Onttrekkingen aan deze reserves behoeven de goedkeuring van de Minister.

Vaststelling jaarrekening voorgaand boekjaar

De jaarrekening 2017 is op 26 januari 2022 vastgesteld door de Raad van Commissarissen.

Het resultaat over het boekjaar 2017 bedraagt negatief SRD 126.379.742. De bestemming van dit verlies is door de Raad van Commissarissen als vordering op de Staat opgenomen.

Resultaat boekjaar 2018

De jaarrekening 2018 is op 26 januari 2022 vastgesteld door de Raad van Commissarissen.

Het resultaat over het boekjaar 2018 bedraagt SRD 67.488.465. Conform het besluit tot winstbestemming van de Raad van Commissarissen wordt de winst over het verslagjaar 2018 niet aangewend voor toevoeging aan het Reservefonds noch zal die worden uitgekeerd aan de Staat. De winst 2018 wordt in mindering gebracht op het saldo van de verliezen over 2016 en 2017, die als vordering op de Staat zijn verwerkt.

Bestuur en toezichthoudend orgaan van de Bank

Het Bestuur van de Bank in 2018 tot en met datering van de jaarrekening 2018

Functie	Naam	Periode
Governor		
Governor van de Bank	G. Gersie	Ingaande 1 februari 2016 tot 15 februari 2019
Waarnemend Governor	I. Geduld-Nijman	Ingaande 15 februari 2019 tot 5 maart 2019
Governor van de Bank	R. van Trikt	Ingaande 1 maart 2019 tot 21 januari 2020
Governor van de Bank	M.L. Roemer	Ingaande 22 februari 2020
Directie		
Directoraat Toezicht Kredietwezen		
Directeur	I. Geduld-Nijman	Ingaande 1 maart 2013 tot 15 januari 2021
Directeur	R. Adhin	Ingaande 1 mei 2021
Directoraat Monetaire Zaken en Economische Aangelegenheden		
Coördinator	W. Orie	Ingaande 12 augustus 2015 tot 1 maart 2019
Directeur	W. Orie	Ingaande 1 maart 2019 tot 1 juli 2021
Directeur	H. Dorinnie	Ingaande 15 januari 2022
Directoraat Bankbedrijf en Bancaire Zaken		
Coördinator	F. Ligeon	Ingaande 1 januari 2014 tot 22 februari 2019
Directeur	M. Soekhnandan	Ingaande 1 maart 2019 tot 1 juli 2021
Algemeen Secretaris en Compliance Officer	F. Alibaks-Hausil	Ingaande 1 maart 2019
Managementteam ondersteunend aan het bestuur van de Bank van 2014 tot februari 2019		
Manager Financieel Management	H. Panka	Ingaande 1 januari 2014 tot 22 februari 2019
Algemeen Secretaris	A. Limon-Sof	Ingaande 1 februari 2016 tot 22 februari 2019
Manager Cluster Strategische Planning en Bedrijfsvoering	R. Fränkel	Ingaande 1 december 2017 tot 22 februari 2019

Het toezichthoudend orgaan van de Bank in 2018 tot en met datering van de jaarrekening 2018

Functie	Naam	Periode
Raad van Commissarissen:		
Instelling te rekenen vanaf 1 februari 2016 (instelling van nieuwe RVC-leden van de CBvS):		
Regeringscommissaris	S. Tjong-Ahin	Ingaande 1 februari 2016 tot 21 januari 2019
Directeur van Financiën	J. Tawjoeram	Ingaande 1 juni 2016 tot en met 12 mei 2021
Directeur van Handel en Industrie	R. Raveles	Ingaande 11 mei 2016 tot 1 oktober 2019
Commissaris	C. Linger-van der Ziel	Ingaande 1 februari 2016
Commissaris	G. van Dijk	Ingaande 1 februari 2016 tot 28 april 2016
Regeringscommissaris	R. van Trikt	Ingaande 21 januari 2019 tot 5 maart 2019
Regeringscommissaris	V. Kirpalani	Ingaande 25 maart 2019 tot 19 april 2020
Regeringscommissaris	L. Winter	Ingaande 6 mei 2020 terugwerkend naar 19 april 2020
Directeur van Handel en Industrie	Y. Rokadji	Ingaande 1 oktober 2019 tot 18 september 2020
Commissaris	C. Linger-van der Ziel	Ingaande 1 februari 2016 tot 18 september 2020
Commissaris	S. Proeve	Ingaande 21 januari 2019 tot 18 september 2020
Commissaris	A. Misiekaba Sr.	Ingaande 15 juli 2019 tot 18 september 2020
Raadsformatie per december 2021		
Regeringscommissaris	K. Raghoebarsing	Ingaande 18 september 2020
Directeur van Financiën en Planning	D. Parohi	Ingaande 1 oktober 2021
Directeur van Economische Zaken Ondernemerschap en Technologische Innovatie	A. Jadoenathmisier	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	R. Ravenberg	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	F. Misiekaba	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	E. Feller	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	T. Koema-Plein	Ingaande 18 september 2020

Gebeurtenissen na balansdatum (GNB)

1. Governor van de Bank in de periode februari 2016 tot heden

Per 1 februari 2016 is ter opvolging van Governor G. Hoefdraad, de heer G. Gersie benoemd tot Governor en heeft tot 15 februari 2019 als Governor gediend.

De heer R. van Trikt is ter opvolging van de heer G. Gersie per 5 maart 2019 tot Governor benoemd. Per 21 januari 2020 is de heer R. van Trikt per presidentiele resolutie ontslagen.

Voorafgaand aan de benoeming tot Governor van de Bank heeft de heer R. van Trikt als Regeringscommissaris in de Raad van Commissarissen gediend van 21 januari 2019 tot 5 maart 2019. De benoeming voor deze toezichthoudende functie is niet geformaliseerd.

Per 22 februari 2020 is de heer M.L. Roemer tot Governor benoemd.

In de jaren 2019 en 2020 waarin er sprake is van ontstentenis van Governors vanwege hun aftreden is met referentie aan artikel 22 lid 3 van de Bankwet, mevrouw I. Geduld-Nijman als waarnemend Governor opgetreden.

2. Directie van de Bank

Beëindiging dienstbetrekking directeuren

Na overleg met de regering heeft de Bank besloten de dienstbetrekking met de directeuren dr. W. Orie en drs. M. Soekhnandan, MSc. in gemeen overleg te beëindigen per 1 juli 2021.

Benoeming directeuren

Per 1 mei 2021 is de heer drs. R. Adhin benoemd tot directeur van het Directoraat Toezicht Kredietwezen.

Per 15 januari 2022 is de heer drs. H. Dorinnie benoemd tot directeur van het Directoraat Monetaire Zaken en Economische Aangelegenheden.

3. Wijziging wisselkoersarrangement en aanpassing wisselkoersen

In mei 2016 heeft de Bank in het kader van de uitvoering van een economisch herstelprogramma het toen geldend wisselkoerssysteem, waarbinnen de wisselkoers door middel van de vrije werking van het marktmechanisme werd bepaald, herbevestigd. Echter, de aanhoudende overwaardering van de Surinaamse dollar ten opzichte van andere internationale convertibele munteenheden vanaf augustus 2018 en de versturende werking hiervan op de reële economie noopte de Bank tot heroriëntatie van haar wisselkoersbeleid.

Het vrije marktmechanisme onder het volledig flexibel wisselkoerssysteem functioneerde niet optimaal vanwege diverse onvolkomenheden op de valutamarkt en het valutaverkeer, zoals imperfecte marktstructuur (dominante marktpelers), kleinschaligheid en beperkte diepgang van de valutamarkt alsook de ver doorgevoerde liberalisatie van het valutaverkeer, waardoor de Bank bijsturing nodig achtte. Naar aanleiding hiervan had de Bank in maart 2020 de Minister van Financiën geadviseerd om over te stappen op een beheerst-zwevend wisselkoerssysteem. Dit advies werd opgevolgd en vervolgens in de Resolutie van 15 april 2020 no.10.527/20 houdende wijziging van de Resolutie Wisselkoersarrangementen 1994 (S.B. 1994 no 64) nader geregeld.

Onder het beheerst-zwevende wisselkoerssysteem noteerde de Bank een wisselkoers die tot stand kwam middels het vraag- en aanbodmechanisme met dien verstande dat de valutamarktontwikkelingen periodiek werden geëvalueerd en de wisselkoersen werden bijgesteld, naar gelang de marktomstandigheden dat vereisten. De Bank stelde modelmatig op basis van macro-economische uitgangspunten de mate van overwaardering van de Surinaamse dollar vast. Op grond hiervan werd de verkoopkoers van de Amerikaanse dollar op 22 september 2020 aangepast van SRD 7,520 per USD naar SRD 14,290 per USD.

Instelling van minimum- en maximumkoersen per 1 maart 2021

Aangezien de nodige fiscale beleidsmaatregelen ter ondersteuning van de wisselkoersaanpassing uitbleven, waren in de economie nog afwijkende wisselkoersen van toepassing. Na de evaluatie van de valutamarktomstandigheden en ter bevordering van een efficiënte werking van het transactieverkeer op de valutamarkt, heeft de Bank gemeend, met inachtneming van artikel 10 lid f van de Bankwet 1956, een tijdelijke minimum- en maximumverkoopkoers voor de

Amerikaanse dollar in te stellen. De Bank stelde per 1 maart 2021 een bandbreedte in voor de verkoopkoers van de Amerikaanse dollar en wel als volgt:

Een minimumverkoopkoers van SRD 14,290 per USD.

Een maximumverkoopkoers van SRD 16,300 per USD.

De ingestelde maximumkoers voor de verkoopkoers van de Amerikaanse dollar was modelmatig vastgesteld en weerspiegelde als zodanig een op een evenwichtig groeipad gebaseerde wisselkoers. De bedoeling was om de afwijkende wisselkoersen, die in de economie van toepassing waren, terug te brengen naar dit evenwichtsniveau.

De aanhoudende afwijkende wisselkoersen in de economie waren voor de Bank wederom aanleiding om de koersontwikkelingen wederom aan een modelmatige evaluatie te onderwerpen. De modeluitkomsten suggereerden een overwaardering van de Surinaamse dollar. Op basis van deze modeluitkomsten stelde de Bank in aanloop naar de overgang op volledig flexibele wisselkoersen de bandbreedte voor de Amerikaanse dollar per 20 mei 2021 als volgt vast:

Een minimumverkoopkoers van SRD 14,290 per USD.

Een maximumverkoopkoers van SRD 21,000 per USD.

Adoptie van een flexibel wisselkoerssysteem per 7 juni 2021

De Bank heeft per 7 juni 2021 ingevolge de Resolutie van 3 juni 2021 No. 6778/21 (S.B. 2021 No. 76) het beheerst-zwevend wisselkoerssysteem verlaten en een flexibel wisselkoerssysteem geadopteerd. Aanleiding hiertoe is de overstap van de Bank op de uitvoering van een nieuw monetair beleidsraamwerk, waarbij niet de wisselkoers doch de basisgeldhoeveelheid als beleidsvariabele voor de beheersing van inflatie van toepassing is.

Het flexibel wisselkoerssysteem impliceert dat de Bank wisselkoersen noteert die door middel van het vraag- en aanbodmechanisme tot stand komen. Dit houdt in dat zij vanaf 7 juni 2021 aan de hand van de transactievolumes en de koersnoteringen der algemene banken en wisselkantoren driemaal per dag de gewogen gemiddelde aan- en verkoopkoersen berekent en publiceert, namelijk omstreeks 10:00u, 12:30u en 15:00u. Hiermede is tevens de per 1 maart 2021 ingestelde bandbreedte voor de USD-wisselkoers komen te vervallen.

De slotkoersen van wissels, cheques en overmakingen voor de USD en EUR bedroegen op 31 december van de onderstaande boekjaren als volgt:

Boekjaar	2019		2020		2021	
	Aankoop	Verkoop	Aankoop	Verkoop	Aankoop	Verkoop
1 USD = SRD	7,396	7,520	14,018	14,290	20,893	21,296
1 EUR = SRD	8,275	8,414	17,216	17,550	23,723	24,146

4. Voorschotten aan de Staat ex artikel 21 van de Bankwet

4.1 Verstrekkingen werkvoorschotten aan de Staat

In april 2016 heeft de Bank een Memorandum van Overeenstemming (hierna: 'MvO') getekend met het Ministerie van Financiën. De belangrijkste afspraak in deze MvO was het afzien van financiering op basis van artikel 21 van de Bankwet. Deze MvO was een van de vereisten ('prior action') van het IMF voor het aangaan van een Stand-By Arrangement (SBA) tussen IMF en de Bank.

Per januari 2019 heeft de toenmalige Minister van Financiën, de heer Hoefdraad, de MvO opgezegd. Als reden voor de opzegging is aangegeven de verbetering van de macro-economische situatie van het land, waardoor de restrictie niet meer noodzakelijk werd geacht. Met het opzeggen van de MvO is tegelijk een verzoek gedaan aan de Bank een voorschot te verstrekken aan de Staat uit hoofde van artikel 21 van de Bankwet.

De toenmalige Governor G. Gersie heeft het verzoek tot financiering conform artikel 21 van de Bankwet op 1 februari 2019 geaccordeerd, op basis van de goedgekeurde begroting van het dienstjaar 2018. In navolging hiervan is op 15 maart 2019 SRD 670,1 miljoen aan voorschotten aan de Staat verstrekt. Dit voorschot is in de administratie afgewikkeld op 23 augustus 2019.

Per diezelfde datum is door Governor R. van Trikt (opvolger van Governor G. Gersie) een nieuw werkvoorschot ex artikel 21 van de Bankwet verstrekt aan de Staat groot SRD 648,8 miljoen, op basis van de goedgekeurde begroting

van het dienstjaar 2019. Dit voorschot is per leenovereenkomst d.d. 28 april 2020, tussen de Republiek Suriname en de Centrale Bank van Suriname, opgegaan in de nieuwe lening '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*' (zie GNB 18). Het 2^e werkvoorschot ad. SRD 670,1 miljoen opgenomen in 2019, de verschuldigde rente over de leenperiode van het 2^e werkvoorschot ad SRD 53,5 miljoen en de verschuldigde rente over het 1^e werkvoorschot over de leenperiode maart - augustus 2019 ad SRD 33,5 miljoen zijn evenzo in de '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*' opgenomen.

Op de Bank is in april 2020 een beroep gedaan door de Staat voor een nieuw te verstrekken werkvoorschot ex artikel 21 van de Bankwet, welk voorschot groot SRD 648,8 miljoen op basis van de goedgekeurde begroting van het dienstjaar 2019 in de administratie is verwerkt op 20 mei 2020.

4.2 Rentetarieven voor werkvoorschotten ex artikel 21 van de Bankwet

Per 15 maart 2019 is het rentetarief voor werkvoorschotten ex artikel 21 van de Bankwet verhoogd van 9% naar 12% per jaar. Het rentetarief voor debet-standen op werkrekeningen van Staat is eveneens verhoogd en vastgesteld op 12% per jaar.

Per april 2020 geldt het rentetarief van 9% voor werkvoorschotten ex artikel 21 van de Bankwet en voor debet-standen op werkrekeningen van Staat.

5. IMF programma

Het 24-maands Stand-By Arrangement

In mei 2016 is door het IMF goedgekeurd een 24-maands Stand-By Arrangement (SBA) voor Suriname, tot een totaal bedrag SDR 342 miljoen. Dit ter ondersteuning van het door de regering van Suriname opgesteld programma voor herstel van de macro-economische stabiliteit en het vertrouwen in de economie.

In juni 2016 is uit deze leningsfaciliteit de eerste tranche ad. SDR 58 miljoen ($\pm$ USD 81,5 miljoen) gestort ten gunste van de Centrale Bank van Suriname. Er zijn sindsdien tot heden geen nadere tranches ontvangen van het IMF. Terugbetaling van de ontvangen middelen aan het IMF is geschiedt van augustus 2019 tot en met juni 2021. Er zijn 8 tranches elk groot SDR 7.250.000 per kwartaal terugbetaald aan het IMF, in totaal SDR 58 miljoen.

Het driejarig arrangement onder de Extended Fund Facility van het IMF

Op 22 december 2021 heeft het Uitvoerend Bestuur van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) het verzoek van de Surinaamse autoriteiten goedgekeurd ter ondersteuning van het economisch plan van Suriname dat gericht is op het herstel van de overheidsfinanciën, de vermindering van de schuldenlast van de overheid, de bescherming van de kwetsbaren in de samenleving via sociale vangnetprogramma's, het upgraden van het monetaire en wisselkoersbeleidsraamwerk, de stabilisering van het financieel systeem, de versterking van de institutionele capaciteiten, de verbetering van de 'governance' en de bestrijding van corruptie en witwaspraktijken. Het goedgekeurd IMF-programma behelst een bedrag van in totaal SDR 472,8 miljoen ($\pm$ USD 688 miljoen). Op 28 december 2021 is uit deze leningsfaciliteit de eerste tranche ad. SDR 39,4 miljoen ($\pm$ USD 55,1 miljoen) gestort ten gunste van de Centrale Bank van Suriname, die zij vervolgens op dezelfde dag heeft bijgeschreven op de rekening van het Ministerie van Financiën en Planning.

Vooruitlopend op de goedkeuring van het IMF-programma hebben de monetaire autoriteiten zich gecommitteerd aan diverse vereisten. De markante gebeurtenissen in dit kader zijn de ondertekening van het Memorandum of Understanding ter beëindiging van monetaire financiering van overheidstekorten op 2 juli 2021 en het Memorandum of Understanding ter bevordering van de data-uitwisseling tussen de Centrale Bank van Suriname en het Ministerie van Financiën en Planning op 8 juni 2021.

6. Geconsolideerde Staatsschuld III

Voor deze vordering van de Bank heeft de Staat zijn rechten op de jaarlijkse winst van de Bank als zekerheid gesteld. Vanwege het verlies over 2015 en de voorziene verliezen over 2016 tot en met 2017 (ongecontroleerd) is deze vordering op de Staat niet gedekt door de verstrekte zekerheid. Ook de voorlopige ongecontroleerde positieve resultaten over 2018 en 2019 zijn niet dekkend.

Het saldo van deze vordering op de Staat bedroeg per eind 2017 SRD 2.343.064.119 waarna er voor 2018 een aflossingsvrije periode van 12 maanden en een interestpercentage van 4,0% in plaats 3,5% is afgesproken tussen partijen, het Ministerie van Financiën en de Bank. De gewijzigde leningscondities zijn niet geformaliseerd. In 2019 tot

en met april 2020 zijn er geen aflossingen noch rentebetalingen verricht door de Staat.

Het saldo van de *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* per 24 april 2020, groot SRD 2.343.064.119, is per leenovereenkomst dd. 28 april 2020, tussen de Republiek Suriname en de Bank, opgegaan in de een nieuwe lening *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'*.

In april 2020 is het interestpercentage van de *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* verhoogd van 3,5% naar 9%. Deze verhoging van de rentevoet is terugwerkend naar 18 september 2015 van kracht. De vordering inzake de suppletierente over 18 september 2015 tot en met 24 april 2020 is toegevoegd aan de *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'*. (Zie GNB 19). De *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* en de suppletie rentevordering over 2015, 2016, 2017 en 2018 zijn per 31 december van de genoemde boekjaren niet gedekt, vanwege de verliezen in deze jaren dan wel het saldo verlies per 31 december 2018..

7. Kaloti Jewellery International DMCC

Op 30 juni 2016 hebben Kaloti Jewellery International DMCC (KJI) en de Bank een Precious Metals Refining And Trading Agreement ondertekend. Deze overeenkomst maakt het mogelijk het Industrie goud van de Bank bij KJI te kunnen raffineren en daarna als monetair goud in bewaring te geven.

8. In beslagname EUR 19,5 miljoen

Op 13 april 2018 is door de Nederlandse Justitie een geldzending van de Bank van 19,5 miljoen aan eurobiljetten in beslaggenomen. De inbeslagname van EUR 19,5 miljoen heeft grote negatieve effecten gesorteerd op de Surinaamse economie. Het betalingsverkeer in Suriname is voornamelijk contant van aard en vindt naast de Surinaamse dollar ook plaats in de Amerikaanse dollar en de euro. Geldzendingen van structurele overschotten van eurobiljetten (voortkomend uit bestedingen door toeristen en bezoekers uit voornamelijk Nederland en Frans-Guyana) en instroom van US-dollarbiljetten (betaalmiddel in een aantal sectoren in de Surinaamse economie) vormen onderdeel van de Surinaamse economie en derhalve van het financieel systeem.

De Bank en drie commerciële banken (Hakrinbank, Finabank en De Surinaamsche Bank) hebben teruggave van dit bedrag geëist. Op 24 december 2019 is door de Nederlandse rechtbank vonnis gewezen m.b.t. de inbeslagname van de EUR 19,5 miljoen. Het Nederlandse OM is in het ongelijk gesteld i.v.m. soevereiniteit van de CBvS betreffende de geldtransport. De rechtbank in Nederland heeft overwogen dat de Centrale Bank als officieel staatsorgaan van de staat Suriname moet worden aangemerkt en dat de FIOD beslag heeft gelegd onder een andere staat, namelijk Suriname. Het feit dat er voor strafrechtelijke procedures geen verdrag is dat in algemene zin de immuniteit van staatsorganen tegen de rechtsmacht van een vreemde staat regelt, betekent naar het oordeel van de rechtbank niet dat een staatsorgaan als de CBvS geen immuniteit kan genieten tegen strafrechtelijke acties ondernomen door een vreemde staat. Echter het OM in Nederland heeft op 3 januari 2020 cassatie ingesteld en op 11 mei 2020 het cassatieschriftuur ingediend. Een definitieve uitspraak in deze kan mogelijk nog enige tijd vergen.

Op 6 juli 2021 deed de Hoge Raad der Nederlanden (hierna HR) uitspraak op het beroep in cassatie van het OM tegen de beschikking d.d. 24 december 2019 van de Rechtbank Noord-Holland. Bij die beschikking heeft de Rechtbank het beslag opgeheven en bepaald dat het OM de gelden diende te retourneren aan de CBvS, omdat de beslaglegging in strijd was met het interstatelijk geldende beginsel van immuniteit. De HR vernietigde deze beslissing en verwees de zaak naar het Gerechtshof Amsterdam om de zaak op het door de CBvS en de handelsbanken in juni 2019 ingestelde beklag te behandelen en af te doen met inachtneming van de beschikking van de HR. Het Hof wenst voorafgaande aan een later in het jaar te plannen zitting, eerst een schriftelijke conclusiewisseling te houden.

9. Kasreserveregeling mei 2019

De op 12 februari 2003 geïntroduceerde kasreserveregeling voor het vreemde valuta bedrijf is na gepleegd overleg met de directies van de deviezenbanken per schrijven van 27 mei 2019 gewijzigd.

Het kasreservepercentage is vastgesteld op 50% van de reserve base en hiervan zullen de deviezenbanken tenminste de helft (50%) bij de Bank aanhouden op een USD-kasreserverekening. Het resterend deel van de USD-verplichte kasreserves zal worden aangehouden door de banken bij buitenlandse correspondentbanken. De verplichte kasreserves in euro's zullen ten volle (100%) bij de Bank worden aangehouden op een EUR-kasreserverekening.

In de gewijzigde regeling is genoemd een Strategic Investment Committee (SIC). SIC zou bestaan uit 9 (negen) functionarissen: drie vertegenwoordigers van de Bank, waarvan een als voorzitter zal optreden, twee vertegenwoordigers van de Surinaamse Bankiersvereniging, twee vertegenwoordigers van het verzekeringswezen en twee vertegenwoordigers van het pensioenwezen. Het investeringsbeleid zal door het SIC worden opgesteld en door

de Bankpresident worden goedgekeurd. Dit is echter niet gebeurd en ook het SIC is niet ingesteld geworden in 2019. Het SIC zou tevens belast zijn met het beleggingsbeleid van de Bank.

De Kasreserveveregeling mei 2019 is op 30 januari 2020 nader gewijzigd. Het SIC is per die datum officieel ingesteld in een kleinere setting, te weten met 3 (drie) functionarissen: één vertegenwoordiger van de Bank, als voorzitter, en twee vertegenwoordigers van de Surinaamse Bankiersvereniging. Het beleggingsbeleid (*'Investment Policy Statement'*) is per dezelfde datum goedgekeurd. De verplichte aanhouding van kasreservemiddelen bij de Bank is daarbij gewijzigd naar 40% voor de USD en 70% voor de EUR, terwijl het verplichte kasreservepercentage gehandhaafd werd op 50% van de reserve base in USD en eur.

10. USD Cash leveringen aan de CBvS door de Federal Reserve Bank of New York

De inbeslagname van EUR 19,5 miljoen in april 2018 heeft onder meer gezorgd voor het drastisch teruglopen van de beschikbaarheid van contante US-dollars in Suriname. Sinds de inbeslagname van bedoelde geldzending vonden namelijk geen geldzendingen naar en van het buitenland plaats, dus ook geen invoer van USD-bankbiljetten.

Er zijn tussen 13 september 2019 en 9 januari 2020 drie USD-cash zendingen vanaf de Federal Reserve Bank of New York (Fed) uitgevoerd naar de Bank, elk met een waarde van USD 40,8 miljoen.

Op verzoek van de toenmalige Governor R. van Trikt om USD-cash te verstrekken aan de Bank heeft de Fed een due diligence uitgevoerd op de Bank. De nadruk van de vragen in de due diligence betroffen, de noodzaak voor USD-cash voor Suriname en Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism (AML/CFT) issues. Er is geen specifieke overeenkomst ondertekend ten aanzien van de USD-cash leveringen, omdat de Bank een bestaande cliënt is van de Fed.

De Fed heeft verdere levering van USD-bankbiljetten in februari 2020 opgeschort met als argument dat de Bank de tot dan verstrekte USD-bankbiljetten o.a. heeft verstrekt aan non-financial instituten, in deze werd bedoeld de goudexportbedrijven die girale USD-middelen aan de Bank verkochten.

11. Aankoop onroerend goed in 2019

- Aankoop van de voormalige kantoorpanden en terrein van Assuria Schadeverzekering aan de Gravenstraat en Lim A Postraat voor USD 5 miljoen;
- Aankoop ca 590 ha van Panaso NV voor USD 20 miljoen.

De koopsom is niet uitgekeerd aan DSB, maar als termijndeposito voor de duur van 2 jaar vastgezet bij de Bank. In de terugbetaalovereenkomst met DSB (zie GNB 18) wordt rekening gehouden met het wel of niet rechtmatig zijn van deze koop- en verkooptransactie. Er is een besluit genomen door de leiding en de raad van commissarissen van de Bank om een verzoekschrift aan de rechter te richten inzake een oordeel over de rechtmatigheid van de koop- en verkoopovereenkomst. Er wordt thans gewerkt aan het terugdraaien van de koopovereenkomst met Panaso.

- Aankoop 8 objecten van de Staat van Suriname voor EUR 45 miljoen
Bij schrijven van 26 juni 2019/Sec no 275/19/Min heeft de in juni 2020 afgetreden Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, met verwijzing naar een gezamenlijke bespreking met de voormalige President van de Republiek Suriname, de heer D. Bouterse het volgende medegedeeld aan de toen aanzittende Governor van de Bank, de heer R. van Trikt:

'De Staat wenst haar toebehorende onroerende goed in de staat waarin die zich bevindt, over te dragen, waarmede dan wordt bewerkstelligd dat er gedeeltelijke financiering of schuldverrekening kan plaatsvinden'.

Op 28 juni 2019 heeft de Bank de tegenwaarde van EUR 45 miljoen in Surinaamse dollars, zijnde ca SRD 378 miljoen betaald door overmaking op de rekening van het Ministerie van Financiën. In zijn schrijven van 7 november 2019/CBVS 2019/04305 aan de -toenmalige- Minister van Financiën deelt de gewezen Governor R. van Trikt mede het aanbod te accepteren en verzoekt om overschrijving van de onroerende goederen op naam van de Bank. In dit schrijven wordt tevens aangegeven dat de koopsom van EUR 45 miljoen bereids ter beschikking van de Staat c.q. het ministerie van Financiën en Planning is gesteld.

Er is een concept-koopovereenkomst tussen de Staat Suriname, vertegenwoordigt door de directrice van het ministerie R.O.G.B. en de Bank, d.d. 9 december 2019 waarin wordt verwezen naar:

- * het schrijven van het Ministerie van Financiën d.d. 26 juni 2019/Sec no 275/19 waarin de wens tot verkoop van -eerdergenoemd- percelenland met alles wat daarop staat te kennen is gebracht;
- * een schrijven van de Bank/koper 7 november 2019/CBVS 2019/04305 waarin de koper aangeeft het onderhavig percelenland met alles wat erop staat van de verkoper wenst te kopen;

- * een missive van de RvM van 15 november 2019/no 1242 RvM met goedkeuring dat het onderhavige percelenland met alles wat er opstaat door de Staat ten behoeve van het Ministerie van R.O.G.B. verkocht mag worden aan de Bank voor de koopsom van EUR 45 miljoen of het equivalent daarvan op de dag van betaling.

Bij deze overeenkomst zijn de in oktober 2019 geproduceerde perceelkaarten toegevoegd.

Deze objecten waren tot 24 april 2020 nog niet geleverd aan de Bank en er is geen waardering of koopsom per object bekend noch een taxatie van de (markt)waarde per object. De (vooruit)betaling van deze objecten is sedertdien tot aan 28 april 2020 onder de post '*materiële vaste activa*' opgenomen.

- Aankoop 9 objecten van de Staat van Suriname voor EUR 60 miljoen

Bij schrijven van 20 september 2019/Sec no 466/19/Min heeft de in juni 2020 afgetreden Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, met verwijzing naar een gezamenlijke bespreking met de voormalige President van Suriname, de heer D. Bouterse het volgende medegedeeld aan de toen aanzittende Governor van de Bank, de heer R. van Trikt: 'De Staat wenst haar toebehorende onroerende goed in de staat waarin die zich bevindt, over te dragen, waarmee dan wordt bewerkstelligd dat er gedeeltelijke financiering of schuldverrekening kan plaatsvinden'.

Op 24 en 29 september 2019 heeft de Bank de tegenwaarde van EUR 60 miljoen in Surinaamse dollars, zijnde ca SRD 491 miljoen betaald door overmaking op de rekening van het Ministerie van Financiën.

De gewezen Governor R. van Trikt heeft per brief d.d. 3 december 2019 ingestemd om het onderhavig aanbod van de Minister te accepteren.

Van de onderhavige 9 objecten, is 1 object een *parking lot* en de overige 8 betreffen gebouwen en terreinen.

Een deel van de onderhavige objecten staat nog op naam van Stichtingen en/of Naamloze Vennootschappen en een deel op naam van natuurlijke personen.

Er is geen formele goedkeuring van de Raad van Ministers voor de verkoop van deze 9 objecten bekend noch van koop- en verkoopovereenkomst tussen het Ministerie van R.O.G.B. en de Bank.

Deze objecten waren tot 24 april 2020 nog niet geleverd aan de Bank en er is geen waardering of koopsom per object bekend noch een taxatie van de (markt)waarde per object.

De (vooruit)betaling van deze objecten is sedertdien tot aan 28 april 2020 onder de post '*materiële vaste activa*' opgenomen.

De verkrijging van bedoelde 17 panden/objecten per 24 april 2020 is niet gerealiseerd en de aanschaf is hiermede afgewend. Formalisering van deze actie door partijen dient nog ter hand te worden genomen.

De bedragen verstrekt aan de Staat voor de 17 panden/objecten, op basis van het schrijven van de toenmalige Minister van Financiën d.d. 26 juni 2019 en 20 september 2019, zijn per leenovereenkomst d.d. 28 april 2020, tussen de Republiek Suriname en de Centrale Bank van Suriname, omgezet in voorschotten en vormen een onderdeel van de '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*'. (Zie GNB 18).

12. Afdracht Royalty Grassalco door de Staat aan de Bank

De Republiek Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad en de Centrale Bank van Suriname, rechtspersoon rechtsgeldig vertegenwoordigd door de gewezen Governor, de heer R. van Trikt hebben op 1 november 2019 een overeenkomst getekend over royalty afdracht van Grassalco N.V. aan de Bank.

Partijen, de Staat en de Bank, verklaarden het volgende te zijn overeengekomen met inachtneming van de missive van de Raad van Ministers, d.d. 11 oktober 2019 No. -1049 waarbij aan de Minister van Financiën toestemming is verleend '*om de royalty afdracht van Grassalco N.V. aan de Bank af te dragen*':

- Ingaande 1 november 2019 draagt de Staat voor de duur van 15 jaar, tot 1 november 2034, zijn royalty's in contanten (6,5%) en in natura (2%), die worden verkregen van Grassalco N.V. voortvloeiend uit de Delfstoffenovereenkomst d.d. 7 april 1994 aan de Bank af.
- De verwachte inkomsten over de periode genoemd bedraagt USD 427.906.000, waarvan de contante waarde geraamd is op USD 300.000.000.
- Uit de aan de Bank afgedragen inkomsten worden alle schulden die de Staat heeft bij de Bank afgelost, alsmede de overschrijding op de rekeningen-courant.

- Deze overeenkomst treedt in werking op het moment van ondertekening door beide partijen en kan uitsluitend schriftelijk na wederzijdse instemming worden gewijzigd;

Er zijn geen bijlagen bij deze overeenkomst toegevoegd die de bepalingen en de calculaties en veronderstellingen van de projecties nader toelichten.

De Bank heeft in november en december 2019 en in januari en februari 2020 in totaal SRD 2,217 miljard voor de Staat overgemaakt en er is tot en met april 2020 USD 14,9 miljoen aan royalty over goud ontvangen.

Het saldo van de opnamen door de Staat minus de ontvangen royalty's per 24 april 2020 bedraagt ca. SRD 2,1 miljard en is per 28 april 2020 in 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' opgenomen (zie GNB 19). De overeenkomst van 1 november 2019 wordt niet ontbonden, maar blijft overeind ten behoeve van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'.

13. Aangifte tegen gewezen Governor R. van Trikt/Aanhouding leidinggevende van de Bank

Er is op 28 januari 2020 door de leiding van de Bank, op verzoek van de toenmalige Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, aan het Openbaar Ministerie gevraagd een onderzoek in te stellen naar mogelijke onrechtmatige handelingen die kunnen hebben plaatsgevonden met betrekking tot overeenkomsten die de Centrale Bank van Suriname is aangegaan met Clairfield Benelux N.V., Orion Assurance & Advisory Services N.V. en de heer Robert-Gray van Trikt.

De heer R. van Trikt is door het Openbaar Ministerie hangende het onderzoek in verzekering gesteld. Het onderhavig strafrechtelijk onderzoek is nog niet afgerond.

In juli 2020 is in het kader van dit onderzoek mevrouw F. Alibaks-Hausil aangehouden. De Bank is door het Openbaar Ministerie geïnformeerd over de in verzekeringstelling van betrokkene. Op 31 januari 2022 is door de kantonrechter vonnis gewezen in de strakzaken tegen respectievelijk heer R. van Trikt en mevrouw F. Alibaks-Hausil, waartegen betrokkenen hoger beroep hebben aangetekend.

14. Aanpassing dekkingspercentage 2020

Met referentie aan artikel 19 lid 2 van de Bankwet zijn de onderstaande ministeriële beschikkingen uitgevaardigd in 2020: Beschikking afwijking dekkingspercentage 2020

De gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, heeft op 30 maart 2020 na ontvangst van een schrijven van Governor M.L. Roemer, d.d. 20 maart 2020, en de Raad van Commissarissen gehoord te hebben, een beschikking kenmerk La. F. no 711 uitgegeven. In deze beschikking, bekend als '*Beschikking afwijking dekkingspercentage 2020*', is het dekkingspercentage voor 1 jaar, terugwerkend naar 6 december 2019, verlaagd naar 35%. (In de beschikking is in de overweging 12 maanden genoemd, maar bij het besluit is echter 6 augustus 2020 als einddatum vermeld, neerkomend op 8 maanden)

De opmaak van een ontwerpwet tot bekrachtiging door De Nationale Assemblée van de getroffen maatregel in beide gevallen is niet genoemd in de onderhavige twee beschikkingen noch is daar buiten gevolg gegeven aan deze bepaling genoemd in artikel 19 lid 4 van de Bankwet.

Artikel 19 lid 4 houdt tevens de bepaling in dat het niet indienen van de ontwerpwet van rechtswege het vervallen tot gevolg heeft van de bij de beschikking getroffen maatregel en wel op de dag volgende op die waarop de indieningstermijn verstrijkt.

Governor M.L. Roemer heeft de formalisering van de onderhavige wet met betrekking tot de verlaging van het dekkingspercentage naar 35% onder de aandacht gebracht van de huidige Minister van Financiën en Planning, de heer A. Achaibersing.

15. Aanneمة 'Wet Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren' (S.B. 2020 no 73)

De wet '*Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren*' (WCVT)- gepubliceerd op 23 maart 2020, beoogt de ordening van de geldtransactiekantoren (wisselkantoren en geldovermaking bedrijven) te bevorderen en de integriteit van het financieel verkeer te waarborgen. In de wet wordt een verbod gesteld op het verrichten van lokale transacties in een andere munteenheid dan de Surinaamse dollar. Dit wordt gesteld in de Memorie van Toelichting, terwijl in de considerans van de wet blijkt dat het wenselijk is het contante betalingsverkeer zo veel als mogelijk te ontmoedigen en het girale betalingsverkeer zoveel als mogelijk te stimuleren, witwassen en speculeren met vreemde valuta te voorkomen en om regels voor de ordening van valutatransacties en het valutaverkeer vast te stellen.

De wet bepaalt verder dat er een toezichtorgaan wordt ingesteld met de bedoeling bij alle wisselkantoren controle en inspecties te voeren.

De Kantonrechter in het Eerste Kanton heeft in kort geding bij vonnis AR 201076 op 5 mei 2020 beslist dat de toepassing c.q. verbindendheid dan wel rechtskracht van de Wet Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren, zoals afgekondigd bij S.B. 2020 no. 73 wordt opgeschort totdat het Constitutioneel Hof over de grondwettelijkheid dan wel de niet-grondwettelijkheid en derhalve de rechtskracht daarvan heeft beslist.

Op 13 augustus 2020 heeft de Kantonrechter in kort geding, het door de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven (VSB)-proces leidend, Associatie van Fabrikanten in Suriname (ASFA) en Surinaamse Vereniging van Assurantiemaatschappijen (SURVAM) aangespannen kort geding, vonnis gewezen. In het vonnis wordt aangegeven dat in voornoemde wet artikelen zijn opgenomen die onduidelijk en tegenstrijdig zijn alsook dat de in artikel 9 van deze wet opgenomen strafregels niet van toepassing zullen kunnen zijn, daar de wet grondslag mist voor de opgenomen zware bepalingen. De kantonrechter heeft in zijn oordeel de Staat verboden om de betwiste artikelen toe te passen en zich te onthouden van daden gebaseerd op de betwiste artikelen.

16. Consequenties ‘Wet Uitzonderingstoestand COVID-19’

Er is in verband met het tegengaan van ongecontroleerde verspreiding in Suriname van het SARS-CoV-2 virus, dat de volksgezondheid, veiligheid en economie van Suriname ernstig in gevaar zal brengen, de burgerlijke uitzonderingstoestand afgekondigd.

Deze burgerlijke uitzonderingstoestand is in de ‘Wet Uitzonderingstoestand COVID-19’ van 9 april 2020 /S.B. 83-2020 verankerd, waarin diverse maatregelen zijn opgenomen gericht op de opzet en uitvoering.

In artikel 8.8. is heel specifiek voor de Bank het volgende bepaald: *‘Teneinde te voorkomen dat oude gecumuleerde voorschotten en leningen vanaf 2002 samenvallen met de noodvoorzieningen die in dit artikel zijn getroffen, dienen de Minister van Financiën en de Governor van de Centrale Bank van Suriname eerder aangegane leningen en geaccumuleerde voorschotten vanaf 2002 te consolideren in een langlopende lening conform lid 2 van dit artikel’*. Deze bepaling heeft geresulteerd in de ondertekening van de ‘Geconsolideerde Staatsschuld IV’ op 28 april 2020 (zie GNB 19).

Een andere maatregel van financiële aard welke de Bank regardeert is de -mogelijke- financiering van het COVID-19 noodfonds, artikel 8 lid 2 en 7.

Op 12 juni 2020 heeft de Bank het COVID-19 noodfonds gefinancierd voor SRD 400 miljoen onder verkrijging van schatkistpromesse van de Staat, als onderpand van de Staat, tegen de rentevoet van 9% per jaar.

Om de effecten van de COVID-19 op de economie op te vangen is de Bank samen met de algemene banken overeengekomen om in mei 2020 een deel van de SRD-kasreservemiddelen ad. SRD 569,6 miljoen eenmalig vrij te laten vallen ten gunste van de algemene banken om te voorzien in de kredietbehoefte van sectoren die zijn getroffen door de COVID-19 crisis. De kredietvraag vanuit de private sector bleek vrij gering te zijn. De algemene banken hebben uit deze vrijgevallen kasreservemiddelen, SRD 329,0 miljoen in de vorm van een lening verstrekt aan de Staat. In september 2021 heeft de Staat een deel van deze lening ad. SRD 314 miljoen terugbetaald en is dit per november 2021 teruggestort op de kasreserverekening van de algemene banken.

Gelet op de geringe kredietbehoefte van de private sector, is door de Bank het besluit genomen om het restant van de vrijgevallen kasreservemiddelen ad SRD 206,9 miljoen, dat onbenut was gebleven, in mei 2021 terug te storten op de kasreserverekening van de algemene banken.

Om de meest noodzakelijke uitgaven van de Staat in juni en juli 2020 te dekken is in betreffende maanden nogeens een deel van de SRD-kasreservemiddelen vrijgevallen van in totaal SRD 465,7 miljoen, die in de vorm van een lening door de algemene banken is verstrekt aan de Staat. In september 2021 heeft de Staat een deel van deze lening ad SRD 35,7 miljoen terugbetaald en is dit per november 2021 teruggestort op de kasreserverekening van de algemene banken.

Op 26 november 2020 en 25 juni 2021 heeft de Bank het COVID-19 noodfonds gefinancierd voor totaal SRD 500 miljoen (2 tranches van SRD 250 miljoen) onder verkrijging van schatkistpromesse van de Staat, als onderpand van de Staat, tegen de rentevoet van 9% per jaar.

Het bovenstaande op basis van de Wet Uitvoering Burgerlijke Uitzonderingstoestand (S.B. 2020 no. 151, zoals gewijzigd bij S.B. 2021 no. 20), de Wet Verlenging Burgerlijke Uitzonderingstoestand 2021.

17. Maatregelen bescherming en beheer vreemde valuta kasreservemiddelen

Er is door de commerciële banken geageerd tegen de Bank dat zij niet conform de afspraken het beheer heeft gevoerd over de aan haar toevertrouwde vreemde valuta kasreservemiddelen, zoals bij de implementatie van de nieuwe

Kasreserveregeling van mei 2019 was toegezegd.

De Bank heeft in januari 2020 de nodige acties ondernomen, het Strategic Investment Committee is op 30 januari 2020 geformaliseerd en het *'Investment Policy Statement Regarding Foreign Currency Cash Reserves of Commercial Banks'* is opgeleverd. Dit Investment Policy Statement is goedgekeurd door de directie van de Bank, de voorzitter van de Bankiersvereniging en een vertegenwoordiger van het Strategic Investment Committee.

Ook zijn de aanwezige kasreservemiddelen van de banken in april 2020 geringfenced, althans dat deel van de reserves van de Bank dat de commerciële banken aannemelijk achten.

Met betrekking tot het resterend deel van de kasreservemiddelen van de commerciële banken, het deel door de Bank aangewend, was er nog het een en ander te stellen geweest. Uiteindelijk zijn partijen in mei/juni 2020 tot de ondertekening van individuele terugbetaalovereenkomsten gekomen, waarin begrepen de aangewende kasresevemiddelen en termijndeposito's.

De totale *schuldverplichting* (kasreservemiddelen; USD 70,7 miljoen en EUR 32,2 miljoen/termijndeposito's; USD 70 miljoen en EUR 8 miljoen) dient volledig te worden terugbetaald binnen 8 (acht) jaren, waarbij de Bank zich verplicht tot gelijke driemaandelijke betalingen waarvan de eerste en tweede betalingen (van aflossing en rente) elk USD 4,9 miljoen en EUR 1,6 miljoen respectievelijk begin juni en begin september 2020 zijn geweest. Het interestpercentage bedraagt 6,75% per jaar. De Bank heeft naast andere overeengekomen leningsconditie tot zekerheidstelling van deze vordering van de commerciële banken, het bedrijfspand aan de Gravenstraat 5-7 als onderpand verstrekt.

Het in dit kader door de DSB aanhangig gemaakt proces tegen de Bank is door DSB ingetrokken na ondertekening van de terugbetaalovereenkomst tussen de Bank en DSB.

18. Geconsolideerde Staatsschuld IV

Op basis van artikel 8 lid 8 van de Wet Uitzonderingstoestand COVID-19 van 9 april 2020 S.B. 2020 no. 83, de Wet op de Staatsschuld (S.B. 2002 no. 27 zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 134) en de Bankwet (G.B. 1956 no. 97, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2005 no 56), is de lening *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'* voorbereid en overeengekomen tussen de Republiek Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de toenmalige Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, en de Centrale Bank van Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de Governor van de Bank, de heer M.L. Roemer.

In de jaren 1995, 2002 en 2015 zijn diverse Staatsschulden door de Bank samengevoegd tot een geconsolideerde Staatsschuld, zijnde Geconsolideerde Staatsschuld I, II en III. De *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'*, aangegaan op 28 april 2020, ontleend de wettelijke status op andere gronden en omstandigheden dan de *'Geconsolideerde Staatsschuld I'* uit 1995, die inhoudelijk door De Nationale Assemblée was behandeld en goedgekeurd.

De *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'* strekt tot centralisatie en consolidatie van de uitstaande langlopende geldlening van 18 september 2015, de opeisbare kortlopende verplichtingen voortgekomen uit de door de Staat bij de Bank opgenomen voorschotten en de suppletie en achterstallige rentebetalingen gedurende de periode vanaf 2015 tot en met 24 april 2020, diverse verschuldigde bedragen en geldelijke transacties, alsmede overtrekkingen en kortlopende schulden in rekening-courant tot en met 24 april 2020.

In concreto bestaat de *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'* uit:

- het saldo van de *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* per 24 april 2020, waarin het saldo van de *'Geconsolideerde Staatsschuld II'* uit 2002 per 18 september 2015 ad SRD 93,5 miljoen was opgenomen;
- alle door de Staat opgenomen voorschotten respectievelijk overtrekkingen;
- het overgenomen schatkistpapier;
- de transacties van de Staat die ten onrechte zijn uitgevoerd ten laste van de Bank en worden teruggevorderd op de Staat;
- het verlies van de Bank over 2015;
- de aanpassing van het kapitaal boekjaar 2015 als gevolg van de devaluatie in november 2015 en
- de additionele rentevorderingen uit hoofde van de verhoogde marktrente inzake de *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* over de periode 18 september 2015- 24 april 2020.

Het initieel leenbedrag bedraagt SRD 8.524.391.330 (Achtmiljard vijfhonderd vierentwintigmiljoen driehonderd eenennegentigduizend driehonderddertig Surinaamse dollar) en is als volgt opgebouwd:

	SRD
a. Financieringsovereenkomst ter zake royalty overdrachten Grassalco NV aan de Bank	2.106.799.415
b. Niet voltooide onroerende goederen transacties tussen de Bank en de Staat	869.055.000
c. Voorschotten aan de Staat ingevolge artikel 21 van de Bankwet	648.800.000
d. Uitstaande rente op Voorschotten aan de Staat ingevolge artikel 21 van de Bankwet	53.526.000
e. Overgenomen schatkistpapier voor monetaire doelen	646.410.366
f. Diverse voorgeschoten bedragen aan het Ministerie van Financiën vanaf 2015	110.316.359
g. De Republiek Suriname Geconsolideerde Staatsschuld III van 18 september 2015 (saldo)	2.343.064.119
h. Uitstaande rente Geconsolideerde Staatsschuld III, 2019 tot en 24 april 2020	123.010.866
i. Rente correctie Geconsolideerde Staatsschuld III, vanaf 2015 tot en met 24 april 2020	680.974.770
j. Overtrekkingen van de Gewone Rekening van de Staat tot en met 24 april 2020	643.819.929
k. Het verlies en het tekort in (bijstorting van) het kapitaal van de Bank over het boekjaar 2015	298.614.506
	8.524.391.330

De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' heeft een looptijd van 30 (dertig) jaar, van 28 april 2020 tot 28 april 2050. De Staat zal de lening binnen deze looptijd in haar geheel aflossen, waarbij in de eerste 12 (twaalf) maanden geen aflossingen op en rentebetalingen over de hoofdsom plaatsvinden. De rentevoet bedraagt 9% per jaar met de mogelijkheid tot aanpassing op basis van marktomstandigheden.

Tot zekerheid van al hetgeen de Staat krachtens deze overeenkomst schuldig is of wordt aan de Bank, cedeert de Staat:

- zijn recht op de dividenden van Staatsolie vanaf 28 april 2021.
- zijn recht op huidige en toekomstige jaarlijkse winsten van de Bank, zulks ten hoogste tot zodanig bedrag als overeenkomt met de hoofdsom van de lening verhoogd met de gecumuleerde rente over de looptijd van de lening.
- de royalty opbrengsten van Grassalco, conform de overeenkomst tussen de Staat en de Bank d.d. 1 november 2019, krachtens de missive van de Raad van Ministers d.d. 11 oktober 2019 en het besluit van de regering d.d. 3 december 2019, als zekerheid.

De cessieovereenkomsten dienen nog geformaliseerd te worden.

De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is op 18 mei 2020 door tussenkomst van het Bureau Staatsschuld geregistreerd bij de Rekenkamer van Suriname.

Effecten 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'

- Alle onttrekkingen door de Staat naast de saldi van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III', de gewone rekeningen van de Staat en voorschotten conform artikel 21 van de Bankwet zijn samengevoegd;
- Alle achterstanden in rentebetalingen over de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' en over de werkvoorschotten zijn als vordering op de Staat verwerkt;
- De rentevoet van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is gelijkgesteld aan de aangepaste rentevoet van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' van 9%. Met dit rentetarief zijn er structureel hogere rente-inkomsten voor de Bank bewerkstelligd en verwachtingen van positieve resultaten/winsten in de toekomst.
- De rentevoet kan thans in tegenstelling tot de voorgaande geconsolideerde Staatsschulden, worden aangepast op basis van de marktomstandigheden en is niet statisch gedurende de looptijd van de lening;
- Met de nieuwe lening en de renteverhoging van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' is tevens geanticipeerd op oplossingen van enige administratieve en vaktechnische knelpunten in de jaarrekeningen 2015-2019.

19. Resultaatontwikkeling vanaf 2018

De ontwikkelingen van de -ongecontroleerde- nettoresultaten van de Bank vanaf 2019 tot en met 2021 zijn alsDe ontwikkelingen van de nettoresultaten van de Bank vanaf 2019 tot en met 2021 zijn als volgt:

Boekjaar	SRD
2019: ongecontroleerd resultaat/winst (indicatief)	147.260.895
2020: ongecontroleerd resultaat/verlies (indicatief)	-1.530.224.958
2021: ongecontroleerd resultaat/verlies (indicatief)	-2.784.275.492
Gecumuleerd resultaat 2016/2018 en 2019 tot en met 2021 (ongecontroleerd)	-4.167.239.555

20. Kredietwaardigheidsbeoordeling Suriname in 2018 tot en met 2021

Onderstaand de aan Suriname toegekende credit rating:

Periode	S&P	Moody's	Fitch
2019	B/stabiel	B2/stabiel	B-/negatief
2020	SD	Caa3/negatief	C
2021	--	--	RD

21. Roulatie accountant van de Bank

Gedurende 15-23 februari 2016 is er een safeguard missie geweest van het IMF in het kader van het SBA-programma met Suriname. Een van de voorwaarden van het IMF in dit verband betrof de noodzakelijke roulatie van de huisaccountant van de Bank, BDO Assurance NV. In dit kader is op 23 augustus 2017 Deloitte & Touche aangesteld als accountant van de Bank voor het verslagjaar 2016.

Toenmalig Governor R. van Trikt heeft in 2019 afgezien om gebruik te maken van de diensten van Deloitte & Touche, aangezien zij niet in Suriname gevestigd zijn. Per 11 juni 2019 is Ernst Young als accountant van de Bank aangewezen voor het uitvoeren van respectievelijk een review over de boekjaren 2016-2017 en een audit over het boekjaar 2018. De relatie met Ernst en Young is voortijdig beëindigd.

Bij de afronding van jaarrekening 2015 in 2020 is een andere accountant van het kantoor van BDO Assurance N.V. betrokken geweest. Dit kantoor is ook de accountant voor het verslagjaar 2018.

22. Kapitaalaanpassing 2020

2015-2016

Als gevolg van de depreciatie van de Surinaamse geldeenheid in 2015 en 2016 dient het kapitaal van de Bank aangepast te worden. De storting van de kapitaalaanpassing 2015 en 2016 in totaal SRD 16.585.845 is op 18 januari 2022 geschied door de Minister van Financiën en Planning.

2020-2021

Kapitaalaanpassing zal bij elke toekomstige daling van de waarde van de Surinaamse geldeenheid op basis van het gewijzigd wisselkoersarrangement per Resolutie van 15 april 2020 (S.B. 2020 no. 84) dienen te geschieden. Als gevolg van de depreciatie van de Surinaamse geldeenheid in 2020 en 2021 dient het kapitaal van de Bank aangepast te worden met respectievelijk SRD 23.172.922 en SRD 27.832.615. Deze kapitaalstortingen door de Staat dienen nog te geschieden.

23. Reservefonds en Bijzondere Reserves

De saldi van het Reservefonds en de Bijzondere reserves, in totaal SRD 102.322.729, zijn op 26 januari 2022 na goedkeuring door respectievelijk de Raad van Commissarissen en de Minister van Financiën en Planning aangewend voor compensatie van het verlies van de Bank over boekjaar 2016. Deze aanwending als deel van de resultaatbestemming 2016 is in de jaarrekening 2016 verwerkt.

24. Operationalisering van het RMT-raamwerk d.m.v. Openmarktoperaties (OMO's)

De Centrale Bank van Suriname (de Bank) heeft in het kader van het IMF-programma t.w. het Extended Fund Facility (EFF)¹, het proces ingezet om over te stappen op een meer marktgericht monetaire beleidsraamwerk met gebruikmaking

¹ De Bank en het ministerie van Financiën & Planning hebben voorafgaand aan de goedkeuring van het IMF-programma (EFF) op 22 december 2021 maanden lange onderhandelingen gevoerd en overeengekomen met het IMF over het doorvoeren van vereiste maatregelen voor aan-

van de openmarkt operaties (OMO's) om haar voornaamste doel van prijsstabiliteit te realiseren. Het uitgangspunt van het nieuw monetair beleidsraamwerk, namelijk het reserve money targeting regiem, is om de geldhoeveelheid zodanig te beheersen dat de inflatie tot een laag en stabiel niveau teruggebracht kan worden, terwijl de wisselkoersen en de rentevoeten vrij mogen fluctueren, daarbij zo veel mogelijk gedreven door fundamentele marktfactoren.

De Bank heeft met de overstap op een flexibel wisselkoerssysteem in juni 2021 en de start van OMO's via de termijndepositoveilingen in juli 2021 daadwerkelijk het reserve money targeting regiem op marktconforme wijze geoperationaliseerd. De termijndeposito veilingen worden wekelijks (elke woensdag) uitgevoerd door afdeling Openmarket operations van de Bank.

De Bank bepaalt welke hoogte van het basisgeld in omloop zij nastreeft en gaat vervolgens over tot het afkomen van de overtollige liquiditeiten in het bankensysteem. Het afkomen van de overtollige liquiditeiten heeft natuurlijk een prijs en deze prijs (ook wel rente) wordt bepaald tijdens de veilingen. Hiervoor gebruikt de Bank termijndeposito's van 1-week als instrument², waarbij de algemene banken kunnen bieden welk bedrag en tegen welke rente zij wensen te beleggen in de termijndeposito's. Dit betekent dat de rente vrij tot stand komt gebaseerd op de biedrentes van de algemene banken. De algemene banken als enige deposito-creërende financiële instelling zijn dus als volume- en rentebieders op het termijndepositoveilingplatform de voornaamste spelers binnen deze operatie van de Bank. De rente van het 1-weeks instrument die tot stand komt op de termijndepositoveilingen na elke Open Markt Operatie (OMO) is de gewogen gemiddelde toegewezen OMO-rente. Dit zou moeten dienen als beleidsrente en referentierente voor het vaststellen van de korte rente op de interbancaire geldmarkt en van de deposito- en kredietrentes bij banken.

De veronderstelling en de verwachting van de Bank is dat via vaststelling van een operationele basisgeldhoeveelheid doelstelling en aanpassing van de feitelijke basisgeldhoeveelheid hieraan indirect invloed kan worden uitgeoefend op de geldmarktrente en vervolgens op de bancaire deposito- en kredietrentetarieven. Hierbij is van belang dat de bankensector de beleidsimpulsen van de Bank efficiënt doorgeleiden naar de economie.

Mede door het uitvoeren van de OMO's via de TD-veilingen is het de Bank gelukt om vanaf 21 juli 2021 tot en met 31 december 2021 om netto cumulatief SRD 1,6 miljard³ af te romen. De cumulatieve prijs (rente kosten) die de Bank daartegenover betaalde bedroeg bijkans SRD 179 miljoen⁴. De Bank blijft de ontwikkeling van de OMO's en met name de totstandkoming van de rente constant monitoren en zal indien nodig op een marktconforme wijze ingrijpen.

vang van en tijdens het programma.

2 De Bank zet indien er sprake is van structurele overtollige liquiditeiten TD's in met langere looptijden variërend van een maand tot drie maanden.

3 Indien de cumulatieve afoming via het 1- weeks instrument op weekbasis wordt gemeten bedraagt dit SRD 3,5 miljard tot en met 31 december 2021.

4 Inclusief nog te betalen rentekosten op uitstaande Termijndeposito's.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname, De Staat Suriname en overige belanghebbenden

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Onze oordeelonthouding

Wij hebben de opdracht gekregen de in dit jaarverslag op pagina 64 tot en met 119 opgenomen jaarrekening over het boekjaar eindigend op 31 december 2018 van de Centrale Bank van Suriname (hierna de ‘Bank’) te Paramaribo te controleren.

Wij geven geen oordeel over de getrouwheid van de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening over 2018 van de Bank. Vanwege het belang van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf ‘Basis voor onze oordeelonthouding’ zijn wij niet in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen om daarop ons oordeel bij de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening als geheel te baseren.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de winst- en verliesrekening over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Basis voor onze oordeelonthouding

Onzekerheden met betrekking tot de jaarrekening 2018

- Vorderingen op de Staat Suriname-‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’- (toelichting 4.2 van de jaarrekening).
Deze vordering op de Staat Suriname (hierna de ‘Staat’) is niet door enige harde zekerheidsstelling gedekt. De ‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’ die per 18 september 2015 is afgesloten door de Bank met de Staat voor een bedrag van SRD 2.498.327.404, waarvan per ultimo 2018 SRD 2.343.064.119 open staat, betreft in principe:
- enerzijds een herstructurering per 17 september 2015 van de onderstaande vorderingen van de Bank op de Staat:
  - het saldo van de ‘Geconsolideerde Staatsschuld-II’, die was afgesloten in 2002;
  - het saldo van het werkvoorschot ex artikel 21 van de Bankwet;
  - het saldo van de overtrekkingen van de Staat op zijn rekening-courantrekeningen (debet standen) en
- anderzijds de financiering van het saldo van diverse overige schulden van de Staat aan onder andere Staatsinstellingen en derden.

Deze leningsvorm, waarvan de toelaatbaarheid niet in de Bankwet 1956 en zoals aangepast in 2005 (SB 2005/no 56 geldende tekst S.B. 2010 no. 173, hierna de ‘Bankwet’) is opgenomen, heeft derhalve in eerste aanleg geen wettelijke grondslag, alsook ontbreken er in tweede instantie acties om deze separaat via een andere rechtsingang, zoals De Nationale Assemblée, te laten goedkeuren.

De Staat heeft tot zekerheid van de door de Bank op haar verkregen vordering, de ‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’, zijn recht op de jaarlijkse winst van de Bank als dekking gegeven. De facto is per 31 december 2018 vanwege het verlies over de boekjaren 2015, 2016 en 2017 geen sprake van een valide aanspreekbare dekking door middel van deze zekerheidsstelling.

Evenmin is er sprake van een valide aanspreekbare dekking van deze vordering op de Staat met betrekking tot de boekjaren 2019 tot en met 2021 vanwege de indicatieve verliezen voor totaal SRD 4.167.239.555.

Per ultimo januari 2022 is er sprake van een achterstand in betalingen van aflossingen en achterstand in rentebetalingen over de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’* over de periode januari 2018 tot en met ultimo januari 2022 van totaal SRD 197.607.817. In de op 9 april 2020 door De Nationale Assemblée aangenomen *‘Wet Uitzonderingstoestand COVID-19’/S.B. 83-2020*, zijn diverse maatregelen gericht op uitvoering van deze Uitzonderingswet opgenomen. In artikel 8.8 van deze wet is heel specifiek voor de Bank het volgende bepaald:

‘Teneinde te voorkomen dat oude gecumuleerde voorschotten en leningen vanaf 2002 samenvallen met de noodvoorzieningen die in het genoemde artikel zijn getroffen, dienen de Minister van Financiën en de President van de Centrale Bank van Suriname eerder aangegane leningen en gecumuleerde voorschotten vanaf 2002 te consolideren in een langlopende lening conform lid 2 van dit artikel’.

Deze bepaling heeft geresulteerd in de ondertekening van de nieuwe lening aan de Republiek Suriname, zijn-de de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-IV’*, welke op 28 april 2020 is ingegaan. In deze lening is onder meer het saldo per 24 april 2020 van de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’*, groot SRD 2.343.064.119 opgenomen. De *‘Geconsolideerde Staatsschuld-IV’* bedraagt SRD 8.524.391.330.

De *‘Geconsolideerde Staatsschuld-IV’* heeft een looptijd van 30 jaar met een betalingsvrije periode van 1 jaar betreffende aflossingen en rente. De Staat heeft voor deze lening de volgende zekerheden verstrekt:

- zijn recht op de dividenden van Staatsolie vanaf 28 april 2021;
- zijn recht op huidige en toekomstige jaarlijkse winsten van de Bank, zulks ten hoogste tot zodanig bedrag als overeenkomt met de hoofdsom van de lening verhoogd met de gecumuleerde rente over de looptijd van de lening;
- de royalty-opbrengsten van Grassalco N.V., conform de overeenkomst tussen de Staat Suriname en de Bank d.d. 1 november 2019. Krachtens de missive van de Raad van Ministers d.d. 11 oktober 2019 en het besluit van de regering d.d. 3 december 2019, is deze zekerheid geschat op USD 300.000.000.

De cessieovereenkomsten zijn per dagtekening van de controleverklaring niet geformaliseerd.

De vordering uit hoofde van de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’* bedraagt per 31 december 2018 SRD 2.343.064.119 en vormt 23,2% van het balanstotaal van de Bank, namelijk SRD 10.113.287.617.

Als gevolg van de hiervoor genoemde omstandigheden hebben wij niet kunnen vaststellen of er eventuele correcties nodig zouden zijn met betrekking tot de waardering van de verantwoorde vorderingen op de Staat. Hetzelfde geldt voor de desbetreffende posten van de resultatenrekening.

- *Niet gedekte overige vorderingen op de Staat Suriname*

Naast de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’* (toelichting 4.2) zijn er onder toelichting 4 van de Balans ook andere vorderingen op de Staat per ultimo december 2018 opgenomen. De vorderingen op de Staat onder toelichting 4.1 *‘Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat’*, betreffen de debetstanden ofwel overtrekkingen van de werkrekeningen van de Staat (toelichting 4.1.1), de reeds bestaande saldi van de overige vorderingen per 31 december 2015 alsmede vorderingen die in 2016 en 2017 zijn opgenomen betreffende de financiële effecten uit gebeurtenissen na balansdatum tot en met 24 april 2020. De *‘Overige vorderingen op de Staat’* na balansdatum ontstaan, betreffen vorderingen uit hoofde van:

- a. de aanpassing van de rentevoet van de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’* van 3,5% naar 9%;
- b. voorgeschooten betalingen 2015, 2016, 2017 en 2018 in het kader van de technische ondersteuning aan het Ministerie van Financiën;
- c. de kapitaalaanpassing voor 2015 en 2016;
- d. het verlies over de boekjaren 2015 tot en met 2017.

De vorderingen op de Staat gepresenteerd onder de toelichting 4.2 *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’* en toelichting 4.1 *‘Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat’* is met uitzondering van de kapitaal-aanpassingen 2016 en met uitzondering van de verliezen over de boekjaren 2016 en 2017 een bedrag van SRD 717.939.423 opgenomen in de per 24 april 2020 overeengekomen *‘Geconsolideerde Staatsschuld-IV’*. De overige vorderingen op de Staat (toelichting 4.1.2) zijn niet gedekt door andere geldelijke zekerheden

voor de Bank, anders dan in de vorm van toekomstige positieve resultaten te realiseren door de Bank zelf. De ‘vorderingen op de Staat en overige vorderingen’ (toelichting 4.1) bedragen per 31 december 2018 in totaal SRD 3.167.246.409 en vormen 31,3% van het balanstotaal van de Bank ad SRD 10.113.287.617. Als gevolg hiervan bestaat er een onzekerheid omtrent de waardering van deze verantwoorde vorderingen op de Staat en de daarmee samenhangende posten in de resultatenrekening.

- *Gestort kapitaal van de Bank niet conform artikel 4.1 van de Bankwet*

Het kapitaal van de Bank per 31 december 2018 dient conform artikel 4.1 van de Bankwet als gevolg van de devaluatie van de Surinaamse dollar in de maand december 2016, wettelijk te worden verhoogd met SRD 13.964.307. Het aan te vullen kapitaal over boekjaar 2015 ad SRD 2.621.538 is per 28 april 2020 verdisconteerd in de nieuwe lening ‘Geconsolideerde Staatsschuld-IV’ en dus opgenomen als vordering op de Staat. De betreffende aanvulling op het kapitaal wordt met de incorporatie in de ‘Geconsolideerde Staatsschuld-IV’ niet geacht te zijn bijgestort. Derhalve is met de presentatie van de verhoging van het kapitaal per 31 december 2015, door middel van de opname van een vordering op de Staat per 31 december 2015, niet voldaan aan de hiervoor geldende wettelijke eisen conform de Bankwet. Evenmin is voldaan aan de kapitaaleis per ultimo boekjaar 2018 vanwege het feit dat zowel de kapitaal aanvulling betreffende de devaluatie van 2015 noch de kapitaal aanvulling over de devaluatie over boekjaar 2016 van totaal SRD 16.585.845 is gestort.

Per 18 januari 2022 is de aanvulling van het kapitaal over de boekjaren 2015 en 2016 door de Staat gestort, echter, de facto op 31 december 2018 wordt niet voldaan aan de kapitaal eis conform artikel 4.1 van de Bankwet.

- Overige onzekerheden met mogelijk effect op de jaarrekening 2018
- BDO Assurance N.V. is in 2021 benoemd tot externe onafhankelijke accountant van de Bank voor boekjaren aanvangend vanaf 1 januari 2016. Dit heeft tot gevolg dat het niet mogelijk is gebleken om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen omtrent de effectieve werking van de administratieve organisatie en de maatregelen van interne beheersing gedurende het boekjaar 2018. Dit heeft tot gevolg dat wij niet voldoende kunnen steunen op de interne beheersing.

Daarnaast is het voor ons niet mogelijk gebleken om door andere (gegevensgerichte) controlewerkzaamheden voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen over de in de jaarrekening opgenomen transacties en de daarmee rechtstreeks samenhangende posten. Hierdoor zijn wij niet in staat geweest op rationele wijze de vereiste zekerheid te verkrijgen over de jaarrekening als geheel.

- Door de benoeming van BDO Assurance N.V. in 2021 tot externe onafhankelijke accountant is de fysieke opname van diverse voorraden en inventaris per ultimo boekjaar 2018 niet bijgewoond. Hierdoor is er geen zekerheid omtrent het bestaan van de hierna opgenomen activa per ultimo boekjaar:
  1. Voorraad goud grenailles ter waarde van SRD 14.747.142 (toelichting 7)
  2. Voorraad industrie goud ter waarde van SRD 19.375.742 (toelichting 8)
  3. Kasgelden ter waarde van SRD 103.228.393 (toelichting 2)
  4. Kluisvoorraad bankbiljetten ter waarde van SRD 517.985.000 (off-balance post)
  5. Voorraden herdenkingsmunten en gemunt goud ter waarde van SRD 19.956.102 (toelichting 9).
- De Bank heeft een pensioenregeling voor personeel en gewezen Bank presidenten (toelichting 22). De pensioenregeling voor personeel is gebaseerd op een eindloonregeling waarbij jaarlijks op basis van actuariële uitgangspunten de hoogte van de pensioenvoorziening voor de Bank en de over het verleden en toekomstige jaren toe te rekenen pensioenkosten. Dit leidt vervolgens tot een aanvullende dotatie aan de voorziening van enig boekjaar indien blijkt dat de voorziening verhoogd dient te worden. Deze voorziening wordt met ingang van boekjaar 2015 jaarlijks actuariëel gecalculeerd op basis van actuariële uitgangspunten gebruikelijk voor het vormen van pensioenvoorzieningen. Echter, per ultimo 2018 is de aanvulling aan de pensioenvoorziening voor zowel gewezen presidenten van de Bank en voor het personeel niet actuariëel bepaald. Op basis van een schatting is een dotatie aan de pensioenvoorzien-

ing verantwoord in 2018 ter hoogte van SRD 11.911.279. Doordat de pensioenvoorzieningen per ultimo 2018 niet actuarieel zijn bepaald, is er geen zekerheid over de juistheid van de dotatie aan de pensioenvoorzieningen ten laste van het resultaat en de hoogte van de pensioenvoorzieningen per ultimo 2018.

- Ten aanzien van de gebeurtenissen na de balansdatum die van belang zijn voor het beeld van de jaarrekening zijn er onzekerheden inzake mogelijke financiële effecten van bepaalde lopende juridische procedures (claims) tegen de Bank per 31 december 2018 en de volledigheid van de gebeurtenissen na balansdatum en eventuele effecten hiervan op de jaarrekening 2018.

Als gevolg van de hiervoor genoemde zaken is het onzeker of hiervoor aanvullende lasten en verplichtingen dienen te worden verwerkt in de jaarrekening.

- *Ter vergelijking opgenomen bedragen in de jaarrekening*

De in deze jaarrekening ter vergelijking opgenomen bedragen zijn ontleend aan de jaarrekening over het voorgaande boekjaar, waarbij een verklaring van oordeelonthouding is verstrekt, gelet op het belang van de volgende niet-opgeloste bevindingen:

- Vorderingen op de Staat Suriname-*‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’*. Deze vordering op de Staat Suriname heeft geen wettelijke basis en is niet door enige harde zekerheidsstelling gedekt.
- Niet gedekte overige vorderingen op de Staat Suriname. Deze vorderingen betreffen vorderingen op de Staat die na balansdatum zijn ontstaan uit hoofde van de aanpassing van de rentevoet van de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’* van 3,5% naar 9%, voorgeschoten betalingen 2015 tot en 2017 in het kader van de technische ondersteuning aan het Ministerie van Financiën, de kapitaalaanpassingen voor boekjaar 2016 en het verlies over de boekjaren 2016 en 2017.
- Gestort kapitaal van de Bank is niet conform artikel 4.1 van de Bankwet bijgestort.
- De fysieke opname van diverse voorraden en inventaris per ultimo boekjaar 2017 is niet bijgewoond door de onafhankelijke externe accountant. Hierdoor is er geen zekerheid omtrent het bestaan van de hierna opgenomen activa per ultimo 2017. Voorraad goud grenailles ter waarde van SRD 14.902.026 (toelichting 7), voorraad industrie goud ter waarde van SRD 41.441.341 (toelichting 8), kasgelden ter waarde van SRD 36.312.092 (toelichting 2), kluisvoorraad bankbiljetten ter waarde van SRD 983.000.000 (off-balance post), voorraden herdenkingsmunten en gemunt goud ter waarde van SRD 20.223.311 (toelichting 9).

Aangezien de openingsbalans van invloed is op de resultaatbepaling, hebben wij niet kunnen vaststellen of er eventuele correcties nodig zouden zijn met betrekking tot de verantwoorde resultaten en de openingsbalans van de vordering op de Staat (waarin het verlies over 2017 is opgenomen) met betrekking tot voorgaand jaar.

Duurzame voortzetting van de activiteiten van de Bank

De continuïteit van de Bank, uiteengezet op pagina 67 en 68 van de jaarrekening 2018, die na aanpassing van de rentevoet van de *‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’*, positieve effecten heeft gesorteerd op de aanvankelijke indicatieve negatieve resultaten over de boekjaren 2018 tot en met 2021, kan niettemin financieel technisch bezien een risico inhouden gelet op de gebeurtenissen na balansdatum zoals uiteengezet in de paragraaf *‘Gebeurtenissen na balansdatum’* op pagina 108 tot en met 119 van het jaarverslag, die een materiele impact kunnen hebben op de (nog niet door de onafhankelijke accountant gecontroleerde) resultaten over 2019 tot en met 2021.

Wij achten het onzeker, doch niet onmogelijk, dat de activiteiten van de Bank in continuïteit kunnen worden voortgezet. Hiernaast wijzen wij erop dat de Bank een Sui Generis is waarvan de status en functies worden bepaald volgens de Bankwet 1956 en de herzieningen hierop. Vanwege haar aard en maatschappelijk belang kan de Bank in feite niet door de leiding worden geliquideerd noch kunnen de bedrijfsactiviteiten worden beëindigd.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat dit rapport andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, zijnde hoofdstukken 1 tot en met 6, hoofdstuk 7 (exclusief jaarrekening 2018) en de bij deze hoofdstukken opgenomen tabellen, grafieken en bijlagen en
- overige gegevens inclusief de gebeurtenissen na balansdatum.

Vanwege het belang van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf ‘De basis voor onze oordeelonthouding’ zijn wij niet in staat geweest om te overwegen of de andere informatie al dan niet met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben opdracht gekregen de andere informatie te lezen en op basis van onze kennis en ons begrip, te verkrijgen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, te overwegen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

De leiding van de Bank is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de leiding en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De leiding van de Bank is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met grondslagen voor financiële verslaggeving zoals toegelicht in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening en overeenkomstig de vereisten opgenomen in de Bankwet (laatstelijk gewijzigd 2005) en uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. In dit kader is de leiding van de Bank verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de leiding noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de leiding afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de leiding de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling.

De leiding van de Bank moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Bank haar bedrijfsactiviteiten, in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, verricht in overeenstemming met internationale controlestandaarden (International Standards on Auditing) uitgevaardigd door de International Federation of Accountants (IFAC). Vanwege het belang van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf ‘De basis voor onze oordeelonthouding’ zijn wij niet in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen om daarop ons oordeel te kunnen baseren bij de jaarrekening als geheel.

Wij zijn onafhankelijk van de Centrale Bank van Suriname in overeenstemming met de International Ethics Standards Board for Accountants’ Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code).

Paramaribo, 6 februari 2022

BDO Assurance N.V.

w.g. R.D. Ferrier MSc CA RA

Appendix 1
Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak inconstante prijzen
(2015=100)
(in duizenden SRD)

Sector Bedrijven en Huishoudens

Landbouw, Jacht en Bosbouw	743.310
Visserij	346.699
Mijnbouw	595.547
Industrie/Fabricage	1.705.652
Electriciteit, Gas en Water	177.303
Constructie	557.868
Handel	1.843.378
Hotels en Restaurants	305.260
Transport, Opslag en Communicatie	673.898
Financiële Instellingen	599.934
Zakelijke diensten	337.608
Onderwijs	6.924
Gezondheidszorg	47.153
Overige Gemeenschaps, Sociale, Persoonlijke diensten	78.185
Subtotaal	8.018.719

Sector Overheid

Landbouw, Jacht en Bosbouw	18.288
Electriciteit, Gas en Water	9.446
Constructie	6.834
Transport, Opslag en Communicatie	19.214
Public Administration	450.750
Onderwijs	334.591
Gezondheidszorg	301.579
Subtotaal	1.140.702

BBP tegen marktprijzen (2007 prijzen)¹	10.201.809
Groei in %	0,3
BBP tegen marktprijzen (lopend)	17.294.422

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, <https://www.statistics-suriname.org/wp-content/uploads/2019/02/nr-sheet-2007-2012-tab3.pdf> (2013-2014).